

Arthandbok Fältskiktsarter för Nationell Inventering av Landskapet i Sverige

NILS

Stefan Ericsson

Arbetsrapport 137 2004

SVERIGES LANTBRUKSUNIVERSITET
Institutionen för skoglig resurshushållning
och geomatik
S-901 83 UMEÅ
Tfn: 090-786 86 34

ISSN 1401-1204
ISRN SLU-SRG--AR--137--SE

Fax: 090-77 81 16

Förord

Denna arthandbok har tagits fram för att användas inom Nationell Inventering av Landskapet i Sverige (NILS).

NILS är ett rikstäckande miljöövervakningsprogram som finansieras av Naturvårdsverket. NILS ingår i Naturvårdsverkets programområde landskap. Syftet med NILS är att följa upp en del av de nationella miljö kvalitetsmålen för olika naturtyper, samt att visa om genomförda miljöskyddsåtgärder leder till önskade förbättringar eller inte.

Det primära syftet med den här handboken är att användas som bestämnings- och referenslitteratur av fältpersonalen i samband med NILS fältinventering av provytor (Esseen m. fl. 2004). I arthandboken ingår samtliga fältskiktsarter som inventeras i fält under säsongerna 2003 och 2004.

Sture Sundquist
Programledare, NILS

Litteratur

Esseen, P-A., Glimskär, A., Ståhl, G. & Sundquist, S. 2004. Fältinstruktion för Nationell Inventering av Landskapet i Sverige, NILS. 2004. Institutionen för skoglig resurshushållning och geomatik, Sveriges Lantbruksuniversitet, Umeå.

Var står vad?

3	Inledning
4	Några förklarade ord
10	Kärnkryptogamer
16	Ris och halvbuskar
23	Flytbladsväxter och nedsänkta växter
28	Örter med svärdlika blad
30	Örter med fingrat sammansatta blad
37	Örter med djupt, handlikt inskurna blad
40	Örter med parbladigt sammansatta blad
53	Örter med djupt, parflikigt inskurna blad
62	Örter med hela, skarptandade blad
78	Örter med hela, ovan kala blad med helt jämn kant
91	Övriga örter med hela blad
105	Graminider
122	Register

Inledning

Tanken med denna handbok är den skall användas till att identifiera fältskiktsarterna i NILS i vegetativt tillstånd. Beskrivningarna utgår därför från växternas byggnad, med livsform och basala blad som huvudkaraktärer, och med betoning på kännetecken som kan ses under hela säsongen. Det förutsätts att användaren har grundläggande kunskaper i kärllväxternas byggnad, men för några termer finns en ordförklaring.

Växterna delas här in i grupper baserade på allmänt utseende och bladform (t ex "flytbladsväxter" och "örter med parbladigt sammansatta blad"). Inom grupperna presenteras de sedan i stort sett i sedvanlig systematisk ordning. De flesta arterna är säkert bekanta för inventerarna, men eftersom bestämningen till stor del måste gå ut på att utesluta växter som inte skall tas upp i NILS, har mycket möda lagts på att lista förväxlingsarter.

Tanken är att man, när man stöter på en obekant växt i en provyta, snabbt med hjälp av några få karaktärer skall kunna placera den i rätt grupp, och sedan kunna kontrollera de kännetecken som ges för växter man misstänker att det kan vara. I början av varje grupp nämns också växter som återfinns under andra grupper, men som man under vissa förhållanden skulle kunna placera i den aktuella gruppen. Man bör även snegla på beskrivningarna av dessa växter.

I beskrivningarna har viktiga karaktärer strukits under. Detta ger en snabb översikt över det som kännetecknar växten. De flesta växter går att bestämma enbart med dessa karaktärer, förutsatt att man fört dem till rätt grupp. Men ibland, särskilt om växten inte blommar, måste man syna fler detaljer. När man tror sig ha identifierat växten kontrollerar man också under **Förväxlingsrisk**. Växter som där enbart har svenskt namn är fältskiktsarter i NILS som man kan läsa mer om på annan plats i denna bok. De som också har vetenskapligt namn omfattas inte av NILS eller räknas som buskar. För sådana växter finns det ibland en kort uppgift om utbredning. Det gör det bara om större delen av utbredningen inte sammanfaller med den växt texten handlar om. *Ett exempel*: under **plattlummer** finns två förväxlingsarter, **fjälllummer** och **mattlummer**. Båda har vetenskapligt namn, för de är inte NILS-växter. Eftersom mattlummer överallt är en möjlig förväxlingsart preciseras ej utbredningen, men för fjälllummer nämns det att den huvudsakligen finns i fjälltrakterna. Den som inventerar i södra Sverige kan alltså utesluta fjälllummer som förväxlingsart.

Ett stycke som kallas **variation** finns ofta med. Här nämns allt ifrån skillnader mellan arter eller underarter till uppgifter om frekventa hybrider och avvikande blomfärger. Avsikten är att lista sådant som kan vara obekant för en inventerare, och därmed skulle kunna inverka på om huruvida växten skall räknas med i analysen. *Några exempel*: under **fetknoppar** nämns att det finns både gul- vit- och rosablommande arter, eftersom en inventerare som blivit van vid att fetknoppar skall vara gula kan tro att vit fetknopp är en växt som inte skall räknas med; under **revlummer** beskrivs underarterna, eftersom det annars är risk att fjällformen uppfattas som någon ovidkommande art; under **plattlummer** nämns underarterna eftersom vissa florer räknar en av dem som en egen art, varför det finns risk att en inventerare med en sådan flora tror att växten skall uteslutas; under **vattenpilört** beskrivs både hur den ser ut när den växer i vatten och hur den ser ut på land, eftersom en inventerare som tidigare bara känner den från den ena miljön, inte för sitt liv kan föreställa sig att den växt han har framför sig också är en vattenpilört.

Tyvärr är inte handboken illustrerad. Från början var det tänkt att den skulle vara det, men tiden räckte inte till. För att i någon mån kompensera för detta, hänvisas vid varje art till *Den Nordiska Floran* (Mossberg, B., Stenberg, L. & Ericsson, S., Stockholm 1992). Hänvisningen skrivs som "DNF" följt av sidnummer.

Namnsättningen följer den officiella, svenska namnlistan *Förteckning över svenska kärlväxter* av Thomas Karlsson. (Svensk Botanisk Tidskrift 91: 241–560, dvs häfte 5/1997.). Dessutom finns andra svenska och vetenskapliga namn från de vanligaste flororna med som synonymer (inom parentes). Familjeindelningen följer *Den Nordiska Floran*. Detta för att man skall kunna slå upp beskrivningarna där. Växtfamiljernas karaktärer nämns nämligen *inte* i denna handbok.

Utbredningskartorna har jag själv tecknat. De har förenklats och uppdaterats något från de kartor jag gjorde till *Den Nordiska Floran*. Det bör betonas att många ogräs och förvildade växter tillfälligt påträffats utanför de områden som markerats på kartorna. För sådana arter utgör särskilt i norr kartans gräns ofta en gissning. För några förvildade växter som jag tidigare inte karterat är kartorna mycket schematiska. Det gäller **lupiner**, **jättebalsamin**, och **jätteloka + tromsöloka**. För arter som **klockljung** och **strandråg**, som expanderar längs vägar, saknas säkert markeringar i en del områden där de nu finns, men hela den naturliga utbredningen finns med.

Umeå i juni 2003

Stefan Ericsson

Några förklarade ord

Ord som finns på annan plats i listan markeras med en asterisk (*). För några latinska och grekiska ord har en härledning bifogats.

Annuell ["*annuus*" (varar ett år)]. – "Ettårig växt". En monokarp* som genomgår hela sin livscykel inom ett år. Indelas i sommarannueller* och vinterannueller*. De senare bildar under hösten en bladrosett* som övervintrar, och kan därför på våren likna en bienn*.

Apomikt ["*άπο*" (utan) och "*μίξις*" (äktenskap)]. – Växter som bildar frön utan verklig befruktning och alltså har könlös förökning. Avkomman har samma genuppsättning som moderplantan, vilket ger upphov till konstanta linjer, så kallade "småarter", som vanligen är

mycket svårskilda. Exempel är daggkåpor och hökfibblor. Det finns flera invecklade förökningssätt som utgör övergångar till könlig förökning, och gränsen är svår att dra.

Axfjäll. – Stödblåd i ax. Betydelsen varierar: hos småsäv avses bladen *under* axet, medan axfjäll hos starr är de blad som sitter *inne* i axen, under de enskilda blommorna.

Beståndsbildande. – Ett svåravgränsat begrepp som får tas med en nypa salt. Avser här växter som breder ut sig på

stora ytor, och utgör en dominerande part i ett växtsamhälle. Se rugge*.

Bienn ["*biennium*" (en period på två år)]. – "Tvåårig växt". En vårgroende monokarp* som första året lever som en kraftig bladrosett*, oftast för att bilda en pålrot som lagrar näring till nästa år. Andra året skjuter växten i höjden och blommar. Oftast vissnar bladrossetten snart det andra året.

Det finns flera ledtrådar till att en växt är en bienn: 1. när blomningen påbörjas har den en kraftig, välförankrad rot (ofta pålrot, men *inte* krypande jordstam*), och rester av en bladrosett* vid basen (ärr, bladskaftsfragment etc); 2. förutom blommande exemplar finns mängder av bladrossetter som inte blommar, och dessa är ej förbundna med jordstammar* eller utlöpare*; 3. på hösten har fruktifierande exemplar en förtvinad, svampig rot och vissna blad, medan till synes sterila rossetter har en frisk, ansvalld rot och fräscha blad.

Bladrosett. – Mer eller mindre kransställda blad i marknivån. I de flesta fall skjuter förr eller senare en stängel* upp från rosetten, men hos en del klonbildande* växter kan det finnas rossetter som aldrig får någon stängel. Växter med rostock* har nästan alltid rosett, men även tuvade* växter kan ha rosett. Gränsen mellan rosettväxter och tuvade växter är alltså diffus (se under tuva*).

Bladskiva. – Den vida, assimilerande eller plana delen av ett blad. Den kan sluta vid bladskafet, men den kan också vara nedlöpande*.

Bladyta. – Här benämning på "det som hänger ihop och är begränsat av ett skaft". Varje småblad* i ett sammansatt* blad utgör alltså en bladyta. Ett exempel är strätta, där bladen består av många distinkta bladytor, småblad. Hos växter med hela blad utgör hela bladet en enda bladyta.

Blomfjäll (egentligen "ytterblomfjäll"). – De fjäll som i gräsens småax sitter på utsidan av varje enskild blomma. Minnesregel: "lika många som blommorna".

Kallas i DNF för "ytteragn", men på norska (Lids flora) "inneragn". Se tomfjäll*

Blomställning. – Hela blomsamlingen med grenar och stödblad*. Innefattar alltså inte blomstängeln* nedanför nedersta blomgrenen.

Blomstängel. – Skott som kommer från grenar eller revor* och bär blommor, se stängel*.

Cilie ["*cilium*" (ögonfrans)]. – Mycket små hår. Skiljs från glandelhår på att de ej har någon kula i toppen, se glandler*.

Dioik ["*δίς*" (två) och "*οίκος*" (hus)]. – Med ♂- och ♀blommor på olika individ. Tänk på att hos klonbildande växter utgör hela klonen* ett individ.

Elaiosom ["*έλαια*" (oliv) och "*σώμα*" (kropp)]. – Ett fettriakt bihang på frön hos växter som sprids med myror.

Ettårig. – se annuell*.

Fingrad. – se sammansatt*.

Flik. – Ett utdraget segment av ett blad. Om fliken är skaftad, och därigenom utgör en egen bladyta*, sägs fliken vara fri, och kan kallas småblad*. De flikar som utgår från bladets huvudnerv kallas primärflikar. Om primärfliken i sin tur är flikad kallas dessa sekundärflikar. På samma sätt följer sedan tertiärflikar. Detta är särskilt viktigt att hålla reda på hos ormbunkar.

Gaffelgrenad (dikotomt förgrenad). – Med grenar som delar sig i två ungefär lika delar. Kan sedan dela sig på nytt ("upprepat gaffelgrenad").

Glandler ["*glans*" (ollon)]. – Små, oftast kulformade, glänsande bildningar, i regel mest synliga i lupp. Om de är skaftade (vanligt!) kallas de glandelhår ("körtelhår").

Halvparasit. – Växt som bara till viss del snyltar på andra växter. Har ofta rödaktig eller brunaktig färg. Hit hör åtskilliga lejongapsväxter. ["parasit" från "*παράσιτος*" (någon som lever på andras bekostnad)]

Holk. – Den mer eller mindre cylindriska, nedre delen av korgblommiga växters

korgar. Begräsas av holkfjäll, som kan vara strödda, takteggellagda eller bilda rader.

Häxlingsliknande. – Växande utåt i koncentriskt cirklar. En del klonbildande* växter har en förgrenad jordstam* som avancerar utåt från den punkt där tillväxten en gång startade. Eftersom nya skott bara bildas i de yttersta delarna, och de äldre skotten snart dör, antar växten ovanför markytan snart en ringliknande form. Ringarna kan brytas och bilda bågar, men de strävar hela tiden utåt. Hos många arter växer ringarna över varandra så att mönstret är svårt att se, dessutom kan block och andra hinder suddas ut bilden. Ringarna ses därför lättast i homogena miljöer, som på strandängar och i sjöar.

Inskuren, inskärning (om blad). – Blad med djupa jack, ofta nästan in till bladnerven, sägs vara inskurna. Djupt inskurna och flikiga blad kan tyckas vara sammansatta*, och gränsen kan vara svår att dra. Om man med blotta ögat tydligt ser en smal bladyta* löpa längs med bladets mittnerv bör man betrakta bladet som inskuret, ej som sammansatt.

Jordstam. – Oftast horisontella stammar nere i marken. Sänder med mer eller mindre jämna mellanrum upp nya skott i dagen. Växter med jordstam saknar i regel bladrossetter*, men några har det. Skillnaden mot det som här kallas utlöpare* är att jordstammen oftast är grövre, innehåller upplagsnäring, och att den sänder upp skott mer kontinuerligt. En rotstock* är mer lodrät eller sned, och har oftast en rosett i ytan, och tillväxer årligen mycket lite i längd.

Klon, klonbildande, kloning ["κλών" (liten gren)]. – En klon utgör hela den växtmassa som uppkommit från ett individ utan mellanliggande sexuell förökning. Beståndsbildande* växter utgörs ofta av kloner, men hos många växter fragmenteras klonerna så att sambandet inte är lika uppenbart. Ett exempel är dyblad, där utlöparna* ofta brister. Ett annat är andmat, där all andmat i en sjö mycket väl kan utgöra en enda klon. Ett

tredje är växter med turioner*, t ex bläddror (och dyblad!), som varje vinter helt naturligt delas upp i nya individ.

Korssymmetrisk. – se symmetriplan*.

Lob, loberad ["λοβός" (örsnibb)]. – Hos blad med grundare inskärningar* kallas utbuktningen mellan dem hellre lob* än flik*. Termen används mest när bladens kant, förutom inskärningarna, är rätt jämn (t ex blåsippa, som har 3-loberade blad) eller när bladen är både inskurna* och fint tandade (t ex daggekåpor, som har lober som i sin tur har tänder).

Lågblad. – Fjällika blad på jordstammar och underjordiska utlöpare.

Matta. – Mer eller mindre tätt samhälle av en låg växt som i huvudsak utbreder sig horisontellt.

Mjölilig. – Täckt med korta, saftfyllda hår. Gör att bladytan ser matt ut och känns som den är pudrad med mjöl.

Monokarp ["μόνος" (en) och "καρπός" (frukt)]. – Växt som dör efter blomningen. Annueller* och bienner* är i egentlig mening monokarper, eftersom de bara blommar en gång och sedan dör. Här används emellertid termen endast i sammansättningen "monokarp perenn*", för att skilja växter som har mångåriga bladrossetter som slutligen blommar och dör (t ex nordisk stormhatt), från de "äkta" perennerna, som blommar år efter år (t ex blåsippa).

Nedlöpande. – Om bladytan* utan skarp övergång fortsätter nedåt längs bladskaffet sägs den vara nedlöpande. Se även vingad*.

Parflikig. – se sammansatt*.

Perenn ["perennis" (varar hela året)]. – "Flerårig växt". De växter som här kort och gott kallas "perenner" är de där samma individ blommar under flera år. Växter som lever i många år, men dör efter blomningen, kallas här monokarpa* perenner.

Primärflik. – se flik*.

Pruinos ["pruina" (rimfrost)]. – "Daggbelupen". Överdragen av en hinna av matt, ofta blåaktig vax.

Rachis ["ράχις" (ryggrad)]. – Skaftet och "mittnerven" på ett ormbunksblad.

Radiärsymmetrisk. – Med flera, radiärt ställda symmetriplan*, som hos en stjärna. Används för att beskriva blommor som är "helt regelbundna", t ex skogsstjärna. Om inget annat sägs i texterna i denna bok brukar blomman vara radiärsymmetrisk.

Reva. – Långa utlöpare* som rotar sig här och var och ofta är grenade.

Ris. – "Halvbuskar". Växter som har förvedade ovanjordiska delar, men som är för små för att kallas buskar. Oftast med rätt böjliga grenar. I norr kan man säga att en vedväxt som inte sticker upp ur snön kan kallas ris, men i söder blir den gränsdragningen omöjlig att använda. Till risen räknas här allt från björkpyrola och fjällsippa till odon och linnea. Något oegentligt har också dvärgvide och polarvide räknats hit, fastän de förvedade delarna nästan helt finns nere i marken. Ris kan vara uppräta som blåbär, nedliggande och mer eller mindre krypande som mjölon, eller tilltryckta som krypljung. Några NILS-växter som i norr borde kallas ris har förts till buskarna (dvärgbjörk *Betula nana* och skvattram *Rhododendron tomentosum*, i fjällen även en *Juniperus communis*), och finns ej med i handboken.

Rosett, rosettblad, rosettväxt. – se bladrosett*.

Rotstock – Kort, knölik, sned eller lodrät underjordisk stam, oftast med bladrosett* i toppen. Tillväxer årligen mycket lite i längd. Skillnaden mot en jordstam* är att den tillväxer horisontellt, oftast grenar sig, och skjuter upp nya skott allt eftersom den blir längre.

Rugge. – Tätt, högt, skarpt begränsat bestånd av beståndsbildande* växt. Används oftast för gräsliknande växter som höga starrarter eller sjöfräken.

Sambyggare. – Med skilda ♂- och ♀-blommor, fast på samma individ. Skillnaden mot dioika* växter är att där sitter ♂- och ♀-blommorna på olika individ.

Sammansatt. – Blad uppdelade i småblad* sägs vara sammansatta. Lupiner och gåsört är exempel på växter med sammansatta blad. Om småbladen radierar från en och samma punkt, som hos lupiner, är bladen fingrat sammansatta. Utgår de från punkter som ligger parvis (ofta snett parvis) längs bladets huvudnerv, som hos gåsört, är bladen parbladigt sammansatta. Om en smal bladyta löper längs med bladets mittnerv är bladet inte sammansatt, utan djupt inskuret*. I vissa fall är gränsen mellan sammansatta och inskurna blad svår att dra. Exempelvis har renfana en längs mittnerven löpande bladyta som är tydlig i bladets övre del, men kan saknas i den nedre.

Sekundärflik. – se flik*.

Skyltande (om blommor). – Blommor som är byggda för att ses av en pollinatör, oftast någon insekt. De har alltså väl synliga kronblad i avvikande färg, eller andra avvikande blad med samma funktion (höglad, hylleblad etc).

Skärmfjäll (tomfjäll). – De fjäll (ett par) som sitter nederst i ett småax hos gräs. Minnesregel: "avskärmar ett småax". Kallas på norska (Lids flora) "ytteragn". Se blomfjäll*.

Småblad. – Delar av ett sammansatt* blad. Varje småblad utgör en egen bladyta*. Se även flik*.

Småart. – se apomiktisk*

Sommarannuell. – Annuell* som gror på våren och övervintrar som frö. Bildar till skillnad från vinterannuellerna* inga egentliga bladrosetter*, och liknar därför ej bienna* växter till byggnaden. I tidigt stadium kan man känna igen en sommarannuell på att hjärtbladen, eller rester av dem, finns kvar samtidigt som ett skott (början på en blomstängel*) tillväxer uppåt. Hos en del syns ärr efter hjärtbladen kvar länge. Hos många kan större delen av växten betraktas som en blomstängel.

Stipel. – Bladliknande bildningar som sitter i par på var sin sida om bladskaftets bas.

Stråle. – Skaft ("gren") i blomflockar hos flockblomstriga växter.

Stängel. – Används här för skott som kommer upp från en rosett* eller en jordstam* och blommar. Skott från grenar eller revor* kallas här blomstängel*

Stödblåd. – Avser här blad som sitter under en gren i blomställningen* eller under en blomma. Skiljer sig hos många växter (t ex blåsuga och kovaller) tydligt från de egentliga bladen.

Submers. – Helt nedsänkt i vatten.

Svepe, Svepeblad. – Blad på blomskäft. Ibland direkt under blomman, som hos blåsippan, ibland längre ned på skaftet, som de tre bladen på vitsippans blomstängel. Hos flockblomstriga växter används "svepe" för de blad som sitter direkt under flockarnas förgreningspunkter. De under huvudflocken kallas "allmänt svepe", de under delflockarna "enskilt svepe".

Svepefjäll (indusium). – Litet, ofta skaftat fjäll som skyddar sporangiesamlingarna hos ormbunkar. Syns tydligt med blotta ögat.

Symmetriplan. – "Spegelplan". Ett tänkt snitt genom en blommas centrum, lagt så att blommas båda sidor är spegelbilder av varandra. Genom en radiärsymmetrisk* blomma kan man dra flera sådana plan, t ex 5 symmetriplan hos smultron. En zygomorf* blomma, t ex nattviol, har bara ett sådant plan (blomman har "ansiktssymmetri"). Ett specialfall är symmetrin hos korsblommiga växter, med två korsande symmetriplan (därför familjenamnet!).

Tertiärflik. – se flik*.

Turion ["turio" (skott)]. – Övervintringsskott bestående av en hopträngd stam med tätt packade blad, i regel hos vattenväxter. Bildas i slutet av växtsäsongen, antingen i spetsen av huvudskottet eller på särskilda skott. Turionerna överlever vintern, och kan i regel även frysa in i is, men resten av växten dör. Nästa vår sträcks turionen ut och tillväxten fortsätter i spetsen. Detta innebär alltså en form av kloning*. I strikt bemärkelse är

en växt som övervintrar som turion en perenn*, men eftersom resten av växten dör kan man på sätt och vis också säga att den skenbart är annuell*. Hos vissa växter, t ex några slingor *Myriophyllum* (ej i NILS) finns turionbladen kvar länge på skottens nedre del, men hos andra kan de vara svåra att upptäcka på färdigvuxna individ. På hösten syns de som klumpar i skottspetsarna.

Tuva, tuvad, tuvbildande – Perenner* som bildar nya skott tätt intill de gamla, och tillväxer mer eller mindre radiärt, sägs vara tuvade. En "tätt tuvad" växt har i allmänhet spetsig skottvinkel och täta förgreningar, ibland flera från samma punkt. Om skottvinkeln är trubbigare, förgreningarna glesare, eller om växten bildar korta utlöpare* som gör att tillväxten blir mer horisontell, blir tuvorna luckrare och växten "löst tuvad". Ingår jordstammar* eller längre utlöpare, som hos klotsarr, kan andra växter tränga emellan, och tuvorna växa in i varandra ("glest tuvad"). I riktigt kompakta tuvor, som de hos stagg, finns varken jordstammar eller utlöpare. En del tuvade växter tillväxer knappast uppåt, medan andra blir tydligt välvda och kan höja sig över omgivningen. Hos gräsen (t ex tuvåtel), där tillväxten äger rum i tuvans bas, uppkommer välvningen genom att nya skott pressar ut äldre skott och döda växtdelar. Hos andra, där tillväxten sker i tuvans topp, höjer sig tuvorna genom att tätt packade skott grenar sig (syns tydligt hos tuvsäv). En del starrtuvor med sådan tillväxt, t ex de hos styltstarr, höjer sig till smala "stolpar" som kan bli en halv-meter eller mer, och i nedre delen börjat omvandlas till torv. Gränsen mellan tuvade växter och rosettväxter* är diffus, eftersom vissa rosettväxter (t ex sommargyllen) bildar sidoskott som kan ge upphov till nya rosetter tätt intill de gamla. I regel har tuvade växter inga långt krypande jordstammar, men det finns undantag. I denna handbok används "tuvad" framför allt för växter som inte har särskilt stora tuvor, men vars skottbildning visar på ett tuvat växtsätt, medan "tuv-

bildande" används för växter som får tydliga, välvda tuvor.

Tvåårig. – se bienn*.

Utlöpare. – Skott som ränner iväg åt sidan från en redan etablerad planta. Utgår ofta från en bladrosett*, och kan vara både ovan- och underjordisk. Löst "tuvade"* växter har ofta korta utlöpare som inte rotar sig. Andra växter kan ha långa utlöpare, som när de vuxit färdigt etablerar en ny "station", dvs ännu en rosett, som senare kan sända ut nya utlöpare. Långa, ovanjordiska utlöpare som rotar sig upprepade gånger kallas revor*. Skillnaden mellan en underjordisk utlöpare och en jordstam* är att utlöparen oftast är slankare, inte innehåller upplagsnäring, och att den väntar med att rota sig och sända upp skott tills den vuxit färdigt. Gränsen är (som vanligt) flytande.

Utrikel ["*utriculus*" (liten hylsa)]. – "Fruktgömme" (hos starr). Den påslika behållare som innehåller själva frukten (en nöt). Fröet är alltså dolt hos starr, det är utriklarna man ser.

Vindpollinerad. – Befruktas av luftburet pollen. En vindpollinerad växt har ej skyltande* blommor. Ståndarna och märket är exponerade och märket ofta fransat.

Vingad, vingkant. – Disktinkt, flat, bladliknande yta längs stängel eller bladskåft. Om bladytan* utan skarp övergång fortsätter som en vingkant sägs oftast bladytan vara nedlöpare*.

Vinterannuell. – Annuell* som gror på hösten och övervintrar som rosett*. Kan på våren likna en bienn*, men saknar näringslagrande underjordiska delar.

Vivipar ["*viviparus*" (levandefödare)]. – Axgroende. Bildar groddknoppar i blommorna. I regel syns groddarna tydligt i slutet av säsongen.

Zygomorf ["ζυγός" (ok), och "μορφή" (form)]. – Med ett enda (oftast lodrätt) symmetriplan*, som hos ett ansikte. Används för att beskriva blommor som har läpp som hos en orkidé, eller är "båtformade" som hos en ärtväxt. En blomma som kanske inte uppenbart är zygomorf, som t ex kungsljusets, benämns här "svagt zygomorf". Kungsljus har visserligen 5 runda kronblad, men det nedersta kronbladet är större än de andra, och ståndarna och stiftet är inte riktade radiärsymmetriskt*. Det enda plan som ger full symmetri åt kungsljusets blomma är ett lodrätt, blomman är alltså zygomorf.

Ört. – Växt utan förvedad, ovanjordisk stam. Gränsen mellan örter och vedväxter (ris*) är flytande. Här räknas t ex björkpyrola som ris, medan åkerbär och hönsbär räknas som örter. Båda de senare är dock något förvedade nedtill. Hos vissa växter är graden av förvedning beroende av miljön, t ex är fackelblomster hos oss helt klart en ört (fast nog är den förvedad närmast marken!), men i varmare klimat, t ex i Australien, blir samma art en rätt pampig buske!

Kärlkryptogamer

Omfattar de lätt igenkända växtgrupperna lumrar, fräkenväxter och ormbunkar, oberoende av livsform. Några av de växter som placeras här skulle mycket väl kunna ingå i några andra grupper, t ex kunde vissa fräknar få gå som graminider.

Revlummer *Lycopodium annotinum* Lummerväxter –

DNF sid. 18

En lummer med ofta flera meter långa krypskott (revor) och talrika, upp till 2 dm höga upprätta skott ("grenar"). Sporaxen är oskaftade och sitter enstaka. Bladen är sylspetsiga (saknar hårudd).

Revlummer bildar gärna mattor som kan täcka stora ytor. Den är vanlig i skog, särskilt norrut. Finns även i fjällen.

Variation. I låglandet med spretande blad och jämbreda grenar (subsp. *annotinum*). Typiskt är att den känns stickig när man håller i den. I fjällen (subsp. *alpestre*) med tilltryckta blad och insnörningar, "årsnoder", på grenarna. Ej lika stickig som låglandsformen.

Förväxlingsrisk. Lopplummer saknar krypskott och särskilda sporax. Mattlummer *Lycopodium clavatum* har håruddsförsedda blad som gör den mjuk att ta i, och sporaxen sitter parvis på ett gemensamt skaft (ej så i fjällen). Fjällformen av revlummer är hårdare, "plastigare" än mattlummer. Fjälllummer *Lycopodium alpinum* (huvudsakligen fjälltrakter) har också oskaftade sporax, men har blågröna grenar som sitter i knippen, och fjälllika blad

Plattlummer *Lycopodium complanatum* (*Diphasiastrum complanatum*)

Lummerväxter – DNF sid. 18

En lummer med ofta flera meter långa krypskott (revor) och knippen med gaffelgrenade, plastartade grenar. Bladen är fjälllika och sitter i 4 rader. Sporaxen sitter parvis ett gemensamt, långt skaft. Plattlummer bildar kolonier med spretiga "solfjädrar" av grenar. Den kan ibland täcka stora ytor.

Variation. Tre underarter. Överlägset vanligast är den vida utbredda subsp. *complanatum*, den egentliga plattlummern, som har friskt gröna, platta grenar. Grenarna förgrenar sig i ganska vid vinkel, så grenknippena blir inte så täta. I allra nordligaste Sverige förekommer den dåligt kända subsp. *montellii*, vars grenar är kortare och smalare. Förgreningsvinkeln är spetsigare, så knippena blir tätare. I sydvästra Sverige förekommer den sällsynta subsp. *chamaecyparissus*, ibland ansedd som en egen art (cypress-lummer *L. tristachyum*). Den har blågrön färg och grenarna är ej plattade. Grenvinkeln är mycket spetsig, varför knippena blir täta.

Förväxlingsrisk. Fjälllummer *Lycopodium alpinum* (huvudsakligen fjälltrakter) har också fjälllika blad, men har oskaftade sporax som ej sitter ej parvis. Färgen är typisk: matt, gråaktigt blågrön. Mattlummer *Lycopodium clavatum*, har också parvisa sporax på långa skaft, men har långsmala, något framåtriktade blad med lång, mjuk hårudd.

Lopplummer *Huperzia selago* (*Lycopodium selago*)

Lummerväxter – DNF sid. 18

En upp till 2 dm hög lummer med upprätta, något bågböjda, gaffelgrenade skott. I topparna finns inga särskilda sporax, utan sporangierna sitter gömda i översta delen inne vid bladbaserna (ser ut som små, gula "ägg"). I övre delen finns ofta utåtstående små platta skott som sprätter iväg aero-dynamiskt utformade _____ rg oddknoppar, "loppor", då man försiktigt trycker dem nedåt.

Lopplummer saknar långa krypskott. Den "kryper" endast genom att de böjda skotten kan rota sig i nedre delen. Till skillnad från andra lumrar bildar den därför ej vida mattor, utan står enstaka eller i små grupper, ibland i häxringsliknande bestånd.

Variation. I låglandet oftast mörkgrön med spretande blad (subsp. *selago*), i fjällen ofta gulgrön eller brungrön med tilltryckta blad (subsp. *arctica*).

Förväxlingsrisk. Strandlumner *Lycopodiella inundata* (ej i inre Norrland) är mindre och har korta, men tydliga, hårt rotade krypskott med mjuka blad. Dvärglumner är mycket mindre, vekare, och har tandade blad. Övriga lumrar har långa krypskott och sporax i topparna. Björnmossor kan möjligen likna lopplummer.

Dvärglumner *Selaginella selaginoides*

Mosslummerväxter – DNF sid. 20

En liten lummersläkting som växer i ca 1 dm vida mattor av krypande, bladförsedda, grenade skott som utgår från en central "gropunkt". Från några av grenspetsarna stiger upp till 1 dm höga skott med små, cigarrformade, mjuka sporax. I sporaxen, som efter mognaden blir halmgula, finns kullika sporgömmen. Bladen har vassa, spretiga tänder (ses tydligast i spor-axen).

Dvärglumner är krävande söderut och mot kusten, men mindre kräsen i fjälltrakterna. Den växer nästan alltid på fuktig mark där den bildar en "härva" som starkt påminner om en mossa.

Förväxlingsrisk. Mossor saknar sporax. Strandlumner *Lycopodiella inundata* (ej i inre Norrland) har smala, mjuka, otandade blad, och bildar båg-formade krypskott med endast ett sporax.

Sjöfräken *Equisetum fluviatile*

Fräkenväxter – DNF sid. 23

En störvuxen fräken, ofta meterhög (i djupt vatten ännu högre). Grova stjätkar med mycket vid central hållighet (lätt att klämma ihop!) och gröna stjätklidor med spetsiga, mörka tänder. Kan vara ogrenad eller försedd med glesa, slanka, ofta oregelbundet utformade grenar.

Sjöfräken bildar stora bestånd, ofta som vida ruggar i vatten, men även på land, t ex i sumpskog.

Förväxlingsrisk. Skavfräken *Equisetum hyemale* är mycket hård (svår att klämma ihop!), har vita stjätklidor med trubbiga, mörka tänder, och växer

gärna på torr mark. Jättefräken *E. telmateia* (mycket sällsynt på kalk i Skåne) har rikt och tätt grenad, stor topp.

Åkerfräken *Equisetum arvense*

Fräkenväxter – DNF sid. 22

En mörkt grön fräken med ogrenade grenar. I växtens mitt är grenarnas första led längre än stjälslidorna. Sommarskotten har trång central hålighet i stjärken. Stjärken är föga kantig (stjäklisterna är många och låga) och oftast slät (dra försiktigt med nageln under de nedersta grenarna!). Stjäklistorna har mörka tänder.

Åkerfräken bildar stora bestånd på många olika slags mark, även i skog och på stränder, snölegor etc.

Variation. Mycket varierande utseende. Oftast upprätt och regelbundet grenad ("granlik") med utstående, eller snett uppåtriktade, grenar. På tram-pad mark, stränder och snölegemark nedliggande och oregelbundet grenad. Den vanliga underarten, subsp. *arvense*, varierar starkt i utseende, men har långa stjäklistor med mycket smal, vit kant, och vårskotten (med sporangier) får ej gröna grenar. Den i fjälltrakter förekommande subsp. *boreale* är alltid nedliggande, har kort triangulära stjäklistor utan vit kant, och får ofta gröna grenar på de sporaxbärande vårskotten.

Förväxlingsrisk. Ängsfräken *Equisetum pratense* är ljusare grön och oftast vekare och smalare. Den kan ha sporax på sommarskotten och är tydligt sträv på stjärken (dra med nageln!). I växtens mitt är grenarnas första led något kortare än stjäklistorna, vars tänder är bredare, ljusa, nästan genomskinliga, med endast en smal, mörk mittlinje. Kärrfräken *E. palustre* får sporax på sommarskotten (saknar särskilda vårskott) och har mycket kantig stjärk (stjäklisterna är få och höga). Grenarna är ofta korta och ojämnt utvecklade, med nedersta leden mycket kortare än stjäklistorna. Smal-fräken *E. variegatum* och trådfräken *E. scirpoides* (båda huvudsakligen i Norrland) kan likna de nedliggande formerna av åkerfräken, men är styvare (vintergröna!), endast grenade vid basen och har annorlunda stjäklistor.

Skogsfräken *Equisetum sylvaticum*

Fräkenväxter – DNF sid. 23

En upp till 5 dm hög fräken med rikligt grenade grenar (grenvarven ser ut att bilda cirkelformade, skira "skikt"). Vårskotten får till slut också grenar.

Skogsfräken bildar stora bestånd på många typer av fuktig mark. Dominerar fältskiktet i vissa fuktiga skogstyper.

Förväxlingsrisk. Omisskännlig! Nedliggande former av andra fräknar *Equisetum* kan någon gång ha grenade grenar, men dessa bildar ej cirkelformade, skira skikt.

Stensöta *Polypodium vulgare*

Stensöteväxter – DNF sid. 39

En upp till 3 dm hög, styvbladig (vintergrön!) ormbunke. Har en krypande jordstam varifrån bladen kommer upp ett och ett. Bladet har endast

primärflikar, vilka har nästan jämn kant och sitter fästade vid rachis med hela sin bredd. På undersidan utvecklas stora, runda sporgömmesamlingar ordnade i två rader. Bladskافتet är mycket långt. De nedersta primärflikarna är ungefär liklånga med de övriga (bladytan avslutas tvärt nedtill).

Stensöta växer söderut på många slags marker, men norrut nästan enbart på block och i klippbranter.

Förväxlingsrisk. Närmast omisskännlig. Kambräken *Blechnum spicant* (huvudsakligen västra Sverige) är tuvad och har sporangiesamlingarna sittande på särskilda smalflikiga sporblad. De sterila bladen är näpnast oskaftade, och primärflikarna minskar nedåt gradvis i storlek. Taggbräken *Polystichum lonchitis* (huvudsakligen fjälltrakter) är tuvad och har skaftade primärflikar med vassa, spretiga tänder. Bladen är närmast oskaftade, och primärflikarna minskar nedåt gradvis i storlek.

Örnbräken *Pteridium aquilinum*

Örnbräkenväxter — DNF sid. 26

En ofta meterhög (söderut ännu högre), styvbladig, beståndsbildande ormbunke med triangulärt blad utan synliga sporgömmen. Har en krypande jordstam varifrån bladen kommer upp ett och ett. Bladskافتet är långt och lodrätt, med nickar upptill, varför bladet planar ut nästan horisontellt. Bladet är rikligt flikat (nedersta primärflikarna tertiärflikade), med jämna flikkanter (utan tänder). Sporgömmesamlingarna är dolda under en genomskinlig hinnkant som löper längs flikkanterna.

Örnbräken växer söderut på all slags mark och är där mycket allmän, men blir norrut sällsyntare och allt mer krävande. Den bildar karakteristiska, dominerande, täta bestånd där bladen flyter samman till ett tätt skikt.

Variation. Den vanliga underarten, subsp. *latiusculum*, är oftast 5—10 dm hög. Längst i söder förekommer en ibland över 2 m hög underart, subsp. *aquilinum*.

Förväxlingsrisk. Närmast omisskännlig. Safsa *Osmunda regalis* (huvudsakligen stränder i sydligaste Sverige) har mer kortskaftade och långsträckta blad som i hela sin längd är likartat flikade med fria sekundärflikar. Sporangierna sitter samlade i avvikande flikar upptill på särskilda blad. Ryssbräken *Diplazium sibiricum* (mycket sällsynt i Jämtland och Lule lappmark) blir ca 5 dm hög, och har mjuka blad med tandade flikar och sporangiesamlingar på undersidorna.

Ekbräken *Gymnocarpium dryopteris* (*Lastrea dryopteris*)

Träjonväxter — DNF sid. 38

En 1—3 dm hög, mjukbladig, ljusgrön, beståndsbildande ormbunke med nästan liksidigt triangulära blad. Har en krypande jordstam varifrån bladen kommer upp ett och ett. Bladskافتet är långt och lodrätt, med nickar upptill, varför bladet planar ut nästan horisontellt. De nedersta primärflikarna är långskaftade ("man kan inte gå tvärs över mitten utan att hoppa") och så stora att bladet ser nästan ut att vara delat i tre likstora flikar, där bladets topp utgör den tredje fliken. Flikigheten ökar nedåt: bladytorna utgörs upptill av primärflikar, i mitten och nederst av sekundärflikar, innerst på de nedersta primärflikarna av tertiärflikar. Nedersta primärflikens största

sekundärflik är lika stor som tredje primärfliken. De större bladytorna är lobarade likt eklöv. På undersidan utvecklas små, runda sporgömmesamlingar. Rachis är kal eller har enstaka skaftade glandler (lupp!).

Ekbräken är Sveriges vanligaste ormbunke. Den växer i många olika miljöer, men ej på de fattigaste markerna, och bildar ofta vidsträckta bestånd i skuggig skog.

Förväxlingsrisk. Hos hultbräken är alla primärflikar oskaftade, och deras bladytor fäster mot rachis. Kalkbräken *Gymnocarpium robertianum* (sällsynt i vissa kalkområden) är mycket lik ekbräken, men de nedersta primärflikarna är proportionsvis tydligt mindre än bladets "topp", den nedersta primärflikens största sekundärflik är lika stor som fjärde primärfliken, och den innersta sekundärfliken på övre sidan av den tredje primärfliken (!) oftast förkrympt. Rachis har tätt med skaftade glandler, särskilt vid andra och tredje primärflikparens fästpunkter (lupp!). Doftar mycket starkare än ekbräken om den krossas. Finbräken *Cystopteris montana* (huvudsakligen i rikare trakter i Norrland) är mörkgrön och mycket mer finflikad.

Hultbräken *Phegopteris connectilis* (*Thelypteris phegopteris*)

Kärrbräkenväxter – DNF sid. 27

En 2–4 dm hög, mjukbladig ormbunke med långskaftade, långspetsade triangulära blad. Har en krypande jordstam varifrån bladen kommer upp ett och ett. Bladet är sekundärflikat med jämna flikkanter (utan tänder). Primärflikarna är oskaftade och deras bladytor fäster mot rachis ("man kan gå tvärs över mitten utan att behöva hoppa"), de nedersta är längst och tydligt bakåtböjda ("sista paret ut"). På sekundärflikarnas undersida utvecklas små, runda sporgömmesamlingar nära kanten.

Hultbräken växer på många slags friska marker, men även i klippbranter. Illustrationen i DNF ger inte en helt korrekt bild av bladet. Primärflikarna skall vara helt motsatta med bladytorna fästade mot rachis.

Förväxlingsrisk. Närmast omisskännlig. Ekbräken och kalkbräken *Gymnocarpium robertianum* (sällsynt i vissa kalkområden) har långa skaft på de nedersta primärflikarna. Kärrbräken *Thelypteris palustris* (huvudsakligen södra Sverige) har mer långsträckta blad som är bredast strax nedom mitten. Primärflikarna sitter glesare, deras bladytor fäster ej mot rachis, och det nedersta paret är ej påfallande bakåtböjt. Ryssbräken *Diplazium sibiricum* (mycket sällsynt i Jämtland och Lule lappmark) är tertiärflikad med tandade flikkanter, och bladytorna fäster ej mot rachis.

Fjällbräken *Athyrium distentifolium* (*A. alpestre*)

Majbräkenväxter – DNF sid. 30

En oftast halvmeterhög, tuvad ormbunke med mjuka, ljusgröna blad. En av många "strutformade" ormbunkar (dvs med mångbiadiga rosetter). Bladen är rätt kortskaftade (skaft ca 1/5 av bladet) och smalnar av både upptill och nedtill (de längsta primärflikarna sitter i mitten; de nedersta är ungefär hälften så långa). Primärflikar nästan lika i hela bladets längd. De minsta bladytorna utgörs av sekundärflikar. Dessa är vanligen kraftigt lobarade i trubbiga (men tandade) tertiärsegment, vars minsta sidonerver når ut till

bladkanten (kan vara svårt att se). Undertill utvecklas runda sporgömmesamlingar utan synligt svepefjäll.

Fjällbräken växer i många miljöer i fjällen, men bildar gärna bestånd i snölegor och i bäcksänkor. Enstaka exemplar påträffas mycket sällsynt långt ned i skogslandet. Märkligt nog är bladen mycket frostkänsliga.

Förväxlingsrisk. Majbräken *Athyrium filix-femina* (rätt allmän i fjällen, men vanligen inte i öppna habitat) har oftast mörkgröna, mer långskaftade blad (skaft ca 1/3 av bladet) som kan bli meterlånga. Bladflikarnas minsta sidonerver når inte riktigt ut till kanten (kan vara svårt att se), och sporgömmesamlingarna är avlånga med tydligt svepefjäll. Sterila exemplar av fjällbräken och majbräken kan vara mycket svårskilda; en karaktär som ofta nämns, att primärflikarna hos fjällbräken har korta skaft, är svårbedömd. Bergbräken *Oreopteris limbosperma* (i fjällen sällsynt i oceaniskt påverkade områden i Jämtland) är sekundärflikad utan ytterligare lobering eller tänder, och har hela primärfliken sammanvuxen till en gemensam bladyta. Träjon *Dryopteris filix-mas* (i fjällen mest i varma rasbranter) har tjockare blad, rundtoppiga sekundärflikar utan ytterligare lobering, och tydliga svepefjäll. Nordbräken *Dryopteris expansa* (i fjällen ofta allmän) har långskaftade, trekantiga blad. De nedersta primärflikarna är längst och mest flikade.

Strutbräken *Matteuccia struthiopteris*

Majbräkenväxter — DNF sid. 33

En ända till 2 m hög ormbunke (oftast meterhög) med ljusgröna blad. En av många "strutformade" ormbunkar (dvs med mångbladiga rosetter), men även försedd med jordstam, varför den bildar täta bestånd. Bladen är bredast rätt nära toppen (de längsta primärflikarna sitter högt upp), mycket regelbundet sekundärflikade, och försedda med gradvis allt mindre primärfliker ända ned till basen av rachis. Flikarna har jämna kanter (utan tänder). Bladen saknar sporgömmesamlingar. Inne i struten utvecklas särskilda gummiartade, greniga sporblad som senare torkar och blir kvar över vintern.

Strutbräken växer i fuktiga, näringsrika miljöer, där den bildar täta bestånd. Om man går i dem känner man snart en syrlig väldoft. I skyddade lägen kan gamla exemplar få en några dm hög, grov, ovanjordisk "stam", något lik en trädormbunkes. Odlas ofta, och kan förvildas.

Förväxlingsrisk. Fertila exemplar är omisskänliga. Sterila ex av Berg-bräken *Oreopteris limbosperma* (sällsynt i sydvästra Sverige och i oceaniskt påverkade områden i Jämtland) har liknande bladflikar, men bladet är bredast längre ned, basen ej stamlik och bestånden ej så täta.

Ris och halvbuskar

Omfattar växter med förvedade delar och övervintringsknoppar ovan jord.

Se även: stenbär, åkerbär och hönsbär, vilka alla kan vara något förvedade nedtill, men som på våren växer ut från övervintringsknoppar i marken. Ögonpyrola är ett gränsfall, men den är rätt svagt förvedad, och de förvedade delarna finns i regel nere i mossan.

Dvärgvide *Salix herbacea*

Polarvide *S. polaris*

Videväxter – DNF sid. 46

Dioikt dvärgbuske med strödda blad. Grenarna kryper i jorden så att bladen ser ut att komma upp ur själva marken. Bladen är rundade eller något av-långa, upp till 2 cm stora, plastigt glänsande, så gott som kala, och har mer eller mindre bågböjda sidonerver (särskilt nära bladspetsen, men svåra att se på polarvide). Y-plantorna har "hängen" med videkapslar (päronformade med stiftrest i spetsen; klyvs vid mognaden i två och blottar hårpenselförsedda frön) som snart blir mer eller mindre röda.

Dessa viden växer på många typer av blöt eller fukthållande mark i fjällen. Dvärgvide är i särklass vanligast, den finns ända ned till övre delen av skogslandet (där mest stränder) eller tillfälligt ännu längre ned. Polarvide är sällsyntare och bunden till kalktrakter.

Variation. Dvärgvide har kala kapslar, och breda, mer eller mindre urnupna blad med små, kullriga tänder. Polarvide har håriga kapslar, och smalare, ej urnupna blad utan tänder. Hybriden mellan dem är ofta vanligare än polarvide, även återkorsningar finns. I praktiken är arterna ofta svårskilda. Några av dvärgvidets hybrider med andra viden är relativt frekventa, bortse därför från alltför avvikande exemplar!

Förväxlingsrisk. Nätvide har tjockare blad med nedvikt kant, nedsänkta nerver på översidan, och mycket ljus undersida med kontrasterande nerver. Dvärgbjörk *Betula nana* har ovanjordiska grenar som får björkhängen (kolvlika, inga kapslar, frön med två vingar), och blad med proportionellt mycket större tänder ("pepparkakor") och raka sidonerver. Pyrolor *Pyrola* har skaftade blad i rosetter och är inte lika starkt förvedade.

Nätvide *Salix reticulata* Videväxter – DNF sid. 46

Dioikt, mattbildande ris med strödda blad. Grenarna kryper delvis i jorden, delvis ovanpå. Bladen är runda eller ovala, upp till 3 cm långa, med nedvikt kant. De är ovan mörkgröna, närmast kala, med nedsänkta ("ingraverade") nerver, under nästan vita, mer eller mindre håriga, med tydligt kontrasterande, upphöjda nerver. Huvudnerverna är bågförmade, medan de finare nerverna bildar ett nätlikt mönster. Y-plantor har "hängen" på upprätt-stående skaft, med ludna videkapslar (päronformade med stiftrest i spetsen; klyvs vid mognaden i två och blottar hårpenselförsedda frön).

Nätvide kan i fjällen ses på många typer av kalkhaltig mark, i övre skogslandet är den sällsynt i rikkärr.

Variation. Bladens form varierar en hel del, de kan ibland vara rätt avlånga. Hybrider med andra viden är mycket sällsynta.

Förväxlingsrisk. Dvärgvide har glänsande, plastartade blad som ej är vitaktiga under. Ullvide *Salix lanata* är det enda övriga vide i fjällen som har rundade, håriga blad. Den är vanligen en grovgrenig, upprätt buske, men unga ex kan krypa. Bladen är större, tjockt ullhåriga på båda sidorna, och saknar nätlika nerver. Fjällsippa, ett annat mattbildande ris med vita bladundersidor, växer mycket ofta med nätvide, men har blad med rundade, iögonfallande tänder.

Fjällsippa *Dryas octopetala*

Rosväxter – DNF sid. 212

Tilltryckt, vintergrönt ris med 1–3 cm långa, läderartade blad som är mörkgröna ovan och silverhåriga under, och har rundade, iögonfallande tänder ("små försilvrade ekblad"). Stora, 8-taliga, vita blommor som sitter ensamma på bladlösa, 1–12 cm långa skaft. Karaktäristisk i frukt, då de många fröna får ca 3 cm långa fjäderpenslar ("bomullstussar på skaft").

Fjällsippan bildar mattor (eller fläckar) på kalkrik, torr mark i fjällen, och kan där dominera ("dryashed"), men kan även påträffas på magrare, störd mark (skred, klippor, t o m vägkanter).

Förväxlingsrisk. Omisskännlig! Mosippa *Anemone vernalis* (går upp i fjällen i Dalarna och Härjedalen), som även den har fjäderförsedda frön, är en ört med parflikiga blad. Nätvide, som ofta förekommer tillsammans med fjällsippa, har också vita bladundersidor, men bladen är rundade, saknar tänder, och har nätlik nervatur.

Krypljung *Loiseleuria procumbens*

Ljungväxter – DNF sid. 333

Tilltryckt, mattbildande, vintergrönt ris med små, blanka, läderartade, motsatta blad. Bladen, som är tydligt skaftade, har en 3–7 mm lång, knubbig bladskiva som är utdraget elliptisk med en mitträna på oversidan och två ljusa, parallella ränder på undersidan. Ränderna uppkommer genom att bladkanten är inrullad, men ej över bladets mitt – det ljusa är bladets luddiga undersida som skyntar fram på båda sidor om mitten). Uppifrån liknar bladen små munnar med fylliga läppar. Blommar rätt tidigt med rosa, liksom vaxartade, 5-taliga, uppåtvända blommor på mycket korta skaft från skottspetsar. Frukten är en rödaktig, rund kapsel.

Vanlig på torr fjällhed, särskilt typisk på vidblottor. Bildar oftast några dm vida kuddar eller kakor, men kan bli större.

Förväxlingsrisk. Omisskännlig! Fjällglim har också rosa, 5-taliga blommor och växer i kuddar, men bladen är mjuka och av ett helt annat utseende. Fjällgröna *Diapensia lapponica*, som gärna växer med krypljung, bildar små, kompakta, kupiga tuvor och har vita, långskaftade blommor,

Kantlång *Cassiope tetragona* Ljungväxter –

DNF sid. 334

Något krypande, vintergrönt ris med unika, upprätta, styva, till s n kantiga skott. Kantigheten kommer sig av att de knubbiga, snett uppåt-riktade bladen sitter i fyra mycket täta rader (egentligen korsvis motsatta) som helt döljer grenarna. Säreigna, pillika blad med långa, bakåtriktade flikar, och med en ränna "i ryggen" (lupp!). Vita, klocklika blommor på små skaft som skjuter ut nedanför skottens toppar.

Kalkrik hed i norra Lapplands fjäll. Rätt liten utbredning, men lokalt riklig. Eftersom bladen dör efter några år men inte faller av, är grenarna friskt gröna i topparna men gråbruna längre ned.

Förväxlingsrisk. Omisskännlig! Mosslång *Cassiope hypnoides* är betydligt spädare, och är mjuk och mosslik. Fjällumner *Lycopodium alpinum* har trindare, smalare skott som är blågröna i hela sin längd.

Ripbär *Arctostaphylos alpinus*

Ljungväxter – DNF sid. 338

Krypande, bladfällande ris med tunglika, tandade, spetsiga blad med tydlig, rikt förgrenad nervatur. Bladen är bredast rätt nära spetsen och är oftast något vikta på längden. Grenar typiska: levande "bladrosett" i spetsen, tätt följd av döda, papperslikt rasslande blad från fjolåret, därefter en sträcka med grånade bladskafsstumpar, och, längst bak, slät, rödbrun, mjölonlikt flagnande bark. På hösten blir bladen knallröda. I skotttopparna en liten klase med vita, urnformade blommor. Frukten är ett till slut svart bär med 5 rätt stora, hårda frön.

Ripbär är allmän i fjällen, mest typisk på torr videxponerad hed, men även i hedskog. Utpostlokaler på många toppkala berg i skogslandet.

Förväxlingsrisk. Närmast omisskännlig. De flesta andra ris utom blåbär och odon har läderartade blad (blåbär och odon liknar ej ripbär). Glansvide *Salix myrsinites* (huvudsakligen fjälltrakter) har också torrt rasslande fjolårsblad, men är oftast mer upprätt, och de friska bladen är fastare och glänsande.

Mjölon *Arctostaphylos uva-ursi*

Ljungväxter – DNF sid. 338

Krypande, vintergrönt ris med tunglika, läderartade, otandade blad utan nedvikt kant. Bladen är tydligt bredast ovanför mitten, med slank, gradvis avsmalnande bas. De har en mycket typisk, rikt förgrenad, nätlik nervatur. På översidan är varje nerv liksom "ingraverad" i ytan. Undersidan är friskt grön och helt slät, men nervaturen syns i minsta detalj. Äldre grenar typiska, med rödbrun, slät bark som flagnar i torra, papperstunna flak. I skotttopparna en liten klase med vita, urnformade blommor. Frukten är ett lingonlikt bär (saknar dock foderrester) med rätt stora, hårda frön omgivna av ett mjöl med besynnerlig, "smörjande" konsistens (gnugga ett moget bär mellan fingrarna!). Mjölon är ofta riklig på sandig eller klippig mark, men kan lokalt saknas. Finns även i fjällen, och är där kalkgynnad. Klonerna kan bli mycket gamla. Där de får växa fritt bildar de häxringliknande cirklar av nedliggande,

framåtriktade skott (spetsiga grenvinklar!) som länge ligger löst på marken. De kan ofta följas bakåt till en ibland flera cm tjock, trädrotslik stam med den karaktäristiska barken.

Förväxlingsrisk. Lingon har upprätta grenar som är håriga i yttre delen, och ovala blad med nedvikt kant. På bladens översida finns några par nedsänkta nerver, medan undersidan är matt blekgrön med svarta glandelprickar och "inkapslade" nerver. Krypvide *Salix repens* har ovala blad (rundad bas), och annorlunda bark. Bladen saknar mjölonets fina nervatur, och är oftast platt silkeshåriga under.

Lingon *Vaccinium vitis-idaea*

Ljungväxter – DNF sid. 338

Upprätt, vintergrönt ris med ljust finludna årsskott, och ovala, läderartade, otandade blad med nedvikt kant. Bladen är bredest ungefär vid mitten, eller något ovanför. De har en gles nervatur som ei kan ses tydligt på undersidan. Nerverna når ej bladkanten, utan böjer av framåt och fäster vid nästa nerv. Bladens översida är glänsande mörkgrön med "ingraverade" nerver, medan undersidan är matt blekgrön med svarta glandelprickar och valkar som antyder de "inkapslade" nerverna. I skotttopparna små klasar med vita eller blekrosa, klockformade blommor. Frukten, ett bär som först är vitt men vid mognaden blir rött och saftigt (lingon !), har små frön och en liten foderrest.

Lingon täcker stora arealer och finns även i fjällen. Klonerna är svår-avgränsade, eftersom de, till skillnad från mjölon, tillväxer under markytan och inte utan möda kan spåras bakåt.

Förväxlingsrisk. Mjölon har långt krypande grenar med slutligen flagnande bark. De tungformade bladen är släta under utan nedvikt kant, och har detaljrik nervatur som syns tydligt på båda bladsidorna. Ryl *Chimaphila umbellata* (södra och mellersta Sverige) har kransställda blad med skarpa tänder.

Blåbär *Vaccinium myrtillus*

Ljungväxter – DNF sid. 339

Upprätt, bladfällande ris med gröna, skarpt kantiga, kala grenar ("plast-växt"), och rätt mjuka, ovala, ljusgröna blad med finsågad kant. I blad-veckan enskilda, röda, urnlika blommor. Frukten är ett blåbär (!).

Blåbär täcker stora arealer och finns även i fjällen. Tål ej översvämning och måste vara snötäckt i vinterkalla områden, varför den saknas i älvarnas strandzon och på snöblottor. Efter snöfattiga vintrar kan stora ytor bli rostfärgade av dött blåbärris.

Förväxlingsrisk. Omisskännlig! Odon har otandade, omvänt äggrunda blad med grågrön undersida, bruna grenar utan skarpa kanter, och ljusare bär med färglös saft.

Odon *Vaccinium uliginosum*

Ljungväxter – DNF sid. 339

Upprätt, bladfällande ris med bruna, så gott som trinda grenar, och omvänt äggrunda, uddlösa, otandade blad. Bladens översida är matt blågrön. Under

sidan är blekare, närmast vaxartat grågrön, och har utstående nerver. I lupp syns en låg, smal kantlist. I bladvecken ensama (eller parvisa), ljusa blommor. Frukten är ett ljusblått, vaxmatt bär med ofärgad, söt saft (går att äta!). Det är oftast större än ett blåbär och något kantigt.

Odon finns inte bara på myr, utan även på hed, i skog, och på fjällhed. I låglandet blir den vanligen högre än blåbär, någon gång meterhög.

Variation. Varierar mer än övriga ljungväxter, men detaljerna är dåligt kända. Den vanliga underarten, subsp. *uliginosum*, går även långt upp i fjällen, där den är vanlig men mycket lågvuxen. Den andra, subsp. *microphyllum*, finns tydligen endast på kalk i fjällen. Den är ännu mer dvärgartad, helt nedliggande, med mycket små blad, korta blomskaft etc.

Förväxlingsrisk. Blåbär har kantiga, gröna grenar, ovala, ljusgröna, fintandade blad, och mörkare bär med rödviolett saft. Finnmyrten *Chamaedaphne calyculata* (nästan enbart Tornedalen) har längre blad som är övermållade med mycket små, runda fjäll (lupp!). Pors *Myrica gale* (ej i inre delarna av norra Norrland) har tänder på bladets yttre del och stark, aromatisk doft (mosa!). Odonvide *S. myrtilloides* (Norrland, men ej på fjället) har rätt små blad som i regel är rundade i båda ändarna men har parallella kanter på mitten ("travbaneformade"). Några andra viden *Salix* kan ha blek bladundersida och likna odon. Bladen är dock nästan alltid större med rundare bas och/eller spetsig topp.

Tranbär *Vaccinium oxycoccos* (*Oxycoccus quadripetalus*)

Dvärgtranbär *V. microcarpum* (*O. microcarpus*)

Ljungväxter – DNF sid. 337

Vintergröna ris som bildar långa, slanka, slingrande revor längs marken. Läderartade, trubbspetsade, nästan trekantiga, upp till 1 cm långa blad med nedvikt kant. De har korta skaft och är fästade direkt på revorna, är mörkgröna ovan och vaxigt silvergrå under. Rosa blommor med tillbakaböjda kronblad ("raketer") på upprättstående skaft. De röda bären, som liknar lingon, lägger sig till slut på myrytan.

Vanliga på myr, men även strandkärr. Saknas eller ovanliga i fjällen, går ej högt upp.

Variation. 2 arter som förutom storleken är rätt lika. Dvärgtranbär växer helst uppe på tuvor.

Förväxlingsrisk. Omisskännliga! Rosling har också vit bladundersida, men bladen är längre, har ej tvär bas, och växten är upprätt. Krypvide *Salix repens* (ej i innersta Norrland) har grövre kvistar och är oftast tätt silkeshårig under bladen.

Rosling *Andromeda polifolia*

Ljungväxter – DNF sid. 337

Upprätt, vintergrönt ris med kala grenar och 2–4 cm långa, mycket smala, läderartade, otandade blad med stark nedböjd kant. Bladen är mörkgröna ovan med mittnerven i en fåra, vaxat ljusgrå under med brun, utstående mittnerv. Till formen liknar de något rosmarin. I skottopparna utvecklas några få, långskaftade, rosa, klocklika blommor. Frukten är en rund, torr kapsel med lång stfitrest.

Rosling är en mycket allmän myr- och fukthedsväxt som klarar mycket magra förhållanden.

Förväxlingsrisk. I blom omisskännlig. Krypvide *Salix repens* (ej i innersta Norrland) kan vara upprätt och ha smala blad med vit bladundersida, men färgen beror på tätt liggande silkeshår. Tranbär har också vit undersida på bladen, men de är kortare, med tvär bas, och växten kryper. Skvattram *Rhododentron tomentosum* är grövre, med brunhåriga grenar och blad som är brunhåriga under. Finnmyrten *Chamaedaphne calyculata* (östra Norrbotten) har mer tunglika blad som är översållade med mycket små, runda fjäll (lupp!), och inte är vita under.

Ljung *Calluna vulgaris*

Ljungväxter – DNF sid. 335

Upprätt, vintergrönt, slankt ris med mycket små, trinda, snett uppåtriktade blad, som sitter tätt, tätt på små sidoskott. Säregna, pillika blad med långa, bakåtriktade flikar, och med en ränna "i ryggen" (lupp!). De är korsvis motsatta (svårt att se), och bildar rader (lätt att se). Blommar sent på säsong-en med många, små, nästan oskaftade, rosa, djupt 4-flikiga blommor med långt stift. Den lilla, torra kapseln är omgiven av fnasiga blomrester, och även stiftet sitter kvar. Fröna är mycket små.

Ljung täcker många magra marker, både torra och fuktiga, men är i fjällen bara vanlig i söder. I norra fjällkedjan finns den huvudsakligen i ett bälte på stränder på låg nivå ("Calluna-bältet").

Förväxlingsrisk. Omisskännlig! Klockljung, lappljung och kråkbär har alla barrlika, utstående blad som även sitter på huvudskotten. Blommorna hos de försträmda är urnformade och mycket större, hos lappljung är de dessutom långskaftade. Klådris *Myricaria germanica* (huvudsakligen älvstränder i mellersta Norrland) har också tätbladiga sidoskott, men är högre och grövre och har platta blad på huvudskotten. Frukten är en kapsel med hårpenselför-sedda frön.

Klockljung *Erica tetralix*

Ljungväxter – DNF sid. 335

Upprätt, vintergrönt, slankt ris med barrlika blad i 4-taliga kransar. Bladen är försedda med en ränna på undersidan (egentligen är det kanterna som är inrullade) och har långa glandelhår. Blommar med rosa, urnformade blommor i tät samling på ett dm-långt uppskjutande, rätt glesbladigt skott. Frukten är en torr kapsel.

Klockljung är allmän i fukthed och på myrar i oceaniskt påverkade områden, dvs i västra halvan av Götaland. Den förekommer också på en bård av utpostlokaler och i ett bälte på Vänerens stränder. Under senare år har den även dykt upp i trakter där den tidigare ej fanns, ända upp till Norrbotten. Den växer där på fuktig, blottad mineraljord som koloniserats av akrokarpa mossor, mattlumner, etc, i de flesta fall på schaktade slänter vid vägar. Bestånden är oftast små, men arten verkar spridas och är ordentligt etablerad längs flera vägsträckor i Asele lappmark. Håll ögonen öppna!

Förväxlingsrisk. I blom omisskännlig. Lappljung har mycket långskaftade blommor och helt kala blad som ej sitter i kransar. Kråkbär kan likna steril klockljung, men bladen saknar glandelhår. Ljung har rader av pyttesmå blad på särskilda skott, och mycket mindre, fyrflikad krona.

Lappljung *Phyllodoce caerulea*

Ljungväxter – DNF sid. 333

Upprätt, vintergrönt, slankt ris med blanka, barrlika, platta blad. Bladen har en ränna på oversidan och en luddhårig rand på undersidan (lupp). Bladkanten har små, skarpa tänder som gör den något sträv. I toppen med en grupp rödvioletta, nickande, urnformade blommor på långa, upprätta skaft. Frukten är en torr kapsel med lång stiftrest.

Lappljung är vanlig i fjällen, med förekomst i skog långt nedanför trädgränsen. Den finns även sällsynt längre ned vid forsar och på utpostberg.

Förväxlingsrisk. I blom omisskännlig. Kråkbär har kortare, uppsvällda blad utan fåra på oversidan, men med en spalt på undersidan. Klockljung har glandelhåriga blad i 4-taliga kransar och många blommor i samling på ett gemensamt, toppställt skott.

Kråkbär *Empetrum nigrum*

Kråkbärsväxter – DNF sid. 339

Upprätt eller nedliggande, vintergrönt, slankt, böjligt ris med blanka, barrlika, uppsvällda, plattade blad. Bladen är släta ovanpå och har en ljus strimma med en trång spalt på undersidan (egentligen är kanterna inrullade, endast lämnande en smal öppning). Blommorna är saknar skyltande kron-blad (vindpollinerad!). Frukten är ett svart, saftigt bär.

Kråkbär är allmän på mager mark, både torr och fuktig, även i fjällen.

Variation. 2 underarter som ibland räknas som arter. Subsp. *hennaphroditum* är dioik och nordlig, subsp. *nigrum* har samkönade blommor och är sydlig, men i en stor del av landet förekommer båda. De skiljer sig något i växtsätt, men båda är lätt igenkända som kråkbär.

Förväxlingsrisk. I frukt omisskännlig, men observera att a'-exemplar av subsp. *nigrum* ej får bär! Lappljung har längre, plattare blad med en ränna på oversidan och en luddg rand under (lupp!). Klockljung har glandelhåriga blad i 4-taliga kransar. Ljung har rader av pyttesmå blad på särskilda skott.

Björkpyrola *Orthilia secunda* (*Ramischia secunda*)

Pyrolaväxter – DNF sid. 332

Kortkrypande, mycket lågt ris (ca 1 dm) med rosetter med skaftade, fasta blad, och små, smala, fjällika blad längs grenarna. Bladen är ovala eller närmast äggrunda, och har finna tänder och tydlig spets, till form och struktur något påminnande om ett litet björkblad. Bladen sitter i rosetter, vanligen finns fjolårets rosett "en våning" under årets. Från skottspetsen utvecklas en 10–15 cm hög blomstängel med några få fjällika blad, och en toppställd blomställning med kortskaftade, vita, 5-taliga blommor med ur blomman utskjutande stift med märke som "huvud på en spik". Frukten är en klotrund

kapsel med kvarsittande, nu än mer förlängt stift. Blomställningen lutar över, och alla blommor vänder sig slutligen nedåt åt samma håll.

Björkpyrola är allmän i skog, men även på hedar och konstgjorda slänter, t ex vägkanter.

Förväxlingsrisk. Småplantor av biörk *Betula* har ej fjolårsblad som övervintrat och saknar de smala, fjällika bladen på grenarna. Inga andra pyrolor (fam. Pyrolaceae) har spetsiga blad, och ingen har heller ensidigt lutande blomställning.

Linnaea *Linnaea borealis* Kaprifolväxter – DNF

sid. 426

Slankt och vekt, krypande ris. Långa, ca 1 mm tjocka, slingrande revor, som vid en närmare undersökning visar sig vara håriga. Bladen är små, runda kortskaftade, motsatta och håriga, och har låga tänder som ej är vassa. Blommar på uppstigande sidoskott. Blommorna sitter parvis på ett högst dm-högt skaft. De är rosa, 5-taliga och koniskt klockformade. Frukt mycket karaktäristisk: en glandelhårig, avlång kula bestående av en liten nöt om-sluten av högblad, ofta med foderrester i spetsen.

Linnaea är allmän i skog (fast ovanligare längst i söder), och går även upp på fjället. Mogna frukter klibbas mycket effektivt fast i allt. Prova att dra ärmen i höjd med blomskäften så får du se!

Förväxlingsrisk. Som fullt utvecklad omisskännlig. Unga skott kan likna ögonpyrola, men den har kala blad som ej är motsatta, och åtminstone några vassa tänder.

Flytbladsväxter och i vatten nedsänkta växter

Omfattar växter med flytblad, växter som är helt nedsänkta i vatten (submersa) och en ört, svalting, som vanligen växer i vatten.

Se även: vattenklöver, som kan bilda mattor som flyter ut över vatten (gungflyn); tiggarranunkel som någon gång kan ha flytblad. Åtskilliga graminider växer i vatten.

Andmat (flytande arter) *Lemna* spp. (utom *L. trisulca*)

Andmatsväxter – DNF sid. 595

Mycket små, skivlika, fritt flytande vattenväxter bestående av ett eller några rundade, 2–7 mm stora blad i små grupper. Från bladen hänger tunna rötter.

Andmat förekommer söderut allmänt i lugna sötvatten, men norrut är de ovanligare och ofta tillfälliga. Förökning sker genom delning, de blommor ytterst sällan.

Variation. 3 rätt lika arter. Blad av något varierande utformning, men alla är mer eller mindre runda. Ytterligare en art, korsandmat *Lemna trisulca*, är mycket annorlunda och skall inte tas med i inventeringen. Den har spetsiga, skaftade blad som hänger samman i flak. Man kan någon gång se den flyta, men större delen av tiden befinner den sig invid botten.

Förväxlingsrisk. Närmast omisskännliga. Flytande rosetter av länkar *Callitriche* kan på håll vara mycket lika andmat, men avslöjar sig genom rotade stänglar med korvis motsatta blad. Vattenstjärna *Ricciocarpus natans* (södra och Mellersta Sverige, vanligast kring Mälaren) är en flytande levermossa med en läderartad bål som har grenade nerver på översidan och långa, purpurfärgade, rotliknande fjäll på undersidan.

Näckrosor *Nuphar spp.* + *Nymphaea spp.*

Näckrosväxter – DNF sid. 120–121

Perenna vattenväxter vars flytande blommor och flytblad har mycket långa skaft som utgår från en rotstock. Blommor stora, gula eller vita med många kronblad och ståndare. Stora, tjocka, cirkelrunda eller elliptiska flytblad med öppning baktill ända in till bladskaftet. Undervattensblad av liknande form, men slakare. Frukt fikonformad med radierande märkesstrålar.

Näckrosor förekommer i sötvatten av många slag, t o m i små myrgölar som kan torka ut, och kan även gå ut i utsötat havsvatten (särskilt avsnörda vikar och åmynningar vid Bottenviken).

Variation. Tre arter (två gula och en vit, den senare med två underarter som ibland uppfattas som arter), alla lätt igenkända som näckrosor.

Förväxlingsrisk. Omisskännliga! Vattenväxter med liknande bladform (runda med öppning till bladskaftet) är dyblad, som ej är rotad i botten, har mindre blad (ca 3 cm) med runda bakhörn, och 3-taliga, vita blommor, och sjögull, som är grenad och har 5-talig, gul blomma på uppstigande skaft.

Sjögull *Nymphoides peltata*

Vattenklöverväxter – DNF sid. 332

Perenn vattenväxt med lång, grenad stjälk och motsatta, slidförsedda, skaftade, runda, 3–10 cm breda flytblad med öppning baktill ända till bladskaftet. Bladen liknar små näckrosblad, men de har något buktig kant och mer rundade bakhörn. Blommorna sitter ensamma på högst dm-långa skaft som kommer från slidvecken. De är ca 3 cm vida, 5-taliga, gula, och håriga inuti. Frukten är en fikonformad kapsel med utdragen spets.

Sjögull förekommer i stilla, eller lungt flytande vatten. Den är från början införd, och ännu sällsynt, men expanderar lätt när den väl etablerat sig.

Förväxlingsrisk. Omisskännlig! Hos andra växter med liknande flytblad (dyblad, näckrosor) sitter de ej motsatta på långa stjälkar. Tänk på att det ena bladet i ett bladpar kan saknas.

Dyblad *Hydrocharis morsus-ranae*

Dybladsväxter – DNF sid. 504

Perenn, fritt simmande flytbladsväxt (skenbart annuell, övervintrar som turioner). Runda, glänsande, ca 3 cm stora blad med öppning baktill ända till bladskافتet och runda bakhörn. Bildar små rosetter som hänger samman med utlöpare. Dioik med vita, 3-taliga, skaftade blommor, men dessa saknas ofta.

Dyblad förekommer i lugna, näringsrika, oftast grunda vatten.

Förväxlingsrisk. Sjögull har stänglar med motsatta blad, blommor gula. Näckrosor har större blad som är rotade.

Gäddnate *Potamogeton natans*

Nateväxter – DNF sid. 506

Perenn, beståndsbildande (jordstam!), upp till 2 m lång vattenväxt med bågnervade, skarpt avsatta, elliptiska flytblad på långa skaft, och 7–10 cm långa, fria snärpslidor. Saknar utvecklade undervattensblad (under vattnet endast skivlösa bladskافت). Blad fasta, blanka, oftast brungröna, rundspetsade med en tydlig liten udd, baktill jämnt runda. Där skaftet fäster vid bladskivan finns en avfärgad "led". Blomax på långa, jämntjocka, ur vattnet uppstigande skaft. Vindpollinerade blommor.

Gäddnate förekommer i sötvatten av många slag, även i små gölar som kan torka ut, men ej i starkt strömmande vatten. Den kan även gå ut i utsötat havsvatten (särskilt avsnörda vikar och åmynningar vid Bottenviken).

Variation. Oftast mycket enhetlig, men på uttorkande lokaler kan noderna vara mycket korta. Hybrider med några andra natearter förekommer, men de är i regel lätta att skilja från gäddnate.

Förväxlingsrisk. Bäcknate *Potamogeton polygonifolius* (Götaland och Svealand, sällsynt till Angermanland) blir ej lika lång, har undervattensblad (liknar ej flytbladen), ingen "led" på bladskافتet, och endast 3–4cm långa snärpslidor. Källnate *P. coloratus* (sällsynt på Gotland, förr i Skåne) är mycket kortare, har bara någon cm långa bladskافت, och tunnare, genomskinliga flytblad. Gräsnate *P. gramineus* har flytblad som någon gång kan likna gräsnatens. De är dock mindre och saknar "leden" på skaftet. Under vattnet finns rikligt med tunna, oskaftade undervattensblad. Axskافتen är tjockare i övre delen. Vattenpilört har blad med "fiskbensnervatur", närmast tvär bladbas, stjätkomfattande, kortare snärpslidor och skyltande (rosa) blommor.

Vattenpilört *Persicaria amphibia* (*Polygonum amphibium*)

Slideväxter – DNF sid. 70

Perenn, beståndsbildande ört (jordstam!) med stjätkomfattande stipelslidor och strödda, skaftade blad. Lever både på land och i vatten. Blad trubbspetsade till spetsiga, oftast 1 dm långa, med rund till tvär bas. De har kraftig, undertill utstående mittnerv och många nästan parallella, snett framåtriktade, mycket vekare sidonerver, dvs "fiskbensnervatur". Bladskافتen fäster ungefär mitt i stjätkens stipelslidor. Blommor (5-taliga) rosa, i skaftade, några cm långa ax.

Variation. Vattenlevande och landlevande exemplar är mycket olika, utan att vara taxonomiskt skilda. I vatten utvecklas upp till 3 m långa stjälkar med långskaftade, breda, blanka och oftast kala flytblad. Bildar där ofta stora "flottar" varur blomaxen sticker upp. N. land blir den upprätt, oftast halv-meterhög med kortskaftade, smala, matta och oftast håriga blad som hålls snett uppåtriktade. Bildar där ibland rätt vida ruggar, men blommor mer sällan än i vatten.

Förväxlingsrisk. Vattenformen kan bara förväxlas med flytbladsförsedda natearter *Potamogeton*, men de har bågnervade blad, långa, mer eller mindre fria snärpslidor, och ax utan skyltande blommor (vindpollinerade!).

Landformen förbises lätt därför att den helt enkelt glöms bort! Andra pil-örter *Persicaria* är annueller (saknar jordstam). Mjölke saknar stipelslidor. Stubbskott av viden *Salix* saknar stipelslidor och blir snart förvedade. Storvuxna törklar *Euphorbia* (huvudsakligen södra Sverige) saknar stipelslidor, har mjölksaft (bryt!) och blir snart grenade.

Igelknoppar *Sparganium* spp.

Igelknoppsväxter – DNF sid. 596

Perenna, i regel beståndsbildande vattenväxter, oftast med mycket långa, smala, blad som är platta eller kölade (då trekantiga i tvärsnitt, särskilt basalt), och bladförsedd blomställning med klotformade Y-ax. Bladen parallelnerviga, oftast som bandlika flytblad ("gröna nudlar"), som är jämbreda i hela sin längd utan särskild avsatt bladskiva. Den flytande delen oftast helt rak, ibland mycket lång. Bladen är i skottbasen ordnade med plattsidorna mot varandra ("som bladen i en bok"). Blomställningar mer eller mindre grenade, antingen något uppstigande ur vattnet (på flytande ex) eller på styvt upprätta skott. a-blommorna (försvinner rätt snart) sitter i små samlingar i toppen eller ytterst på blomställningsgrenarna, Y-blommor (kvarsitter länge som frukter) samlade i ca 1–3 cm stora, klotrunda Y-ax i bladvecken (kan ha korta skaft). Fruktsamlingarna består av många, tätt packade, flasklika frukter med distinkt stift som gör att Y-axen liknar taggiga klot.

Igelknoppar växer i sötvatten av många slag, både stillastående och strömmande, men kan i åmynningar gå ut i havet (särskilt i Bottenviken). I sjöar och sel ofta utbredda kloner som kan tillväxa häxringslikt och bilda stråk med långa, parallellt ordnade blad. Små arter kan ibland fylla mindre bäckar. Många bestånd blommor sällan eller aldrig. I gälar på fjället ses ofta sådana bestånd av mycket smalbladig fjälligelknopp *Sparganium hyperboreum*. Hybrider är mycket vanliga mellan vissa arter, ibland dominerar de helt.

Variation. 7 arter, varav de flesta har flytblad, men några har även styvt upprätta blad, hos någon enbart sådana. Flytblad från 2 mm till knappt 1 cm breda, längden på den flytande delen från några dm till 3 m (längst hos flotagräs *Sparganium gramineum*). Trots stor variation är igelknoppar i regel lätt igenkända, fast stor igelknopp *S. erectum* avviker genom att vara helt upprätt, ha mer gradvis avsmalnande bladspetsar, och stor, förgrenad blomställning.

Förväxlingsrisk. Plantor med Y-ax är omisskännliga. Stor igelknopp kan som ung eller steril likna kaveldun, men har blad som är trekantiga nedtill

med bladslidan diffust avgränsad uppåt. Kaveldun har slätare blad (ibland något kölade), och mer abrupt avslutad slida. Flera gräs (t ex mannagräs *Glyceria fluitans*, gulkavle *Alopecurus aequalis* och krypven *Agrostis stolonifera*) får flytblad som kan vara mycket lika igelknoppsblad, men de har en mer avsatt bladskiva, vanligen med tydligt snärp (saknas hos igelknoppar). Natearter *Potamogeton* med bandlika flytblad är grenade, har kortare blad, och snärpslidor. Bandtång *Zostera* finns enbart i saltvatten.

Submersa bestånd av annars rätt annorlunda växter kan likna igelknoppar: blomvass *Butomus umbellatus* kan som submers likna de plattbladiga arterna, men bladen är trekantiga i tvärsnitt; säv kan vara submers och få långa platta blad (!), men nervaturen liknar ej igelknopparnas; löktåg *Juncus bulbosus*, som ofta är allmän i sin submersa skepnad, har trådsmala, trinda blad som bildar en revlikt förgrenad, upp till meterlång tofs; unga plantor av pilblad *Sagittaria* har slaka, långspetsade blad i rosetter.

Svalting (Kranssvalting) *Alisma plantago-aquatica*

Svaltingväxter – DNF sid. 502

Flerårig, rosettbärande, upp till meterhög (oftast lägre) vattenväxt med långskaftade, brett lansettlika, bågnervade blad med kraftig mittnerv och svagare tvärnerver. Bladen står oftast snett uppåtriktade i en krans, men kan också utvecklas som flytblad. Stor, öppen, konisk blomställning med styva grenar i vitt skilda kransar. Blommorna är 3-taliga och blekt rosa eller vita. Frukterna, en krans av små, platta nötter, sitter samlade innanför 3 foderblad.

Variation. Ofta som nedsänkta rosetter med flytblad på långa, slaka skaft, eller helt submers.

Förväxlingsrisk. Gotlandssvalting *Alisma lanceolatum* (Skåne, Öland, Gotland) har mycket smalare blad av mer blågrön färg, och spetsiga, violettrosa kronblad. Pilblad *Sagittaria* kan ibland, särskilt norrut, sakna bakåtriktade bladflikar, och kan då likna svaltingrosetter med flytblad. Bladen är dock mer rundspetsade och saknar tvärnerver.

Små, ännu ej blommande ex av svalting på blottade stränder kan möjligen likna groblad *Plantago major*, som dock har "utanpåliggande" nerver på bladens undersida, ej bredare mittnerv, och saknar tvärnerver.

Bläddror *Utricularia* spp.

Tätörtsväxter – DNF sid. 420–421

Perenna, vattenlevande växter (skenbart annuella, övervintrar som turioner) med blåsor som fångar smådjur. I regel synliga som "ringlande" skott med strödda, finflikiga blad och fångstblåsor (inte nödvändigtvis på samma skott). Ej rotade, utan simmar fritt nära botten eller trevar i vattenmättad myr- och strandängsmiljö. Blommorna (saknas oftast) sitter strödda i en gles samling på en slank, upprätt stängel, som höjer sig 1–3 dm över vattenytan. Mer eller mindre gula, zygomorfa blommor (något "lejongapslika", med läpp och sporre).

Bläddror är vanliga i många kärr- myr- och vattentyper, både i grunt och djupt vatten. I fritt vatten liknar skotten "luddiga korvar", och är då rätt lätta att se, även om de ofta är bruna av detritus eller utfällningar. Bland

vitmossor eller i rännilar syns de gröna, assimilerande bladen bäst, medan skott med enbart fångstblåsor kan vara svåra att upptäcka. Den kanske mest iögonfallande arten, dybläddra *U. intermedia*, ses sålunda som solfjäderlika samlingar av smala, ljusgröna blad nära ytan i grunt, gärna sipprande, vatten. För att se fångstblåsorna får man ta upp växten. Blommor i regel ovanliga, men ibland ses massblomningar. På många lokaler ses aldrig blommor.

Variation. 6 arter. Den minsta (dvärgbläddra *Utricularia minor*) är några dm lång och någon cm bred, den största (vattenbläddra *U. vulgaris*) kan bli flera meter lång, och forma dm-tjocka "korvar". Hos vissa arter sitter fångstblåsorna inblandade i de bladförsedda skotten, hos andra finns de enbart på särskilda skott. Blommans färg och storlek varierar mellan arterna; från blekt halmgul till starkt och klart gul, och från 6 mm till 1,5 cm.

Förväxlingsrisk. Omisskännliga om man ser fångstblåsor. Slingor *Myriophyllum* är rotade och har parflikiga blad i kransar. Särvar *Ceratophyllum* (södra och mellersta Sverige, några få lokaler i Norrland) är inte rotade, men har regelbundet gaffelgrenade blad i kransar.

Orter med svärdlika blad

Omfattar örter med smala, upprättstående blad som bildar mer eller mindre solfjäderlika samlingar. Typiskt är också att bladen ej är tydligt differentierade i över- och undersida.

Svärdslilja (Gul svärdslilja) *Iris pseudacorus* Svärdsliljeväxter

– DNF sid. 527

Perenn, upp till 1 m hög sumpväxt med kort jordstam. Långa, spetsiga, svärdlika blad i platta, solfjäderlika skott ("hand med utspärrade fingrar"), med de yttre bladen omslutande de inre. Blad upp till 3 cm breda. Blomställning grenad, på slank men styv, hög, bladförsedd stängel. Blommor stora, 3-taliga, gula. Kapsel ca 5 cm lång ("Västerågurka") med helt kort näbb i toppen. Spricker upp i tre delar och blottar stora, platta frön.

Svärdslilja finns söderut i många våta habitat. Norrut är den sällsyntare och finns mest vid åar, men verkar vara under spridning, påskyndad genom plantering.

Förväxlingsrisk. Blommande plantor är omisskännliga. Dansk iris *Iris spuria* (strandängar vid Öresund) har smalare blad (till 1,5 cm) och blå blommor. Flera odlade irisar *Iris* förvildas ibland, de har alla blå blommor. Vegetativt kan de vara mycket lika svärdslilja, men mycket smala blad, ihålig eller plattad stängel och rosa bladbas utgör varningstecken för några av dem. Stor igelknopp *Sparganium erectum* har skarpt trekantiga blad med diffust avgränsad basal slida. Får grenad blomställning med "taggiga" klotformade Y-ax. Kalmus *Acorus calamus* (Götaland och Svealand) har inte solfjäderlik bas. Stjälken är trekantig, och bladen oftast vågiga längs

ena kanten. Doftar starkt aromatiskt ("medicindoft") när den bryts. Blomställningen är en knappt dm-lång, utstående kolv.

Björnbrodd *Tofieldia pusilla*

Liljeväxter – DNF sid. 516

Perenn, tuvad ört med smala, spetsiga, blad i platta, solfjäderlika skott ("hand med utspärrade fingrar") som sällan blir mer än 5 cm höga. Stängel slank, styv, upp till 2 dm hög, till större delen bladlös med en kort, huvudlik samling av små, vita blommor med 6 kalkblad. I frukt en tät samling små kapslar på halmgul stängel.

Björnbrodd är vanlig i fjällen i fuktiga miljöer. Oftast ser man den i kärr, men även vid vattendrag etc. I kalkområden är den särskilt vanlig, och kan där växa torrare, t ex i klippsprickor. Utanför fjällen är den mer bunden till rikare myr. Den kan vara svår att se, men de små bladgrupperna ("mini-svärdsliljor") är mycket karaktäristiska.

Förväxlingsrisk. Närmast omisskännlig. Kärrlilja *Tofieldia calyculata* finns enbart på Gotland, där björnbrodd saknas. Myrlilja (utbredningen sammanfaller i Jämtlands fjäll, en lokal i Lycksele lappmark) växer i vida mattor, är kraftigare, har längre, oftast något svängda blad, glest spridda blad även upptill på stängeln, långsträckt blomställning med större, gula blommor och långsträckta kapslar.

Myrlilja *Narthecium ossifragum*

Liljeväxter – DNF sid. 516

Perenn, beståndsbildande ört (jordstam!) på blöt, mager mark. Smala, spetsiga, ofta något svängda blad, som sitter ordnade i ett plan i platta, glesa, något handlika skott. Bildar täta mattor. Grov, styv, upp till 3 dm hög stängel med smala, fjälllika blad. I toppen med en upp till 5 cm lång, tät samling av skaftade, gula blommor med 6 kalkblad. Blommar rätt sent. Kapslar av-långa, gulröda.

Myrlilja växer i fukthet och fattigkärr i oceaniskt påverkade områden. Kan där bilda vida mattor. Enstaka kloner ser ofta ut som cirkelrunda, täta mattor av blad.

Förväxlingsrisk. Närmast omisskännlig. Kärrlilja *Tofieldia calyculata* finns enbart på Gotland, där myrlilja saknas. Björnbrodd är mindre och vekare, har tätare bladskott som ej bildar mattor, till större delen bladlös stängel, och kortare blomsamling med vita blommor.

Orter med fingrat samansatta blad

Omfattar växter med sammansatta blad, där småbladen radierar likt strålar från en och samma punkt. Hit räknas också alla de som endast har tre småblad.

Se även: fjällruta, hundkäx, strätta, kirskål och gråbo. Dessa växters trekantiga blad kan i förstone se ut att vara fingrade, eftersom skaften på de två nedersta flikarna är förhållande-vis kraftiga, men ge akt på bladets mittnerv! Eftersom den ånyo grenar sig betraktas bladen som parbladigt sammansatta (i gråbons fall egentligen parflikade).

Vitsippa *Anemone nemorosa* Ranunkelväxter –

DNF sid. 124

Perenn, beståndsbildande, 1–2 dm hög ört som blommar på våren. Från den vittförgrenade jordstammen kommer dels enskilda blad, dels blomstänglar med 3 bladlika, skaftade svepeblad. Båda bladtyperna är fingrat samman-satta och i grunden 3-delade. Svepebladen sitter ungefär 2/3 upp på blom-stängeln. Den ensamma, 2–4 cm vida blomman är vit med (oftast) 6 hylle-blad. Fruktavlingen är en klotformad samling nötter med krokig näbb.

Vitsippan bildar vida bestånd på frisk eller fuktig mark. Norrut, där säsongen är kortare, ser man vissnade sippor långt in på sommaren, men söderut kommer den att bli svår att upptäcka.

Förväxlingsrisk. I blom omisskännlig. Förutom de gula blommorna, är gulsippa *Anemone ranunculoides* (mest i kalktrakter, sällsyntare än vitsippa) rätt lik vitsippa, men svepebladen är nästan oskaftade, bladflikarna är något kortare och mer rundtandade, och den har ofta två blommor på blomstänglarna (se på flera ex!). Revmörblomma kan ha upprät stjälk med 3-flikade blad, men dessa blad sitter enstaka, ej i kransar om 3.

Revmörblomma *Ranunculus repens* Ranunkelväxter – DNF sid. 132

Perenn, rosettbärande, 1–5 dm hög ört med böjliga utlöpare som slår rot vid lederna och bildar nya rosetter. Rosettblad i grunden 3-delade med skaftad mittdel ("skaft mitt i bladet"). Varje del sedan åter 3-flikad (kan även vara delade på nytt). Saknar stipler. Blomstänglarna har små, strödda blad. Blommorna är ca 2–3 cm breda, gula och 5-taliga, med räfflade blomskäft och "tätslutande" foderblad. Fruktavlingen är en klotformad samling nötter med krokig näbb.

Revmörblomma är vanlig som ogräs och i många fuktiga miljöer. Den bildar ofta massbestånd på fuktiga ängar, t ex trädesängar. Bestånden har på håll en något mer orange nyans än den hos vanlig smörblomma. Den förekommer även i fuktig skog av många slag.

Variation. Mycket variabel. Ofta lågvuxen och långt krypande, men kan i fuktskog och i källkanter bli mer upprät, med kraftiga blomskott, men kortare krypskott. Bladform och hårlighet är också mycket variabel, men variationen visar inget tydligt geografiskt mönster. Riktigt kraftiga ex har egentligen parflikigt sammansatta blad.

Förväxlingsrisk. Andra flikbladiga smörblommor *Ranunculus* saknar utlöpare. Av dessa har dessutom maj smörblommor *R. auricomus* agg. kransar av smala, inbördes lika bladflikar kring förgreningarna, knölsmörblomma *R. bulbosus* (Götaland och Svealand) och sydsmörblomma *R. sardous* (mest Skåne, Öland och Gotland) nedåtböjda foderblad, och smörblomma *R. acris* blomskaft utan räfflor och blad med oskaftad mittflik. Vitsippa har 3 kransställda, flikiga hylleblad (liknar vanliga blad) strax ovan mitten på stängeln, som i övrigt är bladlös. Revfingerört *Potentilla repens* (Götaland och Svealand) har också böjliga utlöpare, men bladen är 5-flikiga och saknar stipler.

Lappranunkel *Ranunculus lapponicus*

Ranunkelväxter – DNF sid. 134

Perenn, beståndsbildande, 1–2 dm hög ört med långskaftade blad och späda, oftast bladlösa blomstänglar. Bladskivor karaktäristiska: mörkt gröna, kala, närmast cirkelrunda, delade i tre kortskaftade lobber med inskränningar i ytterkanten ("pressad harsyra som någon klippt jack i"). 6–8 talig, 1–2 cm bred, gul blomma med 3 nedböjda foderblad. Fruksamlingen är en liten grupp nötter med kokig näbb.

Lappranunkel växer i sumpskog eller på mark med rörligt grundvatten, t ex utströmningområden i myrkanter, vid bäckar etc. Den har tunna, jordstams-liknande utlöpare som är dolda i mosstäckets, och kan ibland bilda större bestånd.

Förväxlingsrisk. Omisskännlig! Harsyra har tunna blad som smakar surt, och vikta, hjärtlikta bladflikar utan jack i kanten. Frukten är en kapsel.

Stenbär *Rubus saxatilis*

Rosväxter – DNF sid. 202

Perenn ört med 2–3 dm höga, mjukt småtaggiga, något greniga skott som nedtill är något förvedade, och upp till flera meter långa, slingrande utlöpare som rotar sig här och var. Har små stipler. Bladen är 3-delade, med det mittrre småbladet tydligt skaftat. Småbladen har sågad kant och nedsänkta nerver. Blommorna (några få till ett dussin) sitter i en grupp av några små, korta skärmar som är fästade i ett bladveck i övre delen av de upprätta skotten. 5-taliga, vita blommor med smala kronblad. Fruktarna utgörs av några röda, bärlika, delfrukter med stora frön ("en bit av ett hallon i förstoring").

Stenbär är allmän i många miljöer, t ex i skog, men ses ofta kring "kanter" som bryn, rösen, gläntor, i strandskog etc. Norrut sällan i trivial skog, men ofta i högorstsamhällen, sydvända branter etc. Mot slutet av säsongen kan utlöparna nå imponerande längd. Det är inte ovanligt att se att de klarat sig helskinnade tvärs över en skogsbilväg och rotat sig på andra sidan. Bären är sura, men de duger som godis!

Förväxlingsrisk. I frukt och med utvecklade utlöpare omisskännlig. Smultron har inte blad på grenade skott. Unga skott av hallon *Rubus idaeus* är grövre och bladen nästan vita under. De av björnbär *Rubus* sect. *Rubus* är också grövre, och har i regel 5-delade blad med rundare, mer långsjetsade småblad. Äldre skott av hallon och björnbär liknar ej stenbär. Akerbär saknar utlöpare, har inga småtaggar på skotten, bladen är oftast mindre och

brunrödanlupna, det mittre småbladet är oskaftat, och blomman rosa med "normala", fast fler, kronblad.

Bäverbär *R. arcticus x saxatilis* (*R. xcastoreus*), alltså hybriden mellan åkerbär och stenbär, är klart problematisk. Den har skrupna blommor som inte får bär, och är i regel intermediär mellan föräldrarterna, men finns även i en form (återkorsningar?) som är mer lik stenbär, och i en annan form som är mer lik åkerbär. Bäverbär är lokalt riklig längs vattendrag i Norrland, och både åkerbär och Stenbär finns i samma miljö. Förmodligen är dess frekvens rejält underskattad. Finner du bär kan det inte vara bäverbär, men om där inte finns bär kan man inte utesluta att de slagit fel av andra orsaker än att det rör sig om hybrider. Den som inventerar norrut bör lära sig åkerbär och stenbär ordentligt!

Åkerbär *Rubus arcticus*

Rosväxter – DNF sid. 202

Perenn ört med 1–2 dm höga, greniga, oftast röda skott som nedtill är något förvedade och saknar taggar. Har små stipler. Bladen är 3-delade, med oskaftade småblad som har sågad kant. Bladen kan vara kraftigt anlupna av rödbrunt, särskilt i solöppet läge och i tillväxtstadiet. Även stark höstfärg. 1–3 långskaftade blommor från övre bladveck. 5–10-taliga (oftast 6–8) rosa blommor med breda ("normala") kronblad. Frukterna utgörs av glänsade vinröda, hallonlika bär med en helt fantastisk, aromatisk smak.

Åkerbär är i nordöstra Norrland en allmän kantväxt i fuktiga miljöer, t ex i bryn mot strandängar, strandskog vid vattendrag etc. Ovanligare mot söder och närmare fjällen. Kommer snabbt in i igenväxande åkrar och är ofta riklig längs diken i jordbruksmark, på vägrenar etc. Ar med riklig fruktsättning stiger den tunga, blommiga bouqeten från åkerbären när man går i strandsnåren i slutet av juli, men att plocka (och rensa!) åkerbär tär på tålamodet. Ett tips: ät dem *med* skrutt!

Förväxlingsrisk. I blom och frukt omisskännlig. Stenbär har utlöpare och småtaggar på skotten, har större blad, skaft på det mittre småbladet, och vita, 5-taliga blommor med löjligt smala kronblad. Beträffande bäverbär *Rubus arcticus x saxatilis* (*R. xcastoreus*), alltså hybriden mellan åkerbär och stenbär, läs ovan under stenbär (viktigt!). Smultron har inte blad på grenade skott.

Smultron *Fragaria vesca*

Backsmultron *F. viridis*

Rosväxter – DNF sid. 222

Perenna, rosettbärande, låga örter. Bladen är 3-delade och håriga, med långt, hårigt skaft. Småbladen har ett distinkt, men mycket kort, skaft. De är tydligt veckade ("korrugerade") längs de tätt liggande sidonerverna, som är nästan raka, och riktade framåt i ca 45° vinkel. Småbladens kant har vass, regelbunden sågtandning. Direkt från rosetten stiger en eller flera 1–2 dm höga blomstänglar som bär en klaselik blomställning vars blomskaft har tilltryckta, fina hår. Blommor 5-taliga, vita. Frukten (egentligen en sken-frukt) är ett smultron (!).

Smultron är allmän både i bryn och i frisk skogsmark. Norrut är den klart kalkgynnad, och i fjällkanten närmast bunden till sydberg. Backsmultron finns endast i söder. Den förekommer lokalt norrut till Uppland, sällsynt till Dalarna och Gästrikland.

Variation. De båda arterna är rätt lika. Smultron har långa, slanka slingrande utlöpare som rotar sig här och var, och grön bladundersida. Frukten har frön ända till basen. Backsmultron saknar, eller har helt korta, utlöpare, och har silvrig bladundersida. Frukten (nejkon) har inga frön nära basen.

Förväxlingsrisk. I större delen av Norrland närmast omisskännlig. Park-smultron *F. moschata* (förvildad, huvudsakligen i södra och mellersta Sverige) är grövre och högre, har något nedåtriktade hår på blomskaften och större frukt som saknar frön vid basen. Fruksättningen uteblir ofta, eftersom den är dioik och ena könet kan saknas. Jordgubbar *F. x ananassa* (ibland förvildad) är grövre, med mörkare, ovan kala blad. Trollsmultron *Drymocallis rupestris* (*Potentilla rupestris*; huvudsakligen sydvästra Sverige) är betydligt mer högvuxen, och har parflikigt delade blad ("smultronblad med ett extra par småblad"). Smultronfingerört *Potentilla sterilis* (mycket sällsynt i Skåne) har utlöpare, men liknar mest backsmultron. Småbladen har endast 5–7 par tänder (står fel i DNF) och liten uddtand. Frukten liknar ej ett smultron. Norsk fingerört *P. norvegica* är annuell eller bienn och får en upprätt stjälk med gula blommor. Revfingerört *P. reptans* (södra och mellersta Sverige) bildar långa revor, men har 5-delade blad och gul blomma.

Femfingerört *Potentilla argentea*

Rosväxter – DNF sid. 217

Perenn, 1–5 dm hög ört med rotstock. Långskaftade, 5-fingrade, rätt styva blad som är iögonfallande silvervita på undersidan. Oftast en handfull radiärt ställda stänglar som i basen är riktade snett uppåt, men i övre delen böjer sig inåt i båge till en mer upprätt hållning. Stänglarna är rätt träiga och oftast greniga i yttre delen. De anläggs redan på hösten som en kort stam med bladrosett. Följande våren växer stänglarna ut och rosettbladen ersätts med stjälkblad. Bladen har smala stipler. Bladflikarna är mycket smala, särskilt vid fästet, och har i yttre delen några par rejäla tänder eller ytterligare flikar. Bladen har distinkt nedvikt kant, varför översidans färg ofta syns längs kanten om man betraktar dem underifrån. Flikarnas mittnerv är dock ej lätt att se, så hela bladundersidan ser vit ut med en "ritad kontur" i kanten (mycket vackert!). Blomställning grenig med 5-taliga gula blommor. Fodret syns tydligt mellan kronbladen, men är betydligt kortare. Frukten är en samling små nötter.

Femfingerört är söderut och längs Norrlandskusten en vanlig växt i många torra miljöer, dels mer "naturligt" på torrbackar, i skärgårdsmiljö etc, dels som kulturspridd längs järnvägar, vägar, i hamnar etc. I inre Norrland naturlig i sydberg, men endast sällsynt som medlöpare till människan. På trampad mark kan den vara helt platt.

Variation. Mycket variabel. Variationen kan sägas ha 2 extremer med många urskiljbara typer däremellan, men indelningen är omtvistad. Vanligen är femfingerörten 1–3 dm hög med mörkt gröna, nästan kala bladöver-

sidor och ca 1,5–2 cm långa bladflikar med ca 2–3 par tänder i yttre delen. Den ena extremen, som är sydlig, har samma färg, men är till alla delar mindre och ofta helt tilltryckt. Den andra extremen, som har större utbredning men är ovanlig i norr, betraktas ibland som en egen art (*Potentilla impolita*, Stor femfingerört), men oftare som underart. Den är 3–5 dm hög, med grågröna, håriga bladöversidor, och ca 3 cm långa bladflikar med ca 5–6 par långa tänder i yttre delen, ibland t o m med ytterligare flikar som i sin tur har tänder.

Förväxlingsrisk. Femfingerört har många förväxlingsarter, men är i regel lätt igenkänd på de rätt styva, smalt 5-fingrade bladen med karaktäristisk färgkombination. Backfingerört *Potentilla sordida* (*P. collina*; sällsynt i östra Götaland) har smalt 5-fingrade blad, men de är gråludna under, och växten har bladrosett. Mångfingerört *P. multifida* (mycket sällsynt i sydberg i norra Lappland) har långa, smala flikar på bladflikarna, olikt de lokala femfingerörterna. Lappfingerört *P. nivea* (sällsynt i fjällen, mest i norr) har vita bladundersidor, men bladen är 3-fingrade med breda flikar. Bladen hos blodrot *P. erecta* kan se 5-flikiga ut, men de är 3-flikiga (de stora stiplerna förvirrar) och de är gröna under. Blomman är 4-talig. Gråfingerört *P. acaulis* (*P. cinerea*; östra Götaland) och luddfingerört *P. heptaphylla* (sällsynt i Skåne), blommar tidigt, har bladrosett och kortare stänglar, och småbladens flikar är bredare. Hos övriga fingerörter *Potentilla* med 5-fingrade blad är flikarna bredare och bladen gröna under. Backsmörblomma *Ranunculus polyanthemos* (södra och mellersta Sverige) och andra smör-blommor saknar stipler, har mjukare blad i rosetter och fodret är ej synligt mellan kronbladen.

Fjällkåpa *Alchemilla alpina*

Rosväxter – DNF sid. 224

Perenn, ytligt krypande (jordstam!), 1–2 dm hög ört som bildar lösa, tuvliknande kuddar. Skaftade, 5–7-fingrade blad vars undersidor är silvervita av blänkande, liggande hår. Småbladen har vassa tänder i spetsen, men helt jämn kant för övrigt. Småbladen är i det närmaste fria, men ibland når inskränningarna inte ända ned till bladets bas. Får några stänglar med grenade blomställningar bestående av täta samlingar av små, gulgröna, 4-taliga blommor med ligghåriga bägare. Ser närmast likadan ut i frukt.

Fjällkåpa är allmän i en stor del av fjällen, men ovanlig i kalktrakter. Mycket sällsynt på klippor i några andra områden i landet.

Förväxlingsarter. Närmast omisskännlig, men i sydligaste Sverige har några få fynd gjorts av närbesläktade, odlade arter. Dvärgfingerört *Sibbaldia procumbens* har 3-fingrade blad, 3 tänder i småbladens spetsar, och gul 5-talig blomma.

Lupiner *Lupinus* spp.

Ärtväxter – DNF sid. 246

Oftast perenna (sällsynt annuella), i regel beståndsbildande, upp till 1,5 m höga örter med skaftade, rikt flikiga, parasollika blad och lång, toppställd, rikblommig blomställning. Blad karaktäristiska med 6–15 smala, otandade

flikar som står rätt ut i ett plan. Blomman är en typisk ärtblomma (köl, segel och 2 vingar), och frukten en tjock, hårig, tvärryngig balja med ärtlika frön.

Lupinerna är förrymda trädgårdsväxter som etablerat sig i stor skala. Förekomsten är dock dåligt dokumenterad. Vanligast är trädgårdslupin *Lupinus polyphyllus*, men det finns andra arter, åtskilliga hybrider och trädgårds-sorter.

Variation. Arterna skiljer sig en del vegetativt, men är lätta att känna igen som lupiner. Bladen hos några av de ovanligare lupinerna har färre och rundare bladflikar än den vanliga trädgårdslupinen. Variationen i blomfärg är till synes oändlig: blå, blåviolett, rosa vit, etc, ofta i samma bestånd.

Förväxlingsrisk. Omisskännliga! Lupinväppling *Thermopsis montana*, en ännu sällsynt trädgårdsflykting, kan på håll likna lupiner, men har 3-flikiga blad. Blomman är gul.

Rödklöver *Trifolium pratense*

Ärtväxter – DNF sid. 264

Starkt tuvad, perenn, 2–5 dm hög ört. Tuvorna har radiärt ställda stänglar som i basen är riktade snett uppåt, men kort ovanför böjer sig till upprätt hållning. Kring stänglarnas och stjälkbladens bas finns stora, *liknande, strimmiga stipler med vass spets upptill. Långskaftade blad med 3 kortskaftade, oftast äggrunda småblad. Småbladen har oftast hel kant och ett ljusst märke format som ett omvänt "V" (kan saknas!). Stänglarna är något greniga upptill, och får närmast oskaftade, röda blomhuvuden av typiskt klöver-utseende med ärtblommor (köl, segel och 2 vingar). Fodret har 10 nerver. Fruktarna ser man inte mycket av (finns i de torra blommorna).

Rödklöver finns närmast överallt där människan dragit fram, även på vägrenar och skräpmarker. Sås ut aktivt både i vallar och längs vägar.

Variation. Rätt variabel. Flera raser är kända, men detta är lite studerat.

Förväxlingsrisk. Skogsklöver *Trifolium medium* (vanlig upp till mellersta Norrland, norr därom mycket sällsynt) är ej tuvad, utan har krypande jordstam och bildar utbredda bestånd. Stjälkarna är raka och stiger upp en och en, ej i radierande grupper. Småbladen är mer långsträckta och blom-samlingarna mer långskaftade. Observera att illustrationen av skogsklöver i DNF är en rödklöver! Skogsklöver liknar mer bilden• på alpklöver. Alpklöver *T. alpestre* (sällsynt på Gotland) har långsträckta, spetsiga småblad och foder med 20 nerver. Den nedre fodertanden är dubbelt så lång som de övriga. Blodklöver *T. incarnatum* (sällsynt tillfällig) är annuell och har mycket långsträckta blomsamlingar. Alsikeklöver *T. hybridum* har rundare småblad med pyttesmå sågtänder, och vita till rosa blommor. Backklöver *T. montanum* (huvudsakligen österut i Götaland och Svealand) har fint tandade småblad som är vithåriga under, och vita blommor.

Vitklöver *Trifolium repens*

Ärtväxter – DNF sid. 261

Perenn, krypande, 1–2 dm hög ört med blad och blomskäft direkt från krypstängeln. Stängeln har halvgenomskinliga stipler med påsatt spets. Bildar mångförgrenade härvor av gröna, slanka revor som rotar sig tätt. Mycket långskaftade blad med 3 kortskaftade, runda eller något

hjärtformade småblad. Småbladen har fint tandad kant. Vita, runda blom-samlingar av typiskt klöver-utseende, p j sprätta, bladlösa skaft. Blommorna är ärtblommor (köl, segel och 2 vingar). Frukterna ser man inte mycket av (finns i de torra blommorna).

Vitklöver finns närmast överallt där människan dragit fram, även på väg-renar och skräpmarker. Tål klippning mycket väl och kan "överta" gräs-mattor. Söderut även strandängar.

Förväxlingsrisk. I norr omisskännlig, men i söder kan den, om den inte blommar, ha flera möjliga förväxlingsarter. Smultronklöver *Trifolium fragiferum* (Götalands och Svealands kuster) liknar vitklöver till växtsättet. Den har mer långspetsade stipler och rosa blommor som i frukt får karaktäristiskt uppblåst foder. För ett obevärnat öga är småbladens tandning svårare att se än hos vitklöver. Jordklöver *T. campestre* (Götaland och södra Svealand) kan vara nedliggande, men bladen är kortskaftade med tydligt, långt skaft på det mittersta småbladet. Blomhuvuden gula. Backklöver *T. montanum* (huvudsakligen österut i Götaland och Svealand) har vita blommor, men stängeln är upprätt och grenad. Humleluzern *Medicago lupulina* (ej i inre Norrland) har mindre småblad med uddspets, och mindre huvuden med mycket små, gula blommor, som snart blir till små samlingar av relativt korta, krökta baljor ("skaftade luskolonier"). Sandluzern *M. minima* (sällsynt på kalkrik sand i Skåne, på Öland och Gotland) är ofta liggande men kryper ej långt. Blad och blommor har kortare skaft, småbladen är mer utdragna med kraftiga tänder i spetsarna, och stiplerna gröna och jämnt tillspetsade. Blomsamlingarna är fåblommiga med små, gula blommor, och frukten en bisarr, flera varv vriden, mycket taggig balja. Krypoxalis *Oxalis corniculata* (sällsynt förvildad på skräpmark söderut) kryper och rotslår sig likt vitklöver, och har liknande, treflikade blad, men de smakar surt (som harsyra) och har ej tänder i kanten. Blommorna, som är gula, sitter några få tillsammans på gemensamt skaft, och utvecklas snabbt till explosiva kapslar.

Harsyra *Oxalis acetosella*

Harsyreväxter – DNF sid. 268

Perenn, upp till 1 dm hög ört med blommor och blad kommande från en knölaktig ansvällning i spetsen av en tunn, ytligt krypande jordstam. Bladen är långskaftade och 3-delade, med hjärtformade, långsvikta flikar som har hel kant. De är tunna och håriga och smakart surt. Flikarnas hållning varierar, ibland är de upplyfta, men ofta hänger de. Blomman är 5-talig, ca 2 cm vid och för det mesta klocklikt slutet. Kronbladen är vita med violetta ådror. Frukten är en kapsel som brister explosivt.

Harsyra kräver något mer näringsrik mark, något som blir tydligare längst norrut. Den blommar tidigt, men bladen är synliga hela säsongen.

Variation. Ibland hittar man bestånd med rosa eller violetta blommor.

Förväxlingsrisk. I praktiken omisskännlig. Andra harsyror *Oxalis* (införda ogräs) har grenade stjälkar. Klövrar *Trifolium* och andra, liknande ärtväxter (fam. Fabaceae) har småaggad eller tandad bladkant.

Vattenklöver *Menyanthes trifoliata*

Vattenklöverväxter – DNF sid. 352

Perenn våtmarks- eller vattenväxt med lång, krypande jordstam och slidförsedda, skaftade, kala, 3-delade blad med rundade flikar utan tänder. Stor, ljus blomställning på skaft. Blommorna är ca 1,5 cm vida, 5-taliga, rosa på utsidan, vita inuti med riklig, lång behåring ("skägg"). Frukten är en rund kapsel med långt stift.

Vattenklöver förekommer i många slag av våtmarker, som myrar, vid bäck-ar och i sjökanter. Även sumpskog. Den sega, glatta, saftiga jordstammen är viktig i uppbyggnaden av gungflyn vid tjämar. Den kan också växa fritt i vattnet.

Förväxlingsrisk. Omisskännlig! Ingen annan våtmarksväxt har skaftade blad med tre rundade, otandade flikar. Missne *Calla palustris* (ej inre delar av norra Norrland) kan på håll likna vattenklöver, men bladen är hjärtformade och oflikade. Vidare har den kolvlik fruktsamling som snart blir röd, och ett hölsterblad som är vitt på insidan.

Örter med djupt, handlikt inskurna blad

Omfattar växter med djupt inskurna blad, där huvudnerverna radierar likt strålar från ren punkt. Inskärningarna når minst 2/3 av radien, men inte ända in till mitten. Skillnaden mot föregående grupp är att bladet inte är uppdelat i flera bladytor,

Se även: vitsippa, femfingerört och fjällkäpa, vars blad här räknas som sammansatta men inte alltid har tydligt fria flikar; daggkåpor och hjortron, som någon gång kan ha djupa inskränningar, men för det mesta enbart loberade blad. Inskärningarna hos blåsippa är visserligen tydliga, men alltför grunda.

Tiggarranunkel *Ranunculus sceleratus* Ranunkelväxter –

DNF sid. 133

Sommar- eller vinterannuell, 1–5 dm hög, köttig, ljusgrön ört med fårad stjälk ("plastväxt").

Rosettbladen (om de finns) och i regel även de större stjälkbladen, är djupt 3-flikade, med i yttre delen 3-delade eller 3-tandade flikar. Bladtänderna är rätt mjukt avrundade, ej vassa. Högst upp, och ^p blomställningens grenar, är stjälkbladens flikar smala och otandade, närmast linjära, med rätt trubbig spets. Karaktäristisk i blom, med oftast utspärrade grenar med ca 1 cm breda, blekt gula blommor som snabbt bildar mycket tätpackade, cylindriska samlingar ("kottar") av små nötter.

Tiggarranunkel växer på fuktig, blottad jord, ofta stränder. Den är kvävegynnad och ses ofta på näringsrika ställen, t ex vid gölar på skräpmark, vid hållkar etc.

Variation. Vinterannuella exemplar (höstgrodda och övervintrade) är ofta kraftiga och får många rosettblad med det utseende som beskrivits ovan. Sommarannuella exemplar (ej övervintrade) är lägre och vekare, och har

bara några få blad vid basen. Dessa blad utgörs oftast av en liten, 3-loberad bladskiva på ett (proportionellt sett) långt skaft. Exemplar som över-svämmats kan utvecklas som rosetter med flytblad.

Förväxlingsrisk. Omisskännlig i sin miljö. Rosettbladen kan likna de hos vissa majsmörblommor *Ranunculus auricomus* agg, men de har kransar med inbördes lika bladflikar kring förgreningarna. Den enda övriga flikbladiga smörblomma som växer i liknande miljö är revsmörblomma. Råttsvans *Myosurus minimus* har också tätt packade nötter, men samlingarna blir slutligen mycket längre. Dessutom är det en mycket liten växt med linjära, oflikade blad.

Nordisk stormhatt *Aconitum lycoctonum* (*A. septentrionale*)

Ranunkelväxter – DNF sid. 123

Monokarp, perenn, mycket stor ört (upp till 2 m). Saknar stipler. Har kraftiga, mörka, 5–7 flikade, långskaftade, basala blad som kan bli 3–4 dm breda. Flikarna är i sin tur inskurna, med utdragna delflikar och tänder. Bladen har nätlik nervatur och är håriga på båda sidor. På undersidan har även ytorna mellan nerverna rätt rikligt med hår. Stängel upprätt, i toppen med en 2–7 dm lång blomställning med blåvioletta, zygomorfa blommor på långa skaft med stödblad. Blommorna är 5-taliga, med ett kronblad (egentligen hylleblad) omvandlat till en hjälmlik "mössa" med lång, uppåtriktad sporre. Frukten utgörs av baljkapslar, som sitter 3 tillsammans. Bildar ofta vinterståndare.

Nordisk stormhatt bildar magnifika bestånd på frodiga marker i stora delar av Norrland (men saknas alldeles längst i norr). Närmast kusten är den tydligt kalkgynnad, men i fjällkanten verkar den kunna nöja sig med rörligt vatten i annars rätt fattig miljö. Det tar många år för en stormhatt innan den orkar blomma, sedan dör den. Hos de yngsta exemplaren är bladen betydligt mindre flikiga.

Förväxlingsrisk. Omisskännlig när den blommar eller har frukt. Unga exemplar kan dock vara knepiga i blandade bestånd. Midsommarblomster kan ha blad som är mycket lika, även om de aldrig uppnår samma storlek som stormhattens. De är ljusare, och har på undersidan synnerligen sparsam behåring, ofast ingen alls, på ytorna mellan nerverna. Bladets översida har en mer liggande, och tätare behåring än stormhatten. Krävs ytterligare säkerhet, har midsommarblomster smala stipler där bladen är fästade i rotstocken. Smörbollor har blanka, helt kala blad. Vitsippsranunkel *Ranunculus platanifolius* (Värmland–Lycksele lappmark, vanlig bara i Härjedalen och Jämtland) har styvare, blad som är kala eller endast glest håriga, och flikarna är ej så uppdelade i finare flikar. Trädgårdsstormhatt *Aconitum xstoerkianum* har glänsande blad som är flikade ända in till bladets mitt. Stor riddarsporre *Delphinium elatum* (förvildad, ses ibland ute i naturen) har kala blad och klart blå blommor med rak sporre.

Smörbollor *Trollius europaeus*

Ranunkelväxter – DNF sid. 128

Perenn, 2–7 dm hög ört. Saknar stipler. Har fasta, blanka, oftast 5-flikade, långskaftade basala blad, vanligen ca 1 dm breda. Flikarna är i sin tur

inskurna i delflikar och tänder. Bladen har nätlik nervatur och är helt kala. Stängel upprätt, i toppen med en ensam, klotlik, gul blomma med ca 15 kronblad (egentligen hylleblad). Frukten utgörs av en huvudlik samling av tätt packade, rynkiga baljkapslar.

Smörbollar är ojämnt utbredd över landet. Den anses kalkgyynnad, men har några märkliga luckor just i kalktrakter (!). Den är lokalt allmän, särskilt i fjälltrakterna. Ofta intill vattendrag och i frodiga ängar. Går högt upp i fjällen, där den kan växa så fort det finns rörligt vatten. Gynnas av slätter.

Förväxlingsrisk. I blom och frukt omisskännlig. Nordisk stormhatt har håriga blad som är mörka och kan bli långt större. Midsommarblomster har håriga blad och stipler intill bladbaserna på rotstocken. Vitsippsranunkel *Ranunculus platanifolius* (Värmland–Lycksele lappmark, vanlig bara i Härjedalen och Jämtland) kan ha håriga blad, men de kan även vara kala. Bladen är ej lika fint flikade. Blomman är 5-talig och vit, frukten är en klotformig samling nötter med krokiga näbbar. Kabbleka har en öppnare, 5-talig blomma och hela blad med inskärning till bladskafet. Frukten utgörs av några få baljkapslar i en grupp ("en samling ärtskidor på skaft")..

Midsommarblomster (Skogsnäva) *Geranium sylvaticum*

Näveväxter – DNF sid. 270

Perenn, 2–7 dm hög ört med kraftig, närmast lodrät rotstock, och långskaftade, djupt flikiga rosettblad med stipler vid basen. Bladen är kantiga i omkrets och inskurna till ca 85 % i 5–7 flikar. Flikarna är rätt bredspetsade, och i sin tur inskurna i delflikar och tänder. Bladen har nätlik nervatur och är tätt ligghåriga på översidan. På undersidan med täta hår på nerverna, men ytan mellan nerverna är så gott som kal, eller mycket sparsamt hårig. Stängeln är närmast trind och har rätt raka ledstycken, men viker av något vid fögreningarna. Den är mer eller mindre hårig, i övre delen även glandehårig och har stipelförsedda blad som liknar rosettbladen, men uppåt blir allt mindre och mer sparsamt flikade. Blomställningen är vidgrenad. I toppen av grenarna med 5-taliga, 2,5–3,5 cm vida, något skålformiga blommor, som är rövioletta med ljus mitt, eller betydligt blekare, nästan vita. Egenartad frukt (fast alla nävor har den), som hålls upprätt under mognaden. Efter mogna-den tillväxer fruktämnet till en lång näbb bestående av 5 fruktblad som är hårt sammanvuxna i näbbens spets, men som slutligen lossnar med ett knäpp i den nedre änden och rullar ihop sig. Fröna, som ligger i skållika bildningar längst ned i näbben, kastas då iväg ett stycke.

Midsommarblomster finns på många slags friska marker. Den är en av de vanligaste och mest karaktäristiska komponenterna i frodiga ängssamhällen, både på öppen mark och i skog. Finns även allmänt på fjällängar, men är i många områden ovanligare närmast kusten.

Variation. Blomfärgernas frekvens är ej geografiskt jämnt fördelade. Vanligen dominerar rödvioletta blommor, men i en del trakter, särskilt norrut, dominerar de bleka blommorna.

Förväxlingsrisk. I norra Sverige, där den i regel är den enda nävan, är den omisskännlig i blom eller i frukt. Den kan dock förväxlas med ung nordisk stormhatt, som emellertid saknar stipler vid bladbaserna, och har tätare behåring mellan nerverna på bladens undersidor. Smörbollar har kala, glänsande blad, och vitsippsranunkel *Ranunculus platanifolius* (Värmland–

Lycksele lappmark, vanlig bara i Härjedalen och Jämtland) betydligt kalare, ofta helt kala, blad med mindre fint flikade flikar. I södra Sverige är det värre. Ängsnäva *Geranium pratense* (huvudsakligen södra och mellersta Sverige, men funnen till Norrbotten) är rätt sällsynt, men den kan vara mycket lik midsommarblomster. I allmänhet är dock bladen mer inskurna (till ca 90 %) med smalare, spetsigare, mer finflikiga flikar. Stängeln är rätt kantig, och upptill tätt glandelhårig. Blomman varierar i färg, men har ej mycket ljusare mitt, och fruktskaften hålls nedåtböjda före frukterna mognat. Övriga nävor *Geranium* har antingen mindre djupt inskurna blad, eller så är de lägre och spensligare. Flera nävor är annueller.

Sårläka *Sanicula europaea* Flockblomstriga –

DNF sid. 314

Perenn, rosettbärande, 2–5 dm hög ört med kort rotstock och fasta (vintergröna!), skaftade, djupt (3–) 5-delade blad. Bladen är närmast 5-hörniga i omkrets, med 4 djupa inskärningar; 2 som går nästan in till mitten, och 2 något grundare som separerar de banala flikarna. Flikarna är breda, närmast rombiska, och i sin tur grundare inskurna i delflikar och tänder. Inskärningarnas kanter har mycket karaktäristiska tänder: låga men vassa, och starkt "kullvälta" framåt, så att den nästan hårlikt utdragna spetsen ofta ligger an mot framförvarande tand. Stängel bladlös, eller någon gång med ett litet blad, i toppen med en fåstrålig flock med mycket täta, huvud-liknande småflockar. Om det bara finns 3 småflockar, kan det vara svårt att se att blomställningen är en flock (småflockarna ser då motsatta ut). Har både allmänt och enskilt svepe. Bladen i det allmänna svepet är flikiga. Frukten har tätt med krokborst.

Sårläka är en kalkgynnad skuggväxt som hör till lundartad miljö på god jord. Till utseendet avviker den så rejält från övriga flockblomstriga växter, att det för den oinvidige kan vara svårt att placera den i rätt familj.

Förväxlingsrisk. Omisskännlig! Någon gång kan vissa maj smörblommor *Ranunculus auricomus* agg. i östra Mellansverige (så kallade mellansmör-blommor) ha något rosettblad som rätt mycket liknar sårläkans. De saknar dock tänderna längs inskärningarna, och bladen i varje rosett är sinsemellan mycket olika.

Örter med parbladigt sammansatta blad

Omfattar växter med sammansatta blad, där småbladen, eller fria nerver, utgår från punkter som ligger parvis längs bladets huvudnerv.

Se även: sommargyllen, kärrspira, gråbo, renfana och stånds, vilka någon gång kan ha skaftade, mer eller mindre fria bladytor i sina blad, men vanligen har oskaftade flikar eller en smal bladyta löpande längs bladets mittnerv; revsmörblomma, vars blad vanligen är fingrat sammansatta, men ibland är ännu mera delade med 2 eller t o m 3 par flikar utgående från bladets mittnerv.

Fjällruta *Thalictrum alpinum*

Ranunkelväxter - DNF sid. 140

Perenn, rosettbärande, 1-2 dm hög ört. Små, trekantiga, _____ parbladigt sammansatta blad, som hålls nära marken. Småbladen är mörkgröna ovan och påtagligt bleka under, ca 5 mm breda, nästan runda med några jack i ytterkanten ("Kalle Anka-fötter"). Slank stängel som nästan alltid saknar blad. I toppen med en glest utdragen blomställning med hängande blommor som saknar kronblad, men har långa ståndarknappar på långa, hängande strängar. Fjällrutan är kalkgynnad. Annars har den ett brett register, den är ofta allmän på stränder, rikmyrar, dryashed etc. Följer några älvar långt ned i skogslandet. **Förväxlingsrisk.** Omisskännlig! Inga andra småbladiga rutor *Thalictrum* förekommer inom samma område. Ängsruta *T. flavum* och backruta *T. simplex* är mycket högre och har större småblad.

Ängsbräsma *Cardamine pratensis*

Korsblommiga - DNF sid. 162-163

Perenn, rosettbärande, 1-4 dm hög ört. Små rosetter med parbladigt sammansatta, 5-10 cm långa blad med 3-8 par små, mer eller mindre runda småblad med "hörn" vid nervändarna. Småbladen lossnar lätt. Ändsmåbladet har liknande form men är större. Stängeln har några strödda blad med mer långsträckta flikar. I toppen med en samling 4-taliga, rosa, korssymmetriska, 2-3 cm vida blommor. Frukten är en platt skida med frön i en rad i varje rum. Ängsbräsma växer i mer eller mindre fuktiga miljöer (se under variation). Har en god förmåga till vegetativ spridning genom att lossnade småblad bildar rötter och adventivskott. Hos vissa populationer, där detta föröknings-sätt dominerar, ses bräsmorna endast sällan blomma.

Variation. Tre underarter, ofta betraktade som skilda arter, med stor variation i bladform (bl a förekomst av småbladsskaft och bladens köttighet) och uppträdande, men alla liknar beskrivningen ovan. Subsp. *pratensis* är allmän i Götaland och Svealand. Den finns på fuktig ängsmark, och särskilt mot söder och väster t o m i gräsmattor. Blommar tidigt. Subsp. *paludosa* (kärrbräsma, även kallad subsp. *dentata*, eller *Cardamine palustris*) finns i hela landet, mest på stränder, i kärr och på fuktängar. Bladrosetter av denna är vanliga på stränder i Norrland, t ex vid älvarna, men blommor ses sällan. Subsp. *polemonioides* (polarbräsma, *C. nymanii*) är lokalt allmän i fjällen, t ex i snölegor och på stränder. Den är oftast bara 5-15 cm hög och har köttigare småblad än de andra underarterna, de på stjälkbladen är ofta mycket smala.

Förväxlingsrisk. Andra bräsmor *Cardamine* har större bladflikar eller mindre blommor. Mest lika är rosetterna hos bergbräsma *C. hirsuta* (huvudsakligen Götaland och Svealand) men den är annuell, småblommig (kron-blad 3 mm) och växer oftast torrare, t ex på berg, grus och som ogräs i rabatter. Skogsbräsma *C. flexuosa* (rätt sällsynt, saknas i norra och östra Norrland) växer blött, oftast i källor och sumpskog. Den har en liknande rosett, men bladen är små och veka och vissnar snart bort. Småblommig

(kronblad 3 mm). Strandgyllen *Barbarea stricta* kan förekomma i mängd på störda stränder. Den är bienn, varför man ofta finner rosetter. Bladen är parflikiga med stor ändflik, men de övriga flikarna är betydligt smalare och mindre och liknar inte ändfliken till utseendet. Fränen *Rorippa* har också parflikiga blad som ofta är sammansatta, men småbladen är antingen större eller smala och tandade.

Älggräs (Älgört) *Filipendula ulmaria*

Rosväxter – DNF sid. 202

Perenn, 4–15 dm hög ört med jordstam. Parbladigt sammansatta blad med mycket egenartad flikighet. Bladen har nämligen flikar i 3 storlekar som sitter i en mycket bestämd ordning: "stora – pyttesmå – små – pyttesmå – stora – pyttesmå – små – pyttesmå – stora – pyttesmå – små..." etc. De största är breda, dubbelt sågtandade och 3–6 cm långa, de minsta är *mycket* små! Flikarna är inte strikt motsatta (märks tydligast på de minsta). Det sista paret utgörs av stora flikar som är sammanvuxna med ändfliken till en 3-uddig slutflik. I toppen med en rätt ordnad, grenad samling gulvita, 5-taliga blommor. Frukterna är små vridna nötter som sitter i en liten grupp så att de tillsammans ser ut som en tvinnad spiral.

Älggräs är allmän i hela landet, även på fjället.

Förväxlingsrisk. Omisskännlig! Brudbröd har smalare blad, och de största småbladen är inte dubbelt sågtandade. Småborrar *Agrimonia* (norrut till Hälsingland) har också småblad av flera storlekar, men de 3 yttersta småbladen är ej sammanvuxna.

Brudbröd *Filipendula vulgaris*

Rosväxter – DNF sid. 202

Perenn, rosettbärande, 3–5 dm hög ört. Parbladigt sammansatta blad med flikar i 2 storlekar. De största är ca 1 cm långa och mycket kraftigt tandade. Flikarnas yta ligger i stort sett i samma plan. Det syns i regel mycket tydligt att de inte är strikt motsatta. Det sista paret utgörs av stora flikar som är sammanvuxna med ändfliken till en 3-flikig slutflik. I toppen med en rätt ordnad, grenad samling vita, 6-taliga blommor, som är rödaktiga i knoppstadiet. Frukten är en rak, hårig nöt.

Brudbröd är kalkgynnad och växer på torr öppen mark. Bildar knölliknande upplagsorgan på rötterna. Det är de som är "brudbröden"!

Förväxlingsrisk. Som blommande omisskännlig. Älggräs har bredare blad och de största småbladen är dubbelt sågtandade. Flikarnas yta ligger ej i samma plan. Hos småborrar *Agrimonia* (norrut till Hälsingland) är de 3 yttersta småbladen ej sammanvuxna. Stängellösa rosetter av brudbröd kan likna röllika, men den har mer finflikiga småblad som absolut inte bildar ett enda plan. Av Flockblomstriga växter (fam. Apiaceae) kan särskilt kummin *Carum carvi* likna brudbröd. Den har dock tunnare, mer finflikiga småblad, som oftast är riktade så att varje par småblad bildar ett eget plan under det nästföljande paret flikar ("som en trappa").

Gåsört *Argentina anserina* (*Potentilla anserina*) Rosväxter – DNF sid. 215

Perenn, rosettbärande ört med mycket långa, utlöpare som rotar sig. Rosetter med parbladigt sammansatta blad som har 3–12 par långt ovala, tandade småblad och ett likadant ändblad. Mellan varje småbladspår finns par av betydligt mindre småblad. Gula 5-taliga blommor på bladlösa skaft från rosetterna.

Gåsört är ursprunglig på sjö- och havsstränder men är även en medlöpare till människan som slagit sig ned på gödsblad eller trampad mark, gärna fuktig eller lerig. Ses ofta vid gödselstäder, på vägrenar, illa skötta fotbollsplaner etc. På stränder står rosettbladen gärna upp något, men på trampad mark blir den helt platt. Mycket stryktålig!

Variation. 2 underarter. Subsp. *anserina* är den vanliga. Den har många bladflikar med vassa tänder, men är variabel i sig, eftersom bladen varierar från mörka till tätt silverhåriga. Subsp. *groenlandica* (grönlandsgåsört; *Potentilla egedii*) som enbart växer på Bottenvikens stränder, har få bladflikar med trubbigare tänder och är aldrig silverhårig.

Förväxlingsrisk. Omisskännlig! Revfingerört *Potentilla reptans*. har 5-fingrade blad.

Kråkklöver *Comarum palustre* (*Potentilla palustris*)

Rosväxter – DNF sid. 215

Perenn, beståndsbildande, 2–6 dm hög ört (jordstam!). Kraftig, långt krypande jordstam som sänder upp stänglar med långskaftade, 5-delade, mattgröna blad som först kanske ser ut att vara fingrat sammansatta, eftersom de båda motsatta paren sitter rätt tätt. De är dock pardelade, med det nedersta paret mer bakåtriktat. Småbladen är långt elliptiska och sågtandade. Långsträckta stipler som följer bladskäftet. I toppen med egenartade, 5-taliga brunröda blommor vars kronblad sedan vänder uppåt runt frukten, vilken mycket liknar en intorkad jordgubbe.

Kråkklöver finns i många fuktiga och blöta miljöer, såsom åar, myrar, fuktängar, tjärnar och gungflyn. Den bildar ofta stora bestånd.

Förväxlingsrisk. Omisskännlig! Fingerörter *Potentilla* med 5-fingrade blad har ej liknande jordstam, och småbladen utgår alla från en punkt.

Humleblomster *Geum rivale*

Rosväxter – DNF sid. 213

Perenn, rosettbärande, 2–5 dm hög ört med rotstock. Rosettbladen är upp till 2 dm långa med långt skaft och ytterst en oregelbundet utformad samling småblad. Ändfliken är stor, oregelbundet loberad och tandad ("hjordron-blad"). Dessutom finns därunder ett par smalare, "vinglika" flikar. Ett eller flera par mindre flikar tillkommer på övre delen av bladskäftet, och dessutom oftast ett par små flikar ("humlevingar") mellan ändfliken och de två större "vingarna". Ändfliken är ofta djupt delad i tre, ibland ända till basen, men ofta oregelbundet så att de är sammanvuxna på ena sidan, men ej på den andra. Stängeln blir gradvis allt rödare mot toppen, och bär några

strödda, rätt små, oftast 3-delade stjälkblad. Stjälkbladen har små stipler (under 1 cm). I toppen med några mycket karaktäristiska, nickande, 5-taliga, halvslutna blommor med stort, rödbrunt foder och "brunskära", breda kronblad (liknar något humlens ?-blommor). Fruktsamlingen är en klotrund boll av stift med förlängd, hakförsedd näbb ("insektsben"). Hela den nedre, ansvällda delen är hårig. Den mogna fruktsamlingen sitter på ett minst 5 mm långt skaft (karpofor) ovanför fodret.

Humleblomster finns på många slags fuktig eller frisk mark, både i ängsmark och skog. Allmän i fjällen, men sällsynt och tydligt kalkgynnad i nordöstra Norrland. Det i DNF avbildade exemplaret har ej välutvecklade blad. Ändsmåbladet blir senare betydligt större.

Variation. Bladens utformning varierar mycket (se ovan). Rätt ofta ses exemplar med missbildade blommor där fodret utvecklats till blad.

Förväxlingsrisk. I blom omisskännlig. Nejlikrot (saknas i inre Norrland) har välutvecklat, 3-delat ändsmåblad med oftast smalare spetsar, men bladets övriga flikar är mindre än hos humleblomster, och de s k "humle-vingarna" saknas oftast. Stängeln blir ej röd upptill. Stjälkbladen är större och har 1–3 cm långa, flikiga eller tandade stipler. Blomman har små, gula kronblad av "normalt" utseende (ungefär som hos en fingerört *Potentilla*). Nedre delen av fruktens ansvällda del är kal och den mogna fruktsamlingen är oskaftad. Hybriden mellan humleblomster och nejlikrot (*G. xintermedium*) uppstår lätt. Den är intermediär och lätt att känna igen när den blommar, men är fertil och återkorsar sig med föräldrarna, varför avgränsningen ändå kan vara svår. Kontrollera alltid humleblomster noga om nejlikrot finns i närheten! Rosettbladen hos sträv nejlikrot *G. hispidum* (nästan enbart östra Småland) har kortare skaft och en smalare, tätare samling småblad. Ofta är flera par basala flikar bredare än ändsmåbladet, som är relativt litet, kilformigt vid basen, och har rätt utdragen spets (bladformen framgår ej väl av illustrationen i DNF). Stjälkbladen är parflikiga. Blomma och fruktsamling liknar nejlikrotens. Amerikansk nejlikrot *G. macrophyllum* (trädgårdsväxt som sällsynt kan förvildas) har rosett-blad med mycket stort ändsmåblad, men de har flikar längs nästan hela skaftet. Stjälkbladen är större och 3-flikiga, blomman öppen och gul.

Nejlikrot *Geum urbanum*

Rosväxter – DNF sid. 213

Perenn, rosettbärande, 3–6 dm hög ört med kort jordstam. Rosettbladen är upp till 2 dm långa med långt skaft och ytterst en oregelbundet utformad samling småblad. De 3 ändflikarna är stora (utgör tillsammans en motsvarighet till humleblomstrets stora ändflik) och relativt spetsiga, men övriga flikar är rätt små (oftast 1–2 par på övre delen av bladskaftet). Stängeln är grön ända till toppen, och bär några strödda, relativt stora, 3-delade stjälkblad. Stjälkbladen har stora (1–3cm), flikiga eller tandade stipler. I toppen med några gula, 5-taliga, öppna blommor (liknar de hos en fingerört *Potentilla*) på upprätta skaft. Fruktsamlingen är en klotrund boll av stift med förlängd, hakförsedd näbb ("insektsben"). Den nedre, ansvällda delen är hårig upptill men kal vid basen. Den mogna fruktsamlingen sitter direkt intill fodret (utan mellanliggande skaft).

Nejlikrot är söderut vanlig i bryn och lundartad skog, gärna i människans närhet (parker, trädgårdar). I Norrland är den sällsynt och kustbunden.

Förväxlingsrisk. Rosettbladen hos sträv nejlikrot *Geum hispidum* (nästan enbart östra Småland) har kortare skaft och en smalare, tätare samling småblad. Ofta är flera par basala flikar bredare än ändsmåbladet, som är relativt litet, kilformigt vid basen, och har rätt utdragen spets (bladformen framgår ej väl av illustrationen i DNF). Stängeln är rödaktig med gula hår. Stjälkbladen är parflikiga och har små stipler (max 1 cm). Blomma och fruktsamling liknar nejlikrotens. Amerikansk nejlikrot *G. macrophyllum* (trädgårdsväxt som sällsynt kan förvildas) har rosettblad med mycket stort, rundat ändsmåblad. Humleblomster har rosettblad med stort, rundat ändsmåblad som dock kan vara rejält inskuret, och dessutom eller några par flikar som är bredare än hos nejlikrot. Några små flikar "humlevingar" finns oftast insmugna, t ex mellan ändsmåbladet och flikparet under. Stängeln är röd upptill. Stjälkbladen är mindre med under 1 cm långa stipler. Blomman är nickande, halvsluten och har "brunskära" kronblad. Hela den ansvallda delen av frukten är hårig och den mogna fruktsamlingen har ett kort skaft. Hybriden mellan humleblomster och nejlikrot (*G. xintermedium*) uppstår lätt. Den är intermediär och lätt att känna igen när den blommar, men är fertil och återkorsar sig med föräldrarna, varför avgränsningen ändå kan vara svår. Kontrollera alltid nejlikrot noga om humleblomster finns i närheten !

Getväppling *Anthyllis vulneraria*

Ärtväxter – DNF sid. 266

Perenn, tuvad, 1–3 dm hög, mycket hårig ört (bladens översidor kan vara kala). Har många, uppstigande, bladiga stänglar som radierar utåt. Bladen mycket karaktäristiska, med oftast 2–4 par smala, utåtstående par småblad och ett oproportionerligt stort, långt ändsmåblad, med jämn kant. Ändsmå-bladet är störst hos de basala bladen, men blir uppåt stänglarna allt mer likt de andra småbladen. De basala bladen kan ibland bestå endast av ett långt och skaftat ändsmåblad. I toppen med mycket täta huvuden av typiska ärtblommor som är gula, rödgula eller ibland röda (köl, segel och 2 vingar) och sticker ut ur uppblåsta, tätt och ljus håriga foder. Frukten är en liten balja, men man ser inte mycket av den (blir kvar i fodret).

Getväppling är traktvis allmän på torr öppen, oftast kalkhaltig mark, t ex alvarmark. Även på vägrenar, sandhedar, åsar, järnvägsmark, kalkklippor och sand vid älvar.

Variation. Varierar mycket och flera underarter skiljs ut. De flesta populationer svarar mot beskrivningen ovan, men subsp. *lapponica*, som förekommer rätt lokalt på sandhedar och vägkanter i Norrland och på kalk i fjällen har alltid gula blommor och rätt få stjälkblad.

Förväxlingsrisk. Omisskännlig! Inga andra ärtväxter (fam. Fabaceae) har liknande ändsmåblad.

Fjällvedel *Astragalus alpinus* Ärtväxter – DNF sid. 246

Perenn. 1–3 dm lång, halvliggande ört. Har en slank, kortkrypande jordstam som sänder upp skott med pardelade, typiska ärtväxtblad, 7–12 långa, rundspetsade småblad men inga klängen. Har stipler. Skaftade blomklasar med typiska ärtblommor (köl, segel och 2 vingar), som är blekvioletta och vita, eller (längst i norr) helt blåviolettera. Frukten är en rätt kort, hårig ärtbalja, med en stiftrest i änden.

Fjällvedel är vanlig i fjällen och lokalt längs fjällälvarna ner i skogslandet. Den förekommer även på riklokaler. Via aktiviteter i samband med utbyggnad av vattenkraft har den etablerat sig vid vägar, och är nu på stark frammarsch i en stor del av Norrland, men ej närmast kusten. Längs vägar ser man den som mörka, platta kuddar på kantgruset. Dessa kuddar kan stå mycket tätt längs vissa sträckor.

Variation. 2 underarter som, förutom blomfärgen, är rätt lika. Övergångar är vanliga.

Förväxlingsrisk. I en större delen av utbredningen omisskännlig. På kalk i fjällen finns en liknande art, vippvedel *Astragalus norvegicus*, som är kraftigare, har färre, rundare småblad, och en underlig, gråblå färg på blommorna.

Gökärt *Lathyrus linifolius* (*L. montanus*)

Ärtväxter – DNF sid. 255

Perenn, 2–4 dm hög ört med jordstam. Stängel och blad blåaktigt gröna, kala. Stjälken har 2 vingkanter. Blad parbladiga med 2–4 par långsmala till elliptiska flikar, men varken ändblad eller klänge. Rätt långa stipler med lång spets i bakänden. Typisk ärtblomma (köl, segel och 2 vingar) som först är rödviolett, senare gråviolett.

Gökärt är allmän i landets södra hälft. Den finns både i lågörtskog, i hagar, gräsmarker, bryn och rasmård, även på mager mark. Längre norrut sällsynt på isolerade lokaler (införd med vallfrö?), men den etablerar sig oftast väl.

Förväxlingsrisk. Närmast omisskännlig. Andra ärtväxter (fam Fabaceae) utan ändblad eller klänge har fler eller bredare småblad. Andra vialer *Lathyrus* med liknande blommor är vårärt *L. vernus*, som ej har vingkant på stängeln och bredare småblad med smal spets, vippärt *L. niger* (Götaland och Svealand), som är högre och har 4–7 par småblad, strandvial (strandärt) *L. japonicus* (*L. maritimus*), som endast växer vid havet, och har fler, mycket breda, köttiga småblad och klänge, och kärrvial *L. palustris*, som har ännu tydligare vingkant, längre småblad och klänge.

Gulvial *Lathyrus pratensis*

Ärtväxter – DNF sid. 256

Perenn, ört med jordstam och 3–10 dm lång, klängande stängel. Blad med ett enda par småblad och ett ändställt, grenat klänge. Mycket stora stipler med 2 bakåtriktade flikar. Gul, typisk ärtblomma (köl, segel och 2 vingar). Frukten är en 2–4 cm lång balja som svartnar.

Gulvial är allmän på ängmark, vägrenar och andra kulturmarker.

Förväxlingsrisk. Omisskännlig! Kombinationen av 2 småblad, klänge och stora stipler med 2 bakåtriktade flikar är unik.

Hundkäx (Hundloka) *Anthriscus sylvestris*

Flockblomstriga – DNF sid. 316

Beståndsbildande, 4–15 dm hög perenn. Lodrät pålrot som luktar morot eller palsternacka. Stängel kantig och ihålig, hårig endast nedtill, utan fläckar. Blad blankt gröna, trekantiga och ut • re • at • arflikiga med långa skaft på det nedersta flikparet (hela bladet liknar något lundbräken *Dryopteris dilatata* eller nordbräken *D. expansa*). Småbladen är spetsiga, finflikiga och vasst sågade med helt plana bladytor, de nedåtgående blad-ytorna är större än de som pekar uppåt. Bladet är svagt och kort hårigt, rikligare på undersidan än på översidan. Svagt välvda flockar på många olika nivåer i plantans övre del. Flockarna har 7–10 kala strålar. Saknar allmänt svepe, men har enskilt svepe. 6–10 mm lång, smal, blankt svartbrun frukt utan skulptering.

Hundkäx är mycket allmän i många slags kulturmiljöer, t ex jordbruksmark, vägkanter, bryn och skräpmark i allmänhet, men den finns även i näringsrik skogsmark, rasbranter etc.

Förväxlingsrisk. Eftersom hundkäx är så vanlig, och de flockblomstriga så många, är det lätt att missa de små detaljer som ibland redan på långt håll ger en erfaren observatör en signal att något inte stämmer. I Norrland är risken att förväxla hundkäx oftast försumbar, åtminstone om man känner igen kummin *Carum carvi* (blad ej triangulära, bladytor mycket smala och ej ordnade i ett plan, flockar plana, liten, randig frukt som smakar kummin), men i södra Sverige måste man se upp! Eftersom jag måste begränsa mig tas här bara sådana arter upp som har liknande, trekantiga, "ormbunkslika" blad med plana, sågade bladytor. Några av dessa liknar verkligen hundkäx, men de flesta av dessa är sällsynta (körvel är nog den vanligaste allvarliga förväxlingsrisken).

Körvel *Myrrhis odorata* (huvudsakligen Götaland och Svealand) är ungefär lika stor som hundkäx, men bladverket är om möjligt ännu tätare. Bladen är mjukare och mattare, fint ludna, med ljusa fläckar vid småbladens baser. Flockarna är plana med grova strålar. Frukten är stor (upp till 25 mm) och grovt och skarpt fårad, slutligen svartglänsande. Färska blad utsänder en mycket stark doft av anis ("ouzo") när de krossas. Rysskörvel *Chaerophyllum prescottii* (sällsynt i Tornedalen, annars mycket sällsynt som tillfällig) och rotkörvel *C. bulbosum* (sällsynt inkomling funnen norrut till Uppland, aktuella lokaler finns i Blekinge, på Gotland och i östra Svealand) är mycket lika hundkäx, men de är bienner med en klotrund rotknöl. Stängeln är rödfläckig med grövre hårlighet nedtill. Fruktarna liknar hundkäxets, men har låga långsgående ribbor. Hårkörvel *C. temulum* (Götaland, rätt sällsynt) har nedtill starkt rödaktig stängel med grova, nedåtriktade hår, och både strålarna och det enskilda svepets blad är håriga. Även denna har låga, långsgående ribbor på frukten. Taggkörvel *Anthriscus caucalis* (sällsynt nära kusten i Götaland) är vekare (annuell) och lägre (2–5 dm) med mycket mindre blad som har rätt långa hår på undersidan, men stjälken är helt kal. Flockarna är små och oregelbundna. Frukten är äggrund och beklädd med små borst. Dansk körvel *A. cerefolium* (kryddväxt som ibland förvildas) är också vekare (annuell) och lägre (2–7 dm) med mindre blad. Stjälken är

endast hårig ovanför noderna. Flockarna har 2–5 dunhåriga strålar. Frukten är blank och mörk men smalare än hundkåxets. Säfferot *Seseli libanotis* (rätt sällsynt, huvudsakligen Öland, Gotland, norra Götaland och östra Svealand) har starkt fårad stängel som är hårig upptill, fibrösa rester av gamla blad-skaft kring rothalsen, bladytor med smal, nedvikt kantlist (lupp!), både allmänt och enskilt svepe, och rundad, luden frukt med åsar. Vildpersilja *Aethusa cynapium* har kal stjälk och mjuka, slaka blad, nedhängande enskilt svepe och rundad frukt med åsar. Odört *Conium maculatum* (Götaland och Svealand, i regel sällsynt) har blad som mycket iknar hundkåxets, men de är kala. Stjälken har röda fläckar nedtill. Desutom har den både allmänt och enskilt svepe och rund, fårad frukt. Rödkörvel *Torilis japonica* (rätt allmän i Götaland och Svealand) har strävårig stjälk, både allmänt och enskilt svepe, plan flock (rosa eller vit) och rundad, rikligt borstförsedd frukt.

Strätta *Angelica sylvestris*

Flockblomstriga – DNF sid. 326

Monokarp perenn ört. Grov, ihålig, 1–2 m hög stängel som är finhårig högst. Blad trekantiga med ränna på översidan av skaftet, dubbelt parbladigt sammansatta, med avlångt äggrunda flikar som har finsågad kant. Stjälkbladen har vid, öppen slida på skaftet. Stora, starkt välvda flockar med många strålar som är finhåriga. Blommor vita. Saknar för det mesta allmänt svepe, men har enskilt svepe. 4–5 mm lång, oval, plattad frukt med ribbor.

Strätta är allmän på frisk eller fuktig ängsmark, myrkanter, stränder, strandängar, fuktig skog etc.

Förväxlingsrisk. Karaktäristisk, men flockblomstriga växter förväxlas lätt av oerfarna. Kvanne *Angelica archangelica* (Fjällen och dess närhet, längs några fjällälvar, havsstrand i Götaland, Svealand och Norrbotten; även förvildad i vissa bymar i norra Norrlands inland). är helt kal på både stängel och strålar, har klotformiga flockar, gröna blommor, småblad med grövre, ojämn tandning och en karaktäristisk, frisk "klosterlikördoft" som strättan saknar. Kirskål (hela Sverige, men sällsynt i norra Norrlands inland) växer i täta bestånd (har jordstam), mindre blad som oftast är delade i 3 grupper om 3 småblad, små, inga svepen, och starkt välvda flockar. Piploka *Pleurospermum austriacum* (sällsynt i Östergötland) har mycket grovt sågade småblad med kilformad bas, rikbladig stängel och allmänt svepe. Strandloka *Ligusticum scoticum* (rätt sällsynt på havsstrand på Västkusten och Uppland–Ångermanland) är oftast 2–5 dm hög, har nedtill röd stängel som är helt kal, blad delade i 3 grupper om 3 köttiga småblad med ojämnt grov-sågad kant, och har allmänt och enskilt svepe. Luktar illa. Sprängört *Cicuta virosa* är ej särskilt lik, men är liksom strättan vanlig "i vilda naturen". Den är helt kal och har mycket långsträckta småblad.

Kirskål *Aegopodium podagraria*

Flockblomstriga – DNF sid. 318

Beståndsbildande, 3–8 dm hög perenn med jordstam. Blad och växtsätt karaktäristiska. Bildar täta mattor av ca 1–2 dm höga blad. Bladen är trekantiga, med breda, elliptiska, fintandade flikar som oftast har snett hjärtlik bas. De basala bladen har nästan alltid 3 grupper om 3 flikar, men

kan ibland ha ytterligare ett bladpar på mittnerven nedanför de yttersta 3 småbladen. Bladen smakar selleri. Flockar rätt små och starkt välvda. Sak-nar svepen.

Kirskål finns norrut rätt sparsamt som begränsade bestånd på skräpmark och nära bosättningar, oftast i rabatter, intill trädgårdsland och kring komposter, men den verkar öka. I landest södra hälft är den långt mer allmän och finns även i lövskog. Den är ofta ett outrotligt ogräs (en trädgårdsodlares mar-dröm) men är god som soppa!

Förväxlingsrisk. Som beståndsbildande omisskännlig. Små ex av strätta har pålrot och ej hjärtlik bas på småbladen. Större ex har vid, öppen slida på bladskäftet och fina hår överst på stängeln. Strandloka *Ligusticum scoticum* (rätt sällsynt på havsstrand på Västkusten och Uppland-Ångermanland) har ej jordstam. Stängeln är röd nedtill och bladen är köttiga med ojämnt grovsågad kant. Den har både allmänt och enskilt svepe och luktar illa.

Bockrötter *Pimpinella* spp.

Flockblomstriga – DNF sid. 318

Perenna, 3–6 (sällsynt 10) dm höga örter. Oftast enkelt pardelade blad, men de kan vara djupt inskurna i mindre flikar. Nedre blad långskaftade, 3–4 cm breda, med 4–6 par elliptiska, eller nästan runda småblad och ett ändblad. Småbladen är synnerligen skarpt tandade. Bladen doftar kryddigt ("persilja") när de krossas. Saknar stipler. Stängeln är kantig och blad som är mer finflikiga än rosettbladen, de högst upp har trådsmala flikar. Flockarna är rätt små och starkt välvda. Saknar svepen.

Variation. 2 arter: bockrot *Pimpinella saxifraga* och stor bockrot *P. major*, de är mycket lika. Beskrivningen ovan (utom storleken) gäller för bockrot.

Bockrot finns på torr, öppen mark, oftast i kulturlandskapet men även i mer naturlig gräsmark, på klippor, strandvallar etc. Den står ofta rätt tätt så att bladen nästan bildar mattor. Doften stiger upp när man kliver i bestånden. I Götaland finns en mycket sällsynt underart, subsp. *nigra* (blå bockrot), som är rätt tätt gråluden. Den är på senare tid sedd i Skåne, på Öland och Gotland.

Stor bockrot är mycket sällsynt i södra Sverige (numera nästan enbart i Skåne, Södermanland och Uppland) och är huvudsakligen införd med park-gräsfrö. Den är mer fukt- och näringskrävande än bockrot och växer gärna skuggigt. Den liknar mycket bockrot men är större.

Förväxlingsrisk. Karaktäristisk, men flockblomstriga växter förväxlas lätt av oerfarna. Kummin *Carum carvi* har alltid finflikiga små blad och flockarna är helt plana. Frukterna är mer långsträckta och smakar kummin! Palsternacka *Pastinaca sativa* (Götaland och Svealand) har grövre, gulgröna blad, gula blommor och större, platta frukter. Björnlok *Heracleum* har grövre blad som är håriga under, både allmänt och enskilt svepe, och större, platta frukter. Morot *Daucus carota* (Götaland och Svealand) har finflikiga småblad, plana flockar, långt och flikigt allmänt svepe och taggig frukt. Blodtopp *Sanguisorba officinalis* (vild på Gotland, annars mycket sällsynt förvildad) och pimpinell *S. minor* (lokal och sällsynt i Götaland och Svealand) har blad som påminner om bockrötternas, men eftersom de är rosväxter har de stipler. Dessutom är småbladen skaftade, särskilt hos blodtopp.

Jätteloka *Heracleum mantegazzianum***Tromsöloka *H. laciniatum***

Flockblomstriga – DNF sid. 328 (endast jätteloka, tromsöloka nämns ej)

Varning! Dessa växter är besvärliga för alla, och kan vara mycket farliga för känsliga personer. De kan orsaka svårartade eksem, särskilt efter det att huden påverkats av solljus, och även andnöd. Gå inte i bestånden med bara ben eller armar, och ta inte i dem utan handskar. Skydda händerna mot ljus om du av misstag fått växtsaft på dig, och skölj med vatten så fort som möjligt.

Perenna, eller monokarpt perenna jätteörter. Styvhårig stängel som är ihålig, 2–10 cm tjock och 1–4 m hög. Bladen är trekantiga, basalbladen ofta meterlånga, med långa, vida, grovt sågade, spetsiga flikar som oftast utgår från bladets mittnerv, men ibland är skaftade. Svagt välvd, upp till 5 dm vid huvudflock och några mindre sidoflockar på grenar. Flockarna har 50–150 strålar. Saknar allmänt svepe men har enskilt svepe. Frukten är oval och platt med vingkant och ribbor. Frukten oljekanaler (titta på insidan, man får pilla loss dem för de sitter parvis) är upp till 1 mm breda och bredare i nedre delen. Växten luktar kväljande.

Jätteloka är införd och har snabbt blivit en pest söderut, särskilt i fuktig ängsmark intill bäckar, åar, på vägkanter etc. Den är ovanligare norr om Mälardalen, men har påträffats längre norrut. Jättelokan bekämpas aktivt på många håll. Tromsölokan är sedan länge känd från norra Norge. Den har först nyligen uppmärksammats i Norrlands inland, där den sprider sig rätt raskt, nästan enbart på bymarker. Särskilt vanlig har den varit i Asele lappmark, men har (temporärt?) minskat sedan den bekämpats inom Vilhelmina kommun. Detaljerna i dessa lokors utbredning är bristfälligt kända.

Variation. Jätteloka och tromsöloka är rätt svåra att skilja och taxonomin är ej helt uppklarad. Båda svarar mot beskrivningen ovan. Jättelokan är mono-karp, och kan möjligen ibland vara bienn, men tromsölokan kan blomma många år i rad. Tromsölokan är möjligen något "snällare" och verkar ej ge lika allvarliga skador, men för känsliga personer spelar detta ingen roll.

Förväxlingsrisk. Stora bladrossetter och blommande ex är omisskännliga, men små ex kan vara mycket lika ung björnloka *Heracleum sphondylium*. Bladflikarna är ej lika utdragna hos björnloka, men jag kan ej ge några definitiva bladkaraktärer, eftersom de uppgifter som finns är motsägande, och det herbariematerial jag har tillgång till är ofullständigt. Bäst är att kontrollera blommande ex i närheten. Blommande björnloka är 5–15 dm hög med plana, eller nästan plana, flockar, och har högst 0,4 mm breda, jämbreda oljekanaler i frukten.

Läkevänderot *Valeriana officinalis***Flädervänderot *V. sambucifolia***

Vänderotsväxter – DNF sid. 428

Perenna, upp till 15 dm höga örter, ofta med under- eller ovanjordiska utlöpare. Motsatta, parflikiga blad med ändsmåblad men inga stipler. Småbladen är rätt tunna, med glest satta tänder, som är trubbiga eller någon gång vassa. Karaktäristisk nervatur: liksom ingraverad i den i övrigt helt plana bladytan. Huvudnerven är rak, men övriga nerver bildar ett grovt,

oregelbundet nätlikt mönster utan att någonsin riktigt nå bladkanten. Oftast går även små sidonerver ut i tänderna utan att nå själva spetsen. Väl ut-vecklade blad har oftast 5–12 par någorlunda likstora flikar, eller något större ändsnåblad. Hos unga exemplar och hos utlöparskott, är flikarna få, och ändsmåbladet mer dominerande. Små ex med ett hela, äggrunda blad, eller med stort, äggrunt ändsmåblad och endast ett ytterligare par små flikar, är vanliga. Dessa känns igen på nervaturen! Blomställning med korsvis mot-satta grenar med stödblåd under. Blommorna kan först se ut att sitta i flockar, men samlingarna byggs i själva verket upp av allt finare, motsatta skaft. Blommor 5-taliga, små, rosa, med lång kronpip. Frukten har fjäder-pensel. Växten har en stark karaktäristisk doft (särskilt som torkad och från rötterna) som upplevs olika. Några tycker den är behaglig, andra veder-värdig ("kattpiss").

Vänderötterna är oftast allmänna. Flädervänderot är vida spridd, men Me-vänderot finns bara i landets södra hälft. De finns på fuktig, näringsrik mark, såsom ängar, kärrdråg, sjö- å- och havsstränder, strandskog etc, även i fjällen.

Variation. Taxonomi ej helt utredd, men oftast räknar man med 2 arter, varav flädevänderoten i sin tur indelas i 3 underarter. De svarar alla mot beskrivningen ovan, men skiljer sig en del i bildningen av utlöpare. Populationer med hela blad förekommer mycket sällsynt.

Förväxlingsrisk. Närmast omisskännliga. Småvänderot *Valeriana dioica* (huvudsakligen södra Götaland) är lägre (max 3 dm) med både flikiga blad och (i rosetten) långskaftade, hela blad. Flockblomstriga (fam. Apiaceae) har strödda blad och blommor i flockar. Blågull *Polemonium* (2 arter, en vild i delar av Norrbottens län, den andra delvis vild men oftare förvildad i hela landet) har strödda blad med annan nervatur och stora, klocklika, blå eller vita blommor.

Röllika *Achillea millefolium*

Korgblommiga – DNF sid. 457

Perenn, 1–5 dm hög ört med ytlig rotstock och underjordiska utlöpare. Bildar efterhand glesa mattor. Karaktäristiska, smala men rikligt flikiga, mörka, mjuka blad som är håriga (särskilt undersidan) och har flikar ända till basen. Flikarna är platta, men de spetsiga slutflikarna spärrar ut sig i rymden så att där inte finns några större plana ytor. Bladet liknar i stället en "fluffig korv", som känns mjuk och något fet. Strödda stjälkblad av samma typ som rosettbladen. I toppen med en tät kvast av 3–4 mm breda korgar med ca 5 vita eller rosa kantblommor och grågula diskblommor. Liten, platt frukt som saknar hårpensel.

Röllika är mycket allmän på många slags torrare kulturmark, såsom vägkanter, betesmarker, gräsmattor, längs stigar etc. En av människans trognaste följeslagare som sällan saknas där marken odlats.

Variation. Stor variation i bladflikighet, hårlighet, blomfärg mm.

Förväxlingsrisk. Närmast omisskännlig. Ängsröllika *Achillea nobilis* (tillfällig, sällsynt) har ljusgröna blad med färre, glesare bladflikar, och nå-got gulvita kantblommor. Nysört *A. ptarmica* har hela blad med små men mycket vassa tänder, större korgar som ej sitter i en tät samling, och över 10 kantblommor. Stillfrö *Descurainia sophia* (rätt vanlig, men knappast i inre

Norrland) är våranneuell och har grågröna blad med fina stjärnhår på bladytorna (lupp!). Brudbröd (södra och mellersta Sverige) har bredare småblad som bildar ett plan, och har ej röllikans finflikighet. Unga rosetter av kummin *Carum carvi* är ljusare gröna och har kala, plana flikar som skevar så att de blir trapplikt ordnade. Äldre exemplar har långskaftade blad. Krussilja *Selinum carvifolia* har långskaftade, kala blad med tydligt parvis ordnade, glesare flikar. De korgblommiga växter som har liknande blad är oftast annueller och saknar bladrosetter, men kustbaldersbrå / nordbaldersbrå *Tripleurospermum maritimum* (*Matricaria maritima*; ogräs i Norrland, söderut vid havet) är bienn eller perenn och har bladrosetter. Bladen har dock mer utdragna flikar. Färgkulla *Anthemis tinctoria* är perenn. Den har glesare, oftast rätt breda primärflikar som i sin tur kan ha flikar, men oftast enbart är vasst tandade. De basala bladen försvinner rätt snart.

Gatkamomill *Matricaria matricarioides* (*Chamomilla suaveolens*)

Korgblommiga – DNF sid. 459

Sommarannuell, upp till 2 dm hög ört. Seg, fårad stängel som grenar sig och är rikligt försedd med strödda, dubbelt pardelade / flikiga blad med smala, spetsiga, något köttiga slutsegment. Bladen har enstaka hår, men ser i praktiken kala ut. I toppen med nästan klotrunda eller koniska korgar med många, små, gula diskblommor men inga kantblommor. Hela växten doftar aromatiskt om man mosar den (kamomill-doft).

Gatkamomill finns i stort sett överallt där människan dragit fram. En fantastisk karriär för en växt som bara funnits i Sverige i ca 150 år! Den är mycket tramptålig och klarar även torra, magra substrat.

Variation. På riktigt utsatta ställen kan den gå i blom vid bara någon centimeters höjd och få bara en enda korg, men på välgödslade, fuktiga, leriga platser blir den hög, frodig och rikblommig.

Förväxlingsrisk. Exemplar som gått i blom är omisskännliga. Tidigare på säsongen kan den förväxlas med andra korgblommiga med liknande blad. Observera att förväxlingsarter har kantblommor (vita eller gula). Baldersbrå-arterna *Tripleurospermum perforatum* + *maritimum* (*Matricaria perforata*, *M. inodora*, *M. maritima*) och kamomill *Matricaria recutita* (*Chamomilla recutita*; vanlig bara i Götaland och Svealand, norrut endast tillfällig på nysådda ytor, ofta med gräsfrö) är som unga så lika gatkamomill att de är näst intill omöjliga att separera med säkerhet innan man ser att de blir större, med glesare, mer långflikade blad. På magra substrat kan dock bladen bli förkrympta, men de är sällan så täta som gatkamomillens. En god karaktär för baldersbråna är att de saknar kamomillens och gatkamomillens aromatiska doft (de *har* doft, men den är annorlunda). I en stor del av Sverige kan man därför nästan med 100 % säkerhet känna igen icke blommande gatkamomill på doften, endast i söder återstår kamomill som förväxlingsart. Åkerkulla *Anthemis arvensis* (Götaland och Svealand), färgkulla *A. tinctoria* (ej norra Norrland) och kamomillkulla *A. cotula* (tillfällig, sällsynt) har alla betydligt rikligare hårighet på bladen.

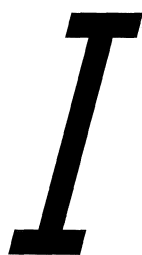
Örter med djupt, parflikigt inskurna blad

Omfattar växter med djupt inskurna blad, där flikarnas nerever utgår från punkter längs bladets huvudnerv ("fjädernervatur" eller "fiskbensnervatur"). Inskämningarna når i regel mer än 2/3 av avståndet från kanten till bladets mitt, men inte ända in till mitten. Skillnaden mot föregående grupp är att bladen inte är uppdelade i flera fria bladytor.

Se även: röllika och gatkamomill, båda med så smala bladflikar att de kanske ej uppfattas som separata bladytor (de har dessutom en mycket smal bladyta längs mittnerven, men den är svår att se utan lupp); höstfibbla, vilken närmast är grovt tandad; åkertistel, vars tandade, taggbeväpnade blad ibland är djupt inskurna, borstistel, vilken antingen har absolut hela blad, eller flikiga blad som någon gång kan vara djupt och grovt inskurna, men alltid känns igen på den iögonfallande ljusa undersidan.

Sommargyllen *Barbarea vulgaris*

Korsblommiga – DNF sid. 159

Perenn eller (ovanligt) bienn, rosettbärande, tuvad, 2–7 dm hög ört. Har en kraftig pålrot med adventivknoppar som skjuter nya skott tätt intill de gamla, därav tuvigheten. Helt kal med blanka, något köttiga blad. Bladen ser i förstone delade ut, men längs mittnerven löper en smal, tydlig bladyta. Upp till dm-långa rosettblad med 2–5 par smala, utspärrade flikar och stor, rundad ändflik. Flikarna är buktiga med mjukt rundade tänder. Stjälkbladen liknar rosettbladen, men har stjälkomfattande bas med stora, stipelliknande bladöron som är sammanvuxna med den längs mittnerven löpande bladytan. Uppåt stängeln minskar gradvis bladens basala flikar i storlek och antal, tills, vid blomställningsgrenarna, stjälkbladen reducerats till blad liknande de tidigare ändflikarna, fast mer grovtandade, och med stjälkomfattande bas. Högst upp är de små med kilformad bas och några få, rundade tänder ("Kalle Anka-fötter").

Blommar under senvåren–försommaren. Blomställning månggrenad. Blommor gula, av typisk korsblomme-typ. Kronbladen är något längre än foderbladen. Skidorna hålls utspärrade snett uppåt. De är fyrkantiga i tvärsnitt med en rad frön i varje rum, 1,5–2,5 cm långa och har 2–3 mm långt stift.

Sommargyllen är mycket vanlig på många slags kulturmark, som ängar, grässlånter, vägrenar, banvallar, jordhögar etc. Den har nått stor spridning genom att ingå som ogräs i vallfrö. Folk i allmänhet kallar den ofta för "åkersenap" (gäller även många andra gula korsblommor).

Variation. Etablerar oftast vidsträckta bestånd med perenna tuvor som har många blomstänglar, men kan någon gång vara bienn. Brukar delas upp i 2 varieteter, ibland ansedda som underarter eller t o m arter. Den vanliga av dessa, var. *arcuata* (*Barbarea arcuata*, *B. lyrata*) har relativt slank, svagt bågböjd skida. Den andra, var. *vulgaris* (var. *silvestris*; bangyllen), har tjockare, helt rak skida, och är långt mer sällsynt. Den förekommer framförallt längs järnvägar.

Förväxlingsrisk. Med viss träning är bestånden typiska, särskilt tidigt på säsongen, men det finns flera liknande arter. Strandgyllan *B. stricta* finns framförallt på stränder, men ses ibland även på skräpmark, t ex grustag,

vägkanter, på klippor etc. Den är bienn och bildar inte tuvor. Rosetterna sänder bara upp en stängel. Kronbladen är ungefär liklånga med foderbladen och skidorna hålls uppräta, tryckta mot grenen. Mellangyllen *Barbarea intermedia* (sällsynt i Götaland) är bienn och har endast 1-1,5 mm långt stift. Vegetativt är den mycket lik sommargyllen, men bladöronen är håriga. Sumpfräne *Rorippa palustris* är annuell, har spetsig slutflik på bladen, och en mycket kort "stängkorvslik" skida (ungefär så lång som skaftet). Sand-tray *Cardaminopsis arenosa* (*Arabis arenosa*) är annuell eller bienn och har mjuka, grågröna, håriga blad, vit blomma och mycket tunn skida. Åtskilliga andra korsblommiga växter har flikiga blad, men de saknar sommargyllens bladöron och blanka, något köttiga utseende.

Lomme *Capsella bursa pastoris*

Korsblommiga – DNF sid 172

Sommar- eller vinterannuell, upp till 4 dm hög ört. Har rosett med i regel mörkgröna, smalskaftade blad med bladskiva av mycket varierande form (se "variation"). Bladen har i regel både enkelhår och rikligt med stjärnhår. Stängel först rak och ogrenad, men får senare snett uppåtriktade grenar och ofta även flera stänglar från en och samma rosett. Stjälkbladen är strödda och pil-lika (spetsiga och stjälkomfattande med spetsiga bakhörn) och otandade (de nedre kan ha tänder). De har i regel stjärnhår, men kanten har rätt grova enkelhår. Stängeln får sina första blommor redan när den är kort, och blommor sedan endast i toppen av den slutligen mycket långa, glesa, fröställningen. I blomställningen sitter varje enskild blomma på ett eget, förhållandevis långt, rakt skaft, som är utstående eller snett uppåtriktat. Vita, korssymmetriska blommor med ca 2 mm långa kronblad. Mycket karakteristisk frukt: en något uppsvälld, trekantig skida med spetsen inåt ("bursa-pastoris" betyder "herdeväska"). Blommar hela vegetationsperioden och är rätt frosttålig.

Lomme är mycket vanlig på många slags kulturmark, både i jordbrukslandskapet och på all skräpmark, i trädgårdar, på vägkanter etc.

Variation. Lomme är mycket variabel. Variationen är både geografiskt betingad och beroende av ståndorten, om rosetten har övervintrat, etc. Någon accepterad indelning i raser finns dock inte. Rosettbladen kan vara hela, men är ofta parflikiga, ibland ända in till mittnerven, med grova, vassa, trekantiga flikar. Flikarna kan vara något skilda från varandra, eller mötas vid basen så att även inskärningarna blir skarpt V-formade. Dessa blad är rätt unika för lomme. Oftast är även bladen spetsiga, vilket resulterar i att de får en något utdragen ändflik. Ibland ses dock även exemplar med rundad spets och helt jämn bladkant. Det förekommer t o m att extremt olika bladformer finns blandade på samma exemplar. Övervintrade exemplar börjar blomma tidigt och frukter bildas rätt snabbt. På kväverik mark kan lomme bli kraftig och grovbladig, på torr och mager mark kan den vara mycket småvuxen.

Förväxlingsrisk. Omiskännlig så fort den gått i frukt, och exemplar med tandade blad är också rätt karaktäristiska. Ännu ej blommande ex som har otandade blad är däremot lurigare, men vid tiden för inventeringen bör frukter finnas.

Andra korsblommiga med liknande rosettblad: stenkrassing *Hornungia petraea* (lokal och sällsynt, vanlig bara på Öland och Gotland), som kan likna dvärgex av lomme men egentligen har parflikigt sammansatta blad (även stjälkbladen); sandkrassing *Teesdalia nudicaulis* (Götaland), som bara har några få par bladflikar nära den rundade ändfliken, nästan saknar stjälkblad, och skedlik, hjärtformad skida; grustrav *Arabidopsis suecica*, som vanligen har kortare, mer rundspetsade blad med smalare, glesa tänder och ljusare färg, och snart får långa, smala skidor; sandtrav *Cardaminopsis arenosa*, vars blad i regel har stor, rundad ändflik, och även den får långa, smala skidor; strandtrav *C. petraea* (Höga kusten), som är flerårig med glesare tandning och smala skidor.

Liknande korsblommiga med liknande, pillika blad: rockentrav *Arabis glabra*, som är grågrön och oftast högvuxen innan den blommar, dådror *Camelina* (sällsynta ogräs), som har kalare blad med små stjärnhår på själva kanten, och rund frukt; korndådra *Neslia paniculata* (Götaland och Svealand, sällsynt), som liknar de föregående men har gula blommor och alltid är sommarannuell (saknar rosett); penningört *Thlaspi arvense*, som är kal med framåtriktade tänder på stjälkbladen; backskärvfrö, som är perenn och blågråanlupen med spatelformade rosettblad; fältkrassing *Lepidium campestre* (Götaland och Svealand) och välsk krassing *Cardaria draba* (Götaland, sällsynt), som båda har tandad kant på alla stjälkblad.

Lappspira *Pedicularis lapponica*

Lejongapsväxter – DNF sid. 416

Perenn, halvparasitisk, 1–3 dm hög, ogrenad ört. Mycket tunn jordstam som sänder ut både sterila rosetter och blommande skott som kan vara ensamma eller några få tillsammans. Stängeln är rödanlupen och närmast kal. Den har strödda blad, varav de 2–3 nedersta är utformade som smala, oflikade, mot stjälken tryckta lågblad. Vid basen finns dessutom (oftast) några särskilda rosettblad. De egentliga stjälkbladen är mörkgröna och kortskaftade, 2–4 cm långa, och har ca 10–20 tätt sittande, inbördes mycket lika flikar som i sin tur har små, utspärrade tänder. Inskärningarna mellan flikarna når bara drygt halvvägs in mot bladets centrum, varför de lämnar en mycket bred "mittremsa" som löper längs hela bladet. Förutom mittnerven, finns i denna remsa framåtriktade sidonerver som viker av till bladflikarna, närmare basen till flera sidoflikar gemensamt. Bladets spets smalnar gradvis av och har tätande, närmast tandlika flikar. Rosettbladen liknar stjälkbladen, men har förhållandevis kort bladskiva med mycket slankt och långt skaft (längre än bladskivan), och färre, glesare, och oftast djupare flikar. I toppen med en kort, huvudlik blomställning med ca 15 mm långa, zygomorfa, blekt gulvita blommor. De har lång överläpp med näbblik, nedåtkrökt gets och bred, vriden underläpp. Fodret är kalt, kort och 2-läppigt. Frukten är en spetsig kapsel som skjuter ut ur fodret och delas i två hälfter av en skiljevägg.

Lappspira är allmän på fjällhed, gärna mager sådan, men finns även i fjällbjörskogen och på bäckstränder nedanför fjället. Följer vissa vatten-drag ett stycke ned i skogslandet.

Förväxlingsrisk. Gullspira *Pedicularis oederi* (Jämtlands och Härjedalens fjäll) har djupare inskränningar mellan bladflikarna, upptill hårig stängel, och hårigt foder. Fjällspira *Pedicularis hirsuta* (Fjällen från Pite lappmark och

norrut) har liknande blad, men rosa blommor med ullhårigt foder, och upptill ullhårig stjälk. Skallror är ettåriga och har motsatta blad.

Kärrespira *Pedicularis palustris*

Lejongapsväxter – DNF sid. 415

Bienn, halvparasitisk, 1–8 dm hög ört som är mer eller mindre violett-anlupen (antocyan) med grön grundfärg. Bildar första året en rosett med långskaftade blad som kan bli rätt rikbladig. Huvudroten övervintrar, men bladrosetten dör. Andra året bildas en blomstängel. Rosettbladen och stjälk-bladen är av samma typ: parflikiga, med bred mittnerv och smal bladyta längs mittnerven. Flikarna är 1–3 mm breda och sitter rätt glest (mellanrum-men ungefär lika breda som flikarna). De är bandlika, trubbiga, med flikig eller vågad, "krusig" kant, med små, ljusa förhårdnader på utbuktningarna. Blomstängeln är rikbladig ända till toppen. Bladen är strödda eller här och var motsatta. Blommar i toppen och i grenspetsar. Blommorna är zygomorfa 15–25 mm långa, med mörkröd, krokbojd överläpp och rosa, snett framåtriktad underläpp som är lika lång som överläppen. Fodret är hårigt, rundat cylindriskt, och tydligt 2-läppigt. Det når ungefär mitten på kronpip-en. Frukten är en kapsel som delas i två hälfter av en skiljevägg.

Kärrespira är oftast allmän på våt mark, såsom kärr, stränder, fuktängar etc.

Variation. Stor variation i grenighet, blomstorlek och fenologi. Man skiljer ut 3 underarter, men mellanformer är vanliga. I Norrlands inland endast subsp. *borealis* (nordspira) som är lågvuxen (till 3 dm), oftast ogrenad, och har upp till 18 mm långa blommor. Den blommar under högsommaren. I södra Sverige (detaljer mindre väl kända) finns den höstblommande, höga men "spinkiga" subsp. *opsiantha* (höstspira), som är mycket rikt och långt grenad och har ca 15 mm långa blommor. I hela landet upp till södra Norrlands kustland finns slutligen den under sommaren blommande subsp. *palustris*, som också är rikligt grenad, men ej så långgrenad i toppen. Den är grövre än föregående, men vanligen under 5 dm hög, och har stora blommor (18–25 mm). Populationen längs Norrlandskusten är till största delen mellanformer mellan denna och subsp. *borealis*. Vit- eller gulblommiga exemplar av kärrespira ses rätt ofta.

Förväxlingsrisk. I en stor del av landet omisskännlig, men i Götaland, västra svealand och i fjällen finns andra, liknande spiror *Pedicularis*. Mest lik är granspira *P. sylvatica* (sällsynt i Götaland [ej Öland och Gotland] och västra Svealand; har sydvästlig tendens och minskar starkt, särskilt i norr och öster), som är en bienn eller perenn, mycket lågvuxen växt (till 15 cm) som växer på fukthet och fuktig betes- och slåttermark. Den har en liten bladrosett, och oftast en kraftig, central stängel med flera vekare, nedtill halvliggande stänglar omkring. Bladen liknar kärrespirans, men flikarna är kortare. Blommans under- och överläpp är båda ljusröda. Underläppen är kortare än överläppen och vinklar sig nedåt i 90° vinkel. Fodret är kalt och 5-kantigt, ej delat i 2 läppar, och når nästan upp till den vinklade underläppen. Av de i fjällen förekommande spirorna har endast fjällspira *P. hirsuta* (Pite–Torne lappmark) rödaktig blomma. Både den och de andra fjällarterna har enbart tandade blad, eller blad med betydligt kortare flikar.

Gråbo *Artemisia vulgaris*

Korgblommiga – DNF sid. 460

Perenn, tuvad, upp till 15 dm hög ört. Blad triangulära, parflikade, med upp till 5 par snett framåtriktade huvudflikar (de nedersta nästan riktade rakt ut) och bladyta längs mittnerven. De nedersta bladen har breda, trubbiga flikar, men högre upp blir flikarna mycket spetsiga och i sin tur uppdelade i flikar eller med långa, flikliknande tänder. Stjälkbladens flikar är i regel 3 mm breda eller bredare (se dock under "variation"). Påfallande kontrast mellan färgen på bladens över- och undersida. Under är de gråvitt filtfludna, ovan mörkare, glest håriga eller nästan kala. Alla flikar har en på undersidan distinkt upphöjd mittnerv, som oftast är nästan kal, men även kan vara hårig. I regel är denna nerv grön (mörknar vart efteråt), så att flikarna under ser mattgrå ut med en mörk linje i mitten. Stängel rikligt grenad, ibland ända från basen. I övre delen med små, tätt sittande, ovala korgar i toppar och på sidoskott. Stängeln övre del domineras helt av korgar. Blomfästet (inne i korgarna) är kalt. Frukten är liten och saknar hårpensel.

Gråbo är allmän i söder och längs Norrlandskusten. Den förekommer på skräpmark av många slag, t ex järnvägar, vägkanter, gårdsplaner, överblivna ytor i jordbrukslandskapet etc, men även på strandvallar. I inre Norrland är den sällsyntare och mer tillfällig. Gråbo är vindpollinerad, en riktig plåga för vissa allergiker.

Variation. Stor variation i färg, bladform och hårlighet. Kan vara betydligt mer hårig och mer bredbladig än vad man vanligen ser. På havsstrand finns en slank och mycket smalflikig typ med än mer framåtriktade flikar, var. *coarctata* (strandgråbo).

Förväxlingsrisk. I nästan hela Norrland den enda arten i sitt släkte, där omisskännlig. Vid Norrbottens kust och söder om Medelpad finns minst ytterligare en art i samma släkte (malörter Artemisia), men de har oftast smalare bladflikar utan den för gråbo typiska kontrasten i färg. Mest lik är kanske malört A. absinthium, som dock har tät behåring på båda bladsidorna, trubbiga bladflikar, ovala korgar som hänger på små skaft, och hårigt blomfäste.

Renfana *Tanacetum vulgare* (*Chrysanthemum vulgare*)

Korgblommiga – DNF sid. 460

Perenn, glest tuvad, 4–10 dm hög ört. Bildar rätt täta, ofta metervida ruggar med rikbladiga, nästan ogrenade stänglar. Stora, ofta över dm-långa, mörkgröna blad med upp till ca 10 par rätt glest sittande, smala flikar. Flikarna är mycket vasst tandade-sågade, och tänderna avslutas med en udd. Längs bladets mittnerv löper en bladyta som nederst är mycket smal, men längre ut i bladet ökar i bredd och utvecklar tänder liknande de på flikarna, för att slutligen, i yttre delen av bladet, vara så bred att mittnervens bladyta är helt lik flikarnas. Stängeln är kal och blir ofta rödanlupen. Allra överst grenar den ut sig till en skärmlik blomställning bestående av knapplika, gul-blommiga korgar utan kantblommor.

Renfana följer människan och är vanlig längs vägar, järnvägar, på skräpmarker etc, men ses även på strandvallar, skärgårdsöar etc. Den är inte

vanlig i inre Norrland, men ser ut att ännu vara under spridning. På väg-kanter ses ofta bestånd med endast blad.

Variation. En ursprungligen odlad form, f. *crispum* (munkrenfana), bildar bestånd i bymarker och vid gårdar. Den har starkt krusiga blad.

Förväxlingsrisk. Omisskännlig!

Stånds *Senecio jacobaea*

Korgblommiga – DNF sid. 468

Bienn eller perenn, 4–10 dm hög ört. De nedersta bladen långskaftade, de övre skaftlösa med stjälkombfattande bladöron med spretande, smala, vassa tänder. Rosettbladen vissnar vid blomningen. Bladen är tunglika i konturen, men delade i flikar som kan vara både alternerande och motsatta. Längs mittnerven finns en smal bladyta som på de nedre bladen löper ned längs skaftet. De nedre bladen har i regel stor, rundad ändflik (se även under "variation"), men högre upp är hela bladet flikig (ibland så hos alla blad). På de nedre bladen är de nedersta flikarna korta och glesa, på de övre är alla flikar åter delade i mindre flikar. Flikarnas spetsar avslutas oftast med ett "horn" av en 90° bred tand (med sidorna i ca 45° vinkel mot mittnerven), som är försedd med en liten uddlik spets. På var sida om denna sluttand finns två mindre, mycket spetsiga tänder. Detta arrangemang kan även skönjas i kanterna av de mer hela bladen. Bladen är kala eller glest håriga ovan, oftast håriga under, särskilt på nerverna. Längs bladkanten finns alltid enstaka, mycket små hår ("cilier"), ibland glandelhår (lupp!). Stängel grovt fårad och mer eller mindre rödaktig. I översta delen (1–2 dm) med i spetsig vinkel uppstickande grenar som får korgar på ungefär samma nivå, så att blomställningen ser skärmlik ut. Korgar med 1–3 mycket korta ytterholkfjäll och oftast 13 liklånga, helt gröna innerholkfjäll (bildar själva holken). Kantblommorna, oftast 12–15 stycken, är gula och smala (ser ut att sitta glest). Diskblommornas färg drar mer åt orange. Frukten har hårpensel.

Stånds är lokalt vanlig i Götaland och östra Svealand, annars sällsynt. Den växer på torr, oftast sandig mark eller på tunn jord, i betesmarker, backar, längs vägar, järnvägar etc. Förr spridd med barlast till hamnar längs Norrlandskusten, finns ännu kvar på några platser.

Variation. Ibland saknar korgarna kantblommor. Stor variation i bladform. På kalkällmarker på Öland och Gotland finns sällsynt en distinkt underart, subsp. *gotlandica* (alvarstånds), som har nästan hela basala blad med täta, smala tänder (särskilt i bladets bas), och ofta smalflikiga blad högst upp.

Förväxlingsrisk. När man lärt sig känna igen bladen är stånds oftast distinkt. Några andra ettåriga arter i samma släkte (korsörter *Senecio*) kan ibland få stora, flikiga blad, men de vållar sällan problem. Värre är vattenstånds *S. aquaticus* (sällsynt i Skåne och västra Götaland) som dock har korgarna i glesare samling, och vitkantade innerholkfjäll. Dessutom fortlever de basala bladen under blomningen. Flikstånds *S. erucifolius* (mycket sällsynt i Skåne) är också mycket lik stånds, men har hårig holk med längre ytterholkfjäll, i regel smalare bladflikar, och är försedd med korta utlöpare.

Torta (Fjälltolta) *Cicerbita alpina* (*Lactuca alpina*, *Mulgedium alpinum*)

Korgblommiga – DNF sid. 487

Perenn, beståndsbildande, upp till 2 m hög, kraftig ört med mjölksaft. Utbreder sig långsamt med korta, underjordiska utlöparskott som sänder upp bladrosetter. Stängeln är rikligt försedd med karaktäristiska blad: 1–2 dm långa, i det närmaste kala, parflikiga med bred bladyta längs mittnerven och stjälkomfattande, vasst tandade bladöron. Ändflik stor och närmast liksidigt trekantig, fri från större bukter och med de 3 spetsarna vassa och något utdragna, och någorlunda rak bakkant. Därunder med 1–3 par utstående, smalt trekantiga, spetsiga flikar. Längs alla bladkanter finns dessutom mindre tänder som har liksom "påsattna" vassa uddar. Högst upp blir bladen allt mindre flikiga, och allt smalare, för att slutligen bli nästan linjära och ha glandelhår i kanten. Stängel kraftig, ogrenad och violettanlupen, högst upp (och i blomställningen) rikligt försedd med långa, kraftiga, brunröda glandelhår. I toppen med en välavgränsad, 1–3 dm lång samling av skaftade, rakt utstående, 2 cm vida korgar med tunglika, blåviolettera blommor. Holk ca 'h cm bred.

Torta är framförallt en skogsväxt som bildar bestånd på fuktig, gärna sluttande mark. Utbredning ojämn. Ofta vanlig i högörtssamhällen i bruten terräng, från fjällbjörkskogen och nedåt, alltid på platser där snön skyddar den under vintern. I skogslandet ofta en "baklandsväxt", dvs knuten till nordsluttningar, gärna med källsprång eller översilning, men kan också finnas i strandskog, ängsbryn, vägkanter etc. Förekommer lokalt ända ned till kusten.

Variation. Bestånd med vita blommor ses ibland.

Förväxlingsrisk. I sitt habitat oftast omisskännlig. Skogssallat *Mycelis muralis* (sydlig, utbredningen sammanfaller i ett bälte från norra Värmland och Bergslagen upp till Ångermanland) blir ungefär meterhög, men är ofta lägre. Bladen är uppbyggda likt tortans, men de saknar i stort sett de små tänderna. Ändfliken har bukter i kanterna och ej rak bakkant. Bladkaftet är slankare, med rätt smal nedlöpande bladyta, och proportionellt sett längre, flikfri basal del. De större bladen finns endast i rosetten och nederst på stängeln. Stängeln är helt kal, och blomställningen glesare med 1 cm vida, gula korgar och slanka, mindre än 2 mm breda holkar. Parksallat *Cicerbita macrophylla* (förvildad trädgårdsväxt, rätt sällsynt inom tortans utbredning) har ljusgröna blad med stor, rundat hjärtlik ändflik. Blomställningen är mycket glesare än hos torta, med långa, uppåttigande, oregelbundet utformade grenar. Korgarna är blekare blå, något stötande i rosa. Har krypande jordstam och bildar vida mattor med långskaftade blad med karaktäristisk, stor, rundad slutflik. Molke *Sonchus* (3 arter på kulturmark, men sällsynta i inre Norrland) har upptill mer eller mindre grenad stängel, ej så gles flikighet på bladen, ofta rätt styvtandade blad, och gula blommor.

Maskrosor *Taraxacum* spp.

Korgblommiga – DNF sid. 488–490

Perenna, rosettbärande, upp till 6 dm höga örter med riklig mjölksaft. Kraftig pålrot med oftast rikbladig rosett. Bladen är kala med grov, trind, ihållig mittnerv och nedlöpande bladkant. Korgarna sitter ensamma på långa, kala, _____ bladlösa, ogrenade, _____ ihålliga skaft. Strödda, _____ oliklånga holkfjäll.

Blommor tunglika, gula. Frukten är välbekant: en liten spolformad nöt med tänder i toppen, försedd med en parasollliknande fjäderpensel på ett långt skaft. Maskrosor finns i många miljöer. Många är följeslagare till människan, medan andra är helt "vilda". De finns på all slags kulturmark (från fuktig, gödelpåverkad mark, skräpmark och gräsmattor, till magra torrbackar och artrika betesängar), men även hållmark, fuktdråg i skog, kärr, strandängar, snölegor, fjällhed etc.

Variation. Maskrosorna är apomikter med ett stort antal småarter som förs samman i ett tiotal sektioner, och variationen är enorm. De flesta maskrosor har långa, djupt inskurna blad med trekantiga flikar som i sin tur har tänder, och avsmalnande bladbas, men det finns även sådana som har små, rikligt smalflikade blad, sådana som har oflikade, nästan linjära blad, och sådana som har blad som är mycket breda ända till basen. Några har mycket smal bladyta, knappt bredare än mittnerven, medan andra har mycket bred, nästan oflikad bladyta. Maskrosorna varierar också mycket i storlek, delvis beroende på ståndortens beskaffenhet, men till stor del även beroende på småart. De minsta har endast decimetervida rosetter, medan de största kan bli över metern. Trots den stora variationen känns nog de flesta flikbladiga småarter lätt igen som maskrosor, men två typer kan vara värda att notera. Den ena är strandmaskrosorna sect. *Palustria* (fuktig, helst kalkhaltig mark i Götaland, Svealand, Storsjöbygden och vid outbyggda vattendrag i södra och mellersta fjällen), som kan vara luriga för den oinvigde. De har de smalaste och minst tandade bladen av alla maskrosor, ibland utgör bladytan bara en smal remsa längs mittnerven. Korgarna är smala och kan vara rätt slutna under blomningen. Den andra typen utgörs av bredbladiga småarter ur flera sektioner, dvs sådana som har mindre markerad flikighet. Ett exempel är sådana maskrosor som ses i fuktdråg i rikare skog i Norrland: med slaka, ibland meter-långa, bleka, jämntandade men nästan oflikade blad med bred bas.

Förväxlingsrisk. Omisskännliga? Nja, det finns en del och tänka på... När maskrosor blommar kan de endast förväxlas med ogrenade "fibblor" (oentlig grupp av flera släkter inom fam. Asteraceae). De har dock nästan alltid hår eller glandler någonstans på stängeln eller holken, och stängeln är i regel ej ihålig. Fibblor har också mjölksaft, men den är i regel ej så riklig som hos maskrosorna.

Rosetter av fibblor är värre, eftersom maskrosorna har så stor variation. De allra flesta förväxlingarter har dock håriga blad, men de som följer här är (eller kan vara) kala. Ingen av dem har maskrosornas trinda, ihåliga mittnerv. Akerfibbla *Hypochoeris glabra* (huvudsakligen Skåne och Väst-kusten, sällsynt) har oftast små blad med glesa, regelbundna tänder med jämnt U-formade bukter där emellan. Höstfibbla (ej alltid kal) är mycket variabel, men har oftast rosettbladen rätt platt tryckta mot marken. Vanligen har de också rätt smala, fliklika tänder. men det finns raser med svag, eller oregelbunden tandning, som rätt mycket kan likna strandmaskrosor eller maskrosor från snölegor. Bladen är dock kortare. Kärrfibbla *Crepis paludosa* har rosettblad som kan likna maskrosornas, men de är buckliga med en krispig konsistens ("isbergssallad") och har karaktäristiska, bakåtböjda tänder med mjukt rundad nedre kant, särskilt i bladets nedre del. Så fort den får stängel avslöjar den sig genom att ha stjälkofattande bas på stjälk-bladen (eller, rättare sagt, genom att överhuvudtaget ha stjälkblad). Klo-fibbla *Crepis tectorum* är annuell eller bienn med snart försvinnande

bladrosett som oftast ligger tryckt mot marken. Bladformen är mycket variabel, och kan någon gång likna den hos vissa maskrosor. Även denna får snabbt stjälkblad på stängeln.

Strandmaskrosorna kan lätt tas för någon enhjärtbladig växt, men inga andra så smalbladiga växter i samma miljö har mjölksaft.

Harkål *Lapsana communis*

Korgblommiga – DNF sid. 491

Vinterannuell eller (ovanligare) sommarannuell, 2–12 dm hög ört med strödda blad. Rosetten hos vinterannuella exemplar försvinner snart när stängeln växer upp. Rosettblad och de nedersta stjälkbladen i regel med stor ändflik och vingat bladskaft med 1–2 par flikar som oftast är små och trekantiga, men kan vara bredare och mer rundspetsade hos kraftiga exemplar. Dessa flikar är inte nödvändigtvis helt motsatta. Ändfliken är oftast rund eller äggformad, men hos kraftiga blad är nederkanten ofta tvär och ganska rak. Ändflikens kant är buktig med små, tandliknande "duttar" på utbuktningarna, eller någon gång mer distinkt tandad, särskilt i nedre delen. Bladen är i regel glest strävåriga, Undersidans större nerver är upphöjda ("utanpåliggande") och i regel rätt rikligt håriga. Högre upp, vid blomställningens grenar, är bladen mer kortskaftade, utdraget rombiska, tandade eller otandade, och saknar basala flikar (rätt lika de översta bladen hos hagfibblor *Hieracium* sect. *Vulgata*). Stängeln har styva, utstående hår och är bitvis även körtelhårig, ibland rikligt. Stängeln börjar grena sig ungefär på mitten, ibland lägre. Om grenvinkeln är stor blir de nedre grenarna ofta bågböjda, så att korgarnas skaft pekar rakt upp. Blomställningen kan bli rätt vid upptill, med många korgar på samma höjd och färre på lägre nivåer. Korgarna är centimeterbreda med rätt få (ca 10) citrongula, tunglika blommor. Smal holk med mycket korta yttre holkfjäll och många gånger längre, rätt jämbreda inre holkfjäll. De är kala men har en markerad rygg (nästan som ett veck), som vid basen sväller till en ljusare ås. Frukterna är distinkta: hårda, ca 4 mm långa, något böjda, ljusbruna "pinnar" som är något kantiga i tvärsnitt och saknar hårpensel ("minichiquitas"). När de mognar är holken sluten och känns mycket hård när man klämmer på den, men senare öppnas den något så att frukterna exponeras.

Harkål växer på störd eller blottad jord, mest i kulturlandskapet. Den är allmän i Götaland och Svealand som ogräs i trädgårdar och åkrar, på skräp-marker, järnvägsmark, vägkanter etc, men ses även under klippbranter, i lövlundar, på hyggen etc. Norrut är den sällsyntare, längst i norr tillfällig. Den föredrar näringrik mark och klarar skugga rätt väl.

Variation. Varierar mycket i bladform och hårrighet, men framförallt i storlek och grenighet. Man kan hitta bestånd både av spinkiga ex med några få korgar, och med frodiga jättar som har över 50 korgar.

Förväxlingsrisk. I blom och frukt omisskännlig (inga andra korgblommiga har liknande blad). Vissa kor^sblommiga utgör före blomningen en allvarlig förväxlingsrisk, eftersom de kan växa i liknande miljö och har blad som kan vara mycket lika harkålen (därav namnet "harkål!"), men när de har blommor (korssymmetriska) eller frukt (skidor) är de mycket tydligt skilda. Hit hör: åkersenap *Sinapis arvensis* (söderut rätt allmän, norrut sällsynt och tillfällig) h
_____ vitsenap *S. alba* (sällsynt, oftast tillfällig) och åkerrättika

Raphanus raphanistrum (söderut rätt allmän, norrut sällsyntare) hos vilka stängelns hår är en aning nedåtriktade, och körtelhår saknas. Ändfliken har dessutom oftast har några djupare bukter som i sin tur har tänder. Vitsenap har särskilt kraftig lobering av ändfliken, och även de mindre bladen högre upp på stängeln är flikiga. Åkerkål *Brassica rapa* har stjätkomfattande bladöron på de flikiga bladen nedtill, och högre upp hela, stjätkomfattande blad. Övriga korsblommiga med blad som kan likna harkålens är så sällsynta att de kan negligeras.

Örter med hela, skarptandade blad

Omfattar växter med hela blad med sågtandad kant, eller vars kant har skarpa (ej runda!), någorlunda jämnt spridda tänder eller taggar synliga med blotta ögat. Bladen kan ha inskärningar, men dessa når (vanligen) ej $2/3$ av avståndet från kanten till bladets mitt. Några av de växter som räknats hit kan i det förstone se ut att ha hel bladkant, men med luckor sitter där små, rakt ut stående, eller mycket skarpa tänder. De små hullingar som finns hos växter med sträv bladkant räknas ej som tänder, ej heller nedåtriktade basala flikar, som hos ängssyra. Växter med mjukt avrundade, ojämnt placerade, låga tänder har placerats under "övriga örter med hela blad".

Se även: mållor, av vilka många har mer eller mindre skarpa tänder, andra inte; fjällglim, som visserligen har några skarpa tänder på bladen, särskilt vid basen, men de är mycket svåra att se i de täta kuddarna; kabbleka, som ofta har små tänder, fast de är rundade; lomme, var rosettblad vanligen är djupt inskurna, men varierar starkt; styvmorviol, som kan ha tänder på de översta bladen, men övriga blad är endast naggade med mjukt avrundade tänder; lappspira, som har blad vars inskärningar egentligen ej når $2/3$ av avståndet till bladets mitt, men vars flikar knappast uppfattas som tänder; stånds, av vilka det finns former med mindre inskurna blad än vanligt; maskrosor, av vilka det finns åtskilliga småarter som ej har de djupa inskärningar man vanligen ser; harkål, som kan ha hela blad, men vanligen har flikar på bladskafet; björkpyrola, som räknas som ett ris.

Brännässla *Urtica dioica* Nässelväxter —

DNF sid. 64

Perenn, dioik, beståndsbildande (jordstam!), upp till 1,5 m hög ört med med fyrkantiga stjälkar och motsatta blad och grenar. Vid varje nod finns fyra smala stipler. Bladen är mörkgröna, utdraget hjärtformade och ända från basen försedda med trekantiga, vassa, framåtriktade tänder med nästan rak framkant. Blommorna, som sitter i långa klasar, saknar skyltande kronblad (vindpollinerad!).

Variation. Den över hela landet förekommande subsp. *dioica* var. *dioica* (vanlig brännässla) har rikligt med brännhår på både blad och stjälk. Det är denna nässla som följer i människans fotspår, men den finns även i skogsmark, på stränder etc. Två andra, "vilda" former, har båda påfallande långa, smala blad. Den ena, subsp. *dioica* var. *holosericea* (skogsnässla), som är sällsynt lövskog i södra Sverige, har vanliga hår men saknar eller har

få brännhår. Den andra, subsp. *sondenii* (fjällnässla) som förekommer rätt lokalt på frodig mark i fjällen (ofta sydberg) och sällsynt i skogslandet, är oftast nästan helt kal.

Förväxlingsrisk. Etternässla *Urtica urens* (ej i inre Norrland) är sommarannuell (saknar jordstam) och har kortare, rundare blad med tvär eller killik bas. Den är sambyggare med blommorna i kortare klasar. Har alltid brännhår. Kransblommiga växter (fam. Lamiaceae) har också fyrkantiga stjälkar och motsatta blad, men saknar stipler och brännhår. Flera arter kan på håll likna nässlor, t ex vissa plister *Lamium*, då *Galeopsis* och syskor *Stachys* (vitplister *Lamium album* är särskilt nässellik, kallas "döv-nässla" på många språk för att den inte bränns). När kransblommiga växter blommar känns de lätt igen på sina kransar med skyltande blommor och långa fodertänder. Nässelklocka *Campanula trachelium* (södra och mellersta Sverige) har kantig stjälk och något nässellikade blad, men bladen är strödda och saknar brännhår.

Löktrav *Alliaria petiolata*

Korsblommiga – DNF sid. 156

Bienn, 4–10 dm hög ört som avger en tydlig lökdoft när den krossas. Bladen är strödda, långskaftade och hjärtlika, med rikt förgrenad, handlik nervatur. De har stora, spetsiga, men ej helt skarpa tänder, med mjukt rundade vikar däremellan, och är till synes kala (kan ha gles hårlighet under på nerverna). Stängeln är rund, ogrenad nästan till toppen, och har glesa, nedåtvända hår i nedre delen. I toppen med vita, korssymmetriska blommor med ca 5 mm långa kronblad. Blomställningen slår ut nedifrån, varför den länge ser ut som en vit krans med grön mitt. Frukten är en ca 5 cm lång, rak, snett uppåt-riktad skida. Den är fyrkantig i tvärsnitt och har en rad rätt stora frön i varje rum.

Löktrav växer på näringrik, helst skuggig mark. Ofta i lundar, raviner, häckar, trädgårdar och på skräpmark.

Variation. Tänderna är oftast långa, och bladspetsen utdragen, men de nedre bladen och första årets bladrosett kan ofta ha mer rundad spets och lägre tänder.

Förväxlingsrisk. Bladformen kombinerat med lökdoften gör den omisskännlig. Enda liknande korsblommiga växt är månviol *Lunaria rediviva* (sydligaste Götaland, sällsynt) som är perenn, har finare och vassare tandning, betydligt hårigare stjälk, stora, rosa blommor, och en mycket annorlunda, bred, platt, nickande skida. Nässelklocka *Campanula trachelium* är perenn och hårig, och har kantig stängel.

Daggkåpor *Alchemilla vulgaris* agg.

Rosväxter – DNF sid. 224–230

Avgränsning. Observera att fjällkåpa *Alchemilla vulgaris* inte räknas hit!

Perenna, 1–5 dm höga örter med ytliga jordstammar. Basala rosetter med långskaftade blad med distinkta huvudnerv radierande från skaftets fästpunkt. Bladen är cirkelrunda till njurformade och indelade i 7–11 mycket lika lober samt ytterligare en halv lob på var sida (ibland otydligt).

Loberna är i sin tur besatta med mycket regelbundet utformade, skarpa tänder. När bladen växer ut är de "dragspelslikt" vikta men vecklar snart ut sig. En eller flera blomstänglar med stipelförsedda, loberade och tandade stjäklblad. Blommor gröna eller gulgröna. De består av en bägare med 4 bredare foderflikar och 4 smalare ytterfoderflikar, men saknar kronblad. Frukten är en liten nöt som blir kvar i bägaren.

Daggkåpor är vanliga på många typer av kulturmark, t ex ängar, betesmark, vägkanter, bakgårdar etc. De förekommer även "vilt" i frisk mark, ofta vid vattendrag och i rikare skogsmark, vid källor, på fjällängar etc.

Variation. Daggkåpor är en apomiktiskt grupp med ca 30 arter i Sverige. De kan vara alltifrån kala till mycket tätt håriga. Bladform och tandning varierar också mycket.

Förväxlingsrisk. Omisskännliga! Inga andra växter har liknande, tandade, regelbundet loberade blad med handlik nervatur.

Hjortron *Rubus chamaemorus*

Rosväxter – DNF sid. 202

Perenn, beståndsbildande, dioik, 1–3 dm hög ört (jordstam!). Upprätta skott med nästan alltid 2 stycken långskaftade, stipelförsedda blad med handlik nervatur. Bladen är djupt inskurna i 5 rundade lober som i sin tur har små oregelbundet utformade, skarpa tänder. Bladen är rätt fasta med mycket ojämn yta ("frasiga och skrynkliga"), eftersom de dels är något skålformigt och "dragspelslikt" vikta längs lobkanterna, dels har nerverna nedsänkta in i minsta detalj. Vit, 5-talig, skaftad blomma med stora foderblad. Frukten är ett gult, hallonlikt bär med karaktäristisk arom.

Hjortron är vanlig norrut, men finns ända nere i Skåne, om än sällsynt. Den bildar stora bestånd på blöt mark, t ex myrkanter, rissossar, fuktig hed, sumpskog etc. Bärproduktionen varierar starkt mellan olika år, eftersom en god fruktsättning är starkt avhängig av förhållandena vid blomningen (frånvaro frost, bra flygväder för insekter, etc). En anledning till att ett bestånd saknar bär kan vara könsfördelningen (klonerna kan bli rätt stora, och naturligtvis blir det inga bär på kloner!).

Förväxlingsrisk. Omisskännlig!

Jättebalsamin *Impatiens glandulifera*

Balsaminväxter – DNF sid. 281

Sommarannuell, upp till 2 m hög ört med rörlika stjåkar som, trots att de är mycket kraftiga, är halvgenomskinliga (sätt handen bakom). Trots sin storlek är den löst rotad: växten ser ut att stå ovanpå marken, med några "plast-rörslänkande" rötter letande sig ner i marken runt om. Grenar och blad motsatta eller i kransar om 3. Blad karaktäristiska: långskaftade, smalt elliptiska, närmast lansettlika, med lång, utdragen spets och fint, tätt och jämnt sågtandad kant. Tänderna har en liten krökt spets som längst ned på bladet gradvis övergår i några mörka, långa glandler på sidorna av bladskäftet. Har ej stipler, men ofta stipellika bladskott i bladvinklarna. Blommor rikligt med flerblommiga, spretande klasar, med röda, rosa eller vita, zygomorfa blommor som är stora nog att rymma en humla. Blomman hänger under dess fästpunkt i skaftet ("hänger upp och ned"). Frukten är en räfflad, mjuk, spetsig kapsel som exploderar när man rör i den, varvid de stora fröna slungas några m bort.

Jättebalsamin är en förvildad trädgårdsväxt som ökar starkt. Den är nu allmän i sydvästra Sverige, särskilt vid diken och åar i jordbrukslandskapet, men det är osäkert hur långt norrut den kan upprätthålla livskraftiga populationer.

Variation. Jättebalsaminens frön saknar frövila men har hög grobarhet. De gror alltså även om de hamnat på ett mycket olämpligt ställe. Man ser därför ofta dvärgexemplar, även sådana som blommor.

Förväxlingsrisk. I blom och frukt omisskännlig. Blekbalsamin *I. parviflora* är mindre och vekare, men bladtänderna liknar jättebalsaminens. Blommorna är gula och bara 1 cm långa. Springkorn *Impatiens noli-tangere* är mindre och vekare, och har tunna blad med glesare, låga, rätt avrundade tänder. Blommorna är gula och 3 cm långa. Notera: grova, rörliknande, ännu stående stjälkresten från fjolåret kommer från andra växter. Jättebalsaminens vattenstinna stjälkar sprängs nämligen vid frost, och blir till slemmiga "slamsor" – Urk!

Ögonpyrola *Moneses uniflora*

Pyrolaväxter – DNF sid. 332

Perenn, rosettbärande, 5–15 cm hög ört med vintergröna blad. Har en liten rosett med fasta skaftade, ljusgröna, runda, 1-1,5 cm breda blad. Under rosetten finns oftast en äldre "våning" från tidigare år, och därunder en nästan förvedad, kortkrypande stam (gränsen mot risen är här svår att dra, men ögonpyrolans övervintringsknopp ligger nere i mossan). Bladen har framåtriktade men låga tänder. Några av dem är vassa, med skarpa hårliknande förlängningar som böjer av något från bladytans plan. Får snart en stängel som har ett fjälligt blad och i toppen en enda vit, 5-talig, 1,5–2 cm bred blomma som vänder sig nedåt. Blomknoppen finns där redan när stängeln växer ut. Blomman har ett rakt stift som sitter kvar på den klotrunda kapseln när den i fruktstadiet vänder sig rakt uppåt.

Ögonpyrola finns mest i barrskog, men även i kantskog mot vattenbryn och vägar. Växer oftast i mossa. Föredrar halvskugga på något rikare mark.

Förväxlingsrisk. Som fullt utvecklad omisskännlig. Unga skott kan likna linnea, men den har håriga, motsatta blad och tänderna är ej vassa.

Dån *Galeopsis spp.*

Kransblommiga – DNF sid. 378–379

Sommarannuella, 1–8 dm höga, håriga örter. Rak, fyrkantig stängel med uppstigande, korsvis motsatta grenar och korsvis motsatta blad. Bladen har kilformad bas och är rätt spetsiga, ibland utdraget rombiska, och har regelbunden tandning. Tänderna har kort rak framkant i ungefär 90° vinkel mot den långa "utsidan". De nedersta bladen har i regel längre skaft. I toppen och i yttre delen av grenarna är noderna kortare och har blommor i täta kransar. Blommorna är stora och zygomorfa med stor underläpp med 2 trubbiga sidoflikar och en överläpp som "tak" över ståndarna. På sidorna av underläppen i höjd med sidoflikarna finns 2 knölar ("pucklar"). Iögonfallande foder med 5 ungefär liklånga, raka, mycket vassa tänder.

Dessutom finns sylspetsade, stickande höglblad på blomskaftet (under fodret). Efter blomningen sitter fodret kvar, och i det finns fyra delfrukter (tittar man ned i fodret ser det ut som ett "+").

Dån är vanliga både i åkermark och annan kväverikmark i jordbrukslandskapet, och på skräpmark som jordhögar och i nysått gräs. Några arter finns även helt vilt i berg, på strandvallar, kalkgrus etc.

Variation. 5 arter. Vanliga är hampdån *Galeopsis speciosa* (hela landet, ogräs), toppdån *G. bifida* (hela landet, ogräs, bergbranter, strandvallar) och pipdån *G. tetrahit* (hela landet men sällsynt i norra Norrland, ogräs, i söder och väster även berg), som alla är ansvällda vid noderna (känn på stjälken vid grenfästena) och rätt styvhåriga. De 2 ovanligare arterna, mjukdån *G. ladanum* (Götaland och Svealand, ett ej så sällsynt ogräs) och kalkdån *G. angustifolia* (mycket sällsynt på kalk, nu endast Öland, Gotland, Bohuslän och kring Mälaren, smalbladig och fåtandad) saknar ansvällning och är mjukhåriga. Blommor vita, rosa, rödaktiga eller gula, hos några med violet-ta markeringar.

Förväxlingsrisk. Lätt igenkända, men i familjen finns rätt många släkten. Plister *Lamium* har rundade, eller hjärtlika blad med tvär bas, och spetsiga, eller knappt märkbara, sidoflikar på läppen. Gulplister *Lamiastrum galeobdolon* är perenn med rundade, fläckiga blad. Bosyska *Ballota nigra* (Lokalt i Götaland och östra Svealand) har mjuka, rundade blad och mjukt utåtböjda fodertänder. Knölsyska *Stachys palustris* har oskaftade, eller så gott som oskaftade blad med tvär bas. Kransborre *Marrubium vulgare* (sällsynt, nu endast Öland och Gotland), har vitullig stjälk och rundade blad. Myntor har små foder med korta tänder och små blommor

Myntor *Mentha* spp.

Kransblommiga – DNF sid. 388–389

Perenna, beståndsbildande, 1–8 dm höga örter. Har oftast underjordiska utlöpare (någon gång ovanjordiska) som så småningom bildar ett vittförgrenat system. Från detta system stiger många upprätta, fyrkantiga stänglar som är ogrenade eller har korsvis motsatta, snett uppåtriktade grenar. Bladen är korsvis motsatta, med eller utan kort skaft. De är i regel elliptiska, och spetsiga eller rundtrubbiga, med oftast vassa, framåtriktade tänder (undantag, se "variation"). Blommorna är rosa (vita hos rundmynta *Mentha suaveolens*), och sitter i täta kransar kring noderna eller i toppen. De har nästan regelbunden, 4-flikad, rörlig krona och foder med 4 tänder. Efter blomningen sitter fodret kvar, och i det finns fyra delfrukter. Myntorna luktar mer eller mindre starkt av menthol (känns inte detta, prova med att smula ett blad, men oftast räcker lätt beröring).

Myntor växer ursprungligen på fuktig mark, såsom sjö- och älvstränder, kärr, sumpskog, diken etc, men har även kommit in i kulturlandskapet, både som ogräs och som odlade trädgårdsväxter. De odlade myntorna förvildas rätt lätt.

Variation. Myntorna är mycket formrika. Det finns visserligen bara 3 helt vilda myntor, åkermynta *Mentha arvensis* (vanligast och småvuxen), vattenmynta *M. aquatica* (norrut till Medelpad) och deras spontana hybrid kransmynta *M. xverticillatum* (vanligare än vattenmynta), men dessutom

spökar ett antal förvildade arter och hybrider med många former. Aker-mynta och kransmynta har alla blommor i kransar vid noderna, medan vattenmyntans blommor är samlade i ett tätt, runt, toppställt huvud. Hos flera av de införda myntorna sitter blomkransarna endast i toppen och ytterst på grenarna, och så tätt att blomställningarna blir axlika. Bladformen varierar en hel del. Oftast har myntorna spetsiga, vasstandade blad, men åkermynta kan ha låga eller få tänder, och vattenmynta kan ha rundtrubbiga blad. Rundmynta *M. suaveolens* (förvildad, sällsynt) har alltid rundtrubbiga blad med rundade tänder. Doftens intensitet varierar mellan olika myntor, flera kulturformer har mycket stark doft.

Förväxlingsrisk. Känner man mintdoften är de omisskännliga (liknande växter som luktar pizza eller andra rätter från det mediterranska köket är något annat!). Andra kransblommiga (fam. Lamiaceae) luktar alltså annorlunda, och alla utom strandklo har tydligt zygomorfa blommor. Strandklo *Lycopus europaeus* (södra och mellersta Sverige) saknar doft och har tätt flikiga blad ("små ekblad"). Teveronika *Veronica chamaedrys* har ett typiskt "avstannande" huvudskott, som får två långskaftade, motsatta blomstänglar med blå, öppna, zygomorfa blommor, och en platt, djupt kluven ("V-formad") frukt. Svarthö (Norrland, sällsynt i Östergötland och på Gotland) har ett tuvat växtsätt och har uppåt allt mer violettanlupna blad. Dunörter *Epilobium* har rund stängel. Johannesörter har helt otandad blad-kant.

Ärenpris *Veronica officinalis*

Lejongapsväxter – DNF sid. 402

Perenn, krypande ört med motsatta, håriga, äggrunda, kortskaftade blad och uppstigande, 1–2 dm höga blomstänglar. Krypstängeln är rund och hårig. Bladen är egentligen korsvis motsatta, men viker sig och ligger parvis tryck-ta mot marken. De är sågtandade, särskilt i yttre delen, och har nedlöpande bladkant. Blomställningen är långsträckt och blommorna kortskaftade. Blomman är blekt blå, 4-talig och zygomorf med liten, smal underläpp och 2 ståndare som böjer sig åt sidorna. Frukterna är en hjärtlik kapsel med kvarblivande stift.

Ärenpris växer i vitt skilda, torra miljöer, men den vill ej ha alltför mörkt. Ofta i bryn. Norrut blir den mer bunden till sydberg och rikare skog. De unga skotten kan sitta rätt löst, men baktill är den tätt rotad och sitter ordentligt fast. Förväxlingsrisk. Närmast omisskännlig. Majveronika *Veronica sepyllifolia* har blad på krypande stänglar, men bladen är betydligt mindre, kala och så gott som otandade. Teveronika *V. chamaedrys* har inte krypande, bladförsedd stängel, och blomställningarna utgår ej från marken. Skogsveronika *V. montana* (sällsynt i sydligaste Götaland) liknar teveronika. Dessutom är bladen långskaftade. Axveronika *V. spicata* (Götaland och Svealand) har långsmala blad och tät, axlik blomställning. Penningblad *Lysimachia nummularia* (huvudsakligen Götaland och Svealand) har otandade blad och enskilda, gula blommor på skaft. Frukten är en rund kapsel. Stångfibblor har strödda blad.

Ögontröstar *Euphrasia* spp.

Lejongapsväxter – DNF sid. 410–413

Sommarannuella, halvparasitiska, upp till 3 dm höga örter (ofta bara några cm höga, sällan över 2 dm). Rak, rund stängel som kan vara ogrenad, men oftast får motsatta grenar som böjer sig uppåt. Bladen är oskaftade och motsatta (ofta inte helt perfekt, bladen "skevar" något) och har sågad kant, oftast med vassa tänder. De har tydlig nervatur, som radierar mer eller mindre handlikt, och med nerverna nedsänkta i fåror på översidan och upp-höjda som åsar på undersidan. Blommorna sitter enstaka ovanför motsatta stödblåd. Blomningen sker mest i yttre delar, där skotten ännu ej sträckts ut, och ofta så att 2 par (korsvis motsatta) blommor blommar samtidigt. Därigenom ser blommorna ut att sitta allsidigt i grenspetsarna ("topptung"). Längre ned på stängeln och grenar finns förtorkade, redan vissna blommor, och slutligen frukter. Blommorna är små (3–10 mm långa). Kronan är zygomorf och 2-läppig med stora sidoflikar på underläppen och smal kronpip. Den har ofta en enhetlig, ljusare grundfärg, med mörkare ledlinjer och gult nära svalget. Frukten, en platt kapsel med närmast parallella kanter och urnupen topp, blir kvar i fodret. Den öppnas längs den platta kanten och kvarlämnar 2 tunna väggar (med samma form som tidigare) som "står på glänt". Fröna är långt elliptiska och längsstrimmiga av ljusa, smala åsar.

Ögontröstar finns på i stort all slags öppen mark, såsom slåtter- och betesängar, gräsmattor, skräpmark, vägkanter, sjö- älv- och havsstränder, fuktängar, fukthed, kärr, bergbranter, fjällhed, frisk, ljusöppen skogsmark etc.

Variation. Stor variation med 9 arter som har ett stort antal former. Har lätt att bilda ekotyper med specialanpassning, t ex till slåtter eller bete, dessutom bildar några arter gärna hybridvärmar. Några former är i stort sett ogrenade, andra rikligt grenade nästan från basen. Bladen är oftast mörk-gröna, men kan vara ljusare. Några har violettanlupna ("bruna") blad. Nästan alla ögontröstar är håriga (hårigast är grå ögontröst *Euphrasia nemorosa*), men någon är kal (särskilt den violettanlupna lappögontröst i brun ögontröst *Euphrasia salisburgensis*, som är sällsynt på kalk i fjällen och kärr på Gotland), och några har även glandelhår. Från den vanliga bladtypen avviker särskilt den senast nämnda, genom sina smala blad med slanka, spretiga tänder, men även mycket trubbtandade former finns, mest extrem är här strandögontröst *E. bottnica* (Bottenvikens stränder). Blommans utformning är rätt enhetlig. Mest avviker strandögontröst som har rätt grunt flikad, mycket liten krona, som knappt sticker ut ur fodret. Kronans färg varierar från vit till blåviolett (starkast, men variabel, hos vanlig ögontröst *E. stricta*) och blekt gulaktig (strandögontröst), och den gula fläcken kan saknas. Kapseln har rätt enhetlig form, men den kan vara både kal och hårig.

Förväxlingsrisk. Trots den stora variationen är ögontröstar rätt lätta att känna igen, särskilt när de blommar. Efter blomningen känns de igen på avsaknad av rosett, små, sågade, motsatta blad, och de karaktäristiska kapslarna. Ge akt på de avvikande formerna – alla ögontröstar ser inte ut som vanlig ögontröst! Några ögontröstar blommar sent, men andra rätt tidigt. För att kunna känna igen dem efter blomningen är det bra att man redan tidigare bekantat sig med den karaktäristiska kapseln. Några små veronikor *Veronica* kan kanske misstas för ögontröst, men de har fura runda (olikstora) kronflikar och hjärtlik kapsel. Rödtoppar *Odontites* har

långsträckta blad med svagare tandning. Skallror *Rhinanthus* är i regel kraftigare, har längre blad, och en stort, påslikt foder med en rund, plattal kapsel innehållande stora, oftast vingade frön.

Skallror Rhinanthus spp.

Lejongapsväxter – DNF sid. 416

Sommarannuella, halvparasitiska, 1–5 dm höga örter. Rak, fyrkantig stängel som kan vara ogrenad, men oftast får motsatta, uppåtriktade grenar. Bladen är ljusgröna, oskaftade och motsatta med tvär, eller något hjärtlik bas. De nedre bladen är långa och smala med många, regelbundet utformade, framåtriktade, tydliga, men egentligen rundspetsade tänder. De är håriga med en förtjockad, nedvikt kant som är tätt besatt med mycket korta, ligg-ande, vassa hår. De har distinkt fjädernervatur med snett framåtriktade sidonerver ("fiskbensnervatur") som löper ut i vikarna mellan tänderna. Nerverna är nedsänkta i fåror på översidan, otydligt upphöjda (ibland som ränder av liggande borst) på undersidan. Högre upp övergår bladen i stöd-blad som är något nedåtkrökta, och har U-format kupad, vidgad bas med mycket vassa, utspärrade tänder. Blommorna sitter enstaka ovanför stöd-bladen. De har ett stort, lodrätt plattat, påslikt, något uppblåst foder med en "spricka" på var sida vid mynningen (blir därigenom 4-tandat). Kronan är stor (14–20 mm lång) och gul, zygomorf med långt kronrör som först i yttre delen delas i under- och överläpp. Överläppen kan ha mörka tänder. Frukten är en platt, rund kapsel som blir kvar i fodret. Fröna är stora och oftast vingade. Mogna kapslar rasslar ljudligt.

Skallror finns på många slags öppen mark, såsom slåtter- och betesängar, vägkanter, sjö- älv- och havsstränder, fuktängar, fukthed, kärr, fjällhed, frisk, ljusöppen skogsmark etc. En form, åkerskallra *Rhinanthus serotinas* subsp. *apterus*, är ett åkerogräs (nu mycket sällsynt).

Variation. Varierar en hel del, men de 2 arterna och deras underarter är mycket lika och behöver ej diskuteras närmare. Av normalt högvuxna former ses ibland täta kolonier av mycket små ex som gått i blom redan i ett tidigt stadium (svältformer?).

Förväxlingsrisk. I blom och frukt omisskännliga. Inga andra sommarannueller har liknande bladarrangemang (långa motsatta blad med jämn tandning och nedsänkt fiskbensnervatur), men den perenna lökgamander *Teucrium scordium* (Öland och Gotland, sällsynt i Skåne), skulle möjligen kunna tas för en skallra innan den blommar. Den har röda blommor och klyvfrukter i det lilla, tandade fodret.

Svarthö Bartsia alpina

Lejongapsväxter – DNF sid. 413

Perenn, tuvad, halvparasitisk, 1–3 dm hög ört. Har en fjällig rotstock som sänder upp uppstigande skott. Skotten är håriga och har fjälllika lågblad nedtill, sedan äggrunda, "skrynkliga" korsvis motsatta blad med jämt utformade, framåtriktade, rundtrubbiga tänder. Nära bladspetsen bryts ofta tand-raden så att spetsen har helbräddad kant (syns ibland dåligt). De nedersta bladen har enbart grön färg, men högre upp blir de allt mer violettanlupna, särskilt stödblads-

veckan. Stora blommor (ca 2 cm) med mörkviolett, zygomorf, rörlig krona med 3-flikig underläpp och längre överläpp. Märket, som ligger an mot överläppen, sticker ut ur blomman och är något nedåtkrökt. Fodret är delat i 4 smala flikar. Frukten är en ca 1 cm lång kapsel som i yttre delen spricker upp i två flikar som rullas nedåt. Efter mognaden vänder sig kapseln uppåt. Karaktäristisk vinterståndare som ofta ses på våren: en ca 2 dm hög, gråbrun "pinne" som i toppen har kortskaftade, uppåtriktade, korsvis motsatta kapslar som i toppen är kluvna i två nedrullade läppar.

Svarthö är vanlig i många miljöer i fjällen, särskilt i kalktrakter. Den ses ofta på stränder ock i kärr, men även på andra friska marker. Blir mindre kräsen på kalk, och kan då växa torrare. Förekommer även i rikkärr i fjällens närhet, och följer många vattendrag ned i skogslandet, vid vissa älvar nästan till kusten. I västra Östergötland och på södra Gotland finns isolerade populationer i rikkärr.

Förväxlingsrisk: Omisskännlig när den blivit violettanluppen. Tidigare kan den likna myntor (finns vid vattendrag nära fjällen, men saknas på själva fjället), men de luktar menthol och är inte tuvade (växer i bestånd), eller teveronika *Veronica chamaedrys* (huvudsakligen kulturmark, saknas helt på fjället), som dock har stängelns hårlighet samlad i 2 rader, och mer tre-kantiga blad som har grövre tandning med djupare inskränningar och vassare, mer utspärrade tänder.

Flenört *Scrophularia nodosa*

Lejongapsväxter – DNF sid. 398

Perenn, beståndsbildande, upp till 1 m hög ört (jordstam!). Har rak, styv stängel som är skarpt fyrkantig i tvärsnitt (kan ha en listlik kant, men ej bred vingkant), och skaftade, korsvis motsatta blad. Ofta ogrenad, men kan ha några få motsatta grenar. Stängeln och bladen är kala, men blomställningen har glandelhår. Bladskivorna är triangulära med skarpa, rätt täta, framåtriktade, något ojämt utformade sågtänder (ofta dubbelsågade) som är störst i bladens "hörn". Bladskivan har rak, eller något kilformad bas som rätt abrupt övergår i ett skaft som är vingat av en smal, nedlöpande bladyta. I toppen med en gles men ofta rikblommig, cylindrisk till konisk blomställning uppbyggd av grenknippen från stödbladsveck. De nedersta knippena är oftast motsatta, men uppåt blir de mer oregelbundna. Karaktäristiska blommor med 5-taligt foder och grön, kullik krona som till synes saknar överläpp men har brunröd, 2-kluvnen brunröd överläpp ("skärmmössor"). Frukten är en droppformad kapsel (spetsen utåt!) som senare klyvs till basen i 2 lika halvpor och vidgas till ett gap ("sparvnäbbar").

Flenört är vanlig söderut på mer näringsrik, gärna fuktig mark, som i lövsnår, bryn, i strandskog etc, men även vid gårdar och på skräpmark. Ses även i branter, och i norr mest i sydberg.

Förväxlingsrisk. Närmast omisskännlig. Inga andra växter har kal, fyrkantig stjälk och kala, sågtandade trekantiga blad. Övriga *Scrophularia*arter är sällsynta: vårflenört *S. vernalis* (mycket sällsynt och lokal i Götaland och Svealand) är hårig och strandflenört *S. umbrosa* (mycket sällsynt förvildad i Skåne) har breda vingkanter på stängeln och mer rundad bladbas. Liknande kransblommiga (fam. Lamiaceae) är mer eller mindre håriga.

Gullris *Solidago virgaurea*

Korgblommiga — DNF sid. 442

Perenn, rosettbärande, 1—8 (oftast 3—4) dm hög, något tuvad ört. Har en kort, närmast upprät jordstam som med stigande ålder grenar sig så att sidorosetter bildas, och som i markytan har rester av fjolårsbladen. Rosettblad (kan vissna) vanligen 1—2 dm långa, varav ungefär hälften utgörs av skaft, med elliptisk bladskiva med utdragen spets. Bladytan löper gradvis ned längs skaftet och fortsätter som en tunn vingkant, så att ingen skarp övergång finns mellan skiva och skaft. Vingkanterna vinklar uppåt, så att skaftet blir grunt U-lik i tvärsnitt. Skaften är ofta röda. Bladets mittnerv är utstående på undersidan, något som blir allt tydligare nedåt bladet, och är mycket påfallande i skaftet. I bladskivans nedre del är de större sidonerverna framåtriktade och följer i båglinjer bladets kontur, men när aldrig kanten. I övre delen är de större sidonerverna mer utåtriktade. Övriga nerver bildar en nätluk strukturer. De övre 2/3 av bladskivans kant (ibland mer) har glesa, låga, men mycket skarpa, framåtriktade tänder. Bladen kan vara kala eller håriga (se "variation"), men har alltid hår på själva kanten. Ibland är dessa hår mycket korta, som små bort som ligger längs kanten (lupp !), men de kan även vara längre och mer utspärrade. Stängeln är ofta rödanlupen, mest nedtill. Den är oftast kal nedtill, men i regel tilltagande hårig uppåt, och kan vara grovhårig i blomställningen. Strödda stjälkblad som liknar rosettbladen, men har gradvis allt kortare skaft. De övre bladen är närmast oskaftade och har inga, eller mycket få tänder. Bladens bas kan vara något stjälkombfattande. I regel med en distinkt blomställning av korta, slanka, uppåtriktade grenar från övre tredjedelen av stängeln, men kan även få upprätta grenar nästan ända från basen, som i sin tur har slanka grenar med korgar. Korgarna sitter några få tillsammans på var gren, eller ibland en-samma. De har grönaktiga holkfjäll med hinnartad kant och gula blommor. I korgarnas mitt är blommorna rörlika, men de i kanten är upp till 1 cm långa strålblommor. Frukten är en liten nöt med hårpensel.

Gullris kan växa på mycket mager mark och är allmän i många miljöer: skog, torrare ängsmarker, hagmarker, skräpmark, vägkanter, och fjällhed.

Variation. Varierar en hel del, särskilt vad beträffar höjd, korgstorlek och hårlighet. Bladen kan vara närmast kala (utom på kanten, se ovan), men har ofta hår längs nerverna på undersidan. Ibland även med hår på mittnerven på översidan, eller på bladytan. Blomställningens hårlighet varierar från svag till riklig och grov. Dvärgformer har ofta mycket otydlig tandning, eller i alla fall oregelbunden och sparsam. Några raser har urskilts, ofta nämns en särskild underart från fjällen (subsp. *alpestris*), men indelningen är tveksam. I fjällen har den emellertid oftast rätt få, förhållandevis stora korgar.

Förväxlingsrisk. Trots den rätt karaktärlösa byggnaden lätt att känna igen. Kanadensiskt gullris och Höstgullris har ej långskaftade rosettblad, har slankare, tätare placerade stjälkblad med 2 sidonerver som löper parallellt med mittnerven, och kan ha längre tänder. De blir högre och har långa, utåtböjda grenar i blomställningen. Den förra är rikligt hårig under bladen. Hökfibblor har korgar där alla blommor är tunglika (strålblommor), och har grövre, mer utspärrade bladtänder. De som har bladrosett (vanligen så i skog) har i regel mycket få blad på stjälken.

Kanadensiskt gullris *Solidago canadensis*Höstgullris *S. gigantea*

Korgblommiga – DNF sid. 442

Perenna, beståndsbildande örter (jordstam!). Styv, rak, rik- och tätbladig, 5–25 dm hög stängel (oftast meterhög) som är kal nedtill, men tilltagande hårig uppåt. Ofta med små bladskott i bladvecken. Stjälkblad kortskaftade, smalt elliptiska med vass, utdragen spets, de nedre är mycket smala. Blad-ytan löper gradvis ned längs skaftet och fortsätter som en tunn vingkant, så att ingen skarp övergång finns mellan skiva och skaft. Bladets huvudnerv är utstående på undersidan, särskilt tydligt i skaftet. Endast 2 stora, framåt-riktade sidonerver som i yttre delen löper parallellt med mittnerven. Övriga nerver bildar en nättlik struktur. De övre 2/3 av bladskivans kant (ibland mer) har glesa, mycket skarpa, framåtriktade tänder, som kan vara rätt grova och "spretande". Bladen kan vara kala eller håriga (se "variation"), men har alltid korta hår på själva kanten (lupp!). De övre bladen är närmast oskaftade och kan sakna tänder. Mycket typisk blomställning av långa, slanka, utåtböjda grenar i stängelns topp. Korgarna är små och gula, och sitter i rad på tunna skaft längs grenarna. I korgarnas mitt är blommorna rörliga, men de i kanten har 2–5 mm långa strålblommor. Frukten är en liten nöt med hårpensel.

Dessa båda gullris är inkomlingar från Nordamerika. De har odlats som prydnadsväxter och etablerats i stor skala. Kanadensiskt gullris är vanligast, men höstgullris var tidigare förbisedd, så en del uppgifter kan avse den. I landets södra halva väl etablerade på öppen gräsmark, tomtmark och skräpmark. Ses ofta i slänter i trafiknära miljöer, såsom vägrenar, järnvägsvallar etc. Variation. Arterna är rätt lika. Kanadensiskt gullris är hårigare under bladen.

Förväxlingsrisk. Omisskännliga.

Prästkrage *Leucanthemum vulgare* (*Chrysanthemum leucanthemum*)

Korgblommiga – DNF sid. 459

Perenn, rosettbärande, 2–7 dm hög ört med mörkt gröna, något köttiga blad. Har förgrenad, uppstigande rotstock och korta utlöpare, och bildar glesta tuvor, eller snarast små mattor, av vintergröna rosettblad. Rosettbladen är spatelformade med naggad, eller trubbtandad kant och slankt skaft. Stjälk fårad och närmast kal, ogrenad eller med glest satta, strödda, uppåtriktade grenar. Karaktäristiska stjälkblad: 2–4 cm långa, tunglika och rätt jämbreda, grovtandade, och med några par smala, utåtspretande, fliklika tänder vid fästet. Välkänd korg med gula diskblommor och vita kantblommor. Frukten är en långstrimmig nöt som saknar hårpensel.

Prästkrage är allmän i kulturlandskapet på öppna marker av alla slag, även tomter och gräsmattor. Ses även i frisk skogsmark på stigar, i gläntor etc.

Variation. Mycket variabel, men detta är dåligt dokumenterat i Sverige. Prästkragen är till större delen införd (bl a med vallfrö) och säkerligen ingår många raser, även sådana som odlats som prydnad.

Förväxlingsrisk. Närmast omisskännlig. Gullkrage *Chrysanthemum segetum* (huvudsakligen södra och västra Götaland) är sommarannuell, har mer grovsågade blad med glesare, längre tänder, och gula kantblommor. Andra korgblommiga med gula diskblommor och vita kantblommor har finflikiga blad, utom tusensköna *Bellis perennis*, som är lägre, har mindre korgar och håriga rosettblad men saknar stjälkblad.

Hästhov (Tussilago) *Tussilago farfara*

Korgblommiga – DNF sid. 464

Perenn, beståndsbildande ört (jordstam!). Ofta stora täcken av nästan runda, tjocka, skaftade, 1–3 dm breda blad. Bladen är bjärt gröna på ovansidan, och vitt filthåriga under. De har en konsistens som om de var gjorda av någon slags textil, och river man i dem delas de lätt upp i oregelbundna bitar. Bladens kant är buktig, med här och var utstående "horn", men de har även en gles tandning av med rätt jämna mellanrum placerade, mycket små tänder. Bladkanten nära skaftet löper så att det inte ligger en tjock nerv i själva bladkanten. Blommar tidigt på våren (saknar då de ovan beskrivna bladen) med gula blomkorgar som har brunröda, fjällika stjälkblad. Stjälkarna blir sedan längre, samtidigt som korgen böjer sig nedåt. När fröna är mogna rätar stjälken ut sig igen, och är nu 2–3 dm hög och har en vit "maskrosboll" i toppen. Man känner igen den på de fjällika bladen, som sitter mycket glest.

Hästhov vill gärna ha lerhaltig mark, men hittar växtplatser nästan överallt i kulturlandskapet. I skogsmark ofta vid rörligt vatten, som källor etc. Finns på flytjord högt uppe på fjället. Verkar ännu sprida sig i nordöstra Norrland.

Förväxlingsrisk. Nästan omisskännlig, även då den endast har blad. De flesta skräp *Petasites* har mycket större blad, och hos alla löper en kraftig nerv i själva bladkanten intill stjälkens fäste. Fjällskräp *P. frigidus*, som har rätt små blad, är den man lättast förväxlar med hästhov, men den har U-formad bukt i bladets bakkant och enkel, djupt triangulär tandning utan småtänder.

Fjällskräp *Petasites frigidus*

Korgblommiga – DNF sid. 465

Perenn, beståndsbildande, dioik, ört (jordstam!) som bildar glesa bestånd av tjocka, skaftade, 1–2 dm breda blad. Bladen har närmast triangulär kontur med vid, U-formad bukt där skaftet ansluter ("spetsigt hovformade"). De är mörkt gröna på ovansidan, och vitt filthåriga under. Till konsistensen liknar de någon slags textil, och river man i dem delas de lätt upp i oregelbundna bitar. Bladens kant har iögonfallande, djup tandning av buktiga, triangulära tänder som har en liten, markerad udd i spetsen. I Bladkanten nära skaftet löper en nerv i själva bladkanten. Blommar tidigt (bladen är då ännu mycket lite utvecklade) med en kvastlik samling korgar på en tjock, spänstig stjälk som är försedd med parallellnerviga, 2–7 cm långa, fjällika blad som kan ha en pytteliten filtig, småtandad bladskiva i spetsen. a-växten har rödlätta blommor, Y-växten gulvita. I fruktstadiet är bloms-kottet 2–4 dm högt. Frukten har yvig, vit hårpensel.

Fjällskräp växer blött, gärna vid källor, i myrkanter, sumpskog, under snölegor etc. Den är kalkgynnad, men ej bunden till kalktrakter. Rikligast förekommer den i fjällen och deras närhet, närmare kusten är den sällsynt.

Förväxlingsrisk. Närmast omisskännlig. Inga andra skräp *Petasites* överlappar i utbredning, men hästhov kan ibland förvilla. Den har emellertid ljusgröna, närmast runda blad utan vid, U-formad bukt. Bladkanten har både utstående "horn", och en gles tandning av med rätt jämna mellanrum placerade, mycket små tänder.

Kardborrar *Arctium* spp.

Korgblommiga – DNF sid. 472

Bienna, 5–20 dm höga örter. Rosettblad långskaftade med stor (upp till halvmetervid), mjuk, rundat hjärtlik bladskiva. Andra året med kraftig, månggrenad stängel med strödda, skaftade stjälkblad som uppåt gradvis blir spetsigare och mindre, och kan ha något kilformad bas. Bladen har oftast slät, jämn eller undulerande kant, och är i regel försedd med glost sittande, piggliga, några mm långa tänder (kan saknas). Bladen är oftast filthåriga under och gleshåriga ovanpå, men kan vara närmast kala. Får i grentopparna karaktäristiska, stora, korgar med utspärrade, krokuddsförsedda holkfjäll och rödvioletta, rörlika blommor. Efter mognaden hakar korgarna lätt fast i hår eller kläder (tänk på "kardborreprincipen"...). Frukten är en rätt stor, kantig nöt med korta, grova hår i ena änden.

Kardborrar växer på näringsrik mark, dels i jordbrukslandskapet och på skräpmark, gärna vägkanter etc, dels i lundartad skog och bryn. De är vanliga söderut, men ovanliga norr om norrlandsterrängens gräns.

Variation. 4 arter och alla däremellan tänkbara hybridkombinationer. Stor variation i hårlighet, grenarnas utformning, blomställningarnas form, holkfjällens utseende m m, men alla känns lätt igen som kardborrar.

Förväxlingsrisk. Omisskännliga! Ibland hör man dock att kardväddar *Dipsacus* (förvildade eller inkomlingar, sällsynta) benämns "kardborre". De känns dock lätt igen på sina motsatta blad. Skräp *Petasites* har ej bladen i rosetter.

Åkertistel *Cirsium arvense*

Korgblommiga – DNF sid. 476

Perenn, beståndsbildande, 5–12 dm hög, dioik ört (jordstam!). Rikligt förgrenade jordstammar i flera "våningar" i marken. Sänder upp skott, som när de kommer upp ur marken liknar bladrosetter, men snart sträcker ut sig till raka, till större delen oigena stänglar. Stänglarna kan stå tätt och bilda täta bestånd. Stängeln är rätt slank med täta, upphöjda strimmar och saknar helt taggbeväpning. Rikligt med strödda blad av mycket varierande utseende (se "variation"), men alltid med kilformad bas utan stjälkomfattning. Beväpningen varierar starkt, men "i botten" finns alltid små, tätt sittande, nållika taggar längs bladkanten, och (få eller många) kraftigare taggar (få på utbuktningar eller flikspetsar. Upp till med grenig blomställning som har uppåtriktade grenar och bär många, rätt små korgar med rosa blommor. a-växten har mer rundade korgar med rödare blommor, Y-växten har mer cylindriska

korgar med mer violetta blommor. Frukten är en liten nöt med yviga fjäderpenslar.

Åkertistel är allmän i jordbrukslandskapet, och kan vara ett besvärligt ogräs i åkrar. Även öppen gräsmark, vägkanter, skräpmark i allmänhet och stränder.

Variation. Varierar enormt mycket, särskilt i hårlighet och bladform. Stängeln är oftast kal, men kan vara filthårig. Bladen kan vara mjuka eller hårda, vara i stort sett kala, men även ha tät, flitig behåring under. De kan vara när-mast hela, ha jämna, ekbladlika bukter, eller vara kraftigt och oregelbundet inskurna, närmast flikade. Bevapningen kan vara svag, nästan enbart som en styv, bortlik behåring i kanten, eller extremt taggig, med kraftiga taggar särskilt i flikspetsar, någon gång även på själva bladytan. Flera raser har urskilts, men det taxonomiska värdet är osäkert. De mest flikiga, och tagg-beväpnade formerna förekommer särskilt i kusttrakter, såsom på stenig havsstrand och i hamnar.

Förväxlingsrisk. Är man bara medveten om variationen känns åkertisteln lätt igen på att den växer i bestånd och ej har rosett, att stjälkarna är obehäpnade, och att bladen ej är stjälkfattande.

Borsttistel (Brudborste) *Cirsium helenioides* (*C. heterophyllum*)

Korgblommiga — DNF sid. 476

Perenn, beståndsbildande, rosettbärande, 4—15 dm hög ört (utlöpare!). Har uppstigande rotstock som bildar rikligt med underjordiska utlöpare som slutar med bladrosetter, men inte alla rosetter blommor. Växer därigenom oftast i tydligt avgränsade bestånd som täcker marken med stora blad, med en bård av glesare, avancerade bladskott i kanterna. Alla växtens blad har tätt sittande, millimeterlånga, fina taggar i kanten, är friskt eller mörkt gröna ovan och lysande gråvitt filtudna under. Kontrasten i färg mellan över- och undersida blir uppenbar om man viker ett blad (gör det!). Rosettbladen är kraftiga, ofta halvmeterlånga, hela och bredast på mitten, med lång, utdragen spets. Blommande skott får upprätta, raka, upptill ullhåriga stänglar, som helt saknar bevapning. Stängeln har stjälkfattande blad med långt utdragen spets. De är antingen hela, eller djupt och grovt flikiga på ett karaktäristiskt sätt, genom att inskärningarna ej når bladets mitt, och att flikarna ej sitter kant i kant. Effekten blir att flikarna ser ut som spetsiga, bandlika utväxter från ett smalare blad. Stängeln är ogrenad eller har någon uppåtriktad gren. I toppen med en i regel ensam, stor korg med mjuka holk-fjäll och rödvioletta blommor ("rakborste").

Borsttistel är mycket vanlig norrut, ovanlig längst i söder. Den växer på frisk eller fuktig mark i jordbrukslandskapet, på vägkanter, vid diken, i strandskog, rikare skogsmark, vid källor, i myrkanter, högörtsskog och på fjällängar. Magrare marker undviks.

Variation. Graden av flikighet varierar, annars rätt enhetlig. Hela blad kan ha tandad kant (förutom taggarna). Vitblommande bestånd ses då och då.

Förväxlingsrisk. Närmast Omisskännlig. Fjällskära (huvudsakligen Norr-land) har mörkare, något blåskimrande bladundersida. Den saknar brudborstens små taggar i kanten, men har glest satta, rakt utåt riktade, piggliska tänder.

Fjällskära *Saussurea alpina*

Korgblommiga – DNF sid. 475

Perenn, rosettbärande, 1–6 dm hög ört med jordstam. Bildar rätt glesa be-stånd av bladrosetter med 1–2 dm långa (ofta mindre på fjället), skaftade, lansettlika eller långt äggrunda blad med rätt lång spets. Bladen är mörk-gröna, fasta, och påfallande tjocka. Undersidan är täckt av gråaktig filtludd, som genom bladens mörka färg ser något blåskimrande ut. Bladkanten är jämn eller något bukttandad, och är med rätt jämna mellanrum försedd med mycket typiska, små, rakt ut stående, piggliska tänder. Stjälken är fint hårig och oftast rödaktig. Strödda stjälekblad som liknar rosettbladen, men är slankare, har mer avsmalnande bas, och uppåt stjälken saknar skaft. Bladkanten är nedlöpande på skaftet, och ofta även ned längs stjälken. Blommar i top-pen med en tät samling av 4–12 korgar. Typiska taktegellagda, mörka, rund-spetsiga, tätt ligghåriga holkfjäll. Blåvioletta, rörliga blommor som avger en himmelsk vaniljdoft ("gammeldags vaniljglass"). Frukten är en nöt med fjäderpensel.

Fjällskära växer vanligen fuktigt, t ex i sumpskog, längs bäckar, i myr-kanter, rikare skog etc. I fjällen även ängsmark och mer trivial skog. Är kalkgynnad, vilket märks tydligast i artens randområden närmare kusten och söderut.

Förväxlingsrisk. Ensamma, och icke blommande bladrosetter kan likna vissa skogsfibblor, men deras blad är ej lika mörkt gröna och ej filthåriga under, och de saknar de piggliska tänderna. Borstistel har lysande gråvitt filtludd under bladen, som dessutom kan ha flikar. Bladkanten saknar de piggliska tänderna, men har tätt sittande, små, borstlika taggar. Bladen kan ha flikar.

Slätterfibbla *Hypochoeris maculata*

Korgblommiga – DNF sid. 481

Perenn, rosettbärande, 2–8 dm hög ört. Har tjock, kraftig rotstock med stor mot marken tryckt bladrosett. Rosettbladen är upp till 3 dm långa, oskaftade och tungformade, med rundad topp och mycket bred bladkant ända ned till fästet. De har en mycket kraftig, svälld, ofta rödaktig mittnerv, som är mycket bred vid basen men smalnar gradvis av längre ut, och når ända till bladspetsen. Bladets övriga nerver lägger man knappast märke till. Bladen är i regel oregelbundet mörkfläckiga, i bland i stora flak, ofta som strimmor. De är täckta av en tät, jämn päls av små, jämnt avsmalnande hår, som gör att bladen känns feta när man stryker på dem. Bladkanten har små, utspärrade cilier och tämligen regelbundet placerade, små, piggliska, utstående tänder. Stängeln är hårig och styv, ogrenad eller med högst 3 grenar. Den ser först bladlös ut, men har några smala, nästan fjällfika blad och kan ha ett litet stjälekblad. Stängeln och grenar avlutas med en enda kraftig korg, med näs-tan klotrund, ca 2 cm lång holk och lysande gula blommor. Som utslagen är korgen ca 3–5 cm bred. I fruktstadiet med stora bollar av fjäderpenslar.

Slätterfibbla är lokalt vanlig söderut på torra betes- och slätterängar, i ljus-öppen skog, hedmark, hällmark etc. Längst norrut är den framförallt en syd-bergsväxt.

Förväxlingsrisk. De typiska bladen frestar mig att beteckna den som omisskännlig, men fibblor upplevs ofta som krångliga. Det är dock knappast

svårt att känna igen denna. Gör verkligen skäl för sitt norska namn ("flekkgriis_yre")!

Höstfibbla *Leontodon autumnalis*

Korgblommiga – DNF sid. 482

Perenn, något tuvad, rosettbärande, 1–4 dm hög ört. Oftast mångbladig bladrosett med kala, eller mycket svagt håriga, tunna blad ("maskroskonsistens") som är smala och har nedlöpande bladyta längs hela skaftet. Bladen är oftast närmast flikiga, genom att de är rikligt försedda med långa, band-lik, trubbspetsade tänder (ofta längre än den remsliknande bladytan längs mittnerven), men de kan även ha en tunglik, slankskaftad form med endast svaga utbuktningar (se "variation"). Bladets mittnerv är bred och tydligt, men övriga nerver syns dåligt. Stängeln är ogrenad och bladlös eller har 1–3 grenar högt upp, försedda med ett mycket litet, närmast syllikt stödblåd. I toppen (eller grentopparna) med smala korgar med gröna, spetsiga holkfjäll. Blommor gula, alla tunglika. Frukten har fjäderpensel.

Höstfibbla är vanlig överallt, både på öppen kulturmark (ängar, vägkanter, gräsmark, skräpmark, gräsmattor etc) och i naturlig, ängslik mark (stränder, fjällängar, rasmak etc).

Variation. Mycket variabel. Flera raser har urskiljts, men värdet och fördelningen av dessa är dåligt undersökt. Den mest utbredda typen har rildigt tandade, närmast flikiga blad och får många, radierande, båglik uppstigande stänglar som ofta grenar sig gaffellikt och har rätt kala, eller endast svagt håriga holkar. Norrut finns både former med rikligt gulhårig, och rildigt svarthårig holk (inga glandelhår!). I fjällen ofta med närmast otandade blad (likt små, otandade maskrosblad), och bara en, ogrenad stäng-el och svarthårig holk.

Förväxlingsrisk. Starkt flikbladiga exemplar med många stänglar är närmast omisskännliga. Övriga lejonfibblor *Leontodon* (sommarfibbla *L. hispidus*, huvudsakligen Götaland, och strimfibbla *L. taraxacoides*, sällsynt i Skåne och på Öland) har aldrig bandlika tänder, och har Y-formade hår på bladytorna. Rotfibbla *Hypochoeris radicata* (huvudsakligen Götaland) kan ha rätt långa bladflikar, men bladen är borsthåriga. Maskrosor har blad med ihålig mittnerv. Några *Crepis*-arter (kofibbla *C. tectorum* m fl) kan ha smala bladflikar, men de är annueller eller bienner och har bladförsedd stängel.

Rosettbärande hökfibblor, *Hieracium* spp.

(*Hieracium* subgen. *Hieracium* p. p.)

Korgblommiga – DNF sid. 496–498

Avgränsning. Omfattar skogsfibblor *Hieracium* sect. *Hieracium* ("subsect. *Silvaticiformia*"), hagfibblor *H.* sect. *Vulgata* ("subsect. *Vulgatiformia*"), klippfibblor *H.* sect. *Oreadea* och svartfibblor *H.* sect. *Subalpina* ("sect. *Nigrescentia*").

Perenna, rosettbärande, 2–8 dm höga örter med mer eller mindre välutvecklad bladrosett.

Till denna NILS-art har förts 4 sektioner av hökfibblor som har bladrosett, dvs en basal samling mer eller mindre skaftade blad vid basen, och vars stjälkblad ej är stjälkomfattande. De har oftast 1–3 stjälkblad, men kan ha ända till 10 stycken. Hökfibblornas morfologi beskrivs ej närmare här, variationen är för stor.

Variation. Dessa fibblor är apomikter med ett stort antal småarter som förs samman i sektioner, och variationen är enorm. Skogs- och hagfibblor dominerar stort och är vanliga nästan överallt. De har i regel tydligt skaftade rosettblad med kraftig, enkel tandning (kan vara närmast otandade), och tvär eller kilformad bas. Blomställningen är rätt vidgrenig. Övergången mellan rosettblad och stjälkblad sker mer gradvis hos hagfibblorna. De ovanligare klippbibbloma (rikligast på Västkusten, lokalt annorstädes) har relativt få-bladig rosett och några få stjälkblad av ungefär samma form. Bladen är slanka, förhållandevis styva, har tandade hår, och i regel utspärrad hårlighet på bladkanten. Svartfibblor liknar ett mellanting mellan skogsfibblor och fjällfibblor, och man tvekar ibland. De har i regel rätt små, svagt tandade rosettblad och några få korgar på rätt korta skaft. Holkfjällen är mörka.

Förväxlingsrisk. Fjällfibblor kan likna svartfibblor, men har ensamma, större korgar och oftast längre och tätare behåring i allmänhet. Avgränsning-en kan vara svår. I sydvästra Norrland finns några sällsynta representanter för sektioner av hökfibblor som kan förväxlas med den NILS-art som definierats ovan, men de har i regel en något stjälkomfattande bas på stjälkbladen. Rosetter av kärrfibbla *Crepis paludosa* har buckliga blad med krispig konsistens ("isbergssallad") och har karaktäristiska, bakåtböjda tänder med mjukt rundad nedre kant, särskilt i bladets nedre del. Så fort den får stängel avslöjar den sig genom att ha stjälkomfattande bas på stjälkbladen.

Örter med hela, ovan kala blad med helt jämn kant

Omfattar växter som har hela blad med kal översida och jämn kant (kan vara sträv av hullingar). Växter med krusig kant (som skräppor), med basala flikar (som ängssyra), med inskärningar i en för övrigt jämn kant (som blåsippan), eller ned glest sittande papiller (som mjölke) har placerats under "övrige örter med hela blad".

Se även: landformen av vattenpilört hör till denna grupp, men den beskrivs tillsammans med vattenformen under flytbladsväxterna; svalting, som placerats med flytbladsväxterna för att den i regel är rotad under vatten och faktiskt kan ha flytblad, ja t o m vara helt submers; mällor, av vilka flera arter rätteligen hör hit, men de har förts till övriga örter med hela blad; getväppling, som normalt har parbladigt sammansatta, håriga blad, men hos små exemplar är ibland endast ändsmåbladet utvecklat, och bladöversidan kan vara kal; mjölke, som har glesa papiller ("duttar") på den i övrigt släta bladkanten; kardborrar, som ibland kan tyckas höra hit, men vanligen har glest satta, pyttesmå vassa tänder; maskrosor, av vilka det finns några få småarter som har mycket smala blad med praktiskt taget jämn kant; stäng-fibblor, som oftast är rikligt håriga, men några (bl a revfibbla) har kala, smala blad i rätt platta rosetter.

Trampört *Polygonum aviculare*

Slideväxter — DNF sid. 68

Sommaranuell, låg ört med genomskinliga stipelslidor och ca 1—3 cm långa, strödda, oftast smala, mjuka, helbräddade blad på gröna, grenade stjälkar, och blommor i små knippen från bladvecken. Blommor grönaktiga med vit till rosa kant, 5-taliga. Frukten är en nöt som ej, eller knappt skjuter ut ur hyllet.

Oftast på kulturmarker, men även havsstränder.

Variation. Varierar enormt mycket; hela 6 underarter skiljs ut. Kan vara helt platt och krypande, ofta med många, upp till 4 dm långa grenar (vanligen kortare) som radierar från en central gropunkt och grenar sig till en rund, platt tuva eller matta. Kan även vara mer upprätt, eller betydligt mindre grenad. Bladen varierar mycket i storlek och utformning, ibland även på olika skott på samma exemplar.

Förväxlingsrisk. Näbbtrampört *Polygonum oxyspermum* (mycket sällsynt på sandig havsstrand i södra Sverige) är mycket lik trampört, men har pruinösa stjälkar och nöten skjuter ut påfallande långt ur hyllet. I praktiken svår att eliminera, men chansen att träffa på den är minimal. Pilörter *Persicaria* har ogenomskinliga stipelslidor, blommor i mer eller mindre skaftade ax, och oftast bredare blad. Små, smalbladiga mållväxter (fam. Chenopodiaceae) saknar stipelslidor och skyltande kronblad. Små, krypande nejlikväxter (fam. Caryophyllaceae) har praktiskt taget alltid motsatta blad.

Ormrot *Bistorta vivipara* (*Polygonum viviparum*)

Slideväxter — DNF sid. 69

Perenn ört med kort, tjock, h u m jordstam och slanka, 1—3 dm höga stänglar med smala blad med stipelslidor. Långsträckta blomax, överst med vita eller svagt rosa blommor (5-taliga), men nedtill med löklika groddknoppar (ibland i hela axet). Rosettbladen (ofta bara ett eller två) är långskaftade, kala, smala, med närmast parallella långsidor ("tricksidor") och nedvikt bladkant. Basen är rundad men något assymmetrisk genom att den ena sidan når lite längre ned än den andra, och kanterna löper ned en aning längs skaftet precis i fästet. Översidan är mörkgrön, men undersidan är matt och mycket blekare än översidan, och verkar vid flyktigt påseende sakna finare nerver. Mot denna enfärgade yta kontrasterar bladets kraftiga, utstående mittnerv, som ser ut som direkt förlängning av bladskafet ("en ditklistrad gul ribba").

Ormroten är vanlig norrut i många habitat, men minskar och är mer krävande i söder. Förökningen sker nästan enbart genom groddknoppar. Innan de nya plantorna faller av profiterar de rätt länge på sin moder, genom att de utvecklar blad medan de ännu sitter kvar i axet. De nya plantorna har länge enbart rosettblad. Sådana plantor är i ängsmarker och vissa kärr oftast långt mycket mer talrika än blommande exemplar. Det är viktigt att man kan känna igen dessa blad.

Variation. Bladen varierar mycket i längd. Vanligen är de 3—5 cm, men nyfallna groddknoppar kan ha knubbiga blad på under 1 cm, medan mer välmående ex har drygt decimeterlånga blad.

Förväxlingsrisk. Stor ormrot *Bistorta officinalis* (södra och mellersta Sverige) är större och har rosa blommor men inga groddknoppar. Bladen är större med vingade skaft och utan nedvikt bladkant. Pilörter *Persicaria* saknar groddknoppar och rosettblad och är oftast grenade. Bergsyra *Rumex acetosella* har grenad blomställning. Rosettbladen har oftast flikar vid basen (kan sakna). Kämpar *Plantago* har bågnervade blad. Björnbrodd har kortare blomax med sextaliga blommor, och platta, solfjäderformade rosetter med svärdlika blad. Sältingar *Triglochin* har långsmala, köttiga blad utan avsatt bladskiva. Frukten är en kapsel som spricker i 3 eller 6 delar.

Backskärvförö *Thlaspi caerulescens* (*T. alpestre*)

Korsblommiga – DNF sid. 172

Bienn eller perenn, rosettbärande, kal, blågråanlupen, slutligen upp till 4 dm hög ört. Täta rosetter av mot marken tryckta, spatelformade blad. Stängel rak, ogrenad, enstaka eller några få från varje planta, med några strödda, pil-lika, stjätkomfattande blad. Stängeln får sina första blommor redan när den är mycket kort. Blomställningen bildar då ett tätt "klöverlikt" huvud. Stängeln sträcker sedan snabbt ut sig, och blommor sedan endast i toppen av den slutligen mycket långa, glesa, fröställningen. Varje blomma sitter på ett eget skaft, som sträcker ut sig i frukt och står rätt ut. Vita, korssymmetriska blommor med 1–4 mm långa kronblad. Mycket karakteristisk frukt: en vingad, smalt hjärtlik skida med svälld mitt. Vingarna vinklar sig något uppåt så att skidan till slut blir skedlik. Blommar mycket tidigt, men fröställningen kvarstår länge.

Backskärvförö är en relativt ny inkomling i vår flora som ursprungligen kommer från Alpena. Den kom in via gräsfrö och vallfrö och har snabbt vunnit terräng. Ar nu mycket allmän, särskilt i Norrland och Svealand, i gräsmarker av många slag, typiskt i slänter, gräsmattor, backsluttningar, betesmarker etc. Variation. Varierar en hel del, brukar indelas i 2 underarter som skiljs på kronbladens längd och fruktkaraktärer, men även andra skillnader finns. Beskrivningen ovan är dock allmängiltig. Variationen kan till stor del tillskrivas att införseln skett från olika populationer.

Förväxlingsrisk. Närmast omiskännlig så fort den gått i frukt. Sterila rosetter är värre, men notera att bladen är helt kala. Sök efter torra fröställningar (kan ligga i gräöset). Flera andra korsblommiga har vingade skidor, men hos de flesta är vingarna små, och skidan närmast rund. Mest lika är vissa krassingar *Lepidium*, som dock har mer kortskaftade, tätare sittande skidor. Korsblommor med någorlunda lika, pillika blad är: rockentrav *Arabis glabra*, som dock har bukttandade rosettblad och får långa skidor; dådror *Camelina* (sällsynta ogräs), som är bienner med små stjärnhår på bladkanten, och rund frukt; korndådra *Neslia paniculata* (Götaland och Svealand, sällsynt), som har gula blommor och är sommarannuell (saknar rosett); penningört *Thlaspi arvense*, som är annuell, har framåtriktade tänder på stjälkbladen och storavingad, närmast rund skida; lomme, som är annuell, hårig och ofta har flikiga rosettblad, och en trekantig skida; fältkrassing *Lepidium campestre* (Götaland och Svealand) och välsk krassing *Cardaria draba* (Götaland, sällsynt), som båda har tandad kant på alla stjälkblad.

Rosenrot *Rhodiola rosea* (*Sedum roseum*)

Fetbladsväxter – DNF sid. 188

Perenn, tuvad, dioik, 0,5–3 dm hög ört med mycket köttiga blad. Tjock, grenig rotstock som sänder upp ett knippe stjälkar med tätt sittande, strödda, pruinösa blad, som är breda vid basen och otandade, men har en distinkt spets. I toppen med en tät samling gula, oftast 4-taliga blommor. Frukten (bara på ?-plantan förstås!) är en rödaktig baljkapsel.

Lokalt allmän i fjällen, oftast på fuktig mark som snölegor och bäckstränder, eller på klippor och i branter. Även mycket sällsynt i Bohuslän på klippor vid havet.

Förväxlingsrisk. I fjällen omisskännlig! Den i Bohuslän allmänna kärleks-ört *Sedum telephium* har tandade blad.

Fetknoppar *Sedum* (delvis)

Fetbladsväxter – DNF sid. 184–186

Avgränsning. Alla *Sedum*-arter räknas inte hit, endast de som är små och har feta, rundtrubbiga blad. Av de som kallas "fetknopp" utesluts sålunda stor fetknopp *S. reflexum* (södra Sverige), som har längre, spetsiga blad och den liknande tofsfetknopp *S. forsteranum* (förvildad). Alla arter som på svenska kallas "fetblad", dvs de med större, platta blad, är också ute-slutna.

Låga (2–15 cm) örter med små, köttiga, mer eller mindre cylindriska blad. Oftast mattbildande, eller växande i små grupper. Stänglar ofta grenade, med blad som är cylindriska eller äggrunda, men alltid "feta" och rund-trubbiga. Blommor 5-taliga, gula, vita eller (sällsynt) rosa. Frukten är en kapsel.

Många slags torra marker, som backar, klippskrevor, hållmarker med tunn jord, klippor i skärgården etc. Mer restriktiva i sitt habitatval i fjällen (liten fetknopp *Sedum annuum* vanlig i sydberg, gul fetknopp *S. acre* sällsynt i sydberg, klibbig fetknopp *S. villosum* mycket sällsynt på kalk) och i norra Norrlands inland (endast lien fetknopp som är sällsynt i sydberg, men gul fetknopp kan förvildas från odling).

Variation. 6 vilda och flera förvildade arter. Störst utbredning har två gulblommiga arter, gul fetknopp *Sedum acre* och liten fetknopp *S. annuum*. Vitblommiga arter finns bara i södra Sverige, medan den enda rosablommiga är den sällsynta klibbiga fetknoppen *S. villosum* (lokal på kalk i fjällen). De flesta är perenna, men liten fetknopp är vinterannuell eller bienn, och klibbig fetknopp kan vara bienn. De perenna arterna hittas lätt, utom vid mycket svår torka. Den mer kortlivade liten fetknopp kan emellertid förbises sommartid efter det att den gått i frukt, då endast grå, förtorkade, skrupna rester finns kvar på de torra klipphyllor där den stått. Dessa rester är som tur är rätt karaktäristiska – de går att känna igen – och snart kommer nya plantor som först ser ut som ärtstora klumpar av pyttesmå små gröna kulor.

Förväxlingsrisk. Omisskännliga, trots den något konstlade avgränsningen. Inga bräckor *Saxifraga* har cylindriska blad.

Slätterblomma *Parnassia palustris*

Slätterblommeväxter – DNF sid. 195

Perenn, tuvad, 0,5–3 dm hög, kal ört. Små rosetter med skaftade, rundat hjärtfika, köttiga, grågröna blad. Bladen är fint rödprickiga (syns bäst på den ljusare undersidan; lupp!) och har en ljus, uddlik bildning i spetsen ("dutt"). Blakanten är något nedlöpande på skaftet. Stängel ogrenad, i nedre delen med ett oskaftat, stjätkomfattande blad. I toppen med en mycket karaktäristisk, vacker, vit, 5-talig blomma med ådriga kronblad och staminodier (omvandlade ståndare; fransida med körtlar ytterst på fransarna). Frukten är en gulaktig, enrummig kapsel som öppnar sig med flikar från spetsen.

Slätterblomma växer i regel fuktigt, på stränder, i kärr och på fuktängar. Norrut ses den ofta i vägdiken och i fjällen även på torrare mark. särskilt på kalk. Kalkkrävande i söder, men detta blir mindre påtagligt norrut. Växer dock aldrig riktigt fattigt. Starkt minskande söderut, men norrut vanlig på havsstrandsängar och i rikare trakter.

Förväxlingsrisk. Omisskännlig.

Johannesörter *Hypericum* spp.

Johannesörtsväxter – DNF sid. 288–289

Perenna (beståndsbildande), 0,5–8 dm höga örter med upprätta, något förvedade stjälkar. Korsvis motsatta grenar och korsvis motsatta, oskaftade, mörkgröna blad med helt jämn kant. De är oftast ovala, alltid rundspetsade, har rundad eller hjärtlik bas, och framåtriktad, nästan bågböjd i nervatur, i allmänhet slanka, eller vidgreniga endast i blomställningen. Blommor 5-taliga, gula, med många ståndare. Mosar man en blomma blir fingrarna vin-röda. Frukten är en 3-rummig kapsel som öppnas upptill.

Johannesörter har en bred spännvidd. De två vanligaste arterna (fyrkantig johannesört *Hypericum maculatum* och äkta johannesört *H. perforatum*) hör till kulturlandskapet och har stor utbredning på torr ängsmark, skräpmark etc. Från Svealand och söderut finns andra arter i fuktigare miljöer, på klippor och i skog. Våtast växer kärrjohannesört *H. tetrapterum* (Skåne).

Variation. 7 arter. De flesta är helt kala, men några har glandelhår, t ex på foderbladen. Hos en art, luden johannesört *Hypericum hirsutum* (lokalt i Götaland och Svealand), är dock stjälk och blad mjukhåriga. De flesta arter är styva och växer upprätt, men en art, dvärgjohannesört *H. humifusum* (lokalt i Götaland) är vekare, med trådsml stjälk. Fyrkantig, äkta, kärr- och dvärgjohannesört har kanter eller lister på stänglarna.

Förväxlingsrisk. Nejlikväxter (fam. Caryophyllaceae) har i allmänhet spetsiga blad. De som har mest rundtoppade blad är vekare, eller håriga. Törlar *Euphorbia* har strödda blad och mjölksaft. Dunörter *Epilobium* har mjukare stängel och alltid mer eller mindre ojämn, eller tandad, bladkant. Hönsbär är lågvuxen och tuvad, med vita "blommor" (svepen) och röda bär.

Fackelblomster *Lythrum salicaria*

Fackelblomsterväxter – DNF sid. 299

Perenn, 3–12 dm hög ört. Har en kraftig, förvedad rotstock som sänder upp en eller flera stänglar som i regel är kantiga, ofta 6-kantiga, men kan också

vara rätt släta. Bladen är oskaftade, korsvis motsatta eller i kransar om 3. De är smala och spetsiga med hjärtlik bas, till synes kala ovanpå men märkbart småhåriga under. Mittnerven är rak, kraftig, och utstående på undersidan, medan sidornerverna är veka och framåtböjda, och flyter samman nära kanten till en längs kanten löpande gemensam nerv (syns bäst underifrån). Bladkanten är beklädd med mycket små, glasartade hullingar (lupp!). Stängeln är ofta rikt och motsatt grenad upptill, med flera toppar, men oftast med en dominant topp som har en utdragen blomställning. Blommorna är närmast oskaftade, 6-taliga, rödvioletta och försedda med ett rörlikt, hårigt, kraftigt nerverat foder med långa tänder. Frukten är en liten, klotformig kapsel.

Fackelblomster är allmän söder ut på våt öppen mark vid många slags vatten, och även kärr, diken etc, men är norrut vanligast på havsstrand och endast lokal och sparsam på sjöstränder.

Förväxlingsrisk. Närmast omisskännlig. Mjölke har ej motsatta blad, och bladen har små knutar i kanten. Knölsyska har heltigenom 4-kantig stjälk och mjukare, naggade blad med hårigare översidor. De nedre bladen har korta skaft.

Hönsbär *Cornus suecica*

Kornellväxter – DNF sid. 310

Perenn, beståndsbildande, tuvad 1–2 dm hög ört med fyrkantiga blomstänglar och korsvis motsatta, bågnervade, otandade blad. De ca 2 cm breda "blommorna" är i själva verket en tät flock av ca 10–20 svartröda, kronbladslösa blommor med fyra vita högblad under. Fruktarna, glansigt lack-röda bär med en liten svart skruv, sitter i en tät flock.

Hönsbär växer på fuktig, gärna mager mark. I vissa områden blir den mer kräsen och finns mest i strandskogar, men där den är vanlig (längs norrlandskusten, i fjällen och i västra Götaland) kan den bilda stora bestånd i många miljöer. Hönsbärsläktet *Cornus* omfattar en del rätt kraftiga buskar (korceller), ja i varmare trakter även träd. Gräver man bland hönsbären ser man också att klonerna lika gärna kan betraktas som utbredda, "nedsänkta buskar" som sticker upp knippen av blommande grenar i tuvlika kvastar.

Förväxlingsrisk. Omisskännlig! Johannesörter är slankare, oftast rikgreniga, har gula blommor och en torr frukt. Vissa mårör *Galium* har mer eller mindre bågnervade blad, men de sitter i kransar (minst 4 tillsammans).

Skogsstjärna *Trientalis europaea*

Viveväxter – DNF sid. 344

Perenn, beståndsbildande, 1–2 dm hög, kal ört med underjordiska utlöpare. Tunn, slank stängel med något eller några små blad, i toppen med en samling av ca 7 oliklänga, elliptiska blad, som är tunna, otandade och fjädernervade. Har en eller två vita, oftast 7-taliga blommor på fina, bladlösa skaft som är fästade under bladrossetten. Kronbladen är spetsiga. Frukten är karaktäristisk: en klotrund, blågrå kapsel, mönstrad som en fotboll, med smala foderflikar hängande under.

Skogsstjärna klarar magra förhållanden och finns nästan överallt, även på kalfjället.

Variation. På riktigt magra platser är den ibland bara några cm hög. Blomman kan vara rödaktig, särskilt i fjällen. 7-taliga blommor är det vanliga, men om man letar hittar man exemplar med från 5 till 9 kronblad. Antalet ståndare och foderflikar är för övrigt alltid detsamma som antalet kronblad.

Förväxlingsrisk. Omisskännlig! 7-taliga blommor är överhuvudtaget mycket ovanliga. ^{Ar} den överblommad är frukten helt unik, och har frukten fallit avslöjar både foderresterna och blomskaftens placering att det är fråga om skogsstjerna.

Topplösa *Lysimachia thyrsoflora*

Viveväxter – DNF sid. 343

Perenn, beståndsbildande, 3–6 dm hög ört (jordstam!). Rund stängel som nedtill är kal, men upptill är löst och mjukhårig, fläckvis kraftigare hårig. Kring de nedersta noderna, där bladen fallit av, finns ett ringlikt ärr, där det, om stängeln står i vatten, kan växa fram kransar av rötter. Korsvis motsatta, oskaftade blad, nedtill närmast fjällfika, högre upp ca dm-långa, smala, med närmast hjärtlik bas och smal, avrundad spets. Bladen har rikligt med mycket små, bruna prickar (titta i lupp första gången, sedan ser du dem ändå!). Blomställningarna, små knippen av gula, oftast 6-taliga blommor, sitter i spetsen på korsvis motsatta grenar ett stycke under stängelns topp. Frukten är en rund kapsel som spricker upp i 5 flikar.

Topplösa är vanlig på många typer av fuktig eller blöt mark: fuktängar, sumpskog, kärr, diken, myrkanter, sjöstränder, åar etc. Kan växa både "på land" och långt ute i vattnet. I bäckar kan den få långa, slingrande, rikligt rotförsedda stänglar.

Förväxlingsrisk. I blom omisskännlig. Strandlysing (videört) *Lysimachia vulgaris* har bredare blad som oftast sitter i kransar om 3, stora blommor i själva toppen av plantan, och saknar de bruna prickarna på bladen. Tidigt på året kan den ändå vara rätt lik topplösa. Landformen av vattenpilört har strödda blad och snärpslidor. Mjölke har strödda blad med små knutar i kanten.

Gulmåra *Galium verum*

Mårväxter – DNF sid. 356

Perenn ört med halvstyva, 2–6 dm långa stjälkar med (oftast korta) motsatta grenar. Stjälken har 4 ränder, upptill är den närmast trind och finluden. Vid förgreningarna är stjälken försedd med 8–12-bladiga kransar. Bladen är mörkt gröna, barrlika, med inrullad kant och luden undersida. På huvudstängeln är de ca 2–3 cm långa. Stor, sammanknipen blomställning med små (ca 3 mm), 4-taliga, intensivt gula blommor. Frukten utgörs av 2 ca 1 mm stora kulor på ett gemensamt skaft.

Gulmåra ses oftast på kulturmarker, men i söder förekommer den även i mer naturliga habitat, t ex på hedar och dyner. I norr är den huvudsakligen en inkomling med oregelbunden utbredning. Den blommar sent på året, varför man måste kunna känna igen den innan den får de gula blommorna. Under blomningen har den en himmelsk honungsdoft.

Variation. I torra, öppna habitat ofta småvuxen.

Förväxlingsrisk. I full blom omisskännlig, men se upp med gräddmåra *Galium album x verum* (*G. xpomeranicum*), dvs hybriden mellan stormåra och gulmåra, som bildas lätt och är rätt vanlig. Den är intermediär i det mesta. Ljusare, bredbladigare, exemplar med blekare blomfärg kan miss-tänkas vara denna hybrid. Stormåra är ljusare grön, har bredare blad och vita blommor. Stjälken är kraftigare, markerat fyrkantig, och helt kal.

Stormåra (Buskmåra) *Galium album* (*G. mollugo*)

Mårväxter – DNF sid. 356

Perenn ört med gängliga, 3–10 dm långa, fyrkantiga, glatta stjälkar med (ofta långa) motsatta grenar. Vid förgreningarna är stjälken ansvälld och försedd med 8-bladiga kransar. Bladen är friskt gröna, smalt lansettformiga, spetsiga och något sträva i kanten. På huvudstängeln är de ca 3–4 cm långa och oftast påfallande jämbreda. Stor, öppen blomställning, blommor även på sidogrenar. Små (ca 3–5 mm), 4-taliga, vita blommor. Frukten utgörs av 2 ca 1 mm stora kulor på ett gemensamt skaft.

Stormåra är ursprungligen införd. Den har snabbt erövrat hela landet och blivit mycket allmän. Det är en stor och kraftig måra med stjälkar som till en början försöker växa uppåt, men snart lutar över och blir halvliggande. Allmänheten tror ofta att det är denna måra som är vitmåra.

Variation. För många mårer gäller att antalet blad i kransarna inte är exakt fixerat. Unga skott, sidogrenar och blomställning har oftast färre blad i kransarna.

Förväxlingsrisk. Gulmåra har mörkgröna, barrlika blad och kraftigt gula blommor. Stjälken är fint luden i övre delen. Gräddmåra *Galium album x verum* (*G. xpomeranicum*), dvs hybriden mellan stormåra och gulmåra, bildas lätt och är rätt vanlig. Den är intermediär i det mesta. Mörkare, smalbladigare, något gulblommande exemplar som är småhåriga upptill kan miss-tänkas vara denna hybrid, även om gulmåra ej (längre) finns i närheten. Snärjmåra *G. aparine* och småsnärjmåra *G. spurium* klänger på annan vegetation, är extremt sträva, har mycket mindre blomställning och större, håriga frukter.

Unga stormårer kan likna sumpmåra *G. uliginosum*, som har sexbladiga kransar. Den är dock spädare med sträva stjälkar (känn med tungan!), ännu vassare bladspets och ännu strävare bladkanter. Parkmåra m fl *G. pumilum*-gruppen. (några närbesläktade arter i södra Sverige) har oftast 8-bladiga kransar, men hela växten är mycket spädare, stjälken är bara 0,5 mm i diameter.

Vitmåra *Galium boreale*

Mårväxter – DNF sid. 354

Perenn, beståndsbildande ört (jordstam!) med upprätta, 2–5 dm höga, fyrkantiga, glatta stjälkar med motsatta, uppåtriktade grenar. Vid förgreningarna är stjälken försedd med 4-bladiga kransar. Bladen är karaktäristiska: 2–4 cm långa, mörkgröna, trubbiga, bredast nära basen, och med 3 tydliga, parallella nerver. Blommor i huvudsak i toppen, men även några blommor på grenarna. Blommorna är små (ca 3–4 mm), vita och fyrtaliga. Frukten utgörs av 2 ca 2 mm stora kulor på ett gemensamt skaft.

Vitmåra är vanlig på många slags torra marker, både kulturskapade och naturliga. Längst i norr är dock den naturliga ståndorten mer fuktig, för här växer den i älvarnas strandzon. Vitmåran är en välbekant färgväxt, det är de röda jorstammarna som skall användas. Tyvärr misstar sig många numera och samlar stormåra, med mindre lyckat resultat...

Variation. Dvärgformer ses ibland i utsatta habitat. Särskilt känd är en endast 2–3 cm hög sanddynsform som finns på Gotland.

Förväxlingsrisk. Vitmåran är den enda växt som har trubbiga, 3-nervade blad i kransar, så egentligen är den omisskännlig! Det uppräta växetsättet är också rätt unikt bland mårorna. Faktum är att många, både före och efter det att växten blommat ut, kan ha svårt att inse att denna uppräta växt är en måra!

Myskmadra (Myska) *Galium odoratum* (*Asperula odorata*)

Mårväxter – DNF sid. 354

Perenn, beståndsbildande ört (jordstam!) med uppräta, 1–3 dm höga släta stjälkar med kransar med 6–8 lansettlika blad. Bladen är 3–5 cm långa och förhållandevis breda (ofta 1 cm), bredast på mitten eller något ovanför ("8-bladiga propellrar"). De har en liten udd i spetsen och är sträva på kanterna. Blomställningen sitter i spetsen av de uppstigande skotten, och består av en eller några få skärmar med blommor i ungefär samma höjd. Små (ca 4–6 mm), vita blommor. Frukten utgörs av 2 ca 2 mm stora, krokhårsförsedda kulor på ett gemensamt skaft.

Myskmadra finns i skuggiga, mullrika miljöer, i norr oftast i sydberg. Den doftar starkt av kumarin ("hödoft", "dixiekola", "zybrowka") när den torkat.

Förväxlingsrisk. Omisskännlig i större delen av utbredningsområdet. Myskmåra *Galium triflorum* (sällsynt, huvudsakligen från Bergslagen och norrut) liknar mycket myskmadra, men har nedliggande, sträv stängel. Bladkransarna ligger platt på rad på marken, och de fåblommiga blomgrenarna stiger upp från bladvecken. Gotlandsmåra *G. rotundifolium* (sällsynt på Gotland och norra Öland) är vekare. Kransarna har 4 ovala blad med 3 nerver. Snärjmåra *G. aparine* har nedliggande eller klängande, mycket sträv stängel.

Ängskovall *Melampyrum pratense*

Skogskovall *M. sylvaticum*

Lejongapsväxter – DNF sid. 408–409

Sommarannuella, halvparasitiska, kala, 1–4 dm höga örter. Upprät, rund stängel med korsvis motsatta grenar. Slanka, rätt mjuka blad som är bredast nära basen och smalar av gradvis till en utdragen, rundtrubbig spets. Några blommor från bladveck mitt på stängeln, men de flesta finns i toppen där ledstyckena är kortare, och i grenarnas spetsar. Stödbliden har kort skaft och kan ha rätt tvär bas med tandlika flikar. Foder med 4 tandlika flikar. Zygomorf, 0,5–2 cm lång, gul eller gulvit krona, med långt kronrör och käftlika läppar. Frukten är en grön, påslik kapsel som innehåller några stora, om myrpuppor starkt påminnande frön.

Dessa kovaller finns närmast överallt i skogsmark, hagmark, ängsmark, på hed etc. De är normalt de enda annuellerorna i trivial skogsmark. Myrorna

sprider fröna i stort sett överallt, men skogskovall föredrar något skuggigare och rikare miljöer. Fröna gror egentligen på hösten, men sänder då endast ut en rot som finner en värdväxt. De långsmala hjärtbladen är raskt framme på senvåren, och ses då i enorma mängder i skogen.

Variation. Ångskovall har vitgul, 1–2 cm lång krona med rätt slutet gap, skogskovall 6–8 mm lång, höggul krona med öppnare gap. Avvikande former finns av båda arterna.

Förväxlingsrisk. I de flesta situationer omisskännliga. Andra kovaller *Melampyrum*, särskilt natt och dag (lundkovall) *M. nemorosum* (huvudsakligen södra och östra Götaland och östra svealand) kan vara rätt lika innan de blommar, sedan upphör likheten. Skallror *Rhinanthus* har blad med jämn, tät tandning. Rödtoppor *Odontites* har låga, otydliga bladtänder. Gentianor *Gentiana*, *Gentianella* har bladrosett (kan vara mycket liten).

Groblad *Plantago major*

Grobladsväxter – DNF sid. 422

Perenn, 1–5 dm hög ört. Välbekanta rosetter med skaftade, äggrunda bladskivor med typiska bågnerver som står ut på bladundersidan. Får en eller flera stänglar vars övre halva utgörs av en axlik blomställning med tätt packade, kullfika, blommor med 4 ståndare men utan skyltande kronblad (vindpollinerad!). Frukten är en kapsel som öppnas med ett lock.

Groblad finns överallt där människan dragit fram, och även på stränder.

Variation. Några olika raser finns, ofta ansedda som underarter. Den vanligaste har kala blad och 5–9 bladnerver, men de andra har något håriga blad och färre bladnerver.

Förväxlingsrisk. Andra liknande kämpar *Plantago* har hårigare) blad som antingen är närmast oskaftade (rödkämpar) eller långsträckta och spetsiga (svartkämpar *P. lanceolata*). Båda har dessutom betydligt kortare blomställning. Svalting har bredare mittnerv och tydliga tvärnerv mellan huvudnerverna, dessutom har den ej utanpåliggande nerver på bladundersidan.

Kattfot *Antennaria dioica*

Korgblommiga – DNF sid. 448

Perenn, mattbildande, 0,5–2 dm hög ört (sällan högre, se "variation"). Bildar skarpt avgränsade mattor av små rosetter sammanhållna av utlöpare. Rosettblad långskaftade med ovänt äggrund topp, i spetsen med en litten, pigglit tand. Tydlig mittnerv, men andra nerver syns knappast. Bladen viker sig på längden så att de blir skedlika, med inåtkupande kanter. Under filthåriga, men ovan antingen kala och gröna eller mer eller mindre grått ligghåriga. Stängel hårig med smala, uppåtriktade, spetsiga blad. I toppen med en samlings tätt sittande korgar ("kattfot! ") med rörliga blommor. Vissa individ är honliga, andra tvåkönade, medan rent hanliga individ är sällsynta. Honliga individ har vanligen röda holkfjäll och ofta vit pistill, tvåkönade i regel vita holkfjäll och ofta röd pistill.

Vanlig över en stor del av landet på torra marker, men minskar söderut och nu traktvis mycket sällsynt. Växer på torr kulturmark, såsom torrängar, torra

bryn och betesmarker, och följer stigar in i skogen där den gärna etablerar sig på ljusöppna platser. Även i hed, på klippor etc ända upp på kalvfjället. Variation. Varierar i hårlighet, men alltid hårig under bladen. Ibland ses en hög och slank form med långskaftade korgar.

Förväxlingsrisk. I de flesta områden omisskännlig (skogsnoppa *Gnaphalium sylvaticum* har smalt jämbreda blad och bildar ej mattor), men i fjällen finns andra kattfötter *Antennaria*. De har dock alla brunaktiga holkfjäll. En av dem, lappkattfot *A. villifera* (*A. lanata*, sällsynt i norra fjällen), saknar dessutom utlöpare.

Liljekonvalj *Convallaria majalis*

Liljeväxter – DNF sid. 524

Perenn, beståndsbildande (jordstam!) 1–3 dm hög, kal ört. Har 2–3 rätt fasta blad, som är långt ovala, otandande, tätt parallellnerviga, spetsiga, och något vikta på längden längs den kraftigare mittnerven. Bladen är egenlagen långskaftade, men själva bladskivan "nickar" fram ur en 5–10 cm hög, rörlik hylsa av slidor. Nya skott från jordstammen är karaktäristiska: en vass, grön spets som tittar ut ur en slidhylsa. Blomställning på mjukt nickande, slank stjälk som också kommer inifrån slidorna. Vita, klocklika blommor på rad, med stark, välbekant doft. Frukten är ett bär som till slut blir rött.

Liljekonvalj bildar gärna mycket täta bestånd. Söderut på många marktyper, men blir kräsnare norrut; nära utbredningsområdets gräns mest i rikmiljöer, strandskogar och bergrötter.

Variation. Skott från jordstammar som trevat sig ut i mager miljö har ofta förkrympta blad.

Förväxlingsrisk. Närmast omisskännlig. Ekorrhär är vekare, och har hjärtlika blad som sitter fästade på själva stjälken, och upprätt blomstängel. Get-rams *Polygonatum odoratum* (ej i norra Norrlands inland) och storrans *P. multiflorum* (Götaland och Svealand) har lutande, mångbladiga stjälkar med blommor hängande under, och kortare, trubbigare blad. Inga orkideer (fam. Orchidaceae) växer i liknande bestånd, eller har så markerad mittnerv på bladen.

Ekorrhär *Maianthemum bifolium*

Liljeväxter – DNF sid. 524

Perenn, beståndsbildande (jordstam!), upp till 2 dm hög, kal ört. Slank stängel med två skaftade, hjärtlika, parallellnerviga blad på olika höjd. Där bladskäften fäster kröker sig stängeln en aning i sicksack. Blomställning upprätt, ca 3 cm lång. Små, vita, 4-taliga blommor. Frukten är ett bär som först är blekt med röda prickar (!) men senare blir helt rött.

Ekorrhär är en mycket vanlig växt som är mindre kräsen än liljekonvalj.

Förväxlingsrisk. Närmast omisskännlig. Liljekonvalj har större, fastare blad utan hjärtlik bas, en hylslik slida som omger bladskäften, och mjukt nickande blomstängel. Inga orkideer (Fam. Orchidaceae) har skaftade, hjärtformade blad på stängeln.

Ormbär *Paris quadrifolia*

Liljeväxter – DNF sid. 524

Perenn, beståndsbildande (jordstam!), 2-4 dm hög, kal ört. Har endast 4 stora, ovala, otandade, spetsförsedda blad, som sitter i en krans. Bladen, som i grunden är bågnerviga, har rikt förgrenade nerver, och ger i förstone ej intryck att höra till en enhjärtbladig växt. En ensam, skaftad blomma med 4 foderblad och 4 mycket smala, gulgröna kronblad och 8 ståndare. Frukten är ett ensamt, stort, blåsvart, saftigt bär, med fodret hängande under.

Ormbär föredrar skuggiga, gärna fuktiga miljöer, men finns ej på mager mark.

Variation. Ibland hittar man exemplar med t ex 5 blad i kransen.

Förväxlingsrisk. Omisskännlig!

Nattvioler (Nattyxnen) *Platanthera bifolia* + *P. chlorantha*

Orkideer – DNF sid. 652

Perenna, 2-6 dm höga örter med 2 släta, parallellnerviga blad som är bredast rätt nära spetsen och smalnar av mycket jämnt nedåt (skaft oftast svår-avgränsat). Bladen är av något olika storlek, och hålls vanligen snett uppåtriktade. Stängel rak, med något eller några små blad, med en toppställd blomställning med vita eller grönvita, zygomorfa blommor med mycket lång sporre och smal läpp. Doftar himmelskt, särskilt efter skymningen.

Nattvioler är vanliga söderut på många markslag, men blir norrut ovanligare och mer bundna till skog på kalkmark eller i gynnade lägen.

Variation. 2 mycket lika arter.

Förväxlingsrisk. Tvåblad har 2 nästan runda, motsatta blad som hålls horisontellt en bit upp från marken. Övriga liknande orkideer har i regel fler blad.

Tvåblad *Listera ovata*

Orkideer – DNF sid. 650

Perenn, 2-6 dm hög ört med jordstam och slank stängel med 2 rundade, oskaftade, horisontellt utstående blad som sitter fästade mitt emot varandra ett stycke upp från marken. Bladen är 4-10 cm, runda till ovala, bågnervade och otandade, med en liten (men distinkt) uddspets. Blomställning långt ut-dragen (till 25 cm), smal, med glest sittande grönaktiga, zygomorfa blom-mor med väl synlig, lång, nedhängande, tvåkluvan läpp. Typisk även på håll: två blad ihop, med blomstjälken skjutande upp emellan ("två plättar på en pinne").

Tvåblad är allmän söderut, men norr om Jämtland sällsynt och bunden till rikare habitat.

Variation. Inte alla skott blommor. Bladen är dock fullt typiska även på sterila skott.

Förväxlingsrisk. Närmast omisskännlig. Spindelblomster är mycket klenare och har närmast triangulära blad. Nattvioler har långskaftade blad med gradvis övergång mellan skiva och skaft, och större, vita blommor.

Spindelblomster *Listera cordata*

Orkideer – DNF sid. 650

Perenn, upp till 2 dm hög, kal ört med jordstam och slank, vek stängel med 2 tunna, oskaftade, horisontellt utstående blad fästade mitt emot varandra ett stycke upp från marken. Bladen är triangulärt äggformade, och sitter så tätt att "trianglarnas bas" ser sammanvuxna ut. De är 1–3 cm långa, otandade med en mycket liten uddspets och rätt tydlig mittnerv (de andra nerverna syns dåligt). Blomställning kort (till 5 cm), med små, röd-gröna, zygomorfa blommor ("insekter") vars läpp är kluven i två spretande "ben".

Spindelblomster är allmän norrut (särskilt inlandet) i många fuktiga miljöer, men ovanligare söderut. Ofta riklig i fuktig (gärna skuggig) skog, i myrkanter, källkanter etc. Koloniserar även störda, fuktiga miljöer som gropar vid rotvältor, bortglömda diken, slänter mot skogsbilvägar etc. Med hjälp av de tunna jordstammarna bildar den där snabbt små kloner som till en början inte blommar. När man fått upp ögonen för den inser man att detta måste vara landets talrikaste orkide.

Variation. Endast en mindre del av skotten blommar. Det är därför viktigt att man känner igen sterila skott som kommer upp från jordstammarna. Dessa har blad precis som beskrivits ovan, men saknar stängel ovanför. Bladen kan ofta vara små, men är alltid typiska.

Förväxlingsrisk. Närmast omiskännlig. Tvåblad är kraftigare med större, rundade blad med tydliga nerver och långt utdragen blomställning. Groddplantor av tvåhjärtbladiga växter kan något likna de sterila skotten, men saknar den tunna jordstammen.

Knärot *Goodyera repens*

Orkideer – DNF sid. 651

Perenn, ca 2 dm hög ört med jordstam som kryper i mossa. I skottändarna bildas rosetter med 3–8, ca 2–3 cm långa, ägggrunda, trubbdiga, tydligt skaftade, otandade blad. Bladen har en för orkideer unik nervatur: de 5–7 tydligt synliga, genomgående bågnerverna är förbundna genom ett system av helt tvärgående, finare nerver. Totalintrycket är en grovmaskig, nätlik nervatur, något påminnande om förhållandet hos svalting. Upprätt stängel med 3–8 cm långt, korthårigt blomax med vita, håriga, zygomorfa blommor som sitter ordnade i spiral längs axen.

Knärot kan förekomma rätt rikligt i barrskog med tjockt mosstäck, särskilt i slänter med mossbelupna block i något ljusöppet läge. Blomningen varierar starkt mellan olika år. Vissa år uteblir den nästan helt, varför det är viktigt att lära sig hitta bladrosetterna. Ta för vana att granska ytor med luckra, pleurokarpa mossor väl. Knärotens blad sticker där fram som små "trubbiga spadrar". Pillar man i mossan hittar man slingrande, invävda jordstammar och antagligen fler rosetter. Nerverna syns bäst vid genomlysning av gamla, bleka blad, eller på blad som börjat brytas ned (knärot är fridlyst, men det går bra att ta vissna blad och hålla upp dem mot ljuset). Jordstammen är rätt mjuk och kortlivad (dör bakifrån).

Förväxlingsrisk. I praktiken omiskännlig. Björkpyrola har hårdare, "plastiga", fintandade blad med fjädernervatur. Norna *Calypso bulbosa* (sällsynt i Norrland) har mörka, kraftigt längsveckade blad utan tvärnerv.

Skruvax *Spiranthes spiralis* (sällsynt införd på Öland) liknar mycket knärot när den blommar, men växer i öppen gräsmark.

Övriga örter med hela blad

Omfattar växter som har hela blad som vare sig är djupt inskurna, har skarpa tänder längs kanten, eller har jämn kant samtidigt som översidan är kal. Atskilliga i denna grupp har tydligt hårig bladöversida och krusig, småbuktig eller lågt och ojämnt tandad bladkant.

Se även: kattfot, som visserligen kan ha hårig bladöversida, men den är oftast kal; lomme lomme, vars rosettblad vanligen är djupt inskurna, men varierar starkt; höstfibbla, som ibland (särskilt i fjällen) har blad som skulle placera den här, men vanligen har tänder på rosettbladen; kardborrar, som kan ha otandad kant, men vanligen finns där åtminstone glesa, pyttesmå tänder. maskrosor, av vilka det särskilt norrut och på strandängar finns småarter som har tandade blad men knappast några inskämingar; harkål, som kan ha hela blad, men vanligen har flikar å bladskaftet; stånds, som särskilt på Öland och Gotland kan ha blad^p som skulle placera den här; myntor, som kan ha mycket diffusa eller låga tänder, och rundmyta rundade tänder; ögontröstar, av vilka någon art (särskilt strandögontröst) har låga, avrundade tänder; johannesörter, av vilka en ganska sällsynt art faktiskt har hårig bladöversida; fjällsippa, som vid närmare undersökning visar sig vara ett ris.

Angssyra *Rumex acetosa*

Slideväxter — DNF sid. 78

Tuvad, perenn, 3—8 dm hög dioik ört. Slank, upprätt stjälk som i toppen har en långsträckt, uppåtriktat grenad blomställning med rödaktiga, vindpollinerade blommor. Både stjälkblad och rosettblad är pil- eller spjutlika, dvs långsträckta, mer eller mindre spetsiga, och har bakåtriktade flikar vid basen (kan vara otydliga). Blad med frisk, syrlig smak. Hylleblad hos Y-exemplar (de hjärtformade blad som omger nöten) 3,3—5 mm långa.

Angssyra förekommer i många habitat. Den är både en kulturföljare på ängsmarker, vägrenar etc, och helt vild i lövskog, på stränder, frodiga marker i fjällen etc.

Variation. Den allmänna subsp. *acetosa* var. *acetosa* (vanlig ängssyra) har tydligt pillika rosettblad, dvs med rätt vassa, långt triangulära, bakåtriktade flikar vid basen. Den i fjällen och dess närhet allmänna subsp. *lapponicus* (lappsyra) har mer spjutlika rosettblad, dvs med kortare, ibland otydliga, flikar. En från några platser rapporterad kalkgynnad våtmarksform, subsp. *acetosa* var. *fontanopaludosus* (källängssyra) har blad som inte avviker mycket från var. *acetosa*. Den på serpentenberggrund i fjällen och dess närhet förekommande subsp. *acetosa* var. *serpentinicola* (smal ängssyra) linar mycket bergssyra. Den är dvärgvuxen (2—3 dm) och har mycket smala blad med nedvikt kant.

Förväxlingsrisk. Stor ängssyra *Rumex thyrsiflorus* (Götaland och Svealand) liknar subsp. *acetosa* var. *acetosa* men är styvare, oftast högre med tätare topp, och har mycket långa, matt grågröna blad. Hyllebladen är endast 2,5–3,5 mm långa. Bergsyra *R. acetosella* har proportionellt sett längre blomställning, men är mindre, slankare och vekare än de flesta ängssyror, och kan lätt förväxlas med subsp. *acetosa* var. *serpentinicola*. Bladen varierar mycket men flikarna vid rosettbladens bas är oftast karaktäristiska: linjära och riktade rakt utåt (likt parerstänger på en kniv). Hos vissa former kan de dock saknas. Båda dessa syror smakar surt. Skräppor har kilformad eller hjärtlik bladbas utan spetsiga flikar, och är oftast kraftigare. Det finns även andra växter med pillika blad, t ex vissa korsblommiga (fam. Brassicaceae), men dessa har skyltande blommor, frukter av annan typ, och smakar ej surt.

Skräppor *Rumex* sect. *Rumex*

Slideväxter – DNF sid. 74–77

Perenna, rosett bärande, upp till 2,5 m höga (oftast 6–15 dm), nästan alltid kala örter. Kraftiga och saftiga, skaftade rosettblad med skiva av mycket varierande form. Får upprät stängel som nedtill vanligen har skaftade stjälkblad, uppåt kort- eller oskaftade. Stjälkbladen har stipelslida. I toppen med en mer eller mindre grenad, ofta spolformad blomställning av talrika, häng-ande, ej skyltande blommor (vindpollinerade!) med 6 hylleblad i två sins-emellan mycket olika kransar. De inre hyllebladen utvecklas till trekantiga, eller hjärtlika fjäll som täcker nöten, de yttre hyllebladen är mycket smala och täcker uppifrån "skarvarna" mellan de inre bladen. Frukten är en tre-kantig nöt, som alltså omsluts av de 3 inre hyllebladen. Flera arter har en stor blåsa, kallad "gryn" på hyllebladen ungefär mitt för där nöten sitter.

Skräppor är allmänna i kulturlandskapet överallt där människor och kreatur finns och på skräpmark. Flera arter är vilda på havsstränder, några vid söt-vatten, på fuktängar etc. Saknas på fjället.

Variation. Enorm! Vissa har mycket smala blad, andra hjärtlika eller ellipiska. Vissa har slät bladkant, andra krusig eller vågig (men inga har tänder!). Se bilderna i DNF!

Förväxlingsrisk. Trots den något valhända beskrivningen lätta att känna igen, särskilt när de blommor.

Mållor *Atriplex* spp. + *Chenopodium* spp.

Mållväxter – DNF sid. 80–87

Sommarannuella, 115 dm höga örter (med ett undantag, se "variation"). De har ingen ordinär hårlighet, men många är mer eller mindre mjöliga, några t o m helt kala (ovanligare). Stänglarna är rätt ordinära, men kan vara kantiga eller strimmiga. Slidor eller stipler saknas. Hos de flesta är bladen och grenarna strödda, men inom *Atriplex* har många motsatta blad och grenar, särskilt nedtill. Hos mållor med tandade blad är tänderna i regel glesa och framåtriktade (undantag: flikmålla *Atriplex hastata* [*A. prostrata* subsp. *calotheca* i DNF]; Götalands kuster), men de nedersta tänderna är ofta riktade rakt utåt. Mellanrummen mellan tänderna har mjuk rundning. Nervaturen är tydligast på bladets undersida. På översidan blir sidonerverna

vanligen diffusa i ändarna. De flesta arter har mycket riklig blomning. Blommorna sitter i små nystan som hos *Chenopodium* oftast bildar täta, nästan axlika samlingar i grenarnas yttre delar och på små sidokott. Hos *Atriplex* sitter blommorna aggregerade längs grenar och i bladvinklar. Blommorna är små, hos *Atriplex* ofta enkönade, och kan vara svåra att studera i detalj. De har oftast 5-taligt hylle men saknar skyltande kronblad (vindpollinerade!). Hos *Chenopodium* omsluts fröna av hyllet, hos *Atriplex* av två stora, ofta köttiga förblad.

Mållor är välbekanta på störd, helst kväverik kulturmark, där de ibland bildar stora bestånd. Vanliga kring gårdar, gödselstäder, de flesta typer av odlingar, trädesmark, tippor, järnvägsmark, hamnar, vägkanter, nysådda gräsytor etc etc. De förekommer också vid havet (särskilt *Atriplex*, men vid Norrlandskusten oftast sällsynt), t ex på stränder, driftvallar, saltytor, fågelöar etc. Mållor finns endast sällan på sluten mark, och normalt inte i skog eller myrmark, och inte alls på vilda fjället.

Variation. Svinmålla *Chenopodium album* och vägmålla *Atriplex patula* kan gärna få vara mallar för hur mållor ser ut, men det finns faktiskt kring 25 bofasta arter i Sverige, och dessutom många andra som enbart är tillfälliga, så variationen är stor. Mållorna är mycket plastiska och uppvisar stor variation även inom arterna. Utseendet beror mycket av ståndorten: av samma art finns ofta både ogrenade miniatyrexemplar och rikligt grenade, jättestora "monster". Hos några arter varierar färg och bladform rätt lite, medan andra arter kan ha både vita, gröna och kraftigt randiga stjälkar, både hela och tandade blad, eller både kilformad och tvär bladbas. Det kan ofta vara svårt att förstå att två mycket olika exemplar kan tillhöra samma art, medan två, förvillande lika ex kan visa sig tillhöra två skilda arter...

Alla arter som förekommer regelbundet hos oss är sommarannueller, utom lungrot *Chenopodium bonus-henricus* (Götaland och Svealand) som är perenn. Några *Atriplex*-arter kan ha ett rätt tilltryckt växtsätt, med grenar som ligger på marken, detta är ovanligt hos *Chenopodium*. Flera *Atriplex*-arter är också rejält köttiga. Till de mer avvikande mållorna hör de tillfälligt förekommande bärmålla *Chenopodium foliosum* och smultronmålla *C. capitatum*, vars hyllen sväller upp och blir blodröda, så att blomställningarna i fruktstadiet liknar röda bär.

Förväxlingsrisk. – Mållorna är, trots sin "karaktärlöshet" och stora variation, rätt lätta att känna igen som grupp. Den mjölighet som många mållor har skiljer dem från alla förväxlingsväxter här nedan. Slideväxter (fam. Polygonaceae, t ex pilörter *Persicaria* och trampörter) har alltid strödda, helt otandade blad med stipelslidor vid bladfästena. De som eventuellt kan förväxlas med mållor har skyltande kronblad. Amaranter *Amaranthus* har liknande, täta blomsamlingar och kan lätt förväxlas med mållor. De har dock rätt tydliga, spetsiga förblad under blommorna (liknar holkfjäll), och kan vara håriga. De nejlikväxter (fam. Caryophyllaceae) som kan tänkas likna mållor har helt igenom motsatta blad och saknar varje antydning till bladtänder. De har skyltande kronblad och frukten är en kapsel. Skattor *Solanum* (t ex nattskatta *S. nigrum* och oflikade former av besksöta *S. dulcamara* har tydligare nervatur på bladöversidan, har 5-taliga, skyltande blommor och frukten är ett bär. Kämpar *Plantago* (t ex groblad) har rosetter med bågnervade blad.

Gökblomster *Lychnis flos-cuculi* Nejlikväxter —

DNF sid. 110

Perenn, något tuvad, rosettbildande, 2—7 dm hög ört. Blad närmast kala. Rosettblad spatellika, bredast långt ut med spetsig topp, och långt skaft med nedlöpande bladyta. Slank, rak, ogrenad stängel med 4 fåror. Av de mellanliggande åsarna löper 2 obrutna ut i stjälkbladens nerver. Stängeln är för-sedd med små, glesa, nedåtvända hår, som förekommer rikligare högt upp. Stjälkblad korsvis motsatta, närmast linjära med smal spets och kraftig mittnerv, hålls upprätta. Bladen i varje par förenas basalt genom att de nedlöpande bladytorna löper samman i en tunn hinna med cilier i kanten. Nedersta delen av bladkanten har också cilier. Stängelns topp kan ha mot-satta grenar som avslutas med tvåsidiga, fåblommiga knippen där mitt-grenens blomma står ensam. Blomman är 5-talig med ca 10 mm långt foder som har 10 mörka nerver, och upp till 2 cm långa, djupt flerflikiga, ljust rödvioletta kronblad. Frukten är en kapsel i det svällda fodret.

Gökblomster är allmän söderut i fuktig ängsmark, såsom strandängar, kärrängar, diken etc. Längst i non ofta tillfällig.

Förväxlingsrisk. I blom närmast omisskännlig. Fjällnejlika *Lychnis alpina* (*Viscaria alpina*, huvudsakligen Norrland) och tjärblomster *L. viscaria* (*V. vulgaris*) har blankare, smalare rosettblad, kal stängel och 2-kluvna kronblad. Backglim *Silene nutans* har mjukgåriga blad och dito stängel, och vita kronblad. Smällglim *S. vulgaris* är kal och ljust blågrön med vita kronblad och uppblåst foder utan så kraftigt markerade nerver. Borstnejlika *Dianthus barbatus* (ibland förvildad) är kal med en tät samling blommor som har hela kronblad med småfransad kant.

Rödblära *Silene dioica* (*Melandrium rubrum*)

Nejlikväxter — DNF sid. 114

Perenn, tuvad, rosettbärande, dioik, 2—8 dm hög ört. I regel rikligt hårig (se "variation") av något krusiga, flercelliga hår (lupp! cellgränser syns som tvärstreck). Bildar kuddlika rosetter med långskaftade blad som har oval skiva med utdragen spets och nedlöpande bladyta längs skaftet. Huvud-nerven har några par (oftast 2) kraftiga, flackt S-böda sidonerver (utgår i mycket spetsig vinkel, böjer sig sedan mjukt utåt, men återgår i en vid båge till att följa bladets allmänna form). Mjuk, rätt lätt hoptryckbar stängel med rätt långa ledstycken och några få par korsvis motsatta stjälkblad. Stjälk-bladen är förhållandevis breda (bredast nära mitten), och "ungefär lika spetsiga i båda ändarna" med nervatur likt rosettbladens. Bladen i varje par förenas basalt genom att de nedlöpande bladytorna löper samman. Stängeln kan i övre delen ha någon gren, men vanligen sitter de flesta blommor nära toppen. Blomman är 5-talig med ca 10-15 mm långt foder med tydliga nerver. c-växten har smalt ("tomt") foder, medan Y-växtens foder är upp-svällt, nästan klotformat. Rövioletta, grunt kluvna kronblad. Frukten är en urnlik kapsel ("Höganäskrus") med nedåtrullade tänder.

Rödblära är allmän norrut, mer sparsam söderut, helst på fuktiga, mer näringsrika ställen. Den är inhemsk i strandskog, frisk mark vid älvar, rasbranter, dråg i rikare skog, och på många slags mark i fjällen. Den förekommer också i kulturlandskapet, och är ofta vanlig på ängsmark, i

vägkanter, skräpmark, parker etc. En av flera nejlikväxter som kan växa på serpentenberggrund.

Variation. På vissa serpentinlokaler finns lokala raser som har smalare blad och färre blommor, och kan vara kala, på andra serpentinlokaler är den helt normal.

Förväxlingsrisk. I blom närmast omisskännlig. Vitblära *Silene latifolia* (*Melandrium album*, vanlig i landets södra halva, norr därom mest tillfällig) har rikligt med glandelhår i övre delen, och har större, vita blommor. Korsningar med rödblära förekommer ofta. Smällglim *S. vulgaris* är kal och blågrön. Rödblära går ofta under namnet "tjärblomster" där denna art saknas, men tjärblomster *Lychnis viscaria* (*Viscaria vulgaris*, saknas i Norrland utom i sydost) har mycket smala blad och är i stort sett kal. Gökblomster *L. flos-cuculi* (ej i Norrlands inland) har smala, närmast kala blad och djupt flerflikiga kronblad.

Fjällglim *Silene acaulis*

Nejlikväxter – DNF sid. 114

Perenn, kuddbildande ört med täta, korta, förgrenade, uppåtriktade skott med linjära, motsatta blad. Bladen har mycket små, skarpa, utåtstående tänder (lupp!). Blommorna, som sitter ensamma på 1–5 cm långa skaft, är ca 1 cm breda, och har 5 rosa, umupna kronblad som viker ut ur ett mörkt, sambladigt foder. Frukten är en kapsel.

Fjällglim är vanligast i kalktrakter. Den bildar fasta, svällande, mosslika, ljusgröna kuddar.

Förväxlingsrisk. Närmast omisskännlig. Inga andra nejlikväxter (fam. Caryophyllaceae) bildar så täta kuddar, och de som överhuvudtaget är något så när kuddbildande har vita, mindre blommor. Purpurbräcka *Saxifraga purpurea* bildar mattor med slingrande grenar och har korta, ovala, fasta blad. Kronbladen är spetsiga och foderbladen fria. Gullbräcka *S. aizoides* kan bilda lösa kuddar, men har gula blommor. Bladen är köttiga med tydliga tänder i kanten. Fjällgröna *Diapensia lapponica* bildar kompaktare, hårda kuddar av blanka, läderartade blad. Blomman har 3 stödblad och vita kronblad som ej är umupna. Vissa mossor kan på håll likna fjällglim.

Blåsippa *Anemone hepatica* (*Hepatica nobilis*)

Ranunkelväxter – DNF sid. 126

Perenn ört med rosett av övervintrande, fasta, 3-loberade, skaftade blad. Blommar på våren med ca 2 cm vida, blå, skaftade blommor. Får sedan nya blad, som till en början är iögonfallande håriga (även håriga senare, men det är inte lika uppenbart). Frukterna är en samling små nötter i en kupa av 3 gröna, korta svepeblad ("myrugg i en korg"); samlingen böjer sig snart mot marken.

Blåsippan är kalkgynnad. Under inventeringen finns enbart bladrossetter, möjligen även frukter.

Förväxlingsrisk. Omisskännlig!

Kabbleka *Caltha palustris*

Ranunkelväxter — DNF sid. 129

Perenn, 2—6 dm hög, kal ört med skaftade, runda blad med öppning baktill ända till bladskaftet ("hovformade") och spänstiga, ihåliga, grenade stänglar med liknande blad. Bladen är vid blomningen knappt dm-stora, men kan senare bli större. De är fasta, och glänsande mörkgröna med naggad kant (små, tätta, rundade tänder), och de bakre loberna är rundade. Huvudnerverna radierar från bladskaftets fästpunkt. Stor, öppen, gul, 5-talig blomma. Fruktsamlingen är en kranställd samling av 5—8, 1—2 cm långa, utåtböjda baljkapslar ("ett knippe små ärtskidor på ett skaft").

Kabbleka blommar tidigt, men stänglarna med sina frukter står kvar länge. Den är en välkänd syn vid vattendrag och i diken, men finns även i sump-skog och ända upp till fjällens snölegor.

Variation. 2 underarter. Allmän i låglandet är subsp. *palustris*. I fjällen förekommer den till alla delar mindre subsp. *radicans* som är mer eller mindre krypande, och rotslår vid lederna.

Förväxlingsrisk. Omisskännlig i blom. Smörbollor har slutna, bollika blommor med fler kronblad, och bladen är flikiga. Fruktsamlingens kasplar sitter tätt, som en liten "korg". Bladen hos skräppor *Rumex* med liknande bladform har fjädernervatur med distinkt mittnerv. Vissa majsmörblommor *Ranunculus auricomus* agg. i östra Mellansverige (särskilt *R. elatior* och *R. imitans*, dvs så kallade lundsmörblommor) har rosettblad som kan likna kabblekans, men de har kransar av lansettlika, sågade stjälkbladsflikar kring förgreningarna. Missne *Calla palustris* har en krypande stam, spetsigt hjärtformade, parallelnerviga blad, och en ogrenad stängel som slutligen bär en kolv med röda, köttiga frukter.

Sileshår *Drosera spp.*

Sileshårsväxter — DNF sid. 183

Perenna, rosettbärande, högst 2 dm höga, insektsfångande örter med långskaftade blad som ytterst har en bladskiva med långa, klibbiga, röda glandelhår. Bladlös, upprät stängel (ibland knäböjd nedtill), överst med högst 10 små, vita, 5-taliga blommor som sitter i en rad där bara någon eller några är utslagna samtidigt. Frukten är en kapsel med mycket små frön.

Sileshåren är välkända myrmarksväxter, men de kan även stå på strand-ängar, fukthedar, i fuktiga vägskärningar etc.

Variation. 3 arter med olika bladform och ekologi. Alla dock lätt igenkända som sileshår.

Förväxlingsrisk. Omisskännliga med blad. Storsileshår *Drosera anglica* kan, när den är i frukt och rosettbladen brutits ned, på håll misstas för dytåg *Juncus stygius* (växer ofta tillsammans), som emellertid har långa, trinda blad, och kasplar som sitter tillsammans i grupper.

Kärrviol *Viola palustris*

Violväxter — DNF sid. 291

Perenn, upp till 1 dm hög ört med jordstam. Växer i glesa bestånd med bladen instuckna bland andra växter. Bladen kommer upp ett och ett direkt

från jordstammen. De är långskaftade, med njurformad, eller kort hjärtlik bladskiva som har jämt naggad kant (långa, rundade, mycket jämt utvecklade tänder) och antydning till spets. De är plastigt glänsande och fullständigt kala. Ogrenad blomstängel som även den kommer upp från jordstängeln. Den har 2, små, spetsiga, någorlunda motsatta högblad som sitter mitt på stängeln, och en typisk, blekviolett viol-blomma i toppen. Frukten är (lik-som hos alla violer) en kapsel som vid mognaden spricker upp i toppen i 3 båtlika delar som står ut som en mercedesstjärna. I varje "båt" finns kulrunda frön som små "passagerare".

Kärrviol förekommer på många slag av fuktig eller blöt mark, såsom fuktängar, strandängar, fuktskog, myrkanter, stränder etc. Den är i regel allmän, men ovanlig i det kontinentalt präglade, inre norra Norrland.

Förväxlingsrisk. Den enda andra växt som har enstaka, njur- eller svagt hjärtformade blad som sticker upp ett och ett från jordstammar är mossviol *Viola epipsila*. Denna har i regel något större, mer långskaftade, spetsigare blad, men detta varierar. Bladundersidorna, särskilt nerverna, har dock alltid små, styva hår ("glashår"). På blomstängeln sitter högbladen långt ovanför mitten, och blomman är något större, med längre sporre. Mossviol och kärrviol hybridiserar lätt, och förmodligen allmänt. Betrakta alla kärrviollika violer med enstaka hår under bladen som "åtmisntone" hybrider. Sådana skall ej tas med som kärrviol. Övriga violer har antingen bladen i rosett eller en grenad stängel med flera blad och blomskaft utgående från bladvecken.

Underviol *Viola mirabilis*

Violväxter – DNF sid. 292

Perenn, rosettbärande, 1–3 dm hög ört. Grov, f j ällbeklädd jordstam som i änden får bladrosetter med inblandade stipler. Rosettbladen har hjärtformad bladskiva och mycket långt (2 dm) bladskaft som har en rad av hår längs efter hela den nedåtvända sidan. Bladen har nedsänkta nerver och något "knycklad" yta, är matt ljusgröna och ofta något gulflammiga. Blommar tidigt på våren med normala, blekvioletta blommor som sitter på dm-långa skaft i rosettens mitt. Dessa blommor sätter vanligen inte frö. Utvecklar sedan en något grenad, bladförsedd stängel som till slut når över rosettbladen, och har kleistogama (självbefruktande) blommor som ej öppnar sig, men sätter rikligt med frö ! De kleistogama blommornas placering är mycket typisk och identifierar arten när man lärt sig känna igen det: de sitter i plantans topp på ett nästan omärkligt skaft som tittar fram mellan ett stort och ett litet hjärtformat blad som trängs tätt mittemot varandra (med spetsarna utåt). Frukten är (liksom hos alla violer) en kapsel som vid mognaden spricker upp i toppen i 3 båtlika delar som står ut som en mercedesstjärna. I varje "båt" finns kulrunda frön som små "passagerare".

Underviol växer i rikare, lundartade miljöer, oftast på mulljord. Den är kalkgynnad och ses mest rikare skog, rasbranter etc.

Förväxlingsrisk. Flera andra viol *Viola*. Ge akt på bladskaftets hårrand, bladytans tydliga hjärtform och frukternas placering.

Fjällviol *Viola biflora*

Violväxter — DNF sid. 294

Perenn, 0,5—2 dm hög ört med jordstam. Har 1 eller 2 långskaftade blad från basen och grenad stängel med några få blad och oftast 2 skaftade, gula, typiska violblommor som utgår från bladveck. Bladen är glest håriga med bladskiva av mycket typisk form: njurlika, uddlösa, med jämt rundade sidolober vars kant kröker sig inåt till en smal bukt i bladets mitt där skaftet sitter fäst. Frukten är (liksom hos alla violer) en kapsel som vid mognaden spricker upp i toppen i 3 båtlika delar som står ut som en mercedesstjärna. I varje "båt" finns kulrunda frön som små "passagerare".

Fjällviol är allmän på frisk mark i fjällen och just nedanför, t ex snölegor, fjällbjörkskog, bäckkanter och strandsnår. Följer vissa vattendrag långt ned i skogslandet, men är där sällsynt.

Förväxlingsrisk. Omisskännlig! Ingen annan låg ört med grenad stängel har liknande blad.

Styvmorsviol *Viola tricolor*

Violväxter — DNF sid. 294

Annuell eller perenn, 1—3 dm hög ört (gror hela säsongen). Grenade stjälkar som nedtill har långskaftade blad med spadlik, naggad bladskiva, men högre upp har kortskaftade (högst upp oskaftade), rombiska, eller närmast linjära blad med framåtriktade, trubbiga tänder. Typiska, stora, mycket flikiga stipler med lång, lansettlik mittflik. Strödda, långskaftade blommor från övre bladveck. De är typiska violblommor, men varierar mycket i färg. Vanligen är de två övre kronbladen violetta, de mellersta ljusblå, och det nedersta vitt. Kring det gula gapet finns mörka ledlinjer på kronbladens inre del. Kronbladen är så långa att fodret inte sticker utanför om man betraktar blomman rakt framifrån. Frukten är (liksom hos alla violer) en kapsel som vid mognaden spricker upp i toppen i 3 båtlika delar som står ut som en mercedesstjärna. I varje "båt" finns kulrunda frön som små "passagerare".

Styvmorsviol är allmän söderut på många slags marker, både kulturmark och berghällar, strandvallar etc. Norrut enbart på kulturmark, och med något lokal utbredning.

Förväxlingsrisk. Åkerviol *Viola arvensis* är enbart annuell och har vita kronblad. Kronbladen är mindre, så att fodret sticker utanför om man betraktar blomman rakt framifrån. Pense *V. xwittrockiana* (förvildas) har större blommor i mycket varierande färger. Styvmorsviol hybridiserar både med åkerviol och med pense.

Mjölke (Mjölkört, Rallarros) *Epilobium angustifolium* (*Chamaenerion angustifolium*)

Dunörtsväxter — DNF sid. 302

Perenn, beståndsbildande, 3—20 dm hög ört (jordstam!). Raka, ogrenade stänglar (får dock gärna grenar om de skadas) som är runda i tvärsnitt och har rikligt med lansettlika, strödda, slankspetsade blad. Bladen är rätt mjuka, och har "fiskbensnervatur" och jämn kant som dock kan vara något undulerande. Längs kanten finns små knutar ("duttar") som sitter med rätt jämna

mellanrum. I toppen med stor, långt konisk blomställning med skaftade blommor som har smala stödblad. Blomman är 4-talig, med röda, långa, smala foderblad och ljus rödvioletta, breda kronblad. I frukten sväller blommans bas till en lång, skidlik, rosa kapsel som spricker upp från spetsen i 4 delar och blottar rader med hårpenselförsedda frön.

Mjölke är mycket allmän och kan växa på nästan all slags mark, men finns knappast på kalvfället. I slutna skog står ofta enstaka ex och "vegeterar", men då skogen brinner eller fälls kan enorma massor av denna ört växa upp på några få år.

Förväxlingsrisk. I blom omisskännlig. Fackelblomster har motsatta eller kransställda blad och 6-talig blomma. Landformen av vattenpilört har stipelsidor. Topplösa har motsatta blad och blommor i motsatta, skaftade samlingar. Andra dunörter *Epilobium* har mindre blommor med gröna foderblad och oftast tandad bladkant.

Gullviva *Primula veris*

Lundviva *P. elation*

Viveväxter – DNF sid. 340

Perenna, tuvade, rosett bärande, 1–3 dm höga örter. Karaktäristisk bladrosett med tjocka, "knöliga" blad med omvänt äggrund bladskiva med tvär bas, och bladyta nedlöpande längs skaftet. Bladkanten är oftast nedåtrullad och mycket ojämn. Kraftig mittnerv med rätt många, raka, nästan rakt ut stående sidonerver. Upprätt, hårig, bladlös stängel, som överst får en flock med 5-taliga, nickande blommor med veckat foder. Rörlik, gul krona som ytterst har 5 flikar som vidgas utåt till ett skållikt, eller plattat bräm som i regel har orangefärgade fläckar (se "variation"). Frukten är en kapsel som kvarblir i de så småningom uppåtriktade fodren. Blommar tidigt.

Gullviva är rätt vanlig söderut på frisk, ljusöppen mark, såsom hagmarker, betesmark, bryn, gräsmattor, parker, lövlundar etc. Norrut införd och endast nära bebyggelse. Lundviva odlas och förvildas ibland, men finns mycket sällsynt som vild i Skåne.

Variation. De båda arterna skiljer sig i blomfärg och bladform. Förvildade former kan ibland ha starkt avvikande blommor, men känns ändå lätt igen som vivor.

Förväxlingsrisk. Närmast omisskännliga. Andra vivor *Primula* (utom den från Sverige som vild utgångna jordvevan *P. vulgaris*) liknar ej dessa arter.

Blåsuga *Ajuga pyramidalis*

Kransblommiga – DNF sid. 376

Perenn, 1–3 dm hög, hårig ört med mot marken tryckt bladrosett, och en bisarr, tjock, konisk blomställning med tätt packade, korsvis motsatta, violettanlupna stödblad. Rosettbladen är oftast dm-långa, mörkgröna och breda med rund spets. Bladkanten är nedlöpande och något bukttandad. Stjälken är fyrkantig och hårig runtom. Blommorna sticker inte utanför stödbladen. De är blåvita, zygomorfa och saknar nästan helt överläpp.

Blåsuga ses oftast i hagmarker och varma slänter. I oceaniskt påverkade delar av Jämtland och södra Lappland är den en sydbergsväxt. När den blommar ser den ut som en liten, lila gran på en rosett av gröna blad.

Förväxlingsrisk. Blommande ex är i praktiken omisskännliga. Kritsuga *Ajuga genevensis* (Skåne, i det närmaste utdöd) har klarblå blommor som i toppen är längre än stödbliden. Revsuga *A. reptans* (sällsynt i Götaland och Svealand) har långa utlöpare, nästan kala rosettblad, och öppnare blomställning med kortare stödbliden. Stjälken är endast hårig på 2 sidor.

Brunört *Prunella vulgaris*

Praktbrunört *P. grandiflora*

Kransblommiga – DNF sid. 385

Perenna, kortkrypande, 0,5–3 dsm höga örter. Fyrkantiga, håriga stänglar som ofta kryper nedtill (ibland flera som radierar från samma punkt) och har korsvis motsatta blad. Bladen är skaftade, avrundat triangulära eller med mer kilformad bas (nästan rombiska), och glest naggade i kanten (sällan någon enstaka tand). I toppen med en huvudlik, bladlös blomställning av tätt sittande, kransställda, oskaftade, zygomorfa blommor, vars foder är tydligt delat i över- och underläpp. Överläppen har 3 tänder, underläppen 2. Krona rosa, blåviolett eller rödviolett, med taklik överläpp och nedhängande, 3-filklad underläpp. Frukten är en klyvfrukt som kvarblir i fodret.

Brunört är allmän på kulturmark, såsom ängar, vägkanter, i gräsmarker etc, men ses också ofta i frisk skogsmark, särskilt längs stigar och i örtrika miljöer. Praktbrunört växer på alvarmark och annan torr, öppen, kalkhaltig mark, och är i regel sällsynt.

Variation. De båda arterna är rätt lika, men praktbrunört är mer högvuxen och har större blommor. De hybridiserar ibland.

Förväxlingsrisk. Plister *Lamium* och dån är större, har tandade blad, långt, vasstandat foder, och blad även i blomställningen. Bergmynta *Satureja acinos* (södra och mellersta Sverige) har blommorna i långt åtskilda kransar med stödbliden under var krans. Myntor har liten, nästan regelbunden krona.

Frossört *Scutellaria galericulata*

Kransblommiga – DNF sid. 377

Perenn, 1–5 dm hög ört med utlöpare. Upprät, fyrkantig stängel med korsvis motsatta blad och ofta korsvis motsatta grenar. Stängeln är vanligare kalare nedtill och hårigare upptill, men de något utstående kanterna har nästan alltid en rand av korta, borstlika, liggande hår. Bladen är långt triangulära med mycket kort skaft och hjärtlik bas, och är grunt och glest naggade i kanten. Blommorna sitter parvis i bladvecken på mycket korta skaft. De har ljusblå, zygomorf, 10–18 mm lång krona med långt kronrör och nedåtvinklad underläpp. Fodret är kort och har en puckel på ryggen. I frukt sluter sig fodret och får ett mycket egenartat useende: en skaftad behållare med en slät, konkav, främre yta som löper ned mot ett lägre, framåtriktat, bredare parti ("*Scutella*" i det vetenskapliga namnet betyder "liten sköld" och syftar väl på frukten, men mina barn tyckte att den såg ut som Kalle Anka (!), en liknelse som inte är så dum...).

Frossört är vanlig på fuktig mark, såsom strandbryn, diken och kärr.

Förväxlingsrisk. Toppfrossört *Scutellaria hastifolia* (Götalands och Svea-lands Östersjö kust). har blad med basala, utåtriktade flikar. Småfrossört S.

minor (mycket sällsynt i nordvästra Skåne) har små blad med nästan rundad bas och små, rosa blommor.

Kungsljus *Verbascum thapsus*

Lejongapsväxter – DNF sid. 396

Bienn, upp till 1,5 m hög ört, med tjocka, tätt gråfilthåriga, strödda blad, och en kraftig, vingkantad, pelarlik, ogrenad stängel med en ca 2 cm tjock, tät blomställning med gula blommor. Stora rosetter med upp till 3 dm långa, trubbspetsiga blad med låga, knappt märkbara tänder. Rosettbladen är bredast nära spetsen, smalnar gradvis av nedåt, och har bladskivan ned-löpande längs hela skaftet. Hos blommande ex blir bladen uppåt gradvis allt kortare, spetsigare och mer uppåtriktade, för att till slut övergå i "små" blad instuckna i blomställningen. Gul, 5-talig, "fatlik" blomma som vid närmare betraktande är zygomorf. Blomman är 1,5–2,5 cm bred. De 2 nedre ståndar-strängarna är gleslåriga och knapparna 2–3 mm långa. Frukten är en kapsel.

Kungsljus finns ofta på kulturskapade ståndorter, men även helt vilt i bergbranter, på strandvallar etc. Ibland uppträder den tillfälligt.

Variation. Stängeln kan ha få blad och bladens hårlighet kan vara svag. På magra ställen kan den vara blott några dm hög och första årets rosetter betydligt mindre.

Förväxlingsrisk. Blommande ex kan bara förväxlas med andra kungsljus, men släktet har rätt många arter, bla flera som odlas och förvildas och korsar sig med våra vilda arter. Mest lik av de andra kungsljusen är ölandskungsljus *V. densiflorum* (sällsynt på Öland och i Skåne, tillfälligt på andra håll), som dock ofta får korta grenar i blomställningen, har spetsigare blad och större blomma (3,5–5,5 cm). De 2 nedre ståndarsträngarna nästan kala och knapparna 3,5–5 mm långa. I praktiken utgör vår andra vanliga vilda art, mörkt kungsljus *V. nigrum*, den största förväxlingsmöjligheten, även om den är lätt att skilja. Den har mörkgröna blad som nästan är kala på oversidan, och de nedre är skaftade med hjärtlik bas. Ståndarsträngarna är violettåriga. Arten hybridiserar ofta med vanligt kungsljus, var kritisk mot avvikande exemplar! Övriga kungsljus har antingen mörkare, ej så tjockt filtludna blad, rikligt grenad stängel, eller skaftade rosettblad med hjärtlik bas.

Ännu ej blommande rosetter är oftast karaktäristiska, men magra ex med kortare blad går att förväxla. Blåsuga, har också håriga blad med nedlöpande kant, men de är mörkare, ej filthåriga, och max 15 cm långa. Några strävbladiga växter (Fam. Boraginaceae) har stora bladrosetter, men bladen är sträva, ej filtludna. Lammöron *Stachys byzanthina* (trädgårdsväxt som kan förvildas) är mycket tätt ullhårig, men tittar man noga är bladkanten ytterst fint tandad. Stjälken är fyrkantig och bladen motsatta. Fingerborgsblomma *Digitalis purpurea* (sällsynt som vild i Bohuslän, men förvildas mycket ofta) har blad som är bredast på mitten och har grövre tandning och spetsigare nervvinklar. Skräppor *Rumex* har mer eller mindre kala blad. Ryssgubbe *Bunias orientalis* har flikar vid bladbasen.

Rödkämpar *Plantago media*

Grobladsväxter – DNF sid. 422

Perenn, 2–4 dm hög, rosettbärande ört. Täta, ofta platt tilltryckta rosetter med oskaftade, runda till långt elliptiska bladskivor, och bågnerver som står ut på bladundersidan. Bladen är mer eller mindre tätt hårbeklädda av fler-celliga hår (lupp! gränserna mellan cellerna ser ut som tvärstreck). Får en eller flera stänglar, som överst är runt i tvärsnitt, och bär en 2–5 cm lång, axlik blomställning. Tätt packade, kullika, blommor med knappt synlig krona, men 4 långa ståndare som har rosa sträng och vit knapp. Frukten är en kapsel som öppnas med ett lock.

Rödkämpar är helt bunden till kulturmark. Ses oftast på torr, packad mark, som torrängar, bestesmarker, bangårdar etc. Är tydligt kalkgynnad, men ej helt bunden till kalktrakter.

Variation. Varierar mycket i bladform. I högt gräs får den lätt längre och smalare, ej lika tilltryckta blad, nästan som de hos svartkämpar *Plantago lanceolata*.

Förväxlingsrisk. Groblad har långt, smalt bladskäft och äggformad blad-skiva, som oftast är är kal. Svartkämpar *P. lanceolata* har i allmänhet längre och smalare blad, men det finns extremt långbladiga rödkämpar. Från dessa skiljer sig svartkämpar på att håren är encelliga (lupp! saknar tvärstreck) och att stängeln är 5-kantig under axet. Slättergubbe har blad med distinkt mitt-nerv, och får stängel med motsatta blad.

Liten blåklocka (Blåklocka) *Campanula rotundifolia*

Klockväxter – DNF sid. 432

Perenn, rosettbärande, tuvad, 1–5 dm hög ört. Rosettblad med långt, slankt skaft och liten, rundad, men mycket kantigt tandad bladskiva med upphöjda nerver. Slank, ofta rätt krokig stängel som vanligen grenar sig i övre delen. Stjälkblad mycket smala, vid första påseende linjära, men vid närmare betraktande något bredare på mitten och avsmalnande både uppåt och nedåt. Ibland distinkt skillnad mellan dessa båda bladtyper, men ofta finns någon form av övergångsblad. Blommorna har långt, vekt skaft, och utgår från vecken av linjära stödblad. 5-talig blomma med 5 syllika, utåtböjda foderblad, och blå, 14–20 mm lång, klocklik krona och långt stift med 3 märkesflikar. Frukten är en hängande kapsel med 3 hål nära fästet.

Liten blåklocka är vår i särklass mest utbredda blåklocka. Den är ofta vanlig på torrare marker, t ex vägkanter, ängar, hållmarker och kulturmark. Den finns både i jordbruksfanskäpet och på naturliga ståndorter som sanddyner, fjällhed, rasmarker, sydberg etc.

Variation. Stor variation i blommans storlek och form, men detta är dåligt dokumenterat i Sverige. Ofta stor- och "vidklockig" norrut och i fjällen, små- och "smalklockig" söderut.

Förväxlingsrisk. Omisskännlig! Andra blåklockor *Campanula* har mycket annorlunda blad.

Skogsnoppa *Gnaphalium sylvaticum* (*Omalotheca sylvatica*)

Korgblommiga – DNF sid. 447

Perenn, rosettbärande, 2–5 dm hög ört. Rosettearna får sidoskott. Både rosettblad och stjälkblad närmast linjära (saknar tänder), filthåriga under med en enda tydlig nerv, saknar tänder. Rak stängel som får korgar i bladvecken redan från mitten, eller ännu tidigare, och har många, smala blad. Stödbladen avtar i storlek högre upp, och korgarna är rätt jämnt spridda även i toppen. Korgar halvcentimeterlånga, smala, med bruna holkfjäll. Av blom-morna syns mycket lite. Frukten har hårpensel med något smutsbrun färg.

Skogsnoppa är allmän i ängskanter, bryn, hagmarker etc, och ses ofta i gläntor i skog, längs skogsbilvägar, och i bryn i största allmänhet.

Förväxlingsrisk. Rosetter av norsknoppa (huvudsakligen Norrland) har mycket större, bredare blad med 3 tydliga nerver. Stängeln har rätt få blad, och stödbladen är breda och 3-nervade även rätt högt upp. Blomställningen är betydligt mer hopträngd, och omfattar högst en fjärdedel av stängelns längd. Kattfot har spatelformade blad i rosetter som hänger samman genom utlöpare. Korgarna sitter inte längs stängeln utan enbart i toppen, och holkfjällen är ej bruna. Några andra kattfötter *Antennaria* i fjällen har bruna holkfjäll, men även de har enbart korgar i toppen, och utbredningen sammanfaller knappast med skogsnoppans. Ullörter *Filago*, *Logfia* (södra och mellersta Sverige) är annueller som ej har bladrosett. De växer på öppen jord och har korgar i samlingar. Holkfjällen är ej bruna.

Norsknoppa *Gnaphalium norvegicum* (*Omalotheca norvegica*)

Korgblommiga – DNF sid. 447

Perenn, rosettbärande, 2–5 dm hög ört. Rosetter med upp till 15 cm långa, långskaftade, spetsiga blad som är bredast rätt långt ut och saknar tänder. De är filthåriga under med 3 tydliga nerver. Rak stängel som har korgarna gytttrade i toppen, och enstaka korgar nedanför. Blomställningen omfattar högst en fjärdedel av stängelns längd. Tämmligen få, snett uppåtriktade stjälkblad, varav de nedersta är glest satta och mindre än rosettbladen. Högre upp i blomställningen sitter bladen tätare, och hålls horisontellt. Detta arrangemang gör att växten ser "topptung" ut. Korgar halvcentimeterlånga, smala, med bruna holkfjäll. Av blommorna syns mycket lite. Frukten har hårpensel med vit färg.

Norsknoppa är allmän i fjällen och översta skogslandet. Längre ned blir den sällsynt, men följer höjderna ungefär ned till högsta kustlinjen. I fjällen i många miljöer, t ex fjällängar och bäckkanter, men även i fjällbjörkskog och i öppen, fjällnära barrskog. Längst ned nästan alltid på skogklädda kalott-berg.

Variation. Ibland ses svårplacerade noppor som man har god lust att klassa som hybrider mellan skogs- och norsknoppa. Mellanformer nämns i äldre litteratur men ej i nutida. Saken borde undersökas närmare, men i NILS-sammanhang skall eventuella intermediära exen ej räknas.

Förväxlingsrisk. Rosetter av skogsnoppa (vanligen ej på fjället) har mycket mindre, smalare blad med endast 1 tydlig nerv. Stängeln har många blad, och stödbladen blir allt smalare högst upp. Blomställningen är utdragen, och omfattar ungefär hälften av stängelns längd eller mer.

Slåttergubbe *Arnica montana*

Korgblommiga – DNF sid. 446

Perenn, rosettbärande, 2–5 dm hög ört med jordstam. Basal, mot marken tryckt rosett av elliptiska, tämligen rundspetsade, otandade, glandelhåriga blad med distinkt mittnerv och några par starkt framåtriktade, bågböjda sidonerver. Rak, kraftig stängel med motsatta blad och grenar (kan saknas). Vanligen något bladpar en bit ovanför rosetten, och övriga vid grenarna. Endast 1–2 par grenar, var och en avslutade med en korg med gula blommor. Korgar 5–7 cm i diameter, med rörliga blommor i mitten och 16–24 strålblommor med 2–3 mm långa tänder i spetsen. Den toppställda korgen är större än de övriga. Frukten är smal, ca 5 mm lång, korthårig med hårpensel i ena änden.

Slåttergubbe är lokalt vanlig i sydvästra Sverige, men är kraftigt minskande. Växer i betesmarker, bryn, sätterängar, gles skog etc. Föredrar kalkfattig mark.

Förväxlingsrisk. Rödkämpar har ingen distinkt mittnerv på bladen. Fjällarnika *Arnica angustifolia* finns endast i nordligaste fjällen.

Fjällfibblor *Hieracium* sect. *Alpina*

Korgblommiga – DNF sid. 496

Perenn, rosettbärande, 0,5–2 dm höga örter. Rikligt hårig med hår av olika slag. Rosettblad skaftade med elliptisk eller rombisk bladskiva och långa hår. Upprät, tjock stängel med 1–2 små blad. Upp till med en oftast ensam, nästan klotrund holk med löst uppstående ytterholkfjäll.

Fjällfibblor är mycket allmänna i fjällen, där de är särskilt iögonfallande på torr, mager rished, men de finns även på andra markslag. Ses även på stränder en bit nedom själva fjällen, och i gläntor i hedbjörkskog.

Variation. Stor variation. Fjällfibblorna är apomikter och omfattar ett stort antal småarter.

Förväxlingsrisk. Stångfibblor har aldrig bladet så tydligt uppdelat i skaft och bladskiva. Svartfibblor *Hieracium* sect. *Subalpina* (*H.* sect. *Nigrescentia*) har vanligen flera korgar på slankare stängel och tandade blad, men gränsen mellan dessa grupper är svår att dra utan att gå in på småarterna. I NILS utelämnas de fjällfibblor som avviker alltför mycket från det normala.

Stångfibblor *Pilosella* spp. (*Hieracium* subgen. *Pilosella*)

Korgblommiga – DNF sid. 494–496

Uppställningen nedan skiljer sig något från den brukliga, eftersom jag ej strukit under viktiga karaktärer. Flera av de ingående arterna saknar nämligen någon, eller några av dessa kännetecken.

Perenna, rosettbärande och oftast mattbildande, 0,5–10 dm höga örter. Stort och mycket varabelt släkte som ej är lätt att karaktärisera, men ändå oftast lätt att känna igen. De har alla bladrosetter och ofta revor som kryper efter marken. Hos många är även rosetterna tätt tryckta mot marken. Flera bildar därigenom mattor på "kattfotsmaner". Andra har tunglika, uppåtriktade blad (känns då lättast igen på bladfri, eller närmast bladfri, stängel), men några

sådana stångfibblor har även revor. De flesta har blad med långa, spretiga hår, men några är nästan kala med hår bara på kanten. Bladen är rätt jämbreda, eller i alla fall aldrig uppdelade i skaft och bladskiva. Stänglarna är upprätta, och bladlösa, eller med något enstaka, litet blad. I toppen med en ensam korg, en nästan flocklik samling av några få korgar, eller (mycket sällsynt) med några få, längre grenar. Holkarna varierar mycket, men har oftast långhåriga holkfjäll. Blommorna är allt från citrongula till orangeröda.

Stångfibblor växer huvudsakligen på öppna marker, såsom torrängar, backar, hedar, hållmarker, grasmattor, vägkanter, bryn, skogsgläntor, klipp-branter etc.

Variation. Enorm! Räknades förr samman med hökfibblorna *Hieracium* och troddes i stort sett vara apomikter med ett enormt antal småarter. Det har senare visat sig att förökningen till stor del är sexuell, och indelningen i småarter har övergivits. Fördelas nu på ett dussintal arter, med åtskilliga underarter och hybridtaxa, men indelningen är ännu under föremål för revision. En del av variationen beskrivs ovan.

Förväxlingsrisk. Trots den vacklande karaktäristiken ovan är stångfibblorna som grupp rätt särpräglad. Hökfibblor *Hieracium* med bladrosetter har skaftade blad med avsatt bladskiva.

Graminider

Omfattar här de gräsliknande växterna, alltså enhjärtbladiga växter med "strån" eller långa, smala blad. Alltid vindpollinerade blommor. Förutom de egentliga gräsen ingår tågväxter (tåg och frylen), halvgräs (ag, säv, ull och starr) och kaveldun.

Se även: åkerfräken och sjöfräken, som har leder med tandkransar; igelknoppar, av vilka några av de kraftigare arterna rent strukturellt är graminider.

Trådtåg *Juncus filiformis*

Tågväxter – DNF sid. 528

Perenn, beståndsbildande graminid (jordstam!) med 1–4 dm höga och ca 1 mm tjocka strån som har ett sidoställt blomknippe mitt på strået (egentligen ej så – själva strået slutar vid blomknippet, men stödbladet som fortsätter rakt upp är förvillande likt), och längst ned har ljusa basalsidor med kort, smal, uppåtriktad (svårsedd) bladskiva. Blommorna, som har 6 kalkblad, sitter i ett litet knippe med högst ett dussin blommor. Frukten är en spetsig, brun kapsel med många, små frön.

Trådtåg är allmän nästan överallt i fuktiga miljöer, men kan någon gång också ses på rätt torra, sandiga eller grusiga platser. Den bildar ofta vida, täta bestånd, där de i de inre delarna kan vara rätt besvärligt att se att stråna står i rader. I kanterna är det lättare att se de nya skotten som sticker upp i rader utanför de yttersta stråna.

Förväxlingsrisk. Närmast omisskännlig. Fjälltåg och östersjötåg (Fjällen och kusten, söder om Uppland mycket lokalt, även sällsynt i inre Norrland), båda underarter av *Juncus arcticus* (den senare räknas ofta som en egen art, *J. balticus*), är grövre och har betydligt kortare stödblad ("strået ovanför blomknippet). Båda hybridiserar rätt ofta med trådtåg (särskilt östersjötåg längs norrlandskusten), och bildar då vida kloner. Hybriderna har slankare strån men är oftast högre. De är fullständigt sterila, så kapslarna är tomma och känns tunna. Snip *Trichophorum alpinum* (*Scirpus hudsonianus*) har också strån i rader, men den är vekare med kortare, snett uppåtriktad jord-stam, och har ett toppställt ax som slutligen får en liten hårpensel (likt en liten ull *Eriophorum*).

Knapptåg *Juncus conglomeratus*

Veketåg *J. effusus*

Tågväxter – DNF sid. 530

Perenna, tuvbildande graminider med 4–12 dm höga och ca 3–5 mm breda strån som har ett sidoställt, kuddlikt blomknippe högt upp på strået. Tuvorna är mycket täta och kan ha hundratals, spikraka strån som lutar en aning utåt ("som stoppade i en vas"). Stråna är fint räfflade, har kraftiga, mer eller mindre bruna basalsidor längst ned, och en enhetlig märg inuti. Blommorna, som har 6 kalkblad, sitter i ett knippe som kan vara löst eller mycket tätt och har många blommor. Frukten är en spetslös kapsel med många, små frön.

Knapptåg och veketåg finns båda mest på fuktig, öppen, mager mark, både i jordbrukslandskapet och i kärr, svackor på fukthedar, vägdiken etc. Båda arterna är på spridning norrut längs vägkanter.

Variation. De båda arterna är mycket lika. Veketåg har mycket fina räfflor och oftast rätt öppet blomknippe, medan knapptåg har tydliga, grövre räfflor och mycket tätt, kuddlikt blomknippe.

Förväxlingsrisk. Närmast omisskännliga, enda förväxlingsart är blåtåg *Juncus inflexus* (sällsynt i Skåne, på Öland och Gotland), som har glesare blomknippe med upp till 5 cm långa grenar och kamrad märg i stråna.

Klynnetåg *Juncus tri fidus*

Tågväxter – DNF sid. 530

Perenn, tuvbildande graminid med 1–3 dm höga och ca 1 mm tjocka strån och 2–3 slanka, rätt mjuka stödblad som står upp ovanför det lilla blom-huvudet. Stödbladen gör att stråna ser ut att vara gaffelgrenade upptill. Nedtill har stråna slidor med ett tunt, nästan hårfint, uppåtriktat blad. I tuvan finns mängder av gamla stråbaser, som vid en närmare titt visar sig stå i mycket täta, snett uppåtriktade rader. Blommorna, som har 6 kalkblad, sitter ensamma, eller i ett knippe med högst 3 blommor. Frukten är en spetsig, brunsvart kapsel med många små frön.

Klynnetåg är en karaktärsväxt för vindblottor i fjällen. Den är ofta ytterst allmän på mager torv, men finns också på klippor och grus. Den bildar bas-tanta, ibland rätt vida tuvor. Rätt många, små förekomster är kända från kala berg i skogslandet, i några fall helt nära kusten.

Förväxlingsrisk. Omisskännlig!

Vårfryle *Luzula pilosa*

Tågväxter – DNF sid. 539

Perenn, tuvad graminid med korta utlöpare och långa, mjuka, ljusa hår längs bladkanter och i slidöppningar (särskilt tydligt nedtill, ser ut som bomull som släppt från en bomullstuss). Små, tuvade "strutar" med 1–2 dm långa, mjuka (men vintergröna!) blad, som är rödanlupna och mjukt rännformiga vid basen, men planar av till en rätt bred, friskt grön bladskiva med en något förlängd, trubbig spets ("dutt"). Får tidigt på våren en 1–2 dm hög, upprätt stängel försedd med några mot stängeln tryckta, uppåtriktade blad. Topp-ställd blomställning med 6-taliga, mörka blommor på slanka skaft. Blom-morna sitter ensamma, de flesta på ett egna skaft, men några på grenade skaft). I frukt förlängs skaften betydligt (till 5 cm), så att fruktställningen blir flocklik. Frukten är en kapsel som innehåller (högst) 3 frön med tydligt elaiosom.

Vårfryle är en osedvanligt välspriod växt som är allmän i många miljöer ända upp på fjället. I trivial skog är den ofta den enda mer bredbladiga graminiden. Sommartid är blomningen över, men det brukar gå lätt att hitta liggande rester av fruktställningen.

Förväxlingsrisk. Mjukhåriga, gräsliknande, trubbspetsade blad kombinerat med flocklik fruktställning utesluter för det mesta andra växter. I fjällen finns några liknande frylen, som dock alla har så gott som kala blad: bågfryle *Luzula arcuata* subsp. *arcuata*, som har smalare blad, och blommor som sitter några få tillsammans; fjällfryle *L. wahlenbergii*, som har mindre, klaselik fruktställning; vippfryle *L. parviflora* (nästan enbart längst norrut, men där även nedanför fjällen), som har en rätt stor topp där blommorna sitter i slaka, klaselika samlingar. Storfryle *L. sylvatica* (sällsynt i sydvästra Sverige) har upp till meterlång stängel som något liknar en jättestor vårfrylestängel, men de basala delarna är helt annorlunda.

"Ängsfrylen" *Luzula (delvis)*

Tågväxter – DNF sid. 536–537

Avgränsning. Hit räknas slanka frylen med täta blomsamlingar på flera, någotsånär upprätta skaft, dvs ängsfryle *Luzula multiflora* (inklusive säterfryle, ibland ansedd som en egen art, *L. frigida*), svartfryle *L. sudetica*, hedfryle *L. congesta*, knippfryle *L. campestris* och blekfryle *L. pallidula* (*L. pallescens*).

Perenna, tuvade, 1–5 dm höga graminider med mjuka, ljusa hår längs bladkanter och i slidöppningar (ibland mycket glest). Bladen är rätt smala, med plan skiva som avslutas med en något förlängd, trubbig spets ("dutt"). Slanka strån som står enstaka eller i små grupper (flest hos blekfryle, som är tätast tuvad), och har något eller några platta, uppåtriktade blad. I toppen med 2–10 styva skaft (slakare hos knippfryle, nästan omärkliga hos svart-fryle, blekfryle kan ha ännu fler) med huvudlika blomsamlingar, och något eller några stödblåd. Blommor 6-taliga. Frukten är en kapsel som innehåller (högst) 3 frön med tydligt elaiosom.

"Ängsfrylen" finns praktiskt taget överallt utom i sluten skog: Man ser dem på kulturmark, fuktängar, hedar, stränder, myrmark, fjällhed etc. Arternas habitatval varierar förstås, och alla finns inte i hela Sverige.

Variation. Arterna ser naturligtvis olika ut, men gruppen är lätt igenkänd. En del av variationen har redan beskrivits ovan. Här kan läggas till att blommhuvuderna kan vara alltifrån nästan svarta (flera arter) till blekbruna (blekfryle), att ett av stödbladen kan vara påfallande långt och uppåtriktat (svartfryle), och att några eller alla blommhuvuden kan vara mycket kortskafade (säterfryle, svartfryle, hedfryle). Knippfryle blommar på våren, de övriga under sommaren.

Förväxlingsrisk. Oftast lätt att känna igen som grupp, men i fjällen finns några liknande frylen: snöfryle *Luzula arctica* (sällsynt på kalk i norra fjällen) som är tätt tuvad med kala blad och ett oskaftat blommhuvud; polar-fryle *L. arcuata* subsp. *confusa* (högfjället), som kan vara svår att skilja från säterfryle, men har kala blad; axfryle *L. spicata* (huvudsakligen fjälltrakter) som har en långsträckt samling oskaftade blommhuvuden i sin slakt nickande topp ("metspö").

Kaveldun *Typha* spp.

Kaveldunsväxter – DNF sid. 598

Perenna, beståndsbildande (j orstam !), upp till 2 m höga sump- och vattenväxter med Y-blommor i unika, cigarrformade kolvar och 6-blommor

smalare kolv ovanför. Blad mycket långa, upprätta, platta, styva och något vridna. I skotten, som nedtill är cylindriska, är bladen ordnade med plattsidorna mot varandra ("som bladen i en bok"). Bladbaser har slida med hinnkanter, vilka upptill är tvärt avrundade.

Kaveldun bildar vida ruggar i sjöar, åar och naturliga gölar, gärna även i kulturskapade småvatten som vägdiken, grävda gropar etc.

Variation. 2 mycket lika arter som dessutom kan hybridisera.

Förväxlingsrisk. Blommande plantor är omisskännliga. Stor igelknopp *Sparganium erectum* har skarpt trekantiga blad och diffust avgränsad slida vid basen. Får grenad blomställning med "taggiga" klotformade γ -ax. Svärdslilja har solfjäderformade skott där de yttre bladen omsluter de inre. Stängeln är grenad, har gula blommor och kapslar med 3 väggar.

Ag (Gotlandsag) *Cladium mariscus*

Halvgräs – DNF sid. 608

Perenn, beståndsbildande graminid (jordstam!) med upp till 2 m höga strån i täta ruggar. Långa, slankspetsade blad, som är V-likta vikta och skarpt kölade. De är 1–1,5 cm breda och har mycket sträv kant och lång stjälkomslutande slida. Stråna är ihåliga (ovanligt hos halvgräs) och har ledknutar (också ovanligt). Stor, långsträckt blomställning bestående av nästan runda axsamlingar som sitter i grupper på korta, uppåtriktade grenar.

Typisk för våtmarker i kalktrakter. Finns i både sjöar, kärr och åar. Sällsynt, men kan vara tank där den finns. Särskilt vanlig på Gotland där den sedan gammalt använts till att täcka tak.

Förväxlingsrisk. Omisskännlig!

Säv (Sjösäv) *Schoenoplectus lacustris* (*Scirpus lacustris*)
Blåsäv *S. tabernaemontani* (*Scirpus tabernaemontani*)

Halvgräs – DNF sid. 601

Perenna, beståndsbildande graminider (jordstam!) med upp till 3 m höga, till synes bladlösa strån i täta ruggar. Gröna, trinda, nedtill oftast cm-tjocka strån (kan vara grövre). Stråna är fyllda av porös mærg. I toppen med en grupp skaftade, mörka axsamlingar stödd av ett litet stödblåd.

I lugna vatten. I princip finns säv i färskvatten och blåsäv i brackvatten, men säv kan längst i norr gå ut i havet, och blåsäv finns sällsynt i invatten i kalktrakter.

Variation. De två arterna är rätt lika och kan hybridisera när de möts, men blåsäv är lägre och axsamlingarna har kortare skaft. De har normalt inga blad, men säv kan få platta, flytande bladskivor på de basala slidorna. Någon gång påträffas bestånd med enbart sådana blad, ja, på djupt vatten t o m bestånd som är submersa. De är svåra att känna igen och ingår ej i NILS !

Förväxlingsrisk. Omisskännliga! Havssä *Schoenoplectus maritimus* (*Scirpus maritimus*, *Bolboschoenus maritimus*; längs kusten utom i norra Norrland) har vasst trekantiga strån med långa blad och ett långt stödblåd under blomställningen.

Stora småsävarter *Eleocharis* (delvis). (*Scirpus* subgen. *Eleocharis* [delvis])

Halvgräs – DNF sid. 606

Avgränsning. Hit räknas de småsävarter som har någorlunda grova strån, dvs knappsäv *Eleocharis palustris*, veksäv *E. mamillata*, agnsäv *E. uniglumis*, dysäv *E. multicaulis* och tagelsäv *E. quinqueflora*.

Perenna, beståndsbildande graminider. Ofta med jordstam, men dysäv är tuvad och tagelsäv är tuvad med utlöpare. Strån 1–6 dm höga, trinda, utan blad, men med bladlösa slidor längst ned. I toppen med ett ensamt brunt ax som är mer eller mindre långsträckt (4–20 mm långt), och endast stöds av små fjäll. Frukten är en liten nöt.

I kanten av många slags vatten, även skyddade havsvikar och småpölar. Tagelsäv finns dessutom i rikkärr.

Variation. Knappsäv, veksäv, agnsäv och dysäv är i det förstone väldigt lika, oftast flera dm höga och några mm breda, med långa ax i toppen. På bottniska vikens stränder växer allmänt en lägre, slankare ras av agnsäv (var. *fennica*). Tagelsäv är lägre och slankare än de andra (ned till 0,5 mm bred), och har kortare ax med längre, lättare synliga axfjäll. De flesta arterna bildar täta ruggar, men dysäv är tuvad och tagelsäv har små tuvor som får utlöpare.

Förväxlingsrisk. Närmast omisskännliga. Släktets övriga arter, nålsäv *Eleocharis acicularis* och dvärgsäv *E. parvula*, är båda mycket tunna och lågvuxna ("synålar") och växer till större delen under vattnet. Tuvsäv har pyttesmå ax med ett jämlångt axfjäll, och nedtill på en slida sitter ett litet, men distinkt, smalt blad. Den har uppåtriktade, gaffelgrenade skott och bildar välvda tuvor på myrar. Rödsäv *Blysmus rufus* (*Scirpus rufus*); havs-

strand i Götaland och Svealand) och C'-växten av nålstarr *Carex dioica* har blad.

Tuvsäv *Trichophorum cespitosum* (*Scirpus cespitosus*)

Halvgräs – DNF sid. 602

Perenn, tuvbildande och beståndsbildande, 1–4 dm hög graminid. Tätt tuvad med radiellt uppstigande skott som delar sig gaffelgrenigt. Ingen jordstam. Trinda strån som, "ungefär där det gröna slutar" har en slidöppning med en mycket liten, smal, men distinkt bladskiva som pekar uppåt längs strået. I stråets topp utvecklas ett mycket litet ax som har ett jämnlångt axfjäll.

Vanlig på fattigmyr, särskilt norrut och där det sluttar. Den kan förekomma fläckvis, men bildar ofta utbredda, friskt gröna fastmattor ("växer det tuvsäv kan man gå utan risk"). I sydvästra Sverige även på fukthed.

Variation. Den vanliga underarten, subsp. *cespitosum*, är i regel 1–2 dm hög, medan den underart som finns på fukthedar i sydvästra Sverige, subsp. *germanicum* (hedsäv), är längre, upp till 4 dm, och bildar mycket svullda tuvor.

Förväxlingsrisk. Närmast omiskännlig. Snip *Trichophorum alpinum* (*Scirpus hudsonianus*) har en likadan, bladförsedd slida nedtill, men den har jordstam med stråna i rader, och får slutligen en hårpensel likt en liten ull *Eriophorum*. Ingen småsåv har det lilla bladet nedtill, och axfjällen nästan omärkliga eller max drygt hälften av axets längd. Strålösa tuvor av tuvull kan möjligen likna tuvsäv, men utgörs alltså av blad.

Taggstarr *Carex pauciflora*

Halvgräs – DNF sid. 642

Perenn, beståndsbildande graminid. Har veka, båglika, lågbladsförsedda krypskott (närmast utlöpare) som drar båglikt genom vitmossan. Uppstigande skott med grupper av smala, korta, spetsiga blad (oftast under 5 cm, men om mossan är tjock kan de bli längre) som är hoprullade uppåt (verkar nästan trinda). Strån 1–2 dm höga, i toppen med ett enda ax som är mycket karaktäristiskt, genom att de 3–4 slanka utriklarna pekar snett nedåt, medan en kort stråbit med rester av g-blommorna står rakt upp. Gör därigenom skäl för sitt välbekanta öknamn "Carex mercedes" ! Ps. För den som inte vet det, så har bilmärket Mercedes en taggstarr som symbol...

Allmän på fattigmyr, särskilt i kanten av rismossar, men går ej upp på fjället. Blir söderut sällsynt i kalktrakter och slättbygder.

Förväxlingsrisk. Som fruktbarande oftast omiskännlig. I fjällens kalk-trakter finns en någorlunda lik art, borststarr *Carex microglochin*, som är lägre och har fler utriklar som sitter i flera våningar. I vegetativt tillstånd är taggstarr knepigare. Bäst är att jämföra misstänkta bestånd med frukt-bärande starr i närheten (nålstarr *C. dioica* är ofta granne med taggstarr).

Harstarr *Carex ovalis* (*C. leporina*)

Halvgräs – DNF sid. 616

Perenn, tuvad graminid med jordstam. En starr med 2 märken och lika ax. Har "avancerande", tuvbildning, alltså många, tätt sittande, framåt bågböjda skott i jordstammens slut. Bildar därför ofta tuvor där blad och strån är riktade snett framåt-utåt (svårare att se när den växer riktigt tätt, och kan bilda allsidiga tuvor när den växer fritt). Tuvorna har rikligt med 1–2 dm långa, grågröna blad som är sträva på mittnerven på undersidan (lupp!). De är rätt jämnt avsmalnande, med slank spets. De utåtlutande, rätt styva stråna är ungefär dubbelt så långa som bladen (1–5 dm). I toppen med en karaktäristisk, långt hartasslik samling med 4–7 likadana ax. Sett från sidan är axsamlingen brun, med axbaserna skimrande av axfjällens hinnkanter. Vänder man axsamlingen, och tittar rakt framifrån, ser den grön ut, eftersom man då ser utriklarna. Alla utriklar vänder sig uppåt i småaxen, som därigenom känns mjuka när man stryker dem "medhårs".

Harstarr är vanlig i mager gräsmark, gärna fuktig. Ofta i betesmarker, slänter och vid diken. De utåtriktade stråna med framåtriktade utriklar är ett sätt att få utriklarna att fastna i djurens ben.

Variation. I skog i sydligaste Sverige blir harstarr mycket lång och slank och får en mer utdragen samling av fåblommiga, blekgröna ax.

Förväxlingsrisk. Som fruktbarande oftast omisskännlig. Andra starrarter i gräsmark, med 2 märken och lika ax, har mer utspärrade utriklar, ibland ordnade i styva, stjämlika samlingar, som gör att de känns stickiga när man stryker handen över dem. I norra Norrland finns dock en snarlik art, lämmelstarr *Carex macloviana*. Den svartbruna ax som sitter tätare än hos harstarr. Den är lokalt allmän, men går inte riktigt ned till kusten, varför den endast sällsynt samexisterar med harstarr. Sandstarr *C. arenaria* (huvudsakligen vid kusten i södra Sverige, sällsynt in inlandet) växer nästan alltid i sand, och har en lång jordstam med stråna ordnade i mycket tydliga rader.

Vasstarr *Carex acuta*

Halvgräs – DNF sid. 641

Perenn, beståndsbildande, högvuxen graminid med vida, lösa tuvor och jordstam. En starr med 2 märken och separata g- och Y-ax (men se nedan!). Har långa, 5–10 mm breda blad, som är nästan plana (grunt M-vikta), är mörkgröna på båda sidor, och får utåtrullade kanter när de torkar. Får 4–15 dm höga, styva strån, som, särskilt upptill, är mycket skarpt trekantiga med sträva, nästan skärande, kanter. De basala slidorna rispjas ej upp i nätlika strukturer. Upptill med långa, breda stödblåd som hänger rätt slakt nedåt från den ofta lutande toppen. I stödblådens veck sitter 2–4 mörka, 3–8 cm långa y-ax som nickar ut från strået. Axen är cigarrformade, dvs de smalnar av något i båda ändarna, och toppen avslutas ej abrupt. Axfjällen spretar ut en aning, så axen ser tjocka ut men känns inte helt fasta. Högst upp sitter några a-ax, men det översta Y-axet har nästan alltid hanlig topp (en 1–2 cm lång, brun, smal tofs) och det nedersta 6-axet kan ha några utriklar vid basen.

Vasstarr bildar ruggar längs sjöstränder, vid åar och i kärr. Vid älvarnas sel finns ofta vidsträckta bårder av vasstarr. Vid älvar syns tuvstrukturen rätt dåligt, men på mer skyddade platser, t ex i alkärr, är tuvigheten tydlig.

Variation. Hybridiserar friskt med andra arter i samma grupp ("distigmaticae-eländet"), t ex norrlandsstarr och hundstarr *C. nigra*. Detta får vi bortse ifrån inom NILS, men alltför avvikande vasstarr skall inte tas med.

Förväxlingsrisk. Norrlandsstarr (se under denna nedan – viktigt!). Bunke-starr *Carex elata* (Götaland och Svealand; ingår i "Stortuvade starrar med två märken" nedan) bildar alltid stora tuvor, har smalare blad (upp till 6 mm) och slidorna vid basen blir slutligen nättligt upprispade. Stödbliden är uppräta, men är korta och smala. Axsamlingen ser därför på håll nästan bladlös ut och sticker upp högt ovanför bladmassan. Andra stora starrarter med uppträdande likt vasstarr har 3 märken (brunstarr kan ha 2) och ljusare Y-ax.

Norrlandsstarr *Carex aquatilis*

Halvgräs – DNF sid. 639, men se nedan under "variation"

Perenn, beståndsbildande (jordstam!), ofta högvuxen graminid som ej bildar tuvor. En starr med 2 märken och separata g- och Y-ax (men se nedan!). Har långa, 3–6 mm breda blad, som är rännformiga och grågröna, är något blekare på oversidan (försedd med mycket små papiller), och får inåttrullade kanter när de torkar. Får 2–10 dm höga strån, som är mjukt avrundat trekantiga utan någon som helst strävhet. Upptill med långa stödbliden som står nästan upprätt i mycket spetsig vinkel. I stöbladens veck sitter 3–5 ljusa eller mörka, 2–8 cm långa Y-ax inklämda mellan strået och stöbliden.

Y-axen är klubbformade, dvs de är långt och jämnt avsmalnande i nedre delen, men avslutas abrupt i toppen ("baseballträn"). Ofta är de något skaftade med glesnande, allt mindre Y-axfjäll nedåt längs skaftet. Tillsammans med formen och placeringen, ger detta ett intryck av att "axen kläms ut ur stöblidenvecken". Axen är mycket tätt packade, med tätt anslutande axfjäll, så att de känns fasta och lätt rullas mellan fingrarna ("valsformade"). Högst upp sitter några a-ax, men det översta Y-axet har ofta hanlig topp (en 1–2 cm lång, brun, smal tofs) och det nedersta 6-axet kan ha några utriklar vid basen.

Norrlandsstarr bildar ruggar längs sjöstränder, vid åar, i kärr och i diken. Vid älvarnas sel finns ofta vidsträckt bårder av norrlandsstarr, och den blir där högvuxen. Förekommer också på grundvattenutflöden vid havet, havsstrandängar vid Bottenviken, på myrar, på sand med rörligt grundvatten under etc, och är då ofta betydligt lägre.

Variation. Hybridiserar friskt med andra arter i samma grupp ("distigmaticae-eländet"). Detta får vi bortse ifrån inom NILS, men alltför avvikande norrlandsstarr skall inte tas med. Det kan nämnas att den rent generellt möter fler arter än vasstarrren. I fjällen korsar den sig ofta med styvstarr *Carex bigelowii*, och kring bottniska viken med strandstarr *C. paleacea* och österbottensstarr *C. halophila* (båda sällsynta). ■ Illustrationen på österbottensstarr i DNF visar egentligen en sådan hybrid. Dessutom ser inte heller norrlandsstarr typisk ut, bilden visar sannolikt en hybrid (med vasstarr?).

Förväxlingsrisk. Vasstarr är mörkt grön, har mycket vassa kanter överst på strået, breda, slappa stödbliden, och cigarrformade, något utfallande Y-ax som inte är lika täta. Andra stora starrarter med uppträdande likt norrlandsstarr har 3 märken.

Stortuvade starrar med två märken *Carex "Heterostachyae distigmaticae"* (delvis)

Halvgräs – DNF sid. 640–641

Avgränsning. En grupp baserad på struktur. De vegetativa delarna beskrivs här ej i detalj. Hit räknas starrar som har 2 märken och separata ~'- och Y-ax, och som dessutom formar bastanta, upplyfta tuvor: tuvstarr *Carex cespitosa*, bunkestarr *C. elata*, styltstarr *C. nigra* subsp. *juncella* (*C. juncella*), och tuvad hundstarr, *C. nigra* var. *recta* [observera att vanlig hundstarr, *C. nigra* var. *nigra* inte hör hit!].

Tuvbildande perenna graminider. Bastanta tuvor av starrar med 2 märken och separata c3'- och Y-ax. Tuvorna kan bli mycket gamla och utgörs i nedre delen slutligen av torv. Har alltså bara nya skott i den översta delen av tuvorna.

Fuktig mark, såsom sumpskog, fuktängar, stränder och myrkanter, endast sällan på öppen myr. Styltstarr är den i särklass vanligaste, man ser den ofta överta tidigare myrodlingar och gamla ängar. I Norrland ser man här och var att man byggt troll av styltstarrens tuvor och ställt upp dem framför husen.

Variation. Bunkestarr (Götaland och Svealand) har höga strån med högt uppstigande blad, medan de andra har strån som slutligen oftast hänger slakt ut från tuvorna. Styltstarr (allmän norr om "Limes norrlandicus") har smala, stolplika tuvor, som kan bli nästan meterhöga och har rätt mörka, grågröna blad som är smalare blad än de andras. Tuvstarr (i stora delar av Sverige, men lokal) har bredare tuvor än styltstarr och friskt gräsgröna blad. Tuvad hundstarr (finns i en stor del av landet men är dåligt känd; saknas eller sällsynt i inre Norrland, men "ersätter" styltstarr vid Bottniska viken) har rätt platta tuvor och är den enda av dessa starrar som har utlöpare inom tuvorna. Dessa starrar hybridiserar med varandra och med andra arter i samma grupp när de möts ("distigmaticae-eländet"). Detta får vi bortse ifrån inom NILS, men alltför dåligt utbildade tuvor skall inte tas med.

Förväxlingsrisk. Som fruktbarande någorlunda lätt igen kännliga. Det finns tuvbildande starrarter som tillhör andra grupper (med lika ax etc), men eftersom tuvorna närmast alltid har strån upptill, är risken för förväxling liten. Kontrollera alltså topparna, så att där verkligen finns särskilda c3'-ax!

Klotstarr *Carex globularis*

Halvgräs – DNF sid. 632

Perenn, beståndsbildande, löst tuvad graminid med utlöpare. En starr med 3 märken och separata cs- och ?-ax. Mycket karaktäristiska underjordiska delar: långa, slanka, bjärt röda, lågbladsförsedda utlöpare som här och var plötsligt förgrenar sig uppåt, till ett helt knippe av samma sort, men som snart når ytan och bildar blad. Utlöparna kryper i mossa och ristuvor, och är lätta att se om man följer stråna nedåt. Särar man på tuvorna finner man alltså att bladskotten, som uppifrån sett ut att sitta enstaka, kommer från röda "snören" som böjer sig inåt tills de möts, och att endast ett, längre, "snöre" ser ut att leda därifrån (i själva verket leder det dit). Bladen är mycket smala, högst 2 mm breda, men ändå tydligt M-vikta, och blir snart gulaktiga i spetsarna. Får 2–3 dm långa, tunna strån, som i toppen bär 1–3

Y-ax, med ett väl syndligt stödblåd bara under det nedersta, och ett ensamt a'-ax. Y-axen är små och klotformade, och utriklarna ludna (lupp!).

Klotstarr är allmän i en stor del av Norrland, där den ofta är den helt dominerande graminiden i fattiga rismossar och dåligt dränerad sumpskog, men tar abrupt slut en bit nedanför fjällen. Verkar tåla "hur lågt pH som helst". Även i frisk barrskog och myrkanter. När sommaren fortskrider färgsätter de allt mer gulnande bladtopparna stora arealer, för att på hösten övergå i rost-brunt. Stråna är då rätt svåra att se, de förtorkar rätt fort. Korsar sig ej med andra starrarter.

Förväxlingsrisk. Omisskännlig i sin miljö, eftersom andra starrarter har bredare blad, hör till andra grupper, eller har väl synliga tuvor. Den enda starren med håriga utriklar i klotstarrens närhet är trådstarr *Carex lasiocarpa*, som är slank och högvuxen.

Tuvull *Eriophorum vaginatum*

Halvgräs – DNF sid. 605

Perenn, tuvbildande graminid. Bildar stora, välvda, inuti mycket kompakta tuvor fyllda av radiärt ställda, fibrösa slidor. Tuvorna har rikligt med mycket smala, friskt gröna, i tvärsnitt trekantiga blad som sticker ut radiärt ca 10-20 cm. Stråna är ca 3-7 dm långa i fruktstadiet (blommar tidigt), och nickar utåt från tuvorna, de i kanterna blir snart liggande. De har rödbruna basala slidor och 2 tydliga, påsformade ("rymliga") stjälkslidor. I toppen med ett ensamt ax som får vit ull som grånar något. Ullhuvudena blir till slut 2-4 cm, med rätt tvär bas och rund kontur i övrigt (den "nedersta" ullen i huvudena pekar utåt). Axfjällen är nästan genomskinliga med ljus kant och mörkare mitt.

Tuvull är allmän på myr, och ofta riklig på extremt näringsfattiga sådana. Typisk för mossemiljö. Man ser den också i sumpskog etc.

Förväxlingsrisk. Omisskännlig söder om Norrland. Även i norr närmast omisskännlig för den som har vana att kika på ull, men nybörjaren blir ofta osäker. Myrull *Eriophorum brachyantherum* (Norrland, men lokal och sällsynt; mest kärrkanter och källor i rikområden, dessutom på flytjord) är i särklass mest lik, men tuvorna är lägre, bladen kortare med gråaktiga basala slidor, stråna ej lika nickande, och ullhuvudena smalare, med mer tvärt avskuren topp. Ullen är ofta något gulaktig. Alla dessa karaktärer är dock rätt subtila. För säker bestämning, syna axfjällen: de är enfärgat gråsvarta, nästan ogenomskinliga ("som blyerts på smörpapper") och har längre spets. Polarull *E. scheuchzeri* (Norrland ända ned till kusten, allmän i fjällen och i norr, ofta riklig i skogsbilvägsdiken) är inte det minsta tuvad, utan bildar bestånd genom jordstammar. Stråna är kortare och grövre och spikraka, och huvudena större, klotrunda och gnistrande vita. Ser på håll ut som välavgränsade fält av mycket vit ull som står tätt, tätt på samma höjd (1-2 dm) på spikraka, mörkgröna skaft. Rostull *E. russeolum* (Norrbottnens län) har tydligt rostfärgad ull. Tuvsäv kan likna tuvullstuvor utan ull, men stråna har långt ned en tvär slidöppning med ett pyttelitet blad.

Ängsull *Eriophorum angustifolium*

Halvgräs – DNF sid. 604

Perenn, beståndsbildande graminid med utlöpare. Skjuter upp rikligt med skott med "strutlika" rosetter bestående av mycket gradvis avsmalnande blad, som är V-vikt rännformade, längst ned U-formade, blågröna med vinröd bas och böjer sig något utåt. Bladens arrangemang hos strålösa bladsrosetter är därigenom sett uppifrån inte helt olik det hos ananasväxter (fam. Bromeliaceae). Stråna är ca 2–6 dm höga, med 1–2 stjälkblad och i toppen 3–6 slakskaftade ax som får vit ull som grånar något (Översta) stjälkbladet är nederst V-format i tvärsnitt. Det följer först strået, för att en bit upp mjukt luta sig utåt och först i yttersta delen bli trekantigt i tvärsnitt. Axens skaft är släta (känn med tungan!) och axfjällen spetsiga. Ullen blir med tiden mycket ful, spretar utåt och ser okammad ut.

Ängsull är allmän på myr, även näringsfattig sådan. Typisk för kärrmiljö. Ofta på stränder (norrut även havsstränder), grundvattenutflöden etc.

Variation. Kan någon gång, särskilt i fjällen, ha aningens sträva axskaft. Varierar mycket i storlek, ibland hittar man mycket grova ex med kraftiga blad.

Förväxlingsrisk. Även om de 3 fleraxiga ullarna kan skiljas på håll, bör den osäkra slicka på axskaften. Endast ängsull har helt släta skaft! Gräsull *Eriophorum latifolium* (typisk för myr som är medelrik eller rikare) är hög, slank och reslig, och har helt igenom friskt grön färg (inget rött!) och M-liket vikta blad. Rosettbladen är förhållandevis korta och jämbreda (liknar mycket de hos slidstarr *C. vaginata*, fast kortare) och ligger rätt platt mot myrytan. Det översta stjälkbladet är plant och viker sig abrupt rakt utåt. Axskaften är sträva (slicka!) och axfjällen trubbiga. Ullen är mycket elegant: kritvit, mer framåtriktad, rätt smal, med rakt "avklippt" slut ("kammad och nytvättad"). Kärrull *E. gracile* (oftast sällsynt, men vanligare norrut där den ibland t o m dominerar) är spinkig, ofta liten (men *kan* bli lång) med mycket smala blad. Översta stjälkbladet är rätt styvt, riktat uppåt längs strået, och i nästan hela sin längd trekantigt i tvärsnitt. Axskaften är sträva (slicka !) och axfjällen trubbiga. Ullen är "liten", jämnt och vackert framåtriktad, mycket smal, med tvärt avklippt slut. Flaskstarr *Carex rostrata* är väl den stora starrart som i steril form mest liknar ängsull. Den har också rännformade blad, men de har typisk, blåaktigt ärggrön färg orsakad av små, luftfyllda papiller. Ag har kölade blad med skarp kant.

Stagg *Nardus stricta*

Gräs – DNF sid. 590

Perenn, tuvbildande graminid. Bildar karaktäristiska, 1–3 dm vida tuvor med en bred, hård, underjordisk "sockel" bestående av mycket tätt packade, lodrätt stående skott med slidor. De mycket smala (0,5 mm) bladen är hoprullade och borstlikt styva, och strålar i princip ut radiärt. De vrider sig dock, så att tuvan ser ut att ha vridna virvlar av blad ("trollfrisyr"). I tuvans kant viker sig bladen 90° intill slidan och spretar vågrätt utåt. Tuvorna ser ofta grågröna och döda ut. Stråna är upp till 3 dm långa, och har i överst en ca 10 cm lång rad av ensidigt riktade, spetsiga småax. Småaxen ligger först an mot strået, men spretar så småningom ut och riktar sig mer eller mindre spiralvridet.

Stagg är ojämnt utbredd, men i många trakter mycket vanlig på mager mark, oftast fuktig. Ses gärna i ängskanter, men även i skogsgläntor, på stränder, fukthet etc, långt upp i fjällen. Sprids lätt med betande kreatur, även med renar. Tuvorna blir mycket gamla. Långa, ringlande rader av staggtuvor i skogen visar var det en gång i världen har gått en stig.

Förväxlingsrisk. Omisskännlig när den har strån. Andra gräs med tätpackade tuvor har radiärt utstrålade slidor, stråna är ej abrupt vikt i tuvans kant, tuvorna är ej "vridna", och blomställningen är en vippa. Fårsvingel *Festuca ovina* har mjuka blad. Sandsvingel *F. polesica* (sällsynt kustväxt i sydöstra Götaland) har hårda blad, men de är något grövre. Borsttåtel *Corynephorus canescens* (nära kusten i södra Götaland) har korta, ärg-anlupna blad och rödaktiga bladslidor. Borstståg *Juncus squarrosus* (huvudsakligen sydvästra Sverige) liknar mycket stagg till växtsättet (seg sockel med uppräta skott, blad som viker sig i tuvans kant) och växer i liknande miljö, men bladen är "saftigare", grövre och rännformade.

Blåtåtel *Molinia caerulea*

Gräs – DNF sid. 590

Perenn, tuvbildande och beståndsbildande graminid. Ett mycket karaktäristiskt, 3–12 dm högt gräs. Strået utgår från en hård, blank "lök" med en ledknut strax ovanför. Högre upp saknas ledknutar. I tuvan finns även "lökar" från tidigare år. De har en utdragen spets med en något utskjutande pigg (rest av ledknuten, strået bryts där på hösten). Rötterna är vita, sega, och blanka ("tunna elkablar"). Bladen är mycket kortare än strået, med vit mittnerv, och snärpet utgörs av korta hår. Stråna lutar graciöst i en svag båge ("metspö"), Blomställningen är en utdragen vippa, vid blomningen mörk av de violetta ståndarknapparna. Fåblommiga småax på framåtriktade smågrenar.

Blåtåtel finns på många typer av fuktig mark, även i skog. Bildar ofta tuviga samhällen och zoner på stränder; följer bäckar. På hösten blir bladen orangegula och rullar ihop sig "dumpade hyvelspån". I DNF är bilden på vippan bra, men habitusbilden liknar inte blåtåtel särskilt mycket.

Variation. Varierar mycket i storlek. Tydligt finns skilda raser, men detta är lite känt.

Förväxlingsrisk. Omisskännlig!

Bergslok *Melica nutans* Gräs –

DNF sid. 558

Perenn, beståndsbildande graminid (jordstam). Ett karaktäristiskt, 3–6 dm högt gräs. Strån och bladskott kommer från tunna, bågböjda, lågbladsklädda, sammanlänkade utlöpare som får sidoskott i spetsig vinkel. Bladskotten lutar över och bär 3–4 långspetsade, platta blad som sitter rätt tätt och hålls snett framåtriktade i spetsig vinkel. Intrycket blir en något solfjäderlik, nästan horisontellt hållen bladsamling. Bladen är blanka under men matta ovanpå. Strået, som bär några korta blad, är först upprätt, men lutar snart över och blir slakt och bågböjt ("metspö"). Det avslutas med en 3–10 cm lång rad av av stora, brunbrokiga, runda, rätt platta småax som hänger nedåt på tunna,

korta skaft. Småaxen har 2–3 blommor utan utstickande borst. Skärmjällen är bruna, blomfjällen ljusa med kraftiga nerver.

Bergslok är vanlig på frisk mark, mest i skog, men ej på de magraste markerna. Ofta en dominant graminid i lundartade och rikare miljöer. Har, på grund av det bågböjda strået med nedåthängande småax och de framåtriktade bladen, kallats "gräsens svar på liljekonvalj". De växer också ofta tillsammans. Förväxlingsrisk. I blom omisskännlig. Även karaktäristisk i vegetativt tillstånd.

Luddtåtel *Holcus lanatus*

Gräs – DNF sid. 579

Perenn, tuvbildande graminid. Bildar små, täta tuvor med radierande, uppstigande bladskott och strån. Bladslidorna, har en tät päls av korta, raka hår, som gör att de känns sammetslena. Bladen har glesare hår. Alla bladslidor är öppna upptill (kanterna "glipar" mycket). De nedre slidorna har rödvioletta, upphöjda nerver ("ribbor") mot ljus botten. Snärpet är tydligt grovtandat. De 3–8 dm höga stråna är ofta en aning böjda vid basen. De är först riktade något utåt men blir sedan helt upprätta. I toppen med en 3–10 cm lång, rätt smal och tät, närmast långt triangulär vippa. Platta, håriga, ljusa småax med 2 blommor som ej har utskjutande borst.

Luddtåtel finns mest på ängsmark, i bryn etc, och är särskilt allmän i sydvästra Sverige. Finns även i gräsmattor. Mot norr endast tillfällig.

Förväxlingsrisk. Omisskännlig när den blommar. Luddlosta *Bromus hordeaceus* och några andra, ovanligare, lostor har också håriga, mycket lena bladslidor. Slidorna har emellertid ej rödvioletta nerver, snärpet är endast fint tandat, och de översta bladslidorna är slutna i nästan hela sin längd. Dessutom är de annueller eller bienner (det senare kan vara svårt att se hos gräs), och när de blommar avslöjar de sig genom att småaxen har 6–12 blommor med långa borst.

Tuvtåtel *Deschampsia cespitosa*

Gräs – DNF sid. 576

Perenn, tuvbildande och beståndsbildande graminid. Bildar kraftiga, mycket täta, upphöjda, saftigt mörkgröna tuvor, Bladen strålar ut radiärt, och är tämligen korta, 2–3 mm breda, platta, och mycket sträva på översidan. 4–12 dm höga, raka, fåbladiga strån, som när tuvorna blir stora lutar sig utåt. I toppen med en gles, 1–3 dm lång vippa med grov centralaxel och vitt skilda kransar med oregelbundet utvecklade, sträva grenar, som är tunna, längst in utstående, men rätt slaka i spetsarna. Småaxen är 2-blommiga och platta med trubbiga, halvgenomskinliga, skimrande blomfjäll och 2 korta borst. Vippan som helhet är stor men tunn med hopknipna grenknippen.

Tuvtåtel är mycket allmän, särskilt på alla typer av fuktig mark. Riklig på igenväxande ängar, men även på stränder, i kärr och i skog.

Variation. Beskrivningen ovan gäller den vanliga tuvtåteln (subsp. *cespitosa*). Den förekommer ofta i en guldglänsande form som man ser i en-staka ex. Vid vattendrag i Norrland finns subsp. *glauca* (älvtåtel) som är

låg vuxen, har små tuvor med kortare blad som är inrullade och knappast alls sträva, och mindre, mörk vippa. Den är dåligt känd.

Förväxlingsrisk. Den vanliga underarten är närmast omisskännlig genom sina strävbladiga, täta tuvor. Flera andra höga gräs kan på håll likna tuvtåtel, men de har ej likadana tuvor, eller är ej alls tuvade. Vid Bottniska viken, särskilt från Kvarken och norrut, är hybriden mellan gultåtel och tuvtåtel *Deschampsia bottnica x cespitosa* allmän. Den växer i vattenlinjen i skyddade lägen, medan ren gultåtel finns på exponerade ställen. Den är intermediär mellan föräldrarna. Från ren tuvtåtel skiljer den sig genom mer uppåtriktade, något hoprullade, endast svagt sträva blad, längre vippa med något uppåtriktade grenar, och längre, utskjutande borst. Illustrationen av gultåtel i DNF visar i själva verket denna hybrid. Fjälltåtel *D. alpina* liknar en låg tuvtåtel, men har hoprullade blad, släta vippgrenar, och är alltid vivipar (tuvtåtel kan vara vivipar, men det är sällsynt).

Kruståtel *Deschampsia flexuosa* (*Avenella flexuosa*)

Gräs – DNF sid. 576

Flerårig, tuvbildande och beståndsbildande graminid. Bildar glesa eller täta tuvor med friskt gröna, mjuka, till synes trinda blad, som är trådlika och mycket jämsmala (ca 0,5 mm) nästan ända ut till den trubbiga spetsen. Bladen kommer fram ur små rörlika "buntar" uppbyggda av korta, breda, skivlösa blad. "Buntarna" radierar från tuvans centrum. De är rätt fria från varandra, och lätta att rucka, varför tuvans mitt känns mjuk. Där bladen "delar på sig" (egentligen där bladslidan övergår i bladskiva) finns ett förhållandevis stort, rundat snärp (1–3 mm) som ser ut att greppa om det blad som fortsätter framåt. Strån 2–6 dm höga, med några smala, uppåt-riktade blad. Vippa kort och gles men vid, och har typisk förgrening: vid varje förgreningsspunkt avgår oftast 2 grenar åt var sitt håll, medan vipp-axeln vänder åt ett tredje håll. Detta upprepas högre upp, så att det hela tiden ser ut som att vippan delar sig "i tre", och den har inte en rak, genomgående, central axel. Småaxen är 2-blommiga och platta, med trubbiga, halvgenomskinliga, skimrande blomfjäll och 2 utstickande borst.

Kruståtel är mycket allmän i skog, och på hed, både på frisk och på torr mark, ända upp på fjället. Utnämns här till Sveriges vanligaste gräs. Den lever ofta ett tynande liv i skogsmark, med endast små, enstaka tofsar av trådlika blad här och var (vanligt! måste kunnas!), eller kanske någon mer välutvecklad tuva. När skogen sedan brinner (eller, numera, när man hugger), dröjer det bara några år innan stora arealer är helt täckta av ett flor av rödgulskimrande kuståtel. Strået och vippan blir snart rödfärgade, och just kombinationen mellan rött strå och trådlika, friskt gröna blad, är synnerligen typisk. Man hör ofta att "huset" på vippgrenarna skall vara en bra karaktär för kruståtel, men det är inte rätt. Många gräs har detta.

Förväxlingsrisk. I blum omisskännlig. Närmast omisskännlig även som steril.

Fårsvingel *Festuca rubra* har kortare och "torrare" blad i tätare tuvor.

Hundäxing *Dactylis glomerata*

Gräs – DNF sid. 556

Perenn, tuvbildande graminid. Lösa tuvor med nedtill knäböjda strån som radierar från tuvans mitt. Nederst på strået med starkt plattade, åtsittande bladslidor, men slidomas kanter är ej knivskarpa. Strån 4–12 dm höga, med få blad. Överst med småaxen samlade i en trekantig topp av hartasslika, skaftade samlingar, där de nedersta skaften är längst och kraftigast. I samlingarna är i stort sett alla småax riktade åt samma håll.

I landets södra hälft ett vanligt och karaktäristiskt gräs. Glesnar norrut och blir samtidigt alltmer knuten till samfärdsel och trakter dit den införts som vallväxt.

Variation. 2 underarter. Subsp. *glomerata* är överallt den vanliga, men subsp. *lobata* (*Dactylis aschersoniana*, lundäxing eller ljusgrön hundäxing) förekommer i gles lövskog i Skåne och sällsynt som parkgräsfröinkomling på andra håll. Den är glesare tuvad, har korta utlöpare, är mer gulgrön och har glesare vippa.

Förväxlingsrisk. Närmast omisskännlig. Rörflen växer i ruggar och har fler blad på stråna. Blomställningen är spelformad genom att alla småaxsamlingar har någotsånär liklånga skaft. Storgröe *Poa remota* (rätt sällsynt, saknas i stora delar av Götaland och det mesta av Norrbottens län) och parkgröe *P. chaixii* (sällsynt gräsfröinkomling i Götaland och Svealand) har mycket platta bladslidor med vassa kanter. Blomställningen är en öppen vippa.

Rörflen *Phalaris arundinacea*

Gräs – DNF sid. 588

Perenn, beståndsbildande graminid (jordstam!). Raka, 7–20 dm höga strån med många, platta, upp till 2 cm breda blad med ca 6 mm långt snärp. I toppen med en 5–15 cm lång, ljus, spetsig blomställning som egentligen är en vippa, men ser mycket tät ut när den är hopslagen. Småaxen sitter samlade i våningar i skaftade grupper, alla ungefär lika långa.

Rörflen bildar täta ruggar, ofta på stränder men även på fuktiga ängar, i vägdiken etc.

Förväxlingsrisk. Närmast omisskännlig. Hundäxing är tuvad och har färre blad på strået. Blomställningen är trekantig genom att de nedersta småaxsamlingarna har längst skaft. Vass bildar liknande ruggar, men känns lätt igen när den blommar. Steril vass känns igen på att snärpet är utformat som en krans av hår och att det finns ett veck ("djävulsbett") på bladens inre del.

Sandrör *Ammophila arenaria*

Gräs – DNF sid. 582

Perenn, tuvbildande och beståndsbildande graminid med jordstam. Tuvor med tätt packade, violetteröda, grova, långa bladslidor, som har upp till 4 dm långa, styva, grova, ca 5 mm breda, men hoprullade, grågröna blad. Bladen känns helt glatta, men har stickande spets. Mycket långt snärp (10–30 mm). Strån grova, upp till 12 dm höga, med få blad. Upp till med dm-lång.

cigarrformad, axlik, mycket tät, ljus vippa med enblommiga, rundtrubbiga småax.

Sandrör bildar bestånd på sanddyner.

Förväxlingsrisk. Bildar en hybrid med bergrör *Calamagrostis epigejos*, östersjörör *Ammocalamagrostis xbaltica*, som har brun vippa med spetsigare småax och i regel planare blad. Strandråg har platta, sträva, ljust blågrå blad.

Piprör *Calamagrostis arundinacea*

Gräs – DNF sid. 584

Perenn, tuvbildande och beståndsbildande graminid. Bildar stora, täta, upphöjda tuvor med många, upp till 10 mm breda, friskt gröna blad. Strån slanka och raka upp till 1,5 m höga, med endast 2–3 ledstycken och få blad. Vid bladens "bakhörn" (där bladskivan frigör sig från strået) finns en en tofs av hår på vardera sidan. Vippa till 2 dm lång men mycket slank. Enblommiga småax med långt utskjutande borst.

Piprör växer i skog men blommar upp på hyggen och i vägkanter. På håll ser bladmassan ut att befinna sig långt ned, medan övre delen domineras av strån.

Förväxlingsrisk. Piprör är det enda röret *Calamagrostis* som har så bastanta tuvor och utskjutande borst. Skogsrör (niprör) *C. chalybaea* (mellersta Norrland) är också slank och har hårtofsar vid bladbasen, men växer i ruggar och har ej synligt borst

Grenrör *Calamagrostis canescens*

Brunrör *C. purpurea*

Gräs – DNF sid. 583

Perenna, beståndsbildande graminider (jordstam!). Strån upp till 2 m höga, med 5–7 ledstycken och många, slaka, till 7 mm breda blad som går högt upp. I toppen med en mjukgrenad och rätt slak vippa (grenarna följer med vinden redan när det blåser svagt). Enblommiga, spetsiga småax utan borst, men med många hår som är nästan lika långa som skärmfjällen.

Grenrör och brunrör är mycket allmänna och växer i skog, kärr, på stränder etc. Steril brunrör är vanlig på fjället. De är rätt lika, men grenrör är friskt grön och något vekare med mindre vippa, medan brunrör är mer blågrön, grövre, med större vippa. Brunrör saknas i södra Götaland. Båda bildar stora bestånd vid norrlandsälvarnas sel. På håll ser de ut som en meterhög vägg av blad, med lätt böjliga vippor som flaggor ovanför, men själva stråna syns dåligt.

Förväxlingsrisk. Bergrör *Calamagrostis epigejos* och lapprör *C. lapponica* (Norrland, men går bara upp i fjällen längst i norr) är båda styvare med 2–4 ledstycken (flest hos bergrör) och ej grenade. Bladen är styvare och sitter i huvudsak längre ned. Vipporna är också mycket styvare, med mer välordnade vippgrenar (tydligare "våningar" när de blommar) som inte följer med vinden ens när det blåser friskt (i stället vaggar strået). Båda ser på håll ut som om det underst finns ett 3–4 dm högt skikt av blad, sedan ett skikt med raka strån, och högst upp ett brunt skikt av styva vippor. Lapprör

är slankare än bergrör. Småvuxen vass har ej grenar och snärpet är utformat som en krans av hår.

Vass (Bladvass) *Phragmites australis* (*P. communis*)

Gräs — DNF sid. 589

Perenn, beståndsbildande graminid (jordstam!). Strån upp till 4 m höga, ofta mycket grova. Växer i täta ruggar. Längs strået finns många, upp till 3 cm breda, fasta, vasskantade blad. På bladets inre del finns ett konstigt veck (det så kallade "djävulsbettet"; uppkommer genom att bladet innan det utvecklats klart ligger an mot en ledknut). Snärp endast som en krans av hår. Vippa stor och trekantig, mörk. Mycket långspetsade småax med svårräknade blommor (ca 5).

Vass är välbekant vid sjöstränder. Söderut kan den bli jättestor och upp-träder på många typer av marker med vatten i närheten (eller under!). Norrut har den det kärvare. I inre Norrland är vassbården runt sjöar ofta spinkig och gles, och på plan myr saknas den i regel. Grov, tät, vass finns där mest på rikmyr, eller sluttande myrar med rörligt vatten.

Förväxlingsrisk. Närmast omisskännlig. Rörflen kan ej förväxlas när den blommar. Sterila ruggar har vanligt snärp och saknar "djävulsbett". Brunrör kan likna mager vass, men är mörkgrön och har oftast grenar. Den har vanligt snärp, och bladen är smalare och saknar "djävulsbett".

Jättegröe *Glyceria maxima*

Gräs — DNF sid. 560

Perenn, beståndsbildande graminid (jordstam!). Grova, upp till 2,5 m höga strån med 2-4 dm lång, vid, strävgrönad vippa. Blad fasta, raka, breda (upp till 15 mm) ända till rätt nära speten, där de distinkt smalnar av till en spets. De har rätt kraftig mittnerv, och är V-vikta nära basen, med ett gulbrunt märke på var sida där de utgår från strået. Snärp 2—3 mm. Gulbruna, 5—8 mm långa småax med ca 7 blommor. Rundtrubbiga, strimmiga blomfjäll.

Jättegröe bildar stora bestånd på stränder och våt mark.

Förväxlingsrisk. Kvarngröe *Glyceria grandis* (sällsynt men ökande inkomling i vägdikeyn) är spädare, med ca 5 mm långa, mörka småax. Blommande vass liknar ej kvarngröe. Sterila bestånd av vass har gradvis avsmalnande blad med "djävulsbett" och snärpet utformat som en krans av hår.

Strandråg *Leymus arenarius* (*Elymus arenaria*)

Gräs — DNF sid. 568

Perenn, tuvbildande och beståndsbildande graminid med jordstam. Stora tuvor med ljus blågrå, till 15 mm breda, styva, sträva, platta blad (som dock gärna rullar ihop sig). Upp till 1,5 m höga, grova, styva, kala strån med några blad. Upptill med 2—3 dm långt, tjockt, först gulgrönt ax med håriga småax i grupper om 2—4 stycken.

Strandråg är vanligast på sand vid havet, men det finns naturliga bestånd också vid sötvatten, t ex på sandfält vid några Norrlandsälvar. Numera på stark frammarsch längs vägar. Det är dock inte, trots att det ofta påstås,

saltet som gynnar strandrågen, utan substratets beskaffenhet och avsaknaden av konkurrens.

Förväxlingsrisk. Omisskännlig! Sandrör har släta, kraftigt hoprullade blad (verkar trinda) och en tät, cigarrformad vippa.

Register

- Achillea millefolium* 51
Aconitum lycoctonum 38
Aconitum septentrionale 38
Aegopodium podagraria 48
Ag 108
Agnäsäv 109
Ajuga pyramidalis 99
Alchemilla alpina 34
Alchemilla vulgaris agg. 63
Alisma plantago-aquatica 27
Alliaria petiolata 63
Ammophila arenaria 119
Andmat 23
Andromeda polifolia 20
Anemone hepatica 95
Anemone nemorosa 30
Angelica sylvestris 48
Antennaria dioica 87
Anthriscus sylvestris 47
Anthyllis vulneraria 45
Arctium spp. 74
Arctostaphylos alpinus 18
Arctostaphylos uva-ursi 18
Argentina anserina 43
Arnica montana 104
Artemisia vulgaris 57
Asperula odorata 86
Astragalus alpinus 46
Athyrium alpestre 14
Athyrium distentifolium 14
Atriplex spp. 92
Avenella flexuosa 118
Backskärvförö 80
Backsmultron 32
Barbarea vulgaris 53
Bartsia alpina 69
Bergslok 116
Bistorta vivipara 79
Björkpyrola 22
Björbrodd 29
Bladvass 121
Blekfryle 107
Blåbär 19
Blåklocka 102
Blåsippa 95
Blåsuga 99
Blåsäv 109
Blåtåtel 116
Bläddror 27
Bockrötter 49
Borstistel 75
Bredkaveldum 108
Brudborste 75
Brudbröd 42
Brunrör 120
Brunört 100
Brännässla 62
Bunkestar 113
Buskmåra 84
Calamagrostis arundinacea 120
Calamagrostis canescens 120
Calamagrostis purpurea 120
Calluna vulgaris 21
Caltha palustris 96
Campanula rotundifolia 102
Capsella bursa pastoris 54
Cardamine pratensis 41
Carex "Heterostachyae distigmatica" 113
Carex acuta 111
Carex aquatilis 112
Carex cespitosa 1123
Carex elata 113
Carex globularis 113
Carex juncella 113
Carex leporina 111
Carex nigra 113
Carex ovalis 111
Carex pauciflora 110
Cassiope tetragona 18
Chamaenerion angustifolium 98
Chamomilla suaveolens 52
Chenopodium spp. 92
Chrysanthemum leucanthemum 72
Chrysanthemum vulgare 57
Cicerbita alpina 59
Cirsium arvense 74
Cirsium helenioides 75
Cirsium heterophyllum 75
Cladium mariscus 108
Comarum palustre 43
Convallaria majalis 88
Cornus suecica 83
Dactylis glomerata 119
Daggkåpor 63
Deschampsia cespitosa 117
Deschampsia flexuosa 18
Diphasiastrum complanatum 10
Drosera spp. 96
Dryas octopetala 17

- Dvärglummer 11
 Dvärgranbär 20
 Dvärgvide 16
 Dyblad 25
 Dysäv 109
 Dån 65
 Ekbräken 13
 Ekorrbär 88
Eleocharis spp. 109
Elymus arenaria 122
Empetrum hermaphroditum 22
Empetrum nigrum 22
Epilobium angustifolium 98
Equisetum arvense 12
Equisetum fluviatile 11
Equisetum sylvaticum 12
Erica tetralix 21
Eriophorum angustifolium 115
Eriophorum vaginatum 114
Euphrasia spp. 68
 Fackelblomster 82
 Femfingerört 33
 Fetknoppar 81
Filipendula ulmaria 42
Filipendula vulgaris 42
 Fjällbräken 14
 Fjällfibblor 104
 Fjällglim 95
 Fjällkåpa 34
 Fjällruta 41
 Fjällsippa 17
 Fjällskräp 73
 Fjällskära 76
 Fjälltolta 59
 Fjällvedel 46
 Fjällviol 98
 Flenört 70
 Flädervänderot 50
Fragaria vesca 32
Fragaria viridis 32
 Frossört 100
Galeopsis spp. 65
Galium album 84
Galium boreale 84
Galium mollugo 84
Galium odoratum 86
Galium verum 84
 Gatkamomill 52
Geranium sylvaticum 39
 Getväppling 45
Geum rivale 43
Geum urbanum 44
Glyceria maxima 122
Gnaphalium norvegicum 103
Gnaphalium sylvaticum 103
Goodyera repens 90
 Gotlandsag 108
 Grenrör 120
 Groblad 87
 Gråbo 57
 Gul svärdslija 28
 Gullris 71
 Gullviva 99
 Gulmåra 84
 Gulvial 46
Gymnocarpium dryopteris 13
 Gåsört 43
 Gäddnate 25
 Gökblomster 94
 Gökärt 46
 Hagfibblor 77
 Harkål 61
 Harstarr 111
 Harsyra 36
 Hedfryle 107
Hepatica nobilis 95
Heracleum laciniatum 50
Heracleum mantegazzianum 50
Hieracium "subsect. *Silvaticiformia*" 77
Hieracium "subsect. *Vulgatiformia*" 7
Hieracium sect. *Alpina* 104
Hieracium sect. *Hieracium* 77
Hieracium sect. *Nigrescentia* 77
Hieracium sect. *Oreadea* 77
Hieracium sect. *Subalpina* 77
Hieracium sect. *Vulgata* 77
Hieracium spp. 77
Hieracium subgen. *Pilosella* 104
 Hjortron 64
Holcus lanatus 117
 Hultbräken 14
 Humleblomster 43
 Hundkäk 47
 Hundloka 47
 Hundstarr, tuvad 113
 Hundäxing 119
Huperzia selago 11
Hydrocharis morsus-ranae 25
Hypericum spp. 82
Hypochoeris maculata 76
 Hästhov 73
 Hökfibblor 77
 Hönsbär 83
 Höskallra 69
 Höstfibbla 77
 Höstgullris 72
 Igelknoppar 26
Impatiens glandulifera 64
Iris pseudacorus 28
 Johannesörter 82
Juncus conglomeratus 106
Juncus effusus 106
Juncus filiformis 105
Juncus trifidus 106
 Jättebalsamin 64
 Jättegröe 121
 Jätteloka 50
 Kabbleka 96
 Kanadensiskt gullris 72
 Kantljung 18
 Kardborrar 74
 Kattfot 87
 Kaveldun 108
 Kirskål 48
 Klippfibblor 77
 Klockljung 21
 Klotstarr 113
 Klynnetåg 106
 Knappsäv 109
 Knapptåg 106
 Knippfryle 107
 Knärot 90
 Kovaller 86
 Kranssvalting 27
 Kruståtel 118
 Krypljung 17
 Kråkbär 22
 Kråklöver 43
 Kungsljus 101
 Kärrspira 56
 Kärrviol 96
Lactuca alpina 59
 Lappljung 22
 Lappranunkel 31
 Lappspira 55
Lapsana communis 61
Lastrea dryopteris 13
Lathyrus linifolius 46
Lathyrus montanus 46
Lathyrus pratensis 46
Lemna spp. 23
Leontodon autumnalis 77
Leucanthemum vulgare 72
Leymus arenarius 122
 Liljekonvalj 88

- .ingon 19
innaea borealis 23
innea 23
istera cordata 90
istera ovata 89
 .iten blåklocka 102
 .jung 21
oiseleuria procumbens 17
 .omme 64
 .opplummer 11
 .uddtåtel 117
 .undviva 99
 .upiner 34
upinus spp. 34
uzula campestris 107
uzula congesta 107
uzula frigida 107
uzula multiflora 107
uzula pallescens 107
uzula pallidula 107
uzula pilosa 107
uzula sudetica 107
ychnis flos-cuculi 94
ycopodium annotinum 10
ycopodium complanatum
 10
ycopodium selago 11
ysimachia thyrsoflora 84
ythrum salicaria 82
 äkevänderot 50
 ökrav 63
aianthemum bifolium 88
 Askrosor 59
Atricularia matricarioides
 52
atteuccia struthiopteris 15
telampyrum pratense 86
telampyrum sylvaticum 86
telandrium Tubrum
telica nutans 116
tenta spp. 66
tenyanthes trifoliata 37
 Idsommablomster 39
 Tjölke 98
 Tjölkört 98
 Tjölön 18
tolinia caerulea 116
toneses uniflora 65
tulgedium alpinum 59
 Tyntor 66
 Tyrilja 29
 Tyska 86
 Tyskmadra 86
 Tållor 92
tardus stricta 115
tarthecium ossifragum 29
 Nattvioler 89
 Nattyxnen 89
 Nejlíkrot 44
 Nordisk stormhatt 38
 Norrlandsstarr 112
 Norsknoppa 103
Nuphar spp. 24
Nymphaea spp. 24
Nymphoides peltata 24
 Näckrosor 24
 Nätvide 16
 Odon 19
Omalotheca norvegica 103
Omalotheca sylvatica 103
 Ormbär 89
 Ormröt 79
Orthilia secunda 22
Oxalis acetosella 36
Oxycoccus microcarpus 20
Oxycoccus quadripetalus 20
Paris quadrifolia 89
Parnassia palustris 82
Pedicularis lapponica 55
Pedicularis palustris 56
Persicaria amphibia 25
Petasites frigidus 73
Phalaris arundinacea 119
Phegopteris connectilis 14
Phragmites australis 121
Phragmites communis 121
Phyllodoce caerulea 22
Pilosella spp. 104
Pimpinella spp. 49
 Piprör 120
Plantago major 87
Plantago media 102
Platanthera bifolia 89
Platanthera chlorantha 89
 Plattlummer 10
 Polarvide 16
Polygonum amphibium 25
Polygonum aviculare 79
Polygonum viviparum 79
Polypodium vulgare 12
Potamogeton natans 25
Potentilla anserina 43
Potentilla argentea 33
Potentilla palustris 43
 Praktbrunört 100
Primula elatior 99
Primula veris 99
Prunella grandiflora 100
Prunella vulgaris 100
 Prästkrage 72
Pteridium aquilinum 13
 Rallarros 98
Ramischia secunda 22
Ranunculus lapponicus 31
Ranunculus repens 30
Ranunculus sceleratus 37
 Renfana 57
 Revlummer 10
 Revsmörblomma 30
Rhinanthus spp. 69
Rhodiola rosea 81
 Ripbär 18
 Rosenrot 81
 Rosettbärande hökfibblor 77
 Rosling 20
Rubus arcticus 32
Rubus chamaemorus 64
Rubus saxatilis 31
Rumex acetosa 91
Rumex sect. *Rumex* 92
 Rödblåra 94
 Rödklöver 35
 Rödkämpar 102
 Röllika 51
 Rörflen 119
Salix herbacea 16
Salix polaris 16
Salix reticulata 16
 Sandrör 119
Sanicula europatia 40
Saussurea alpina 76
Schoenoplectus lacustris
 .09
Schoenoplectus
abernaemontani 109
Scirpus cespitosus 110
Scirpus lacustris 109
Scirpus subgen. *Eleocharis*
 .09
Scirpus tabernaemontani
 .09
Scrophularia nodosa 70
Scutellaria galericulata 100
Sedum roseum 81
Sedum spp. 81
Selaginella selaginoides 11
Senecio jacobaea 58
Silene acaulis 95
Silene dioica 94
 Sileshår 96
 Sjöfräken 11
 Sjögull 24
 Sjösäv 109
 Skallror 69
 Skogsfibblor 77
 Skogsfräken 12
 Skogskovall 86
 Skogsnoppa 103

- Skogsnäva 39
 Skogsstjärna 83
 Skräppor 92
 Slätterblomma 82
 Slätterfibbla 76
 Slättergubbe 104
 Smalkaveldun 108
 Smultron 32
 Småsäv 109
 Smörbollar 38
Solidago canadensis 72
Solidago gigantea 72
Solidago virgaurea 71
 Sommargyllen 53
Sparganium spp. 26
 Spindelblomster 90
 Stagg 115
 Stan, stortuvade med två märken 113
 Stenbär 31
 Stensöta 12
 Stora småsävarter 109
 Stormåra 84
 Stortuvade starrar med två märken 113
 Strandråg 122
 Strutbräken 15
 Strätta 48
 Styltstarr 113
 Styvmorsviol 98
 Stånds 58
 Stångfibblor 104
 Svalting 27
Svart ängsfryle 107
 Svartfibblor 77
 Svartfryle 107
 Svarthö 69
 Svärdslijla 28
 Sårläka 40
 Säv 109
 Tagelsäv 109
 Taggstarr 110
Tanacetum vulgare 57
Taraxacum spp. 59
Thalictrum alpinum 41
Thelypteris phegopteris 14
Thlaspi alpestre 80
Thlaspi caerulescens 80
 Tiggarranunkel 37
Tofieldia pusilla 29
 Topplösa 84
 Torta 59
 Trampört 79
 Tranbär 20
Trichophorum cespitosum 110
Trientalis europaea 83
Trifolium pratense 35
Trifolium repens 35
Trollius europaeus 38
 Tromsöloka 50
 Trådtåg 105
 Tussilago 73
Tussilago farfara 73
 Tuvad hundstarr 113
 Tuvstarr 113
 Tuvsäv 110
 Tuvtätel 117
 Tuvull 114
 Tvåblad 89
Typha spp. 108
 Underviol 97
Urtica dioica 62
Utricularia spp. 27
Vaccinium microcarpum 20
Vaccinium myrtillus 19
Vaccinium oxycoccos 20
Vaccinium uliginosum 19
Vaccinium vitis-idaea 19
Valeriana officinalis 50
Valeriana sambucifolia 50
 Vass 121
 Vasstarr 111
 Vattenklöver 37
 Vattenpilört 25
 Veketåg 106
 Veksäv 109
Verbascum thapsus 101
Veronica officinalis 67
Viola biflora 98
Viola mirabilis 97
Viola palustris 96
Viola tricolor 98
 Vitklöver 35
 Vitmåra 84
 Vitsippa 30
 Vårfryle 107
 Åkerbär 32
 Åkerfräken 12
 Åkertistel 74
 Älggräs 42
 Älgört 42
 Ängsbräsma 41
 Ängsfryle 107
 Ängskovall 86
 Ängsskallra 69
 Ängssyra 91
 Ängsull 115
 Ärenpris 67
 Ögonpyrola 65
 Ögontröstar 68
 Ömbräken 13

Bergsyra *Rumex acetosella*

Slideknäväxter – DNF sid 79 – insättes på sid 92 före skräppor

Tuvad, perenn, 1–4 dm hög dioik ört. Slank, upprätt stjälk som i toppen har en gles grenad blomställning med små, rödaktiga, vindpollinerade blommor. Både stjälkblad och rosettblad är spjutlika, dvs långsträckta, mer eller mindre spetsiga, och har två utåtriktade, närmast linjära flikar vid basen (likt parestänger på en kniv, men kan vara otydliga). Blad med frisk, syrlig smak.

Bergsyra är allmän på mager, gärna sandig mark med liten konkurrens. Den är en kulturföljare på skräpplatser, åkrar, vägkanter etc, men finns också på hållmarker, bergsstup, på skred, sanddyner etc.

Variation. Stor variation, med flera underarter. Även stor variation bero-ende på växtplats. Bladen kan vara både "knubbigare" och synnerligen lång-smala, ibland utan de basala sidoflikarna.

Förväxlingsrisk. Ängssyra *R. acetosella* är i regel högre, med längre, tätare blomställning. Bladen varierar mycket men är oftast större, med bakåtriktade flikar. Båda dessa syror smakar surt, Det finns även andra växter med pillika blad, t ex vissa korsblommiga (fam. Brassicaceae), men dessa har skyltande blommor, frukter av annan typ, och smakar ej surt.

Våtarv *Stellaria media*

Nejlikväxter – DNF sid 98 – insättes på sid 93 efter mållor

Sammaruell, till 3 dm hög ört som slutligen bildar glesa mattor. Ljusgrön och spröd, ofta halvgenomskinlig, men åldrade stänglar kan vara fastare och ogenomskinliga. Trinda stjälkar med en hårrad. Blad rundade och motsatta, nedtill skaftade med tvärt avsatt bladskiva. Upptill med skaftade, 5-taliga vita blommor med djupt kluvna kronblad (ser i det förstona ut som 10 smala kronblad). Blommor nästan jämt. Knoppar "tulpanformade" (bred bas, smal, spetsig topp). Frukten är en kapsel med små, svarta frön.

Våtarv är vanlig på kväverik jord, gärna fuktig (men tål torra väl!). Den är ett välbekant ogräs i trädgårdar, på åkermark, skräpmark etc, men förekommer även på strandvallar och i skog (särskilt söderut).

Förväxlingsrisk. Bokarv *Stellaria neglecta* och Blekarv *S. pallida*, båda förekommande i södra Götaland, är mycket lika våtarv, och känns säkrast igen på blom- och frökaraktärer. I NILS-sammanhang kan dessa arter räknas in i våtarv. Lundarv *S. nemorum*, som förekommer på näringsrik mark i nästan hela landet (ej Gotland, mycket sällsynt på Öland), är perenn och betydligt större och kraftigare än våtarv, och får efterhand krypande ut-löpare. Den har större blad med rätt tydlig nervatur, och de nedre är rejält långskaftade, med i regel tvär, eller hjärtformad, bas. Blommorna är betydligt större än hos våtarv. Rätt lika är också sprödarv *Myosoton aquaticum* (ovanlig, saknas i norr), som är kraftigare, har större blad och har upptill hårig stjälk. Medlemmarna i hönsarvssläktet *Cerastium* har oskaftade, mer jämbreda blad, och har ej en hårrand längs stjälken. Frukten är en pergamentartad, rörlig kapsel med 10 tänder.

Blodrot *Potentilla erecta*

Rosväxter – DNF sid 220 – insättes på sid 43 efter kråklöver

Perenn, tuvad, 2–4 dm hög ört. Kraftig, förvedad, klumprik rotstock som sänder upp många förgrenade stänglar. För att se det röda (egentligen rosa) i rotstocken måste man klyva den med kniv. Vid varje förgrening sitter ett kortskaftat, 3-delat, tandat blad och 2 stipler som liknar små, djuptandade blad-flikar. Vid ett första påseende verkar därför ett enda, 5-fingrat, tandat blad sitta kring varje förgrening. I grentopparna sitter 4-taliga gula blommor vars smala foder tittar fram mellan varje kronblad.

Blodrot är oftast allmän (längst i nordost sällsynt) i många friska till fuktiga miljöer: ängar, kärrmark, fukthed, vägkanter, stränder etc.

Förväxlingsrisk. Femfingerört *Potentilla argentea* har 5-fingrade blad med silvergrå undersida, har 5-taliga blommor och växer aldrig fuktigt.. Vårfingerört *P. crantzii* är också tuvad, men har en rosett med långskaftade, 5-taliga blad, aldrig så välutvecklade blad vid förgreningarna, och 5-taliga blommor med en orange fläck på kronbladen. Mest lik blodrot är revig blodrot *P. anglica* (sällsynt i sydligaste Sverige, mest i Skåne, hybridiserar med blodrot), som har mer nedliggande växtsätt där skotten rotslår på hösten. Den har 5-flikade blad som särskilt nederst på stänglarna är långskaftade, och betydligt mindre stipler (liknar ej småbladen)

Skogsklöver *Trifolium pratense*

Artväxter – DNF sid 264 – insättes på sid 35 före rödklöver

Observera att illustrationen i DNF är en rödklöver! Skogsklövern är i själva verket mycket lik alpklöver, men blomhuvudena är skaftade.

Perenn, beståndsbildande, 1–4 dm hög ört med talrika, raka eller något sick-sackböjda, uppstigande stjälkar. Kring stänglarnas och stjälkbladens bas finns slanka, åtsittande, 1–3 cm långa stipler med långt udragen, mycket vass, fri spets. Långskaftade blad med 3 kortskaftade, oftast avlånga små-blad. Småbladen är mörka ovan, ljusare under, och saknar alltid V-formad teckning. Stänglarna är i regel greniga, och får skaftade, röda blomhuvuden av typiskt klöver-utseende med ärtblommor (köl, segel och 2 vingar). Fodret har 10 nerver. Frukterna ser man inte mycket av (finns i de torra blom-morna). Skogsklöver är allmän upp till södra Norrland i bryn, ängsmarker och gles, frisk skog. Mycket sällsynt längre norrut.

Variation. Bladformen varierar, kan ibland ha nästan äggrunda blad.

Förväxlingsrisk. Rödklöver är tydligt tuvad och saknar krypande jordstam, bildar ej bestånd. Stjälkarna radierar utåt från tuvans centrum. Småbladen är i regel rundare med en ljus, V-formad teckning på ovansidan. Alpklöver *T. alpestre* (sällsynt på Gotland) är mycket lik skogsklöver, men har oskaftat blomhuvud och vanligen ännu längre blad. Fodret har 20 nerver och den nedre fodertanden är dubbelt så lång som de övriga. Blodklöver *T. incarnatum* (sällsynt tillfällig) är annuell och har mycket långsträckta blom-samlingar. Alsikeklöver *T. hybridum* har rundare småblad med pyttesmå sågtänder, och vita till rosa blommor. Backklöver *T. montanum* (huvudsakligen österut i Götaland och Svealand) har fint tandade småblad som är vithåriga under, och vita blommor.

Kvanne *Angelica archangelica*

Flockblomstriga – DNF sid 326 – insättes på sid 48 efter strätta

Monokarp perenn ört. Grov, ihålig, 5–12 dm hög stängel som är kal högst upp. Doftar aromatiskt när den bryts ("klosterlikör"). Blad trekantiga, ljusgröna, dubbelt parbladigt sammansatta, med avlångt äggrunda flikar som har grovt och oregelbundet sågad kant. Stjälkbladen har vid, öppen slida på skaftet. Stora, klotrunda flockar med många strålar som är kala. Blommor gulgröna. Saknar allmänt svepe, men har enskilt svepe. 5–6 mm lång, oval, plattad frukt med ribbor.

Kvanne är allmän i större delen av fjällen (lucka i mitten) på frisk eller fuktig ängsmark, snölegemark, stränder, strandängar, snårskog, bymarker, etc. Den förekommer också längs vissa älvar och på havsstränder (ej hela kusten).

Variation. Man brukar räkna med två underarter, subsp. *archangelica* (fjällkvanne) och subsp. *litoralis* (strandkvanne), men dessa är rätt lika.

Förväxlingsrisk. Karaktäristisk, men flockblomstriga växter förväxlas lätt av oerfarna. Strätta är finhårig på både övre delen av stängeln (titta närmast flocken) och på strålar. Den har välvda, ej klotformigaflockar (inga strålar nedåt), vita blommor, småblad med finare, rätt jämn tandning och saknar kvannens typiska doft. Kirskål (hela Sverige, men sällsynt i norra Norrlands inland) växer i täta bestånd (har jordstam), mindre blad som oftast är delade i 3 grupper om 3 småblad, inga svepen och vita flockar. Piploka *Pleurospermum austriacum* (sällsynt i Östergötland) har rikbladig stängel och allmänt svepe. Strandloka *Ligusticum scoticum* (rätt sällsynt på havsstrand på Västkusten och Uppland-Ångermanland) är oftast 2–5 dm hög, har ned-till röd stängel, blad delade i 3 grupper om 3 köttiga småblad, och har allmänt och enskilt svepe. Luktar illa. Sprängört *Cicuta virosa* är ej särskilt lik, men är liksom strättan vanlig "i vilda naturen" (saknas i fjällen). Den har mycket långsträckta småblad.

Serien Arbetsrapporter utges i första hand för institutionens eget behov av viss dokumentation. Rapporterna är indelade i följande grupper: Riksskogstaxeringen, Planering och inventering, Biometri, Fjärranalys, Kompendier och undervisningsmaterial, Examensarbeten, Internationellt samt NILS. Författarna svarar själva för rapporternas vetenskapliga innehåll.

Riksskogstaxeringen:

1995	1	Kempe, G.	Hjälpmedel för bestämning av slutenhet i plant- och ungskog. ISRN SLU-SRG-AR--1--SE
	2	Nilsson, P.	Riksskogstaxeringen och Ståndortskarteringen vid regional miljöövervakning. - Metoder för att förbättra upplösningen vid inventering i skogliga avrinningsområden. ISRN SLU-SRG-AR--2--SE
1997	23	Lundström, A., Nilsson, P. & Ståhl, G.	Certifieringens konsekvenser för möjliga uttag av industri- och energived. - En pilotstudie. ISRN SLU-SRG-AR--23--SE
	24	Fridman, J. & Walheim, M.	Död ved i Sverige. - Statistik från Riksskogstaxeringen. ISRN SLU-SRG-AR--24--SE
1998	30	Fridman, J., Kihlblom, D. & Söderberg, U.	Förslag till miljöindexsystem för naturtypen skog. ISRN SLU-SRG-AR--30--SE
	34	Löfgren, P.	Skogsmark, samt träd- och buskmark inom fjällområdet. En skattning av arealer enligt internationella ägoslagsdefinitioner. ISRN SLU-SRG-AR--34--SE
	37	Odell, P. & Ståhl, G.	Vegetationsförändringar i svensk skogsmark mellan 1980- och 90-talet. - En studie grundad på Ståndortskarteringen. ISRN SLU-SRG-AR--37--SE
	38	Lind, T.	Quantifying the area of edges zones in Swedish forest to assess the impact of nature conservation on timber yields. ISRN SLU-SRG-AR--38--SE
1999	50	Ståhl, G., Walheim, M. & Löfgren, P.	Fjällinventering. - En utredning av innehåll och design. ISRN SLU-SRG-AR--50--SE

- 52 Fridman, J. & Ståhl, G. (Redaktörer) Utredningar avseende innehåll och omfattning i en framtida Riksskogstaxering. ISRN SLU-SRG-AR--52--SE
- 54 Fridman, J., Holmström, H., Nyström, K., Petersson, H., Ståhl, G. & Wulff, S. Sveriges skogsmarksarealer enligt internationella ägoslagsdefinitioner. ISRN SLU-SRG-AR--54--SE
- 56 Nilsson, P. & Gustafsson, K. Skogsskötseln vid 90-talets mitt - läge och trender. ISRN SLU-SRG-AR--56--SE
- 57 Nilsson, P. & Söderberg, U. Trender i svensk skogsskötsel - en intervjuundersökning. ISRN SLU-SRG-AR--57--SE
- 2000 65 Bååth, H., Gällerspång, A., Hallsby, G., Lundström, A., Löfgren, P., Nilsson, M. & Ståhl, G. Metodik för skattning av lokala skogsbränsleresurser. ISRN SLU-SRG-AR--65--SE
- 75 von Segebaden, G. Komplement till "RIKSTAXEN 75 ÅR". ISRN SLU-SRG-AR--75--SE
- 2001 86 Lind, T. Kolinnehåll i skog och mark i Sverige - Baserat på Riksskogstaxeringens data. ISRN SLU-SRG-AR--86--SE
- 2003 110 Berg Lejon, S. Studie av mätmetoder vid Riksskogstaxeringens årsringsmätning. ISRN SLU-SRG--AR--110--SE
- 116 Ståhl, G. Critical length sampling for estimating the volume of coarse woody debris. ISRN SLU-SRG-AR--116--SE
- 117 Ståhl, G., Blomquist, G. & Eriksson, A. Mögelproblem i samband med risrensning inom Riksskogstaxeringen. ISRN SLU-SRG-AR--117--SE

- 118 Ståhl, G. Boström, B. Lindkvist, H. Lindroth, A. Nilsson, J. Olsson, M. Methodological options for quantifying changes in carbon pools in Swedish forests. ISRN SLU-SRG-AR--118--SE
- 2004 129 Bååth, H., Eriksson, B., Lundström, A., Lämås, T., Johansson, T., Persson, J A. & Sundquist, S. Internationellt utbyte och samarbete inom forskning och undervisning i skoglig mätteknik och inventering. -Möjligheter mellan en region i södra USA och SLU. ISRN SLU-SRG-AR--129--SE

Planering och inventering:

- 1995 3 Homgren, P. & Thuresson, T. Skoglig planering på amerikanska västkusten - intryck från en studieresa till Oregon, Washington och British Colombia 1-14 augusti 1995. ISRN SLU-SRG-AR--3--SE
- 4 Ståhl, G. The Transect Relascope - An Instrument for the Quantification of Coarse Woody Debris. ISRN SLU-SRG-AR--4--SE
- 1996 15 van Kerkvoorde, M. An Sequential approach in mathematical programming to include spatial aspects of biodiversity in long range forest management planning. ISRN SLU-SRG-AR--15--SE
- 1997 18 Christoffersson, P. & Jonsson, P. Avdelningsfri inventering - tillvägagångssätt och tidsåtgång. ISRN SLU-SRG-AR--18--SE
- 19 Ståhl, G., Ringvall, A. & Lämås, T. Guided transect sampling - An outline of the principle. ISRN SLU-SRG-AR--19--SE
- 25 Lämås, T. & Ståhl, G. Skattning av tillstånd och förändringar genom inventeringssimulering - En handledning till programpaketet. ISRN SLU-SRG-AR--25--SE
- 26 Lämås, T. & Ståhl, G. Om detektering av förändringar av populationer i begränsade områden. ISRN SLU-SRG-AR--26--SE
- 1999 59 Petersson, H. Biomassafunktioner för trädfraktioner av tall, gran och björk i Sverige. ISRN SLU-SRG-AR--59--SE

- 63 Fridman, J., Lövstrand, R. & Roos, S. Stickprovvis landskapsövervakning - En förstudie. ISRN SLU-SRG-AR--63--SE
- 2000 68 Nyström, K. Funktioner för att skatta höjdtillväxten i ungskog. ISRN SLU-SRG-AR--68--SE
- 70 Walheim, M. Metodutveckling för vegetationsövervakning i fjällen. ISRN SLU-SRG-AR--70--SE
- 73 Holm, S. & Lundström, A. Åtgärdsprioriteter. ISRN SLU-SRG-AR--73--SE
- 76 Fridman, J. & Ståhl, G. Funktioner för naturlig avgång i svensk skog. ISRN SLU-SRG-AR--76--SE
- 2001 82 Holmström, H. Averaging Absolute GPS Positionings Made Underneath Different Forest Canopies - A Splendid Example of Bad Timing in Research. ISRN SLU-SRG-AR--82--SE
- 2002 91 Wilhelmsson, E. Forest use and it's economic value for inhabitants of Skröven and Hakkas in Norrbotten. ISRN SLU-SRG-AR--91--SE
- 93 Lind, T. Strategier för Östads säteri: Redovisning av planer framtagna under kursen Skoglig planering ur ett företagsperspektiv ht 2001, SLU Umeå. ISRN SLU-SRG-AR--93--SE
- 94 Eriksson, O. et. al. Wood supply from Swedish forests managed according to the FSC-standard. ISRN SLU-SRG-AR--94--SE
- 2003 108 Paz von Friesen, C. Inverkan på provytans storlek på regionala skattningar av skogstyper. En studie av konsekvenser för uppföljning av miljömålen. SLU-SRG-AR--108--SE

Biometri:

- 1997 22 Ali, A. A. Describing Tree Size Diversity. ISRN SLU-SRG--AR--22--SE
- 1999 64 Berhe, L. Spatial continuity in tree diameter distribution. ISRN SLU-SRG--AR--64--SE
- 2001 88 Ekström, M. Nonparametric Estimation of the Variance of Sample Means Based on Nonstationary Spatial Data. ISRN SLU-SRG-AR--88--SE

- 89 Ekström, M. & Belyaev, Y. On the Estimation of the Distribution of Sample Means Based on Non-Stationary Spatial Data. ISRN SLU-SRG-AR--89--SE
- 90 Ekström, M. & Sjöstedt-de Luna, S. Estimation of the Variance of Sample Means Based on Nonstationary Spatial Data with Varying Expected Values. ISRN SLU-SRG-AR--90--SE
- 2002 96 Norström, F. Forest inventory estimation using remotely sensed data as a stratification tool - a simulation study. ISRN SLU-SRG-AR--96--SE

Fjärranalys:

- 1997 28 Hagner, O. Satellitfjärranalys för skogsföretag. ISRN SLU-SRG-AR--28--SE
- 29 Hagner, O. Textur i flygbilder för skattningar av beståndsegenskaper. ISRN SLU-SRG-AR--29--SE
- 1998 32 Dahlberg, U., Bergstedt, J. & Pettersson, A. Fältinstruktion för och erfarenheter från vegetationsinventering i Abisko, sommaren 1997. ISRN SLU-SRG-AR--32--SE
- 43 Wallerman, J. Brattåkerinventeringen. ISRN SLU-SRG-AR--43--SE
- 1999 51 Holmgren, J., Wallerman, J. & Olsson, H. Plot-level Stem Volume Estimation and Tree Species Discrimination with Casi Remote Sensing. ISRN SLU-SRG-AR--51--SE
- 53 Reese, H. & Nilsson, M. Using Landsat TM and NFI data to estimate wood volume, tree biomass and stand age in Dalarna. ISRN SLU-SRG-AR--53--SE
- 2000 66 Löfstrand, R., Reese, H. & Olsson, H. Remote sensing aided Monitoring of Nontimber Forest Resources - A literature survey. ISRN SLU-SRG-AR--66--SE
- 69 Tingelöf, U. & Nilsson, M. Kartering av hyggeskanter i pankromatiska SPOT-bilder. ISRN SLU-SRG-AR--69--SE
- 79 Reese, H. & Nilsson, M. Wood volume estimations for Älvsbyn Kommun using SPOT satellite data and NFI plots. ISRN SLU-SRG-AR--79--SE

- 2003 106 Olofsson, K. TreeD version 0.8. An Image Processing Application for Single Tree Detection. ISRN SLU-SRG-AR--106-SE
- 2003 112 Olsson, H. Proceedings of the ScandLaser Scientific Workshop on Airborne
Granqvist Pahlen, Laser Scanning of Forests. September 3 & 4, 2003. Umeå, Sweden.
T. Reese, H. ISRN SLU-SRG-AR--112--SE
Hyypä, J.
Naasset, E.
- 114 Manterola Computer Visualization of forest development scenarios in
Matxain, I. Bäcksjön estate. ISRN SLU-SRG-AR--114--SE
- 2004 122 Dettki, H. & Skoglig GIS- och fjärranalysundervisning inom Jägmästar- och
Wallerman, J. Skogsvetarprogrammet på SLU. - En behovsanalys. ISRN SLU-
SRG-AR--122--SE
- 2005 136 Bohlin, J. Visualisering av skog och skogslandskap -erfarenheter från
användning av Visual Nature Studio 2 och OnyxTree. ISRN SLU-
SRG-AR--136--SE

Kompendier och undervisningsmaterial:

- 1996 14 Holm, S. & En analys av skogstillståndet samt några alternativa
Thuresson, T. samt avverkningsberäkningar för en del av Östads säteri. ISRN SLU-
jägm. studenter SRG-AR--14--SE
kurs 92/96
- 1997 21 Holm, S. & En analys av skogstillståndet samt några alternativa
Thuresson, T. samt avverkningsberäkningar för en stor del av Östads säteri. ISRN SLU-
jägm.studenter SRG-AR--21--SE
kurs 93/97.
- 1998 42 Holm, S. & Lämås, An analysis of the state of the forest and of some management
T. samt alternatives for the Östad estate. ISRN SLU-SRG-AR--42--SE
jägm.studenter
kurs 94/98.

- 1999 58 Holm, S. & Lämås, T. samt studenter vid Sveriges lantbruksuniversitet. En analys av skogstillsåndet samt några alternativa avverkningsberäkningar för Östads säteri. ISRN SLU-SRG-AR--58--SE
- 2001 87 Eriksson, O. (Ed.) Strategier för Östads säteri: Redovisning av planer framtagna under kursen Skoglig planering ur ett företagsperspektiv HT2000, SLU Umeå. ISRN SLU-SRG-AR--87--SE
- 2003 115 Lindh, T. Strategier för Östads Säteri: Redovisning av planer framtagna under kursen Skoglig Planering ur ett företagsperspektiv HT 2002, SLU Umeå. SLU-SRG--AR--115--SE

Examensarbeten:

- 1995 5 Törnquist, K. Ekologisk landskapsplanering i svenskt skogsbruk - hur började det? ISRN SLU-SRG-AR--5--SE
- 1996 6 Persson, S. & Segner, U. Aspekter kring datakvaliténs betydelse för den kortsiktiga planeringen. ISRN SLU-SRG--AR--6--SE
- 7 Henriksson, L. The thinning quotient - a relevant description of a thinning? Gallringskvot - en tillförlitlig beskrivning av en gallring? ISRN SLU-SRG-AR--7--SE
- 8 Ranvald, C. Sortimentinriktad avverkning. ISRN SLU-SRG-AR--8--SE
- 9 Olofsson, C. Mångbruk i ett landskapsperspektiv - En fallstudie på MoDo Skog AB, Örnsköldsviks förvaltning. ISRN SLU-SRG-AR--9--SE
- 10 Andersson, H. Taper curve functions and quality estimation for Common Oak (Quercus Robur L.) in Sweden. ISRN SLU-SRG-AR--10--SE
- 11 Djurberg, H. Den skogliga informationens roll i ett kundanpassat virkesflöde. - En bakgrundsstudie samt simulering av inventeringsmetoders inverkan på noggrannhet i leveransprognoser till sågverk. ISRN SLU-SRG-AR--11--SE
- 12 Bredberg, J. Skattning av ålder och andra beståndsvariabler - en fallstudie baserad på MoDo:s indelningsrutiner. ISRN SLU-SRG-AR--12--SE

- 13 Gunnarsson, F. On the potential of Kriging for forest management planning. ISRN SLU-SRG-AR--13--SE
- 16 Tormalm, K. Implementering av FSC-certifiering av mindre enskilda markägares skogsbruk. ISRN SLU-SRG-AR--16--SE
- 1997 17 Engberg, M. Naturvärden i skog lämnad vid slutavverkning. - En inventering av upp till 35 år gamla förnygringsytor på Sundsvalls arbetsområde, SCA. ISRN SLU-SRG-AR--17--SE
- 20 Cedervind, J. GPS under krontak i skog. ISRN SLU-SRG-AR--20--SE
- 27 Karlsson, A. En studie av tre inventeringsmetoder i slutavverkningsbestånd. ISRN SLU-SRG-AR--27--SE
- 1998 31 Bendz, J. SÖDRAs gröna skogsbruksplaner. En uppföljning relaterad till SÖDRAs miljömål, FSC's kriterier och svensk skogspolitik. ISRN SLU-SRG-AR--31--SE
- 33 Jonsson, Ö. Trädskikt och ståndortsförhållanden i strandskog. - En studie av tre bäckar i Västerbotten. ISRN SLU-SRG-AR--33--SE
- 35 Claesson, S. Thinning response functions for single trees of Common oak (*Quercus Robur L.*). ISRN SLU-SRG-AR--35--SE
- 36 Lindskog, M. New legal minimum ages for final felling. Consequences and forest owner attitudes in the county of Västerbotten. ISRN SLU-SRG-AR--36--SE
- 40 Persson, M. Skogsmarkindelningen i gröna och blå kartan - en utvärdering med hjälp av Riksskogstaxeringens provytor. ISRN SLU-SRG-AR--40--SE
- 41 Eriksson, M. Markbaserade sensorer för insamling av skogliga data - en förstudie. ISRN SLU-SRG-AR--41--SE
- 45 Gessler, C. Impedimentens potentiella betydelse för biologisk mångfald. - En studie av myr- och bergimpediment i ett skogslandskap i Västerbotten. ISRN SLU-SRG-AR--45--SE
- 46 Gustafsson, K. Långsiktplanering med geografiska hänsyn - en studie på Bräcke arbetsområde, SCA Forest and Timber. ISRN SLU-SRG-AR--46--SE

- 47 Holmgren, J. Estimating Wood Volume and Basal Area in Forest Compartments by Combining Satellite Image Field Data. ISRN SLU-SRG-AR--47--SE
- 49 Härdelin, S. Framtida förekomst och rumslig fördelning av gammal skog. - En fallstudie på ett landskap i Bräcke arbetsområde. ISRN SLU-SRG-AR--49--SE
- 1999 55 Imamovic, D. Simuleringsstudie av produktionskonsekvenser med olika miljömål. ISRN SLU-SRG-AR--55--SE
- 62 Fridh, L. Utbytesprognoser av rotstående skog. ISRN SLU-SRG-AR--62--SE
- 2000 67 Jonsson, T. Differentiell GPS-mätning av punkter i skog. Point-accuracy for differential GPS under a forest canopy. ISRN SLU-SRG-AR--67--SE
- 71 Lundberg, N. Kalibrering av den multivariata variabeln trädslagsfördelning. ISRN SLU-SRG-AR--71--SE
- 72 Skoog, E. Leveransprecision och ledtid - två nyckeltal för styrning av virkesflödet. ISRN SLU-SRG-AR--72--SE
- 74 Johansson, L. Rottröta i Sverige enligt Riksskogstaxeringen. - En beskrivning och modellering av röt förekomst hos gran, tall och björk. ISRN SLU-SRG-AR--74--SE
- 77 Nordh, M. Modellstudie av potentialen för renbete anpassat till kommande slutavverkningar. ISRN SLU-SRG-AR--77--SE
- 78 Eriksson, D. Spatial Modeling of Nature Conservation Variables useful in Forestry Planning. ISRN SLU-SRG-AR--78--SE
- 81 Fredberg, K. Landskapsanalys med GIS och ett skogligt planeringssystem. ISRN SLU-SRG-AR--81--SE
- 2001 83 Lindroos, O. Underlag för skogligt länsprogram Gotland. ISRN SLU-SRG-AR--83--SE

- 84 Dahl, M. Satellitbildsbaserade skattningar av skogsområden med röjningsbehov (Satellite image based estimations of forest areas with cleaning requirements). ISRN SLU-SRG-AR--84--SE
- 85 Staland, J. Styrning av kundanpassade timmerflöden - Inverkan av traktbankens storlek och utbytesprognosens tillförlitlighet. ISRN SLU-SRG-AR--85--SE
- 2002 92 Bodenhem, J. Tillämpning av olika fjärranalysmetoder för urvalsförfarandet av ungskogsbestånd inom den enkla älgbetesinventeringen (ÄBIN). ISRN SLU-SRG-AR--92--SE
- 95 Sundquist, S. Utveckling av ett mått på produktionsslutenhet för Riksskogstaxeringen. ISRN SLU-SRG-AR--95--SE
- 98 Söderholm, J. De svenska skogsbolagens system för skoglig planering. ISRN SLU-SRG-AR--98--SE
- 99 Nordin, D. Fastighetsgränser. Del 1. Fallstudie av fastighetsgränserns lägesnoggrannhet på fastighetskartan. ISRN SLU-SRG-AR--99--SE
- 100 Nordin, D. Fastighetsgränser. Del 2. Instruktion för gränsvård. ISRN SLU-SRG-AR--100--SE
- 101 Nordbrandt, A. Analyser med Indelningspaketet av privata skogsfastigheter inom Norra Skogsägarnas verksamhetsområde. ISRN SLU-SRG-AR--101--SE
- 2003 102 Wallin, M. Satellitbildsanalys av gremmeniellaskador med skogsvårdsorganisationens system. ISRN SLU-SRG-AR--102--SE
- 103 Hamilton, A. Effektivare samråd mellan rennäring och skogsbruk - förbättrad dialog via ett utvecklat samrådsförfarande. ISRN SLU-SRG-AR--103--SE
- 104 Hajek, F. Mapping of Intact Forest Landscapes in Sweden according to Global Forest Watch methodology. ISRN SLU-SRG-AR--104--SE
- 105 Anerud, E. Kalibrering av ståndortsindex i beståndsregister - en studie åt Holmen Skog AB. ISRN SLU-SRG-AR--105--SE

- 107 Pettersson, L. Skördarnavigering kring skyddsvärda objekt med GPS-stöd. SLU-SRG-AR--107--SE
- 109 Östberg, P-A. Försök med subjektiva metoder för datainsamling och analys av hur fel i data påverkar åtgärdsförslagen. SLU-SRG-AR--109--SE
- 111 Hansson, J. Vad tycker bilister om vägnära skogar - två enkätstudier. SLU-SRG-AR--111--SE
- 113 Eriksson, P. Renskötseln i Skandinavien. Förutsättningar för sambruk och konflikthantering. SLU-SRG-AR--113--SE
- 119 Björklund, E. Medlemmarnas syn på Skogsägarna Norrskog. ISRN SLU-SRG--AR--119--SE
- 2004 120 Fogdestam, Niklas Skogsägarna Norrskog:s slutavverkningar och PEFC-kraven - fältinventering och intervjuer. ISRN SLU-SRG--AR--120--SE
- 121 Petersson, T. Egenskaper som påverkar hänsynsarealer och drivningsförhållanden på föryngringsavverkningstrakter -En studie över framtida förändringar inom Sveaskog. ISRN SLU-SRG--AR--121--SE
- 123 Mattsson, M. Markägare i Stockholms län och deras inställning till biodiversitet och skydd av mark. ISRN SLU-SRG--AR--123--SE
- 125 Eriksson, M. Skoglig planering och ajourhållning med SkogsGIS - En utvärdering av SCA:s nya GIS-verktyg med avseende på dess introduktion, användning och utvecklingspotential. ISRN SLU-SRG--AR--125--SE
- 130 Olmårs, P. Metrias vegetationsdatabas i skogsbruket - En GIS-studie. ISRN SLU-SRG--AR--130--SE
- 131 Nilsson, M. Skogsmarksutnyttjande på Älvdalens kronopark före 1870. En kulturhistorisk beskrivning och analys. ISRN SLU-SRG--AR--131--SE
- 2005 133 Bjerner, J. Betydelsen av felaktig information i traktbanken -Inverkan på virkesleveranser samt tidsåtgång och kostnad vid avverkningar. ISRN SLU-SRG--AR--133--SE

Internationellt:

- 1998 39 Sandewall, M.,
Ohlsson, B. &
Sandewall, R.K. People's options of forest land use - a research study of land use dynamics and socio-economic conditions in a historical perspective in the Upper Nam Water Catchment Area, Lao PDR. ISRN SLU-SRG-AR--39--SE
- 1998 44 Sandewall, M.,
Ohlsson, B.,
Sandewall, R.K.,
Vo Chi Chung,
Tran Thi Binh &
Pham Quoc Hung. People's options on forest land use. Government plans and farmers intentions - a strategic dilemma. ISRN SLU-SRG-AR--44--SE
- 1998 48 Sengthong, B. Estimating Growing Stock and Allowable Cut in Lao PDR using Data from Land Use Maps and the National Forest Inventory. ISRN SLU-SRG-AR--48--SE
- 1999 60 Sandewall, M.
(Edit.). Inter-active and dynamic approaches on forest and land-use planning - proceedings from a training workshop in Vietnam and Lao PDR, April 12-30, 1999. ISRN SLU-SRG-AR--60--SE
- 2000 80 Sawathwong, S. Forest Land Use Planning in Nam Pui National Biodiversity Conservation Area, Lao P.D.R. ISRN SLU-SRG-AR--80--SE
- 2002 97 Sandewall, M. Inter-active and dynamic approaches on forest and land-use planning in Southern Africa. Proceedings from a training workshop in Botswana, December 3-17, 2001. ISRN SLU-SRG-AR--97--SE

NILS:

- 2004 124 Esseen, P-A.,
Löfgren, P. Vegetationskartan över fjällen och Nationell Inventering av Landskapet i Sverige (NILS) som underlag för Natura 2000. ISRN SLU-SRG-AR--124--SE
- 126 Allard, A.,
Löfgren, P. &
Sundquist, S. Skador på mark och vegetation i de svenska fjällen till följd av barmarkskörning. ISRN SLU-SRG-AR--126--SE
- 127 Esseen, P-A.,
Glimskär, A. &
Ståhl, G. Linjära landskapselement i Sverige: skattningar från 2003 års NILS-data. ISRN SLU-SRG-AR--127--SE

- 128 Ringvall, A., Ståhl, G., Löfgren, P. & Fridman, J. Skattningar och precisionsberäkning i NILS - Underlag för diskussion om lämplig dimensionering. ISRN SLU-SRG-AR--128--SE
- 132 Esseen, P-A., Glimskär, A., Moen, J., Söderström, B. & Weibull, A. Analys av informationsbehov för Nationell Inventering av Landskapet i Sverige (NILS). ISRN SLU-SRG--AR--132--SE
- 2005 134 Glimskär, A., Allard, A. & Högström, M. Småbiotoper vid åkermark – indikatorer och flygbildsbaserad uppföljning i NILS. ISRN SLU-SRG--AR--134--SE
- 135 Hylander, K. & Esseen, P-A. Lavkompendium för Nationell Inventering av Landskapet i Sverige (NILS) ISRN SLU-SRG--AR--135--SE
- 137 Ericsson, S. Arthandbok Fältskiktsarter för Nationell Inventering av Landskapet i Sverige NILS. ISRN SLU-SRG-AR--137--SE